

Τεχνολογία και Θηλυκότητα: Η ιστορία ενός έμφυλου τεχνήματος στην Ελλάδα:

Η Ιστορία του Στηθόδεσμου κι άλλων Τεχνολογιών γύρω από το στήθος
κατά τις δεκαετίες του 1960-1980

Πτυχιακή Εργασία

στο πλαίσιο του Π.Μ.Σ. Ιστορίας & Φιλοσοφίας των Επιστημών & Τεχνολογίας (ΙΦΕΤ)

Ε.Κ.Π.Α. & Ε.Μ.Π.

Κανετάκη Θέμις

A.M.: 00314

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μαρία Ρεντετζή, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Σ.Ε.Μ.Φ.Ε.,
Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Αναγνώστες εργασίας:

Φωτεινή Ασημακοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Τ.Ε.Α.Π.Η., Εθνικό Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αλέξανδρος Κυρτοής, καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης, Εθνικό &
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ευχαριστίες

Η πτυχιακή αυτή εργασία δε θα μπορούσε να έχει τη συγκεκριμένη μορφή, εάν δεν είχα την πολύτιμη βοήθεια και στήριξη από συγκεκριμένα άτομα, τα οποία έχω την επιθυμία να ευχαριστήσω. Θερμές ευχαριστίες θέλω να δώσω στην επόπτρια καθηγήτρια Μ. Ρεντετζή για τη βοήθεια και στήριξη που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια ολοκλήρωσης της πτυχιακής εργασίας.

Θέλω να ευχαριστήσω ακόμη την κ. Ε. Παπαθωμά, από το Μουσείο Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού, για τη προσφορά στο φωτογραφικό υλικό εστιασμένο στα ελληνικά εσώρουχα, καθώς και την ευρύτερη βοήθειά της. Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω το αρχείο του Ε.Λ.Ι.Α. και τη βοήθεια του Γ. Τσακνιά, των οποίων η συνεισφορά υπήρξε κομβική και το υλικό που άντλησα από εκεί διατρέχει όλη τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία. Επίσης, θα ήθελα να αναφέρω το Γ. Τσατάλη και τη βοήθειά του δίνοντάς μου πρόσβαση σε προσωπικό του αρχείο με προικοσύμφωνα.

Τέλος, ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω το Γρηγόρη Πανουτσόπουλο, τη Νίκη Γεωργακάκου Κουτσονίκου, το Σ.Π., τη Μ.Μ., τη Δ.Ν., τη Λ.Δ. για το ενδιαφέρον υλικό που μου έδωσε και πολλές φίλες και φίλους που έδειξαν τη στήριξή τους με κάθε τρόπο.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο 1: Από τον κορσέ στο στηθόδεσμο.....	12
σύντομη ιστορία του κορσέ.....	12
υποστηρικτές στήθους.....	19
soutien-gorge & brasserièrè.....	21
Κεφάλαιο 2: Τα προικοσύμφωνα, ο γάμος & ο στηθόδεσμος στην Ελλάδα από το 16 ^ο έως το 19 ^ο αιώνα	29
προικοσύμφωνα	29
τελετουργικά γάμου.....	32
η ιστορία του στηθόδεσμου, ενός εσώρουχου,	35
από το 18 ^ο έως το 19 ^ο αιώνα.....	35
κορσές στην Ελλάδα	40
εσώρουχα στο τέλος του 19 ^{ου}	43
και στον 20 ^ο αιώνα.....	43
από τη «σουτιενού» στο prêt-à-porter σουτιέν.....	48
Κεφάλαιο 3: Το σουτιέν και άλλες τεχνολογίες γύρω από το γυναικείο στήθος, μέσα από τα άρθρα και τις διαφημίσεις του περιοδικού «Γυναίκα» 1960-1980	51
1. Το σουτιέν ως επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα.....	67
2. Το σουτιέν ως δεύτερο δέρμα	90
3. Το δυτικό πρότυπο ομορφιάς στις διαφημίσεις των στηθόδεσμων.....	101
4. Ανόρθωση, σύσφιξη στήθους και τα κέντρα ομορφιάς	106
5. Το σουτιέν ως σεξουαλικό βοήθημα	130
Συμπεράσματα	135
Βιβλιογραφία.....	139

“Clothes are but a symbol of something hid deep beneath.”

Virginia Woolf, Orlando, 1928

Εισαγωγή

Τα ίχνη του στηθόδεσμου στον ελλαδικό χώρο: εκκωφαντική σιωπή

Σε αυτήν την πτυχιακή εργασία, σκιαγραφώ την ιστορία του στηθόδεσμου στην Ελλάδα: είναι μια ιστορία που δεν έχει ακόμη γραφτεί. Χάνεται μέσα στα χρόνια λόγω ελλιπούς συστηματοποίησης των ελαχίστων πηγών και σχετικών καταγεγραμμένων πληροφοριών, αλλά και λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος για τη συγκεκριμένη αυτή τεχνολογία. Η εργασία αυτή δημιουργεί μια αφήγηση γύρω από το ταξίδι του συγκεκριμένου τεχνήματος, ώστε να αναδυθούν οι εκάστοτε νοηματοδοτήσεις που έφερε ο στηθόδεσμος ανά τα χρόνια. Στόχος είναι να εδραιωθεί η συγκεκριμένη υλικότητα ως τεχνολογία, όπως θα δούμε παρακάτω στο πλαίσιο των θηλυκών τεχνολογιών από τη μια, ενώ από την άλλη, σκοπός μου είναι να μιλήσω για την ιστορία του στηθόδεσμου στην Ελλάδα, όπου οι πληροφορίες είναι ελάχιστες. Το βασικό ερώτημα το οποίο πρόκειται να διερευνήσω, αφορά στον τρόπο με τον οποίο ο στηθόδεσμος δομεί και δομείται μέσα από τη σχέση του με το γυναικείο σώμα, όπως αποτυπώνεται στα άρθρα, τις διαφημίσεις και τα γράμματα των αναγνωστριών του περιοδικού «Γυναίκα» κατά τη δεκαετία 1960-1980. Θα με ενδιέφερε να μελετήσω με ποιον τρόπο ενσωματώθηκε και έγινε συμβατός στην ελληνική πραγματικότητα: Υπό ποιες συνθήκες ξεκίνησε η χρήση του; Ποια η ιστορία του σουτιέν στην Ελλάδα; Πώς γίνεται η οικειοποίηση του από το εξωτερικό;

Μέσα από τις διάφορες εφημερίδες και περιοδικά του 20^{ου} αιώνα στην Ελλάδα,¹ βλέπουμε μια πληθώρα αναφορών σχετικές με τα σουτιέν: αναφορές στον αγώνα διαφόρων φεμινιστριών ανά τον κόσμο γύρω από την αυτοδιάθεση των γυναικείων σωμάτων, διεκδικώντας την επιλογή των εσώρουχών τους ή ακόμη και της μη χρήσης αυτών. Η πορεία του στηθόδεσμου διαφορετική για κάθε χώρα, όπου οι φεμινίστριες στην Ελλάδα των αρχών του 20^{ου} αιώνα προέκριναν τη χρήση του στηθόδεσμου καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, από την ώρα που θα σηκώνοντας από το κρεβάτι έως τη στιγμή που θα ξάπλωναν σε αυτό,² σε αντίθεση με δυτικές χώρες. Ακόμη, μπορούν να διακριθούν αναφορές των σουτιέν ως μια υλικότητα που φέρνει τη δυτική ανάπτυξη και την υψηλή ραπτική στην Ελλάδα. Αποτελεί ένα προϊόν που απέκτησε ευρεία εμβέλεια ιδίως μέσα από την *prêt-à-porter* παραγωγή,³ αποτελώντας ένα σύμβολο κομψότητας, δυτικής κουλτούρας και σεξουαλικής απελευθέρωσης.

Ακόμη, σε άρθρα αλλά και ιστορίες σε συνέχειες, γίνεται μια ενοχική ερωτικοποίηση του γυναικείου σώματος: για το οποίο γίνεται λόγος περιφρονητικός, αλλά και με βάση την επιθυμία, μιλώντας για στήθη που *κινούνται ελεύθερα*, όπου οι άντρες δυσανασχετούν με τη θέα αυτή και ζητούν από τη

¹ Συγκεκριμένα έχω μελετήσει επιλεκτικά τεύχη των παρακάτω εφημερίδων και περιοδικών: «*Η Εφημερίς των Κυριών*», «*Θησαυρός*», «*Καθημερινή*», «*Μακεδονία*», «*Παναθήναια*», «*Φιλόκαλος Πηνελόπη*», «*Ελευθερία*», «*Γυναίκα*».

² «*Η εφημερίς των κυριών*».

³ Ο γαλλικός όρος αφορά στα ρούχα μαζικής παραγωγής, που έχουν ραφτεί με βάση τα τυποποιημένα μέτρα και μεγέθη.

γυναίκα να φορέσει στηθόδεσμο. Ένα ακόμη παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση μιας γυναίκας με *ογκώδη στήθη*, που αναγκάζεται να παραγγέλνει από το εξωτερικό το στηθόδεσμό της, μιας και δε μπορεί να βρει στηθόδεσμο στην Ελλάδα. Στα άρθρα των εφημερίδων υπήρχαν αναφορές ακόμη και για στηθόδεσμο αγελάδων στην Ολλανδία.⁴ Άρθρα σχετικά με το *σωστό στηθόδεσμο*, σχετικά με την επίδραση που έχει ένα όμορφο σουτιέν στον άνδρα παρατηρητή, του οποίου το μάτι πέφτει *αυθόρμητα* στο γυναικείο στήθος. Ενώ, γίνεται αναφορά σε στήθη που είναι *αληθινά αλλά και ψεύτικα*, κάνοντας τις πρώτες αναφορές στην πλαστική χειρουργική. Άλλες αξιοσημείωτες περιπτώσεις αποτελούν το *κομπιούτερ στηθόδεσμος*, που διαθέτει πράσινο και κόκκινο φως, ως ένδειξη των γόνιμων ημερών και της έμμηνου ρύσης, καθώς παράλληλα έχει αντικαρκινική διάγνωση. Ένα ακόμη τέχνημα υπήρξε το *παλλόμενο σουτιέν*, το οποίο *ευεργετεί* όσες έχουν μικρό και χαλαρό στήθος.

Θεωρώ σημαντικό το σουτιέν να μην εξεταστεί μονάχα ως ένα γυναικείο ένδυμα, αλλά και σαν μια τεχνολογία που έχει άμεσες επιπτώσεις στη γυναικεία καθημερινότητα. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποίησα αναλυτικά εργαλεία από το χώρο της Ιστορίας της Τεχνολογίας και των Σπουδών Επιστήμης και Τεχνολογίας (Science and Technology Studies, S.T.S.). Ο συγκεκριμένος κλάδος επιχειρεί να άρει το πέπλο της αντικειμενικότητας και της ουδετερότητας που συχνά σκεπάζει την τεχνολογία και να μελετήσει τις κοινωνικές σχέσεις που τη συγκροτούν. Στην κατεύθυνση αυτή το 1986, ο ιστορικός της τεχνολογίας Thomas Hughes, εισάγει τον όρο *κοινωνικοτεχνικό (sociotechnical)*, θέλοντας να περιγράψει τη συνάρθρωση που αποτελεί η τεχνολογία, την οποία δεν μπορεί να διακρίνει είτε μονάχα ως τεχνική είτε μονάχα ως κοινωνική αποτύπωση, αλλά ως μια σχέση κοινωνίας και τεχνολογίας όπου δεν είναι διακριτά τα όριά τους. Με βάση τον κοινωνιολόγο John Law, ένα τέχνημα μπορεί να διαβαστεί ως «*ένα ετερογενές δίκτυο από αντιπαρατιθέμενα συστατικά*», αποτυπώνοντας την ετερογένεια που χαρακτηρίζει την κοινωνία. «*Αυτοί που σχεδιάζουν τεχνολογίες την ίδια στιγμή σχεδιάζουν την κοινωνία*» θα υποστηρίξουν μελετητές όπως οι Wiebe Bijker, John Law και Bruno Latour. Ένα ακόμα σημείο εξαιρετικής σημασίας, που αναδεικνύει ο κλάδος των S.T.S., είναι τα προβλήματα τα οποία εντοπίζει η κάθε κοινωνική ομάδα στο ίδιο τέχνημα, στο συγκεκριμένο πολιτιστικό πλαίσιο όπου δρα.⁵ Εν προκειμένω, το σουτιέν αποτέλεσε πηγή διαφορετικών προβλημάτων ακόμη και μέσα στο γυναικείο πληθυσμό, επί παραδείγματι οι φεμινίστριες κατά το πρώτο, δεύτερο και τρίτο φεμινιστικό κύμα αντίστοιχα, είχαν πολύ διαφορετική προσέγγιση απέναντι στην ίδια υλικότητα. Έτσι, με διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισαν το στηθόδεσμο και τις τεχνολογίες γύρω από το στήθος οι γυναίκες αστές από τις εργάτριες, αλλιώς οι φεμινίστριες και αλλιώς οι γυναίκες των πιο συντηρητικών κύκλων.

Ακόμη, όμως και στο χώρο των ιστορικών της τεχνολογίας, ο στηθόδεσμος παρότι βρίσκεται στον πυρήνα της γυναικείας καθημερινότητας, κρίνεται ως ασήμαντη τεχνολογία ή καλύτερα ως μη-τεχνολογία, σε σχέση με τα υπόλοιπα τεχνολογικά επιτεύγματα, όπως για παράδειγμα το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο ή το αεροπλάνο⁶ για τα οποία πολύ μελάνι έχει χυθεί, ώστε να μελετηθεί η σχέση τους με την κοινωνία. Παράλληλα και στο χώρο της ιστορίας της μόδας, οι αναφορές στο στηθόδεσμο, όταν αυτές είναι υπαρκτές, έχουν κυρίως αισθητικό ή ερωτικό περιεχόμενο.⁶ Προς θλιβερή επιβεβαίωση

⁴ «Επινόησις Κτηνιάτρου: Στηθόδεσμοι διά τας αγελάδας αντί 5 Στερλίνων», στη *Μακεδονία*, 08.11.1963, 31.

⁵ Ρεντετζή Μ., (2012). *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*. μτφρ. Α. Χατζηγευγενιάδου. Αθήνα: Εκκρεμές, σελ. 14 - 19.

⁶ Hamilton Smith L., (2017). *Technology's role in the production of the perfect bra*, London: University of the Arts London.

αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στο στηθόδεσμο μέσα από το πρίσμα των Σπουδών Επιστήμης και Τεχνολογίας (Science and Technology Studies, S.T.S.). Είναι χαρακτηριστικό πως στα βασικά εγχειρίδια του συγκεκριμένου κλάδου, με τον τίτλο «*Handbook of Science and Technology Studies*», που εκδόθηκαν διαδοχικά το 1995, το 2007 και το 2016 και συνοψίζουν τις εξελίξεις στον κλάδο, δεν υπάρχει ούτε μια αναφορά στο σουτιέν. Το ίδιο ισχύει και για τις περισσότερες μελέτες στο συγκεκριμένο κλάδο. Η μόνη σχετική αναφορά που μπορούμε να βρούμε είναι η παρουσίαση της Jane Farrell–Beck το 2002 στην 43^η ετήσια συνάντηση της *Society for the History of Technology* στο Toronto το 2002, με θέμα “Technology & Culture” με τίτλο: «Τεχνολογία και Στηθόδεσμος» («*Technology and the Bra*»), στην ευρύτερη θεματική ενότητα: «Οικείες Τεχνολογίες: Μια Ιστορία της Γυναίκας, Ένδυση και η Κατασκευή της Μορφής» («*Intimate Technologies: A History of Women, Clothing and the Construction of Shape*»).

Επομένως, παρατηρούμε πως υπάρχει ένα μεγάλο κενό γύρω από την ιστορική προσέγγιση της συγκεκριμένης τεχνολογίας, όπως και γύρω από άλλες τεχνολογίες που άπτονται της γυναικείας καθημερινότητας. Πολύ σημαντική σε αυτή τη διαπίστωση, είναι η συνεισφορά διαφόρων γυναικών ιστορικών της επιστήμης και της τεχνολογίας, οι οποίες ανέδειξαν αυτήν την απουσία, μέσα από το πολύ σημαντικό τους έργο.⁷ Όπως θα σημειώναν οι Nina Lerman, Arwen Mohun και Ruth Oldenziel, στο εμβληματικό αφιέρωμα του περιοδικού «Technology and Culture» για τη σχέση φύλου και τεχνολογίας, το «*φύλο αποτελεί ένα αναλυτικό εργαλείο χρήσιμο για την κατανόηση της κουλτούρας και επομένως για την εξερεύνηση της σχέσης μεταξύ κουλτούρας και τεχνολογίας*».⁸ Στην ίδια κατεύθυνση η Μαρία Ρεντετζή προσθέτει πως το φύλο και η τεχνολογία είναι κοινωνικά κατασκευάσιμα και επομένως δυναμικά ανακατασκευάσιμα. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση, δεν αφήνει περιθώρια σε τεχνολογικά ντετερμινιστικές απόψεις, αλλά και σε απόψεις που υποθέτουν πως η τεχνολογία είναι ουδέτερη.⁹ Όπως ανέφερε το 1996 η ιστορικός της τεχνολογίας McGaw σε μια ομιλία της, παρατήρησε πως οι ιστορικοί της σύγχρονης αμερικάνικης τεχνολογίας είναι εξαιρετικά περιορισμένοι, λόγω της στενής αντίληψης που έχουν για τον όρο τεχνολογία. Στο άκουσμά του σκέφτονται μεγάλα τεχνολογικά συστήματα και πολύπλοκους μηχανισμούς, «*ξεχνώντας απλές τεχνολογίες όπως ένας στηθόδεσμος, μια ντουλάπα, μια τουαλέτα – ό,τι δηλαδή σύμφωνα με την McGaw αντιπροσωπεύει τις “θηλυκές τεχνολογίες”*».¹⁰

Για παράδειγμα, οι ιστορικοί της τεχνολογίας Ruth Schwartz Cowan¹¹ και η Autumn Stanley¹² ανέδειξαν πως η βιομηχανοποίηση του σπιτιού, εξελίχθηκε με διαφορετικό τρόπο από την ευρύτερη βιομηχανοποίηση της κοινωνίας, που έλαβε χώρα κατά τον 20^ό αιώνα· εντοπίζοντας πως η επανανοηματοδότηση των γυναικείων πρακτικών μέσα από την καθημερινή οικιακή χρήση

⁷ Χαρακτηριστικά αναφέρω Ruth Schwartz Cowan, Judy Wajcman, Autumn Stanley, Judith McGaw, Joan W. Scott, Ruth Oldenziel.

⁸ Ρεντετζή, *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*, σελ.26.

⁹ *Ibid.*, σελ.26.

¹⁰ *Ibid.*, σελ.39.

¹¹ Cowan R.S., (1976). “The ‘Industrial Revolution’ in the Home: Household Technology and Social Change in the Twentieth Century”, στο *Technology and Culture*, Vol. 17, 1–23.

¹² Stanley A., (1995). *Mothers and Daughters of Invention*, New Jersey: Rutgers University Press.

τεχνολογίας, διαρρηγνύει το στερεότυπο της γυναίκας ως τεχνικά ανεπαρκούς.¹³ Η R. S. Cowan ανέδειξε τεχνολογίες, που εξαιτίας της σχέσης τους με το γυναικείο φύλο, αορατοποιούνται ως τεχνολογίες, αναδεικνύοντας το χώρο της τεχνολογικοποιημένης γυναικείας καθημερινότητας ως τόπο σημαντικών τεχνολογικών αλλαγών. Η κοινωνιολόγος και ιστορικός της τεχνολογίας Judy Wajcman υποστηρίζει, πως η τεχνολογία έχει σχεδόν ταυτιστεί στις ανδρικές δραστηριότητες. Η συσχέτιση του άνδρα με τις συσκευές, προκύπτει μέσα από την ιστορική και πολιτιστική κατασκευή του φύλου, όπου η αρρενωπότητα ήταν συνυφασμένη με τη σωματική δύναμη και τα ατομικά επιτεύγματα, ενώ η θηλυκότητα ήταν μη συμβατή με τις τεχνολογικές αναζητήσεις.¹⁴ Θεωρεί πως η φεμινιστική προοπτική στην S.T.S. ανάλυση, αλλάζει το περιεχόμενο της τεχνολογίας και πλαταίνει το πεδίο της, εντάσσοντας διάφορα τεχνήματα, κουλτούρες καθώς και πρακτικές σχετικές με τεχνολογία.¹⁵ Μέσα από τη διαδικασία αυτή, η τεχνολογία απέκτησε τη σημερινή της νοηματοδότηση, κληρονομώντας τη σύνδεση τεχνολογίας - άντρα. Οι υλικότητες και τα τεχνήματα, δεν μπορούν να ιδωθούν ξέχωρα από την κοινωνία, αλλά αποτελούν ζωτικό μέρος της, λειτουργώντας ως συνδετικός ιστός, χωρίς ποτέ να αποτελούν αποκλειστικά είτε το κοινωνικό είτε το τεχνικό μέρος. Η ίδια αντιλαμβάνεται την τεχνολογία ως πηγή, αλλά ταυτόχρονα και ως αποτέλεσμα των έμφυλων σχέσεων.¹⁶

Μελετώντας την τεχνολογία μέσα από το πρίσμα του S.T.S., υποστηρίζεται πως η τεχνολογική αλλαγή είναι ενδεχομενική (contingent), καθώς η τεχνολογία και η κοινωνία κατασκευάζονται αμοιβαία. Αλλά, ακόμη και στις κυρίαρχες τάσεις του S.T.S., οι τρόποι με τους οποίους τα τεχνολογικά αντικείμενα διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από τις έμφυλες σχέσεις και ταυτότητες, παραμένουν στο περιθώριο. Κατά την προσέγγιση της φεμινίστριας φιλοσόφου Judith Butler, σύμφωνα με την έννοια της *επιτελεστικότητας*, οι έμφυλες ταυτότητες δε νοούνται ως ανεξάρτητες, αλλά κατασκευάζονται μαζί και ταυτόχρονα με την τεχνολογία.¹⁷ Όπως θα τονίσει η Judy Wajcman, τη στιγμή που οι φιλελεύθερες φεμινίστριες, εντοπίζουν το πρόβλημα στο γεγονός ότι οι άνδρες χειρίζονται τις ουδέτερες τεχνολογίες, οι πιο ριζοσπαστικές φεμινίστριες θεωρούν ότι οι έμφυλες σχέσεις εξουσίας ενσωματώνονται μέσα στην τεχνολογία.¹⁸ Από την άλλη πλευρά, η ίδια υποστηρίζει, κάνοντας μια κριτική στον τεχνολογικό ντετερμινισμό, πως η τεχνολογία ούτε είναι εγγενώς πατριαρχική, αλλά ούτε αναμφίβολα απελευθερωτική.¹⁹ Παρά τις έμφυλες σχέσεις που βρίσκονται ενσωματωμένες στις ίδιες τις τεχνολογίες, δε θα πρέπει να παραβλέπουμε το ρόλο της γυναίκας ως χρήστριας (user), η οποία δύναται να επανανοηματοδοτεί μέσα από τη χρήση τα τεχνήματα και να τους προσδίδει πτυχές, οι οποίες δεν ήταν εγγεγραμμένες εξαρχής σε αυτά. Με άλλα λόγια, θέλω να τονίσω πως δε πρέπει να παραγνωρίζεται η ικανότητα των γυναικών χρηστριών να παράγουν νέες αναγνώσεις στα τεχνήματα.

¹³ Cowan, "The 'Industrial Revolution' in the Home: Household Technology and Social Change in the Twentieth Century", στο *Technology and Culture*, Vol. 17, 1–23.

¹⁴ Wajcman J., (2009). "Feminist theories of technology" στο *Cambridge Journal of Economics*, Vol.34, Issue 1, 143–152.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Butler J., (2009). *Αναταραχή φύλου : Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*, μτφρ. Γ. Καράμπελας. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

¹⁸ Wajcman, "Feminist theories of technology" στο *Cambridge Journal of Economics*, Vol.34, Issue 1, 143–152.

¹⁹ *Ibid.*

Ο ιστορικός της τεχνολογίας Melvin Kranzberg επισημαίνει στον πρώτο του νόμο για την τεχνολογία πως η τεχνολογία δεν είναι ούτε καλή ούτε κακή, αλλά ούτε και ουδέτερη.²⁰

Τα τεχνήματα περιορίζουν και διαμορφώνουν την ανθρώπινη δράση, λόγω των κατασκευαστικών ορίων τους.²¹ Για παράδειγμα, ο στηθόδεσμος, διαμορφώνει το γυναικείο στήθος με βάση τα πρότυπα ομορφιάς· εγκιβωτίζοντας και περιορίζοντας το. Η επίδραση τέτοιων τεχνολογιών στην καθημερινή ζωή είναι τεράστια. «Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δεν μπορούμε να παραβλέψουμε "τις αγνοημένες μάξες" των "καθημερινών τεχνημάτων", όπως χαρακτηριστικά μας υπενθυμίζει ο Latour».²²

Η ανάλυση του στηθόδεσμου, ως καθημερινού τεχνήματος, αποτελεί, όπως θα υποστήριζε και η ιστορικός της τεχνολογίας Judith McGaw, μια *θηλυκή τεχνολογία*²³ παρέχοντας έτσι, μια άλλη οπτική της ίδιας της έννοιας της τεχνολογίας. Οι *θηλυκές τεχνολογίες* αφορούν στα τεχνήματα, όπου οι γυναίκες είναι είτε χρήστριές τους είτε σχετίζονται άμεσα μαζί τους, λόγω της γυναικείας βιολογίας ή του κοινωνικού ρόλου· για παράδειγμα ταμπόν, σουτιέν, αντισυλληπτικό σπιράλ ή μαγειρικά σκεύη, κουζίνα, απορρυπαντικά σκευάσματα, είδη ραπτικής. Η ίδια στο άρθρο της «*Γιατί η θηλυκή τεχνολογία έχει σημασία*» («*Why feminine technology matter*»), καταλήγει πως είναι εξαιρετικά χρήσιμη η μελέτη των θηλυκών τεχνολογιών, παρότι έχει υποτιμηθεί σε σχέση με τη μελέτη τεχνολογιών που η ίδια ειρωνικά αποκαλεί «*πραγματικές*» («*real*» technologies),²⁴ διότι αναδεικνύουν κρίσιμα μειονεκτήματα (*fatal flaws*) της κυρίαρχης τεχνολογίας. Ένα ακόμη σημαντικό σημείο που παραθέτει η McGaw, αποτελεί η συνάρθρωση της δυτικής θηλυκής τεχνολογίας με τις βιολογικές λειτουργίες του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να φυσικοποιείται και ως εκ τούτου να καθίσταται αόρατη η τεχνολογία αυτή. Πιο συγκεκριμένα, για το στηθόδεσμο, μια τεχνολογία που προσπαθεί να τυποποιήσει το γυναικείο στήθος, έρχεται να εγγυηθεί την υποστήριξή του, παραγνωρίζοντας το ερώτημα εάν το στήθος όντως χρειάζεται υποστήριξη. Η McGaw εντοπίζει την ανεπιτυχία των θηλυκών τεχνολογιών κι εν προκειμένω του στηθόδεσμου, στην τάση τυποποίησης του βιολογικού σώματος (*standardizing the biological*). Αναλυτικότερα, ρωτώντας γυναίκες εάν ο στηθόδεσμός τους εφαρμόζει καλά, διαφαίνεται από τις απαντήσεις πως εν τέλει δεν εφαρμόζει επαρκώς και πως απλώς έχει την τάση βελτίωσης. Επομένως, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για εγγενή αδυναμία τέλει εφαρμογής.²⁵ Παρόλα αυτά, σπάνια αυτή η μη εφαρμογή γίνεται ορατή, εξαιτίας αυτής ακριβώς της συνάρθρωσης τεχνολογίας – βιολογίας. Η McGaw υποστηρίζει πως το γυναικείο στήθος εγγενώς αποκλείεται να εφαρμόσει με την εν λόγω τεχνολογία. Το στήθος αλλάζει διαρκώς σχήμα και μέγεθος· αυτό συμβαίνει κατά τη διάρκεια του ίδιου εμμηνορροϊκού κύκλου, κατά τις αυξομειώσεις βάρους, την πάροδο του χρόνου, την πιθανή εγκυμοσύνη, αλλά ακόμη και οι μαστοί μπορεί να διαφέρουν

²⁰ Kranzberg, Melvin (1986). *Technology and History: "Kranzberg's Laws"*. *Technology and Culture*. 27 (3), 544-560.

²¹ Ρεντετζή, *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*, σελ.14.

²² *Ibid*, σελ.14.

²³ "Feminine" technology. Judith A. McGaw, (1996). *Why Feminine Technologies Matter*. University of Pennsylvania Press.

²⁴ π.χ. αυτοκίνητο, ηλεκτρικό ρεύμα και ενεργειακά συστήματα, βιομηχανικά ερευνητικά εργαστήρια.

²⁵ Μεγάλος λόγος γίνεται πλέον γύρω από το ιδανικό σουτιέν που θα εφαρμόζει (*fitting bra*), από ακαδημαϊκές ομάδες. Μέσα από μια σειρά τεχνολογιών, όπως 3-D design και *thermovision*, με σκοπό να διανεμηθούν τα αποτελέσματα στους σχεδιαστές των στηθόδεσμων. Μέσω των θερμογραφημάτων υπάρχει η δυνατότητα *αντικειμενικής* αξιολόγησης του κάθε σουτιέν, ώστε να φανεί εάν είναι κατάλληλο για το συγκεκριμένο στήθος. http://www.corin.eu/en/PERFECT_BRA

μεταξύ τους.²⁶ Η ιστορικός μόδας Lorraine Hamilton Smith, επισημαίνει ότι ένα σουτιέν αναμένεται να υποστηρίξει, να μορφοποιεί με τη μέγιστη δυνατή άνεση. Η τεχνολογία έρχεται μέσα από την επιλογή των υφασμάτων, της δομής, τις ραφές, τις μπανέλες και κάθε εξάρτημα το οποίο χρησιμοποιείται.²⁷

Η χρήση, λοιπόν, του στηθόδεσμου, αφορούσε και αφορά μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού και ως εκ τούτου είχε και έχει τεράστια επίδραση στις σύγχρονες κοινωνίες. Αυτή η ευρεία χρήση θα περιμέναμε να έχει και την ανάλογη παραγωγή λόγου στον τομέα των ερευνητικών και ακαδημαϊκών συγγραμμάτων. Δυστυχώς, η πραγματικότητα δεν έρχεται να επιβεβαιώσει αυτήν την υπόθεση. Ένας από τους λόγους για τους οποίους υποβιβάζεται η κοινωνική του σημασία, είναι ενδεχομένως και η σύνδεσή του με τη θηλυκή σεξουαλικότητα, που κοινωνικά «οφείλει» να μένει καλά κρυμμένη. Παρ' όλα αυτά, ο στηθόδεσμος αποτελεί το τέχνημα που από τη μια πλευρά, κατασκευάζει με τον πιο απτό τρόπο το φύλο και τη γυναικεία σεξουαλικότητα κι από την άλλη, αποτελεί εμπορικό αγαθό, εξαιρετικά απαιτητικό τεχνολογικά, το οποίο παράγεται από μια από τις πιο προσοδοφόρες βιομηχανίες παγκοσμίως. Αποτελείται από σαράντα με εξήντα ξεχωριστά μέρη, η συρραφή των οποίων είναι μια διαδικασία δύσκολη.²⁸ Όπως τονίζει η διάσημη σχεδιάστρια εσωρούχων Chantal Thomass κατά τη δεκαετία του 1970, ο στηθόδεσμος «είναι ένα ένδυμα υψηλής τεχνικής κατασκευασμένο από πλήθος μικρών υλικών. [...] Είναι πολύ διαφορετικό από ένα κομμάτι ρούχου' έρχεται σε απευθείας επαφή με το δέρμα και γι' αυτό οφείλει να είναι εξαιρετικά συμπαγές.»²⁹ Συχνά επιλέγονται αναπτυσσόμενες χώρες ως τόπος παραγωγής, εξασφαλίζοντας φθηνό εργατικό δυναμικό γι' αυτή τη χρονοβόρα και δύσκολη εργασία. Ωστόσο, εξακολουθεί να παραλείπεται και να παραβλέπεται από τους ιστορικούς της τεχνολογίας, που επιμένουν να ταυτίζουν τα τεχνήματα με τα μεγάλα τεχνολογικά συστήματα. Αυτό το κενό γίνεται φανερό με βάση τις J. Farrell – Beck και C. Gau³⁰ όταν και το 1963, εκατό χρόνια μετά την πρώτη πατέντα, που δόθηκε ποτέ για υποστηρικτή στήθους, σημειώνουν πως δεν γράφτηκε τίποτα ούτε άρθρο, ακόμη και από τους κατασκευαστές στηθόδεσμων. Δεν ειπώθηκε τίποτα για την υλικότητα την πιο άμεσα συνδεδεμένη με τη γυναίκα.

Το σουτιέν και οι τεχνολογίες γύρω από το στήθος καθορίζουν και καθορίζονται από τις έμφυλες σχέσεις, επανανοηματοδοτώντας την έννοια του γυναικείου στήθους. Όπως χαρακτηριστικά διατυπώνει η Μ. Ρεντετζή στην εισαγωγή του βιβλίου «*Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*», οι έννοιες του φύλου και της τεχνολογίας δεν παραμένουν σταθερές μέσα στο χρόνο, καθώς σχετίζονται, δίνοντας η μια μορφή και νόημα στην άλλη. Αυτή η «*αμοιβαία σχέση εξάρτησης*» σε όλα τα επίπεδα - όπως η ίδια εντοπίζει- «*στο σχεδιασμό, την παραγωγή, τη χρήση και την κατανάλωση διαμορφώνει απόψεις για το φύλο και αυτές αποκρυσταλλώνονται στην τεχνολογία.*»

Πολύ σημαντικό ρόλο στο σημείο αυτό διαδραματίζουν οι διαφημίσεις, οι οποίες μπορούν να αλλάζουν τις στάσεις απέναντι σε ζητήματα ηθικής.³¹ Βλέποντας τις διαφημίσεις των σουτιέν κατά τις

²⁶ McGaw J. A., (2003). "Reconceiving Technology: Why Feminine Technologies Matter", στο *Gender and Technology*, επιμ. N.E. Lerman, R. Oldenziel και A. Mohun. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

²⁷ Hamilton, *Technology's role in the production of the perfect bra.*

²⁸ Farrell Beck J., Gau C., (2002). *Uplift: The Bra in America*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, σελ. 161.

²⁹ "The Bra: An Uplifting Tale", BBC – Culture, 20.02.2015, <http://www.bbc.com/culture/story/20150220-the-bra-an-uplifting-tale>

³⁰ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ. 161.

³¹ Ρεντετζή, *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*, σελ.20.

αρχές της δεκαετίας του 1960, βλέπουμε η κεντρική εικόνα να αποτελείται από μια ζωγραφιά μιας γυναικείας φιγούρας να φοράει σουτιέν. Ενώ κατά το τέλος της δεκαετίας του 1970, οι διαφημίσεις έχουν πλέον αντικατασταθεί από έγχρωμες κυρίως φωτογραφίες και συχνά με τις γυναίκες να βρίσκονται σε στάσεις, που όπως φάνηκε από κάποια γράμματα αναγνωστών και αναγνωστρίων, χαρακτηρίστηκαν ως *προκλητικές*. Αποτυπώνοντας κατά τον τρόπο αυτό και μια αλλαγή απέναντι στη γυναικεία σεξουαλικότητα και στο τι επιτρέπεται ή όχι να φανεί.

διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας

Η παρούσα πτυχιακή εργασία χωρίζεται σε τρία κύρια κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή των γυναικείων εσώρουχων που αφορούν στο στήθος, ξεκινώντας από το 14^ο αιώνα. Επιχειρείται η κάθε τεχνολογία να γίνει κατανοητή εντός του κοινωνικού της συγκείμενου. Ακολουθώ έτσι την πορεία των γυναικείων εσώρουχων, εστιάζοντας στον κορσέ και στις εκάστοτε παραλλαγές του. Ο κορσές αποτέλεσε ένα τέχνημα με μια πορεία αιώνων, παρότι υπήρξε δύσκολος στη χρήση του: κατηγορήθηκε για λιποθυμίες, μυϊκή εξασθένηση, συμπίεση των πνευμόνων, επηρεάζοντας ακόμη και τη χώνεψη αλλά και την τεκνοποίηση.³² Στο κεφάλαιο αυτό, εξετάζεται ακόμη το πέρασμα από τον κορσέ στο σουτιέν και γίνεται μια σύντομη αναφορά στην ιστορία του τελευταίου κατά τον 20^ο αιώνα και των παραλλαγών που αυτός ενσωμάτωσε ανάλογα με τα πρότυπα, την άνεση και τη μόδα. Η ανακούφιση του γυναικείου σώματος από την αλλαγή αυτή είναι εμφανής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, σκιαγραφώ μια ιστορική περιήγηση του στηθόδεσμου στην Ελλάδα και πώς αυτός προσαρμόζεται στο ελληνικό πλαίσιο. Ποιο εσώρουχο ήταν αυτό το οποίο αντικατέστησε το σουτιέν; Μέσα από τα συμβολαιογραφικά έγγραφα των προικοσυμφώνων, στα οποία απέκτησα πρόσβαση, δεν είναι υπαρκτή μια ξεκάθαρη απάντηση στα ελληνικά δεδομένα. Προσπαθώντας να βρω μια αντίστοιχη υλικότητα, κατέληξα στις πουκαμίσες, οι οποίες, όμως, σε καμία περίπτωση δε πρόσφεραν στήριξη στο στήθος. Στην Ελλάδα παρότι η χρήση του κορσέ δεν υπήρξε διευρυμένη, η αποδοχή μετέπειτα και η υιοθέτηση του στηθόδεσμου ήταν υπαρκτή, παρότι δεν ακολουθήθηκε η ίδια πορεία με την υπόλοιπη Ευρώπη. Η κάθε κοινωνική τάξη ενσωματώνει το στηθόδεσμο με διαφορετικό τρόπο. Η χρήση του διευρύνεται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και κυρίως μέσα από το έργο των μοδιστρών.

Το επόμενο κεφάλαιο ασχολείται με τη θέση των γυναικών στην Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα και κυρίως κατά τις δεκαετίες 1960-1980. Αυτά είναι και τα χρόνια στα οποία βασίστηκε η ανάλυση των διαφημίσεων, άρθρων και γραμμάτων σχετικών με το σουτιέν. Εξηγούνται οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος περιοδικός τύπος, σε ποιες γυναίκες απευθυνόταν και ποιο το ενδιαφέρον γύρω από αυτόν. Ας σημειώσω σύντομα πως το περιοδικό «Γυναίκα» αποτέλεσε ένα γυναικείο έντυπο σταθμό και μάλιστα αρκετά προοδευτικό, δίνοντας βαρύτητα στα ζητήματα γυναικείας χειραφέτησης. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με το μεγάλο όγκο διαφημίσεων και την η ευρεία του απεύθυνση, αποτέλεσαν κεντρικά χαρακτηριστικά για να επιλέξω το συγκεκριμένο περιοδικό. Το κεφάλαιο αυτό αφορά στο κατ' εξοχήν ερευνητικό κομμάτι, όπου μέσα από την

³² Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ. xi.

ανάλυση των διαφημίσεων, διαφαίνεται και η αλλαγή τους με την πάροδο του χρόνου, αντικατοπτρίζοντας την αλλαγές στις ανάγκες και στις αντιλήψεις που αυτές αποτυπώνουν.

Τέλος, στα Συμπεράσματα γίνεται μια προσπάθεια συστηματοποίησης του υλικού που προέκυψε από όλη την πτυχιακή εργασία και διερευνάται εάν απαντήθηκαν τα αρχικά ερωτήματα. Πατώντας πάνω στα βασικά σημεία της πτυχιακής εργασίας, επιμένω περισσότερο στα μέρη που εντόπισα μέσα από τις διαφημίσεις και τα άρθρα του περιοδικού «Γυναίκα»: την αποτύπωση του στήθόδεσμου ως επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα, ως προέκταση του γυναικείου δέρματος, ως εχέγγυο της κομψότητας και της επιτέλεσης του δυτικού προτύπου. Έπειτα, γίνεται ένα πέρασμα από τις τεχνολογίες τις σχετικές με το γυναικείο στήθος και της εγγύησης της σύσφιξης και της ανόρθωσης, καθώς και τη θέαση του στήθόδεσμου ως σεξουαλικού βοηθήματος.

Κλείνοντας, θα ήθελα να τονίσω πως ο διάλογος που έχει αναπτυχθεί μεταξύ φεμινιστικών θεωριών και S.T.S. είναι εξαιρετικά χρήσιμος, όχι μόνο διότι επιτρέπει τον εμπλουτισμό του κάθε κλάδου, αλλά και γιατί φωτίζει τον τρόπο με τον οποίο οι έμφυλες σχέσεις ενσωματώνονται στην καθημερινότητά μας, μέσω της χρήσης καθημερινών αντικειμένων, που καλύπτονται υπό το μανδύα της ουδετερότητας. Ο συγκεκριμένος διάλογος είναι κομβικός, τόσο για την ανάδειξη των έμφυλων στερεοτύπων και των αθέατων μηχανισμών που τις επιβάλλουν όσο και για τον εμπλουτισμό του ακαδημαϊκού λόγου. Τέλος, όπως τονίζει και η J. Wajcman ζούμε σε μια τεχνολογική κοινωνία, μία κοινωνία η οποία κατασκευάζεται από την επιστήμη και την τεχνολογία και έτσι οι πολιτικές της τεχνολογίας είναι ζωτικής σημασίας για να επαναδιαπραγματευτούμε τις έμφυλες σχέσεις ισχύος.³³

Τα σημερινά «λάθη» υπήρξαν οι χθεσινές «λογικές επιλογές».
Today's "mistake" may have been yesterday's "rational choice."³⁴

R. S. Cowan

³³ Wajcman, "Feminist theories of technology", 143–152.

³⁴ Cowan R.S., (1993). "The Consumption Junction: A Proposal for Research Strategies in the Sociology of Technology" στο *The Social Construction Of Technological Systems*, επιμ. W.E. Bijker, T.P. Hughes και T. Pinch. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Κεφάλαιο 1

Από τον κορσέ στο στηθόδεσμο

σύντομη ιστορία του κορσέ

Σε μια προσπάθεια να ξετυλιχθεί το αφηγηματικό νήμα της ιστορίας του εσώρουχου, το οποίο κάλυπτε και στήριζε το γυναικείο στήθος ανά τους αιώνες, δε γίνεται να παραλείψω στα τεχνήματα, τα οποία ξεκίνησαν αυτήν την υποστήριξη, όπως ο κορσές και διάφορες παραλλαγές του. Μέσα από την ιστορική αυτή αναδρομή, θα επισημάνω βασικά σημεία σταθμούς στην κατασκευή των εκάστοτε υποστηρικτών στήθους, κυρίως έως τη δεκαετία του 1980.

Αρχικά ας έχουμε κατά νου πως έως τη νεωτερικότητα, οι γυναίκες φορούσαν περισσότερα ενδύματα από τους άνδρες· από τη μία πλευρά, διότι οι γυναίκες ήταν περισσότερο ακίνητες, από την άλλη πλευρά, επειδή η γυναικεία ενδυμασία βασιζόταν σε αραχνοϋφαντα και λεπτά ενδύματα, επομένως για να ζεσταθούν χρειάζονταν να τα αυξήσουν σε ποσότητα.³⁵ Ας δούμε τι συμβαίνει κατά τις αρχές του 14^{ου} αιώνα στην Ευρώπη, όπου εμφανίζεται και χρησιμοποιείται το *cotte*, ένα άκαμπτο και εφαρμοστό εσώρουχο, το οποίο έρχεται να διαρρήξει την ως τότε αναπαράσταση του γυναικείου σώματος, με τους ριχτούς χιτώνες.³⁶ Μέχρι εκείνη την εποχή, το σώμα μπορούσε να στέκει *ελεύθερο*, πλαδαρό, ανάμεσα στο χώρο που δημιουργούν οι χιτώνες, χωρίς να *σμιλεύεται* από ένα τέχνημα. Το *cotte* έρχεται να *υποβοηθήσει* το γυναικείο σώμα, έτσι ώστε να φαίνεται ισχνό, σύμφωνα με τα πρότυπα της εποχής. Παράλληλα, ανόρθωνε το πεσμένο στήθος, με *σακουλάκια* που είχαν ραφτεί στο εσωτερικό του εσώρουχου, ώστε να το υποστηρίζουν. Ενώ από την άλλη, οι γυναίκες με πλούσιο στήθος συνήθιζαν να το καλύπτουν εσωτερικά με ύφασμα, ώστε να φαίνεται μικρότερο και παράλληλα να μην αναπτύσσεται περαιτέρω.³⁷

Μπορεί να εντοπίζεται η εμφάνιση του κορσέ στα τελευταία χρόνια του Μεσαίωνα, αλλά πρόδρομοί του μπορούν να εντοπιστούν στη Μινωική Κρήτη και την Κνωσό, αλλά και στην αρχαία Ρώμη και την Πομπηία, όπου οι υλικότητες αυτές εξελίσσονται και αλλάζουν προσαρμοζόμενες στις ανάγκες της εκάστοτε εποχής. Μπορούμε να εντοπίσουμε τους πρώτους *σύγχρονους* κορσέδες από το δεύτερο μισό του 15^{ου} και κατά το πρώτο μισό του 16^{ου} αιώνα.³⁸ Ο κορσές εγγυόταν τα στήθη πιεσμένα προς τα πάνω κι επίπεδα.³⁹ Υπήρχε μια σειρά παραλλαγών, οι οποίες σίγουρα δε διακρίνονταν για την άνεση που πρόσφεραν στη φορέα τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα μίας ισπανικής εκδοχής του

³⁵ Cunnington P., Willett C., (1951). *The history of underclothes, 1878–1961*. London: Michael Joseph, Introduction.

³⁶ Yalom M., (2006). *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, μτφρ. Ε. Κλαδούχου. Αθήνα: Άγρα, σελ.239.

³⁷ Ας σημειωθεί πως υπήρχαν και άνδρες οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τον κορσέ, ιδίως κατά τον 15^ο αιώνα.

³⁸ Steele V., (2004). *The Corset: A Cultural History*, New Haven: Yale University Press.

³⁹ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 239.

κορσέ, το *body*,⁴⁰ το οποίο βασιζόταν σε λωρίδες ξύλου και μπανέλες. Όπως η συγγραφέας και ιστορικός Marilyn Yalom σημειώνει:

«Οι κορσέδες έγιναν πραγματικά τρομακτικοί το δέκατο πέμπτο αιώνα όταν επινοήθηκε στην Ισπανία το *body* και ο κορσές “που αποτελούνταν από δύο μπόντυ”. Αυτή η κατασκευή, που θύμιζε πανοπλία και την αποτελούσαν δυο μέρη που συνδέονταν στη δεξιά και αριστερή πλευρά του σώματος, ξεκίνησε από την ισπανική αυλή, που την καθιέρωσε, και πέρασε στη γαλλική και αγγλική υψηλή κοινωνία στη διάρκεια του δέκατου έκτου αιώνα. Το “μπόντυ” ενισχυμένο με λωρίδες ξύλου και μπανέλες και μερικές φορές φτιαγμένο από δέρμα ή ακόμη και μέταλλο, φοριόνταν ως εσώρουχο ή, σε κάποιες εκδοχές του, ως εξωτερικό ένδυμα. Είναι πιθανόν οι μεταλλικές εκδοχές του “μπόντυ” (που έχουν διασωθεί σε λίγα μουσεία) να χρησιμοποιούνταν μόνο σε ορθοπεδικές περιπτώσεις.»⁴¹

ισπανικός μεταλλικός κορσές του 16^{ου} αιώνα, *body*⁴²

Κατά την ιστορικό μόδας Valerie Steele, τότε εντοπίζεται η χρονική περίοδος κατά την οποία η αστική τάξη και οι ευγενείς προσπαθούν να ξεχωρίσουν και να ανταγωνιστούν μεταξύ τους ως προς τις τάσεις της μόδας' όπου ένα τέχνημα, το οποίο μπορεί να παρέμβει σημαντικά στην όψη του σώματος, αποκτά πλέον μεγάλη σημασία. Το σώμα ως τεχνητή αναπαράσταση τείνει προς μια αψεγάδιαστη απεικόνισή του. Αυτή η αντίληψη έρχεται να συνταιριάζει με «την εφεύρεση» του κορσέ στην Ισπανία. Ενώ την ίδια περίοδο, κατά το φυσικό και βακωνιανό φιλόσοφο John Bulwer,⁴³ οι εύπορες γυναίκες της Βενετίας αποδοκίμαζαν τη χρήση του κορσέ, εμμένοντας στο σφίξιμο που προκαλεί στη μέση έναντι του ιδανικού για αυτές στρογγυλού και γεμάτου σώματος. Ενώ, προτίμησαν τη χρήση

⁴⁰ Ή αλλιώς *bodice*.

⁴¹ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 240.

⁴² <https://gr.pinterest.com/pin/569212840375935192/>

⁴³ 1653. Υπήρξε ο πρώτος που προσπάθησε να εκπαιδεύσει συστηματικά τους κωφούς στην Αγγλία.

παπουτσιών με πολύ ψηλά τακούνια, τα chorines· σε κάποιες περιπτώσεις τα τακούνια ήταν τόσο ψηλά και άβολα, που δε γινόταν να απομακρυνθούν πολύ από το σπίτι.⁴⁴

Το 1670 εντοπίζεται η έναρξη της εμπορικής ενασχόλησης με το στήθος, με τη χρήση αλοιφών και διαφόρων μεθόδων μεγέθυνσης ή σμίκρυνσής του.⁴⁵ Το *ευπαρουσίαστο στήθος* αποκτά μεγάλη σημασία, καθιστώντας τη χρήση υλικωτών σχεδόν αναγκαία: όπως του κορσέ, με προαιρετικά εξαρτήματα που υποβοηθούν την ενίσχυση ή την ανόρθωσή του, με χρήση λαδιών και βοτάνων, που αντίστοιχα φημίζονταν για τη βελτίωση της όψης του.⁴⁶ Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα, οι γυναίκες φορούσαν μέσα από το κορσέ ένα εσώρουχο στο οποίο περνούσαν μια κορδέλα, ώστε να τον σταθεροποιούν με μπανέλες από κόκαλο φάλαινας ή ξύλο, που στήριζε κι εξωτερικά το σώμα. Στο τέλος του ίδιου αιώνα, οι αστοί ήθελαν τα ενδύματά τους να είναι “*πρώτα μεγαλοπρεπή και ύστερα άνετα*”.⁴⁷ Μόνο κατά το πρώτο μισό του 17^{ου} αιώνα, αρχίζει να αποκτά σημασία η άνεση στην ένδυση.

Στα τέλη του 16^{ου} και κατά το 17^ο αιώνα, τα πρότυπα ομορφιάς αλλάζουν και πιο συγκεκριμένα, το γυναικείο στήθος οφείλει να είναι πλούσιο και να τονίζεται δίχως σημάδια ενοχής. Το γεγονός αυτό από τη μια πλευρά, θα μπορούσε να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι αναφερόμαστε σε μια κοινωνία μη πουριτανική· από την άλλη όμως, δε θα πρέπει να ξεχνάμε πως υπήρχαν διαρκείς αντιδράσεις στον κορσέ και κυρίως απέναντι στη θέα του μπούστου. Χαρακτηριστική ήταν η άποψη του φλαμανδού κληρικού Jean Polman, ο οποίος εκδίδει ένα έντυπο με τίτλο: «*Καρκίνος ή η κάλυψη του γυναικείου στήθους*» (1635), συσχετίζοντας την έκθεση του μπούστου στην ατμόσφαιρα με την ανάπτυξη καρκίνου.⁴⁸

Η εναντίωση των αντρών απέναντι στον κορσέ γίνεται εμφανής και σε ένα ακόμη απόσπασμα, μέσα από ιατρικοφανή και ηθικολογικά επιχειρήματα:

«Ο Γάλλος Jacques Bonnaud εξέφρασε το πρόβλημα σ’ ένα περιβόητο φυλλάδιο, του οποίου ο μακροσκελής τίτλος συμπύκνωνε ολόκληρο το σκεπτικό: *Η κατάπτωση της ανθρώπινης φυλής μέσω της χρήσης του κορσέ με μπανέλες: Εργασία στην οποία αποδεικνύεται η εναντίωση στους νόμους της φύσης, η μείωση του πληθυσμού και η υποβάθμιση του ανθρώπου, ούτως ειπείν, όταν από τα πρώτα λεπτά της ζωής του υποβάλλει τον εαυτό του σε βασανιστήρια, με τη δικαιολογία ότι φτιάχνει το σώμα του.*»⁴⁹

Παρ’ όλα αυτά, κατά την Αναγέννηση, παρατηρείται πληθώρα κορσέδων και μάλιστα σε ποικιλία χρήσεων· κάποιοι ήταν ειδικά κατασκευασμένοι για τον ύπνο, άλλοι για νεαρές κοπέλες και άλλοι για ηλικιωμένες γυναίκες, ενώ διακρίνονταν σε ορθοπεδικούς και μη.

Μεταξύ του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα, τα εσώρουχα σκοπό έχουν να αναδεικνύουν το κύρος των ανδρών και να υπογραμμίζουν την ελκυστικότητα των γυναικών.⁵⁰ Το γεγονός αυτό είναι τόσο έντονο που

⁴⁴ Coryat Th., (1611). *Crudities* London, ed. 1905, σελ. 400.

⁴⁵ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.242.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ B. Payne, G. Winakor, J. Farrell - Beck, (2009). *Ενδυματολογία: Ιστορία της Ενδυμασίας*, μτφρ. Ρ. Παγίδα. Αθήνα: Ίων, σελ. 322.

⁴⁸ Polman J., (1635). *Le chancre ou Couvre-sein feminine*, Gerard Patte, Douai.

⁴⁹ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.243-244.

⁵⁰ Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, II 1625-1710.

αποτυπώνεται ακόμη και σε αγγλικά ποιήματα,⁵¹ όπου φαίνεται να προσελκύει περισσότερο το γυναικείο ένδυμα, παρά η ίδια η γυναίκα.⁵² Για παράδειγμα, ένα εξάρτημα της γυναικείας ένδυσης, η μπανέλα είχε ερωτικοποιηθεί, με τους τεχνίτες συχνά να χαράσσουν πάνω της ερωτικά στιχάκια.⁵³ Ενώ και οι χειρονομίες με αυτή, θεωρούνταν ένδειξη ερωτοτροπίας.⁵⁴ Κατά τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, έρχονται στη μόδα, οι ακόμη πιο σφιχτοί κορσέδες και προστίθενται σε αυτούς βάτες για τους γοφούς, ώστε να δίνεται η αίσθηση των ευτραφών οπίσθιων και της φαρδιάς λεκάνης. Προχωρώντας, το 1816 κάνει την εμφάνισή του ο *διαχωρισμένος κορσές (the divorced corset)*, με σκοπό να διαχωρίζει τα στήθη μεταξύ τους.⁵⁵

Κατά το 19^ο αιώνα, συνηθίζεται από την ηλικία των δέκα χρονών να χρησιμοποιείται ένα είδος εσώρουχου μεταξύ κορσέ και υποστηρικτή στήθους· ενώ από τα δεκαοχτώ κι έπειτα φοριέται ο κορσές· και μετά το γάμο αντικαθίσταται από το «γαμήλιο κορσέ».⁵⁶

Ο κορσές, αποκρυσταλλώνει οικονομικούς και κοινωνικούς διαχωρισμούς. Πιο συγκεκριμένα, οι αστές και οι αριστοκράτισσες επιβαλλόταν να τον φορούν, ενώ για τις γυναίκες προερχόμενες από τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα αποτελούσε σχεδόν μακρινό όνειρο· για λόγους οικονομικούς, αλλά και πρακτικούς σχετικούς με την εργασία τους. Βλέπουμε πως η χρήση τεχνολογίας θεωρείται δεδομένη για τη βελτίωση της όψης,⁵⁷ η οποία σαφώς έχει ξεκάθαρα ταξικά χαρακτηριστικά, εκτός από τα προφανή έμφυλα. Ο κορσές άρχισε να διαχέεται και σε άλλα στρώματα και αυτό έγινε μονάχα από τη στιγμή που προσαρμόστηκε στις ανάγκες των νέων χρηστριών. Επί παραδείγματι, περιορίστηκε στο πάνω του τμήμα, καθώς ο συνηθισμένος ως τότε κορσές εμπόδιζε τις γυναίκες χαμηλότερων οικονομικά τάξεων στις εργασίες στα χωράφια. Παράλληλα, τα κορδόνια τοποθετήθηκαν στο μπροστινό μέρος, ώστε να μπορεί η ίδια η γυναίκα να το δέσει. Το εσώρουχο αυτό ονομάστηκε *corselet*.⁵⁸

Για να αποκτήσουμε μια εικόνα των τότε συνηθειών υγιεινής, είναι χαρακτηριστικό να σημειώσω πως ο κορσές είτε κοντός είτε στις συνηθισμένες του διαστάσεις είτε δερμάτινος είτε μεταξωτός ποτέ δεν πλενόταν παρ' ότι η χρήση του ήταν καθημερινή. Ενώ κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και ύστερα, τα εσώρουχα, λειτουργούσαν πλέον ως υγειονομική ασπίδα ενάντια στις εξωτερικές μολύνσεις. Αυτή η πεποίθηση δεν ήταν πάντοτε δεδομένη: ενδύματα κοντά στο δέρμα είχαν ως κύρια λειτουργία να αποτρέπουν τις σωματικές οσμές προς τον έξω κόσμο και να τις εγκλωβίζουν εσωτερικά. Από το 1880,

⁵¹ Χαρακτηριστικά αναφέρω το Robert Herrick (1591-1674).

⁵² Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, II 1625-1710.

⁵³ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.241.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, VII 1791-1820.

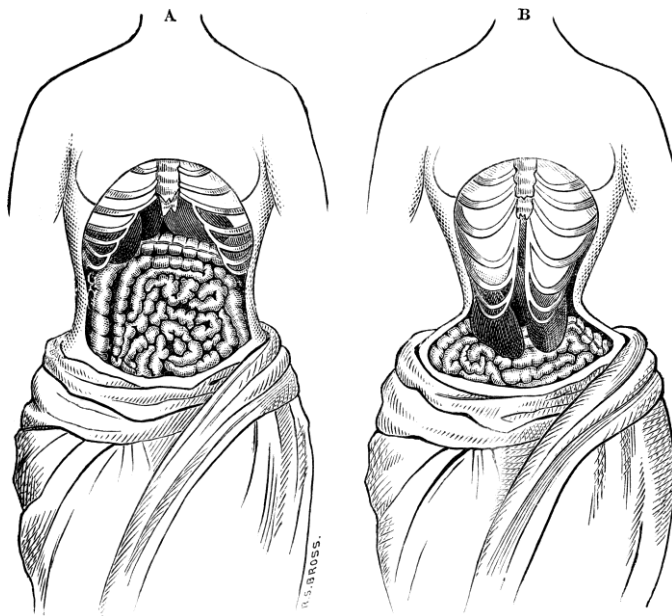
⁵⁶ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.249.

⁵⁷ Και μάλιστα, όπως ήδη έχουμε δει, ήταν επιβεβλημένη για τις γυναίκες των ανώτερων τάξεων, μιας και η χρήση τεχνολογίας αποτελούσε έναν από τους βασικούς τρόπους ανάδειξης της κοινωνικής τους θέσης, μέσω της εμφάνισής τους.

⁵⁸ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.243.

τα εσώρουχα είναι ζητούμενο να κατασκευάζονται με υλικά ευαίσθητα, κατάλληλα για τις περιοχές που επρόκειτο να καλύψουν.⁵⁹

Στην Ευρώπη, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα και υπό το φως του Διαφωτισμού, παίρνει διαστάσεις μια εκστρατεία ενάντια στον κορσέ, με επιχειρήματα βασισμένα στον ορθό λόγο, επηρεασμένα από το κλίμα της εποχής. Η εκστρατεία αυτή, έρχεται να ταιριάζει με μια σύγχρονή της, που κατευθυνόταν ενάντια στο θηλασμό των βρεφών από τις τροφούς. Οι γιατροί διαπίστωναν πως ο κορσές επηρεάζει και παραμορφώνει το γυναικείο σώμα, με αποτέλεσμα να συνιστούν τη μη χρήση του, θεωρώντας το έντονο σφίξιμο και την καθιστική ζωή ως τους δύο βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη γυναικεία υγεία.⁶⁰ Πρότασσαν την ευκολία και την άνεση, που θα έπρεπε να διαθέτει μια γυναίκα για να θηλάζει το μωρό της, μειώνοντας παράλληλα τα εσωτερικά υποστηρίγματα των φορεμάτων. Οι γυναίκες αρχικά αντιστέκονται σε αυτές τις προτροπές.

επιπτώσεις του κορσέ στο εσωτερικό του γυναικείου σώματος.⁶¹

γκραβούρα που αναπαριστά τις τότε θεωρούμενες

Οι κατασκευαστές κορσέδων υπό το φόβο ότι θα μειωθούν τα κέρδη τους, αναβάθμισαν τη ρητορεία τους, διακηρύττοντας ότι οι κορσέδες δεν παραμορφώνουν, αλλά *σχηματίζουν* το γυναικείο σώμα. Κατά τη Γαλλική Επανάσταση (1789), γίνεται ο *εξοστρακισμός του κορσέ*, όπου η χρήση του μειώθηκε σε τέτοιο βαθμό, που ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Τότε δημιουργήθηκε ένα *τετράδιο παραπόνων*, το οποίο μετά από δυο χρόνια εξελίχθηκε στη “*Διακήρυξη Δικαιωμάτων των Γυναικών*” (1791).⁶² Μπαίνοντας, όμως, στον επόμενο αιώνα ο κορσές επανέρχεται δυναμικά στη Γαλλία, ενώ συνεχίζει η χρήση του στις υπόλοιπες χώρες. Όπως η M. Yalom εύστοχα σημειώνει:

⁵⁹ Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, IX 1867-1882.

⁶⁰ Χαρακτηριστικά αναφέρουν: «tight lacing and sedentary languishing are the greatest enemies to female health». C. Willett & P. Cunnington, (1992). *The History Of Underclothes*, London, VII 1841-1856.

⁶¹ New Pathfinder no. 2; *Physiology for Young People Adapted to Intermediate Classes & Common Schools*. σελ. 84, εικ. 11.

⁶² “*Les Droits de la Femme*”, ο τίτλος έρχεται σε αντιστοιχία και κριτική με τον τίτλο “*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*”, δηλαδή της “*Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη*”. Η λέξη *homme* στα γαλλικά σημαίνει *άνδρας*, αλλά και *άνθρωπος* μιας και συνήθως οι γυναίκες αποκλείονταν από όσα έκαναν οι άνθρωποι- σε επίπεδο δικαιωμάτων.

«Στα τέλη του δέκατου ενάτου αιώνα ο κορσές υπήρχε παντού, όχι μόνο στα σώματα των γυναικών και των κοριτσιών, ή στα ράφια των καταστημάτων εσωρούχων και των πολυκαταστημάτων, ή στους καταλόγους και στα περιοδικά. Υπήρχε στις φαντασιώσεις των ποιητών και των εραστών και στα λόγια των ρητόρων και των αναμορφωτών.»⁶³

Σταδιακά από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η τιμή του κορσέ αρχίζει να πέφτει ιδίως κατά το τέλος του αιώνα, όπου αυτός βιομηχανοποιείται. Ο Ελβετός βιομήχανος Jean Werly εγκαθιστά στη Γαλλία ένα εργοστάσιο παραγωγής κορσέ (*machine-made corsets*). Το 1839 πατεντάρει τον κορσέ που παράγεται στον αργαλειό. Αυτή η τεχνοτροπία υπήρξε δημοφιλής έως περίπου τη δεκαετία του 1890, όταν κατασκευάζεται ο βιομηχανοποιημένος πλέον κορσές. Οπότε, σταδιακά χάνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του χειροποίητου και η παραγωγή του συστηματοποιείται. Η μηχανοποίηση αυτή, έκανε τον κορσέ πιο προσιτό στην οποιαδήποτε και η δημοτικότητά του αυξήθηκε. Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, οι γυναίκες που κατασκεύαζαν κορσέδες σε Αγγλία και Γαλλία, υπερτερούν αριθμητικά από τους αντίστοιχους άνδρες. Τον καιρό εκείνο είναι που παρατηρούνται αλλαγές στο σχήμα του κορσέ, οι οποίες τείνουν να είναι πιο κοντά στις πραγματικές γυναικείες αναλογίες (π.χ. γραμμή μέσης κατεβαίνει σε «φυσιολογικό» ύψος).⁶⁴ Αξίζει να τονίσω ένα συσχετισμό μεταξύ της αύξησης των γυναικών στον τομέα της κατασκευής του κορσέ και της οικειοποίησης και της προσαρμογής του στα δικά τους δεδομένα. Επομένως, ο κορσές τυποποιείται και αποκτά χαρακτηριστικά πιο συμβατά με το γυναικείο σώμα. Παράλληλα διάφοροι επιφανείς άνδρες συνεχίζουν να κατηγορούν τον κορσέ ως την *πηγή όλων των κακών του σύγχρονου κόσμου*.⁶⁵ Κατηγορήθηκε για λιποθυμίες, αναπνευστικά προβλήματα, δυσμορφίες. Έγινε μάλιστα, προσπάθεια καταβολής ειδικού φόρου κορσέ, ώστε να μειωθεί ο αριθμός των αγοραστριών.⁶⁶

Το 1886 δυο οικογένειες οι Spiesshofer και Braun από το Heubach της Γερμανίας, ενώθηκαν προκειμένου να συστηματοποιήσουν την παραγωγή γυναικείων εσωρούχων και κυρίως του κορσέ. Αρχικά διέθεταν έξι ραπτομηχανές, έναν αχυρώνα και δεκαπέντε εργάτριες. Με αυτήν τη σύνθεση ξεκίνησε η παραγωγή των εσωρούχων της ακόμη γνωστής εταιρίας *Triumph*. Η επιτυχία της ήταν τέτοια, που σε τέσσερα μόλις χρόνια, οι εργάτριες είχαν δεκαπλασιαστεί και οι ραπτομηχανές είχαν φτάσει τις ενενήντα.⁶⁷

Περίπου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, προοικονομείται το πρώτο φεμινιστικό κίνημα, μέσα από το λόγο γυναικών, οι οποίες μιλούν ξεκάθαρα υπέρ της μη χρήσης του κορσέ. Οι σουφραζέτες ξεκίνησαν με επίκεντρο την Αγγλία και με βασικό αίτημα το δικαίωμα στην ψήφο. Ο αγώνας τους, όμως, καταπιάστηκε και με την κατάργηση του κορσέ, ως καταπιεστικής υλικότητας που διαπερνά τη γυναικεία καθημερινότητα.⁶⁸ Την ίδια εποχή, η Elizabeth Smith Miller,⁶⁹ μια δυναμική γυναίκα από την

⁶³ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ.255.

⁶⁴ ανεβαίνει και πάλι αργότερα, αλλά με τη μόδα του κρινολίνο.

⁶⁵ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 255.

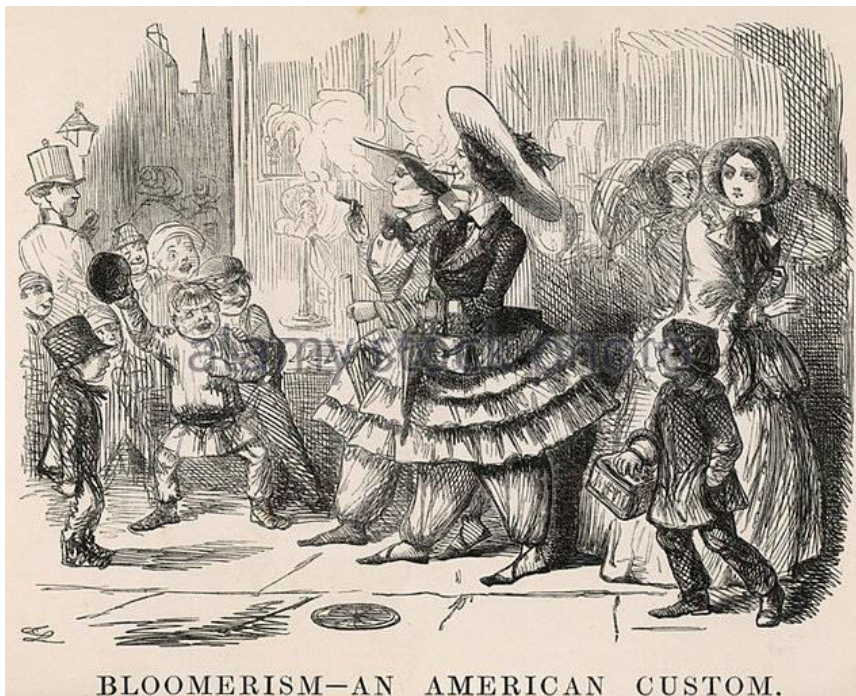
⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ «Στυλ της γιαγιάς» στα εσώρουχα του '69», στο *Γυναίκα*, 06.11.1968, 491.

⁶⁸ de Waresquiel E., Πολίτη Α. (επιμέλεια) (2004). *Ο αιώνας των ανατροπών: Το λεξικό των κινημάτων αμφισβήτησης στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Β. Τσιγκάνου, Αι. Βαλασιαδης, Μ. Δρούτσα, Α. Σαρρή. - Αθήνα: Οξύ.

⁶⁹ 1822 – 1911.

Αμερική, υποστηρίκτρια των δικαιωμάτων των γυναικών και του δικαιώματος ψήφου, ασχολήθηκε με το δικαίωμα των γυναικών στην άνετη ενδυμασία. Επισκέφτηκε μια κλινική στην Ελβετία και αποφάσισε να αντιγράψει την άνετη ενδυμασία των ασθενών: μονοκόμματο παντελόνι κάτω από φορέματα με άνετη μέση. Θεώρησε πως η επιλογή αυτή θα απελευθέρωνε τις γυναίκες από τα βαριά φορέματα και τους σφιχτούς κορσέδες, βελτιώνοντας την υγεία τους. Συνάντησε την ιδρύτρια του οργανωμένου κινήματος των σουφραζετών, Elizabeth Cady Stanton⁷⁰ μαζί με την εκδότρια της αμερικάνικης γυναικείας εφημερίδας “The Lily” κι ενεργή υποστηρίκτρια των γυναικείων δικαιωμάτων, Amelia Jenks Bloomer,⁷¹ η οποία και πείστηκε να προωθήσει τη συγκεκριμένη ενδυμασία. Πράγματι, για δυο χρόνια φορούσε το συγκεκριμένο ένδυμα, ενώ στο δρόμο ερχόταν αντιμέτωπη με τη χλεύη των περαστικών, καθώς αποτέλεσε συχνό θέμα σχολιασμού ακόμη και στις εφημερίδες. Η ενδυμασία αυτή είναι που έμεινε γνωστή ως *Bloomer*. Τα πρώτα χρόνια του 1850, ήταν ελάχιστες αυτές που δοκίμασαν να το φορέσουν. Οι γελοιογράφοι σκίτσων υπαινίσσονταν ότι όσες φορούσαν το συγκεκριμένο ένδυμα σύντομα θα υιοθετήσουν αντρικές συνήθειες (όπως για παράδειγμα το κάπνισμα των πούρων), διαταράσσοντας το *κυρίαρχο* φύλο.

Το 1874 στη Βοστώνη δίδονται ομιλίες πέντε γυναικών, εκ των οποίων οι τέσσερις μιλούν με την ιδιότητα της γιατρού, σχετικά με τις επιπτώσεις της χρήσης του κορσέ. Η πέμπτη ομιλήτρια, η Abba Gould Woolson⁷³ βγάζει ένα λόγο εξαιρετικά ριζοσπαστικό, προοικονομώντας μάλιστα το αμερικανικό φεμινιστικό κίνημα. Μίλησε για τη γυναικεία ένδυση, λέγοντας πως πρέπει να είναι άνετη, να μη

⁷⁰ 1815 – 1902.

⁷¹ 1818 – 1894.

⁷² Leech, John (1817-1864), Bloomerism -- An American Custom. Mid-Manhattan Picture Collection, <https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47e0-f202-a3d9-e040-e00a18064a99>

⁷³ 1838 – 1921.

σφίγγει τα ζωτικά όργανα και να συγκρατεί τη θερμότητα στο σώμα. Διεκδίκησε το δικαίωμα των γυναικών να είναι «δυνατές, άνετες και ευτυχισμένες» με το ρουχισμό τους.⁷⁴

Τη δεκαετία του 1880, αναδεικνύεται η *ιδανική γυναίκα* η “*Νέα Γυναίκα*”, η οποία είναι δραστήρια και προσπαθεί να κάνει μικρές αλλαγές στα βαριά ενδύματά της. Οι κορσέδες μακραίνουν και γίνονται πιο στενοί. Παράλληλα, υπάρχουν και οι κοντοί που χρησιμοποιούνται κυρίως ως εσώρουχο των *Bloomer* ή της αθλητικής ενδυμασίας (π.χ. που προορίζονταν για ιππασία, ποδηλασία), που ως επιλογή αρχίζει να κερδίζει έδαφος στο γυναικείο πληθυσμό.

Μπαίνοντας στον 20^ο αιώνα, μια γυναίκα οφείλει να κατέχει τρεις με πέντε κορσέδες, υπογραμμίζοντας τη διαφορετική στάση που επικρατεί πλέον απέναντι στα θέματα υγιεινισμού.⁷⁵

υποστηρικτές στήθους

Οι υποστηρικτές στήθους σηματοδοτούν μια νέα εποχή, όπου παράγεται ένα ένδυμα αποκλειστικά για το γυναικείο στήθος.⁷⁶ Αυτοί δεν προϋπέθεταν την παρουσία δεύτερου ατόμου για να φορεθεί, γεγονός που συντέλεσε στην περαιτέρω διάχυσή τους στις κοινωνικές τάξεις πέραν της αστικής. Πλέον, η στιγμή της ένδυσης αποκτά μια νέα ιδιωτικότητα και ο προσωπικός χώρος επανοηματοδοτείται, από τη στιγμή που δεν υπάρχει ένα βλέμμα πάνω στο γυναικείο σώμα τη στιγμή της ένδυσης.

Η πορεία του εσώρουχου στήθους προς μια κατεύθυνση πιο κοντά στο σουτιέν, θα λέγαμε πως ξεκινάει το 1863⁷⁷ όταν ο Luman Charman πατεντάρει ένα υποκατάστατο κορσέ, το οποίο περιορίζει την τριβή του στήθους στο ύφασμα, που θεωρείται χαρακτηριστικό βλαπτικό των συμβατικών κορσέδων.⁷⁸ Παρότι μάλλον ποτέ δεν έλαβε το συγκεκριμένο μοντέλο, ευρεία εμβέλεια, έδωσε μια πιο άνετη εναλλακτική στον καθιερωμένο κορσέ.

⁷⁴ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 253.

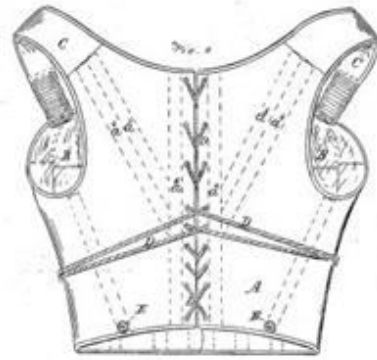
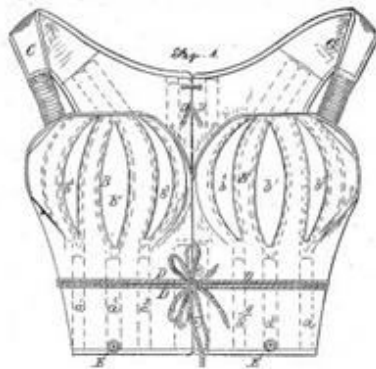
⁷⁵ Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, XI 1897-1908.

⁷⁶ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 255.

⁷⁷ Αξίζει να αναφέρω μια σημαντική εξαίρεση ως τον πιο κοντινό πρόγονο του στηθόδεσμου. Αυτό αφορά στα εσώρουχα, που βρέθηκαν στο κάστρο Lengberg της Αυστρίας, που χρονολογούνται τουλάχιστον από το 15^ο αιώνα, όπου κατά τη διάρκεια των εργασιών αναπαλαίωσης, το 2008 βρέθηκαν, μεταξύ άλλων τέσσερα εσώρουχα που υποστήριζαν το στήθος (tuttenseck) σε καλή κατάσταση, λόγω των καλών συνθηκών συντήρησης. Σύμφωνα με το άρθρο, διάφορες ήταν οι γυναίκες που χρησιμοποιούσαν αυτό το είδος στηθόδεσμου, παρ’ ότι δεν ήταν κοινωνικά αποδεκτό. <http://www.historyextra.com/lingerie>

⁷⁸ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ.1.

L. L. Chapman,
Corset.
No 10907 Patented Dec 15 1863

Witness
My hand this

L. L. Chapman

πρώτος υποστηρικτής στήθους, σχεδιασμένος από το Luman Chapman πατεντάρεται το 1863

Από τη δεκαετία του 1870, αρχίζει ο σχεδιασμός μιας σειράς πιο εργονομικών εναλλακτικών στον κορσέ, ώστε να υποστηρίζεται το στήθος. Κάποιοι οίκοι διαφήμιζαν το σχέδιό τους ως πιο συμβατό με τους κανόνες υγιεινής, ενώ άλλοι ως κατάλληλο για δυναμικές γυναίκες. Η Βοστώνη γίνεται το κέντρο αυτών των καινοτομιών στις Η.Π.Α.. Αυτό το κύμα ενδυματολογικών αλλαγών έμεινε γνωστό ως *Dress Reform Movement*.⁷⁹ Το 1876 η σχεδιάστρια και μεταποιήτρια Olivia Flynt, σχεδιάζει ένα σουτιέν ιδανικό για το μεγάλο γυναικείο μπούστο, άνετο, δίχως δεσίματα, με πολύ μινιμαλιστικό σχεδιασμό. Υπήρξε από τις πρώτες σχεδιάστριες που δέχθηκαν παραγγελίες μέσω ταχυδρομείου από πελάτισσες που έμεναν σε άλλες χώρες, όπως Αγγλία και Ρωσία. Σκοπός της ήταν να ανακουφίσει τις γυναίκες από το βάρος των πολλαπλών εσωρούχων που φοριούνταν ταυτόχρονα, καθώς και να παρέχει υποστήριξη στο πλούσιο μπούστο. Υπήρχαν παραλλαγές κατάλληλες για φορέματα με ντεκολτέ, για τη μητρότητα και για πελάτισσες που θα ήθελαν μεγαλύτερο στήθος. Η συγκεκριμένη σχεδιάστρια μοιραζόταν την αγορά με την Annie Jenness Miller, η οποία σχεδίασε ένα bodice ειδικό για την αντικατάσταση κορσέ.⁸⁰ Τη δεκαετία του 1880, απέκτησε επιτυχία και υιοθετήθηκε από γυναίκες με περισσότερο συμβατικό ντύσιμο. Τα εσώρουχα που σχεδίαζε η O. Flynt, μετά τη δεκαετία του 1880, άρχισαν να φθίνουν, μιας και δεν εξασφάλιζαν στη φορέα τους το σώμα κλεψύδρα που ήταν τότε της μόδας. Το κοινό της συρρικνώθηκε σε μορφωμένες γυναίκες που ήταν ενήμερες για την ύπαρξη αυτών των εσωρούχων και που δεν τις απασχολούσε ιδιαίτερα το να ακολουθούν τη μόδα· συνήθως ήταν οικονομικά εύπορες, ώστε να μπορούν να τα αποκτήσουν. Το *Dress Reform Movement* συγκέντρωσε γύρω του ένα πολύ ριζοσπαστικό κομμάτι γυναικών, που μεταξύ άλλων υπερασπίζονταν τα δικαιώματα των φτωχών και την κατάργηση της δουλείας.⁸¹

Τη δεκαετία του 1890, κάνουν την εμφάνισή τους διαφημίσεις υποστηρικτών στήθους στο οπισθόφυλλο γυναικείων περιοδικών. Οι γυναίκες έχουν αρχίσει να συμμετέχουν σε διάφορες αθλητικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα τα εσώρουχά τους να προσαρμόζονται σε αυτή τη νέα επιταγή. Τα εσώρουχα δεν έπρεπε να πιέζουν τους πνεύμονες, ώστε να μπορούν να μετέχουν σε

⁷⁹ *Ibid.*, σελ.4.

⁸⁰ *Ibid.*, σελ.6.

⁸¹ *Ibid.*, σελ.7.

αυτές με άνεση.⁸² Υπήρξε ένα άρθρο του 1889 όπου υπέγραφαν αγανακτισμένοι δημοσιογράφοι με αφορμή την κατασκευή του πύργου του Άιφελ και παραλλήλιζαν την κατασκευή του με τις θεαματικές αλλαγές που προκάλεσε ο υποστηρικτής στήθους, “ο πρώτος μεταμόρφωσε την εικόνα της γυναίκας και ο δεύτερος την εικόνα του Παρισιού”.

Μια από τις πρώιμες μορφές του σημερινού σουτιέν, θα λέγαμε πως ήταν αυτό που εμφανίστηκε κατά τη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού το 1899-1900 ως *corset-gorge*, δηλαδή ένα είδος κορσέ για το στήθος, από τη δημιουργό Herminie Cadolle.⁸³ Λίγα χρόνια νωρίτερα, το 1893 δόθηκε η πατέντα του υποστηρικτή στήθους (*breast supporter*) στη Marie Tucek, αποτελώντας τον πρώτο υποστηρικτή στήθους *push-up*. Ο υποστηρικτής στήθους βρίσκεται πλέον πιο κοντά στο στηθόδεσμο απ’ όσο στον κορσέ· αν και ακόμη η άνεση αποτελεί ζητούμενο.

soutien-gorge & brasserie

Η νέα αυτή υλικότητα που πλησιάζει αρκετά σε αυτό που ονομάζουμε στηθόδεσμο, χρειάστηκε να βρει μια ονομασία. Ο ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε ήταν *soutien-gorge* και σήμαινε υποστηρικτής λαιμού, ο οποίος και επικράτησε. Ο άλλος ήταν *brasserie*, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε κυρίως στην Αγγλία. Ο όρος *brasserie* πρωτοεμφανίστηκε το 1904-1905,⁸⁴ το 1907 εντοπίζεται στο περιοδικό *Vogue* και το 1911 στο λεξικό της *Οξφόρδης*.⁸⁵ Η Mary Phelps Jacob⁸⁶ το 1914, πατένταρε δυο μαντήλια με κορδέλες, φτιάχνοντας έναν ακόμη πιο κοντινό πρόγονο αυτού που σήμερα ονομάζουμε σουτιέν. Λίγα χρόνια αργότερα, πούλησε την πατέντα για 1,500 δολάρια στην *Warner Brothers Corset Company*. Η ίδια θεωρούσε πως το σουτιέν δε θα αποκτήσει κάποια σημαντική θέση μεταξύ των ανακαλύψεων του αιώνα.⁸⁷ Ο στηθόδεσμος έρχεται να προσφέρει στήριξη στο στήθος ανασηκώνοντάς το από επάνω, αντί να το σπρώχνει από κάτω όπως γινόταν με τον κορσέ.⁸⁸

⁸² *Ibid.*, σελ.6.

⁸³ 1845–1926.

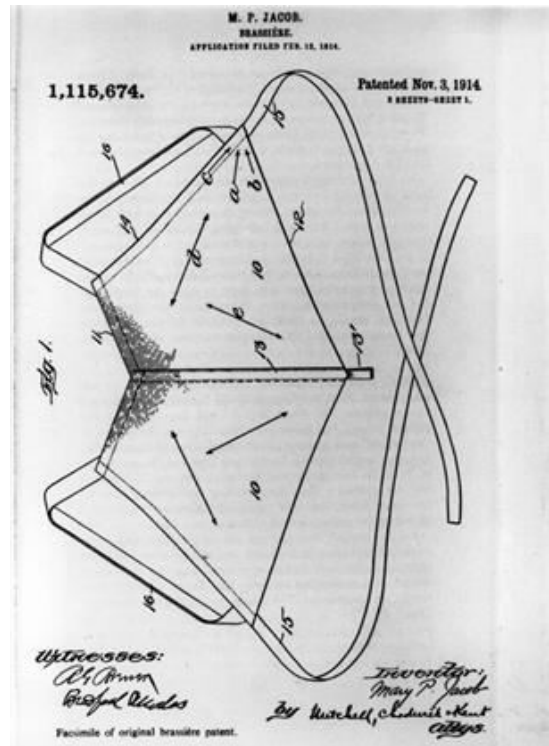
⁸⁴ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ.χ.

⁸⁵ McGaw, “Reconceiving Technology: Why Feminine Technologies Matter”, στο *Gender and Technology*, σελ.17.

⁸⁶ Γνωστή και με το όνομα που ίδια αργότερα επέλεξε και με το επώνυμο του δεύτερου συζύγου της Caresse Crosby.

⁸⁷ «I can't say the brassiere will ever take as great a place in history as the steamboat, but I did invent it.», Linda Hamalian, (2005). *The Cramoisy Queen: A Life of Caresse Crosby*, Southern Illinois University.

⁸⁸ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 255.

«Μία από (τις πελάτισσες) αυτές ήταν η Μάτα Χάρη, η οποία τρομοκρατούσε τη γιαγιά μου, γιατί ερχόταν στο ατελιέ με ένα βόα τυλιγμένο στο λαιμό της. Η ιδιαίτερα όμορφη αυτή γυναίκα, δεν είχε καθόλου στήθος και μέσα στο στηθόδεσμό της τοποθετούσε ψεύτικα μεταλλικά στήθη, όπου έκρυβε μηνύματα που μετέφερε στις “κατασκοπικές” της δραστηριότητες». Η μαρτυρία αυτή φτάνει σε εμάς μέσα από την εγγονή της Herminie Cadolle.⁸⁹

Αντίγραφο της πρώτης πατέντας στηθόδεσμου το 1914 της M.P.Jacob, με την εμπορική αξία να μη βρίσκεται σε αντιστοιχία με την αναμενόμενη επιτυχία.⁹⁰

⁸⁹ Steele V., (2004). *The Corset: A Cultural History*, New Haven: Yale University Press.

⁹⁰ Η εικόνα από το ηλεκτρονικό αρχείο της *Vogue*. Το κείμενο: Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ.31.

Κατά την αλλαγή των αιώνων, τα εσώρουχα έχουν αρχίσει να αποκτούν κάποια χρώματα και σχέδια, ενώ κάποια είναι σχεδιασμένα ξεκάθαρα για ερωτικούς σκοπούς. Τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα είναι που χρησιμοποιείται αρκετά το μαύρο μετάξι στα εσώρουχα αυτά.⁹¹

Το περιοδικό «*The Queen*» το 1916, αναφέρεται στο στηθόδεσμο ως το νέο εσώρουχο που έχει κατακλίσει την Αμερική και τη Γαλλία.⁹² Κατά την αρχή του 20^{ου} αιώνα, η μόδα για πρώτη φορά ακολουθεί της φυσικές καμπύλες του γυναικείου σώματος. Άρα, δεν προϋποτίθεται ένα σώμα που ήδη έχει ενσωματωμένο τον κορσέ. Παράλληλα, ο κορσές μέχρι την εξάλειψή του, ακολουθεί κι αυτός το συγκεκριμένο σκεπτικό· δηλαδή, ακολουθεί τις καμπύλες του γυναικείου σώματος. Μάλιστα το περιοδικό «*The Lady*» το 1912, αναφέρεται στον κορσέ τονίζοντας τη φυσικότητα του περιγράμματος της γυναικείας μέσης και των καμπύλων της.⁹³ Η μόδα αρχίζει και παραγκωνίζει την χρήση του κορσέ διακριτικά μέσα από τον τρόπο που σχεδιάζονται πλέον τα ρούχα. Παράδειγμα αποτελεί ο σχεδιαστής μόδας Paul Poiret, που δημιουργεί φορέματα, τα οποία καθιστούν άχρηστο τον κορσέ. Η γραμμή τους ήταν στενή στο στήθος και από εκεί και κάτω το ύφασμα ήταν χυτό. Αν και μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στις Η.Π.Α., οι γυναίκες είχαν αρχίσει να αντικαθιστούν τον κορσέ με το στηθόδεσμο, μία οδηγία έδωσε επιπλέον ώθηση σε αυτήν την αλλαγή. Πιο συγκεκριμένα το 1917, ζητήθηκε από την Πολεμική Βιομηχανική Επιτροπή (War Industries Board) στις γυναίκες να σταματήσουν να αγοράζουν κορσέδες μιας και το μέταλλο χρειαζόταν ως πρώτη ύλη στα πυρομαχικά, το οποίο βρισκόταν σε έλλειψη.⁹⁴

Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, οι γυναίκες αποκτούν ως πρότυπο ένα στιλ πιο κοντά στο αγορίστικο “gamine look”, “flapper” η μέση δε χρειάζεται να είναι δαχτυλίδι και η άνεση στην ένδυση αποτελεί προνόμιο και των γυναικών πια. Οι γυναικείες καμπύλες πρέπει να είναι όσο το δυνατό πιο ανεπαίσθητες.⁹⁵ Ο στηθόδεσμος αναδιαμορφώνεται, γίνεται όλο και πιο εργονομικός και πλέον υπάρχουν ξεκάθαρες διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφορετικών μοντέλων και οι πειραματισμοί αυξάνουν.⁹⁶ Όσοι και όσες εργάζονται στον τομέα της κατασκευής σουτιέν, όχι μόνο πρέπει να τα βγάλουν πέρα με τα νέα σχέδια, αλλά και με τη μεγάλη μείωση ενδυμάτων και τη χρήση λεπτών υφασμάτων.⁹⁷ Το 1922 ιδρύεται η εταιρία γυναικείων εσωρούχων *Maidenform*, από τρία άτομα, μια ρωσίδα μοδίστρα μετανάστρια, το σύζυγό της και τον εργοδότη τους. Η γραμμή της εταιρείας ήταν η έμφαση στο φυσικό σχήμα του γυναικείου στήθους. Αυτή είναι και η περίοδος που τοποθετείται το τέλος του κορσέ από πλευράς μόδας (1924).⁹⁸

Την ίδια περίοδο στο Παρίσι, η σχεδιάστρια μόδας Coco Chanel παραμερίζει τους κορσέδες, μικραίνει τις βράκες, ένα εσώρουχο που χρησιμοποιούνταν σε μεγάλη έκταση, και σχεδιάζει εσώρουχα που να

⁹¹ Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, XI 1897-1908.

⁹² *Ibid.*, XII 1909-1918.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ “Mary Phelps Jacob (Caresse Crosby): Inventor of the Modern Brassiere, Publisher”, Phelps Family History in America, πρόσβαση 01.05.2018, http://phelpsfamilyhistory.com/bios/mary_phelps_jacob.asp

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ Underpinnings Museum Collections, 05.01.2018, <http://underpinningsmuseum.com/museum-collections/>

⁹⁷ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ. xii.

⁹⁸ «“Στυλ της γιαγιάς” στα εσώρουχα του ‘69», στο *Γυναίκα*, 06.11.1968, 491.

ανταποκρίνονται στις ανάγκες μιας γυναίκας που διασκεδάζει και αθλείται.⁹⁹ Λανσάρει τη μόδα του κουρέματος *a la garçon*, το ταγιέρ και «το μαύρο φορεματάκι».¹⁰⁰ Όλα αυτά αποκρυστάλλωναν τις αλλαγές στην κοινωνική θέση της γυναίκας. Όπως η ίδια έλεγε: «Θέλετε να μπειτε στην κλινική, στο δικαστήριο, στο πανεπιστήμιο και ντύνεστε σαν δούκισσες; Λάθος! Χρειάζεστε ρούχα απλά, που θα τονίζουν τις φυσικές γραμμές και θα επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση. Αφήστε τις μπανέλες, κόψτε τα μαλλιά σας, βάλτε μικρά καπέλα, κοσμήματα με γούστο και μη μακιγιάρεστε ποτέ έντονα».¹⁰¹

Τη δεκαετία του 1930, αποκτούν πατέντα τα διαφορετικά μεγέθη στηθόδεσμου (1931), αλλά μόνο μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η αρίθμηση αυτή (A, B, C) αποκτά ευρεία εμβέλεια. Το 1934 δημιουργούνται τα στράπλες φορέματα και κατ' επέκταση τα στράπλες σουτιέν ενώ παράλληλα, το πρότυπο του γυναικείου σώματος παύει να είναι τόσο αδύνατο. Το 1937 ο στηθόδεσμος είναι γνωστός ως «bra», υποστηρίζοντας τον κάθε μαστό ξεχωριστά.¹⁰²

Charnaux Corset Belt & Caslis brassière, 1933¹⁰³

Τη δεκαετία του 1940, δημιουργείται η αναγκαιότητα της ανθεκτικότητας του στηθόδεσμου, καθώς αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων γυναικών. Αυτή τη δεκαετία είναι που βγαίνει το «πλαστικό σουτιέν, ένα σουτιέν κατασκευασμένο από πλαστικό για προστασία του γυναικείου στήθους κατά τις

⁹⁹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου Ε., (2009). «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες» από *Άνθρωποι και Αντικείμενα: Σχέσεις Ζωής – νέα αποκτήματα από δωρεές στο Μουσείο Υπουργείου Πολιτισμού Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης*. Θεσσαλονίκη, σελ. 218.

¹⁰⁰ Ως τότε το μαύρο ήταν αποκλειστικά χρώμα πένθους. («Μια βασίλισσα της μόδας: Κοκό Σανέλ, Εκείνη που διδάξε την απλότητα σ' όλες τις γυναίκες», στο *Γυναίκα*, 10.04.1963, #345).

¹⁰¹ «Τα ρούχα και τα κοσμήματα της Κοκό Σανέλ», στο *Γυναίκα*, 14.02.1979, 759.

¹⁰² Cunnington & Willett, *The history of underclothes, 1878–1961*, XIII 1919-1939.

¹⁰³ *Ibid.*

εργασίες που παραδοσιακά κρίνονταν ως αντρικές.¹⁰⁴ Παράλληλα, ο σωματότυπος που θεωρείται επιθυμητός, είναι ξεκάθαρα επηρεασμένος από τις στάρλετ του Hollywood, όπου το πλούσιο στήθος κατέχει εξέχουσα θέση. Το 1949 κάνει την εμφάνισή του το «σουτιέν βλήμα», ένα σουτιέν σε σχήμα κώνου· στηθόδεσμος ορόσημο στην πορεία της υλικότητας αυτής. Η ονομασία αυτή του σουτιέν είναι εμφανώς επηρεασμένη από το μεταπολεμικό κλίμα. Την ακόλουθη δεκαετία το γυναικείο σώμα συνεχίζει να «πρέπει» να είναι θηλυκό, αλλά πλέον και φανταχτερό· το «σουτιέν βλήμα» κατέχει κομβικό ρόλο στην πορεία αυτή.

Ας σημειωθεί πως μεταξύ των δεκαετιών 1920 και 1950, οι διαφημίσεις στις Η.Π.Α., συχνά έχουν αναφορές στο γυναικείο στήθος, με το σκεπτικό ότι το διαφημιζόμενο προϊόν γίνεται με τον τρόπο αυτόν πιο επιθυμητό. Το συγκεκριμένο σκεπτικό είναι τόσο διαδεδομένο που ακόμη και διαφημίσεις φρούτων, αποκτούν χαρακτηριστικά γυναικείου στήθους: παρουσιάζονται φρέσκα, πληθωρικά, στητά, σφριγηλά κ.ά.

Ετικέτα συσκευασμένων φρούτων, 1950. «Πληθωρικά Πεπόνια».

¹⁰⁴ "The armoured bra! Women at war photos reveal the lengths women went to take men's industrial roles during WW2", Mail Online, 29.04.2013, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2316409/Showing-support-war-effort-The-plastic-bra-designed-protect-women-took-mens-industrial-roles-World-War-Two.html>

ET MUSIC... dreamy new Maidenform bra... spoke-stitched cups for gently rounded curves—newest yoke look. Laminated undercups for never-let-you-down upfit! 2.50. Also Sweet Music Full Length. From

Διαφήμιση της Maidenform Bra για το σουτιέν βλήμα. Μια καμπάνια που ξεκίνησε από τη χρονιά κυκλοφορίας του, το 1949 και έλαβε μεγάλες διαστάσεις, μέσω των πολλών παραλλαγών της και της δημοτικότητάς της.

No Bra. Σχεδιάζεται το 1964 από τον Rudi Gernreich.

Τα πνευματικά δικαιώματα και η πατέντες γύρω από το σουτιέν αποτελούν ένα κομμάτι ρευστό το οποίο από τα τέλη του 19^{ου} έως και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ακόμη διαμορφωνόταν. Ας σημειώσουμε πως για τη χρονική περίοδο 1863-1969, οι γυναίκες κατείχαν περίπου τις μισές από τις περισσότερες από 1.230 πατέντες που αφορούσαν στην υποστήριξη στήθους στις Η.Π.Α.¹⁰⁵ Η ιστορικός μόδας Valerie Steele αναφέρει πως κανένας άνθρωπος δεν εφηύρε το στηθόδεσμο, αλλά πως κατά την προαναφερθείσα περίοδο, υπάρχουν πολλές διαφημίσεις σε πληθώρα παραλλαγών του.¹⁰⁶ Η αμηχανία με το ζήτημα αυτό αποτυπώνεται το καλοκαίρι του 1952 στη Γερμανία, όπου ένας βιομήχανος μηνύει έναν άλλο με την κατηγορία της αντιγραφής των σχεδίων του στηθόδεσμου, χρησιμοποιώντας το νόμο περί “προστασίας των έργων τέχνης”. Εν τέλει θεωρήθηκε πως το σουτιέν δεν εμπίπτει στην κατηγορία αυτή.¹⁰⁷

Την ίδια χρονιά στην εφημερίδα «Καθημερινή», σε στήλη με τίτλο “Γυναικείος Εξοπλισμός”, γίνεται λόγος για το *πλαστό στήθος*: μια «εφεύρεση» που ξεσήκωσε τις αντρικές αντιδράσεις, κρίνοντας πως στοχεύει στην *απάτη*. Ενώ άλλοι θεωρούσαν πως η λογική αυτή προϋπήρχε με τη μπελαντόνα, τα βαμμένα μαλλιά, με το ρουζ, και με τον κορσέ κλπ. «Είναι γελοίο να έρχεται αντιμέτωπος προς ζητήματα αρχών ένας άπλους νέος κλάδος της απάτης, η οποία εφαρμόζεται, εν γνώσει μας, επί αιώνων».¹⁰⁸ Το βασικό μειονέκτημα του συγκεκριμένου στηθόδεσμου, βάσει του άρθρου, είναι «η πιθανότης... συγκρούσεως των γυναικών, εις περίπτωσιν συνωστισμού»! Τα δυο πιθανότερα ονόματα για το «πλαστό στήθος» ήταν Ζέπελιν ή Μοντγκολφιέ, προς τιμήν των εφευρετών των συγκεκριμένων τεχνολογιών.

Κατά τη δεκαετία του 1960, η ευρεία χρήση του νάιλον, ενός νέου υλικού, δίνει μεγάλη ώθηση στην άνεση και την ελαστικότητα του στηθόδεσμου. Ο σχεδιαστής μόδας Rudi Gernreich σχεδίαζε το *ανύπαρκτο σουτιέν (no bra)*, το οποίο ήταν μίνιμαλ, διάφανο και μαλακό (1964)¹⁰⁹ καθώς και το *top-less μαγιό*. Το σουτιέν έχει περάσει πλέον στην καθημερινότητα και ο λόγος γύρω του είναι λιγότερο ενοχοποιημένος. Ακόμη, το 1966 ύστερα από επίδειξη μόδας στο Παρίσι, γράφτηκε στον τύπο ότι οι μπλουζες θα καταργηθούν και θα αντικατασταθούν από το στηθόδεσμο, μιας και αυτές είναι *ντεμοντέ*.¹¹⁰ Στη Γαλλία η σεξουαλική επανάσταση και ο φεμινισμός, έγιναν εμφανή και μέσω της αφαίρεσης του πάνω μέρος του μαγιό. Στην Αμερική, το Σεπτέμβριο του 1968, κατά τη διάρκεια των καλλιστείων «Miss America», φεμινίστριες οργάνωσαν μια διαδήλωση έξω από την εκδήλωση. Τους είχε δοθεί η νόμιμη άδεια, με την προϋπόθεση να μην ανάψουν φωτιά. Οι περίπου 400 διαδηλώτριες χρησιμοποίησαν έναν κάδο στον οποίο η κάθε μια πετούσε ένα αντικείμενο που έκρινε ως σύμβολο της γυναικείας καταπίεσης, ως τέτοια θεωρήθηκαν τα καλλυντικά, οι ψεύτικες βλεφαρίδες, τα σουτιέν, οι κορσέδες, τα καλσόν κ.ά. Η διαδήλωση αυτή, η οποία θεωρείται κομβικής σημασίας, έχει αποτελέσει τη στερεοτυπική απεικόνιση-ανάμνηση του γεγονότος ως μιας γυναικείας σύναξης με στόχο την καύση στηθόδεσμων, θεωρώντας την όλη διαδικασία ως μια επιμονή σε ασήμαντα

¹⁰⁵ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ.xii.

¹⁰⁶ Steele, *The Corset: A Cultural History*.

¹⁰⁷ *Καθημερινή*, 26.05.1952.

¹⁰⁸ «Ο Γυναικείος Οπλισμός: Ο Αεροφόρος Στηθόδεσμος», στην *Καθημερινή*, 09.09.1952.

¹⁰⁹ "Gernreich, Rudi". Archived from the original on March 24, 2013. Retrieved March 20, 2013.

¹¹⁰ *Καθημερινή*, 12.11.1966.

γεγονότα. Ενώ παράλληλα, προσέφερε τη δυνατότητα ενός ελκυστικού τίτλου στις εφημερίδες.¹¹¹ Κατά τη Lori Smith, οι γυναίκες δεν έκαψαν τα σουτιέν τους, αλλά επέλεξαν να χρησιμοποιούν τα πιο αραχνοϋφαντα και λεπτεπίλεπτα, ώστε να είναι πιο διακριτικά στην όψη αλλά και την αίσθηση.¹¹²

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, κάνουν την εμφάνισή τους τα αθλητικά εσώρουχα. Ως συμβολική πράξη αξίζει να σημειώσουμε, την περίπτωση δυο γυναικών στις Η.Π.Α. που το 1977, έραψαν μεταξύ τους δυο ανδρικά *suspensoir*¹¹³ για τη δημιουργία του *προτύπου* αθλητικού σουτιέν.¹¹⁴ Όπου το ανδρικό αθλητικό εσώρουχο, οικειοποιείται από τις γυναίκες, ώστε να τοποθετηθούν εκεί, όχι πλέον οι όρχεις, ως ο συμβολισμός της αρρενωπότητας, αλλά το γυναικείο στήθος.

Τη δεκαετία 1980-1990, σε διάφορα εγχειρίδια εργασιακών συμβουλών προς γυναίκες, γίνεται αναφορά στο σουτιέν. Οι συμβουλές αυτές αφορούν στο πώς θα καλυφθεί με τη χρήση του σουτιέν το στήθος, ώστε να φανεί μικρότερο. Επομένως, προεκτείνοντας το σκεπτικό αυτό, το γυναικείο σώμα με έντονο στήθος, φαίνεται να είναι ασύμβατο με τη γυναικεία καριέρα.

Κομβική στιγμή στη σύγχρονη πορεία του σουτιέν υπήρξε ο Δεκέμβριος του 1988, όπου ένα νέο είδος σουτιέν κάνει την εμφάνισή του, όπως μαθαίνουμε μέσα από την «*Wall Street Journal*»: το ανορθωτικό. Το σουτιέν αυτό προορίζεται ακριβώς για να ανορθώνει το γυναικείο στήθος, μετατρέποντας την όψη του μπούστου. Το 1991 η εταιρεία “Wonderbra” λανσάρει μια διαφημιστική καμπάνια με τίτλο “Hello boys”, η οποία μέχρι και σήμερα θεωρείται σταθμός στη σύγχρονη ιστορία του στηθόδεσμου, απεικονίζοντας μια γυναίκα που φορά το ανορθωτικό σουτιέν. Σήμερα αυτή η στήριξη και ανόρθωση που παρέχεται με το στηθόδεσμο, μπορεί να βρεθεί και σε άλλες υλικότητες, όπως τα αυτοκόλλητα επιθέματα στήθους (π.χ. *Bye Bra Adhesive Breast Lifts*).

Πριν ολοκληρωθεί το συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα ήθελα να σημειώσω ότι οι γυναίκες συμμετείχαν δυναμικά σε όλη τη βιομηχανία του σουτιέν και μάλιστα ζωτικής σημασίας υπήρξε η συνεισφορά τους στο σχεδιασμό του, ώστε να μπορεί να προσαρμόζεται σε ένα σώμα το οποίο συνεχώς αλλάζει (κατά το μηνιαίο κύκλο, κατά το γήρας, κατά τις αυξομειώσεις βάρους κλπ.). Το βίωμά τους ως χρήστριες (users) του στηθόδεσμου υπήρξε καθοριστικής σημασίας.¹¹⁵

συμπεράσματα

Συνοψίζοντας εντοπίζω τα παρακάτω κρίσιμα σημεία στην ιστορία του σουτιέν. Καταρχάς, αποκρυσταλλώνει το τι θεωρείται θελκτικό και θηλυκό στην εκάστοτε κοινωνία. Ως κομμάτι της ένδυσης αποτελεί κομβικό μέρος της έμφυλης διάστασης, παρότι σε πρώτο επίπεδο αθέατο. Παράλληλα, ως μέρος της ιδιωτικής σφαίρας είναι έντονα σεξουαλικοποιημένο και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, ώστε το στήθος να *αποκτήσει* τη θηλυκότητα που χρειάζεται. Επίσης, η χρήση του θεωρούνταν προσόν, εξαιτίας του τρόπου που άλλαζε την όψη του μπούστου,

¹¹¹ Hamilton Smith L., (2015). *Fashion, Freedom and Feminism: How technology saved us from burning our bras*.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Ανδρικά εσώρουχα που χρησιμεύουν στην προφύλαξη των γεννητικών οργάνων, κατά τη διάρκεια αθλητικών δραστηριοτήτων.

¹¹⁴ Παραποιώντας τη λέξη *Jockstrap* που αναφέρεται στα αντρικά προστατευτικά γεννητικών οργάνων, αναφέρονταν σε αυτό ως *Jogbra*, από τη λέξη *jogging* και *bra*, σουτιέν.

¹¹⁵ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ. xiii.

δημιουργώντας τη δυνατότητα της εμφάνισης ενός ιδανικού σώματος. Καθιστά τουλάχιστον για κάποιες γυναίκες πιο άνετη τη συμμετοχή τους σε κάποιες ασχολίες. Από την άλλη πλευρά, αποκλείει από τη σφαίρα της θηλυκότητας όσες δεν το χρησιμοποιούν.

Απόσπασμα από το περιοδικό «*La Vie Parisienne*», όπου απεικονίζεται η γυναίκα κάτω δεξιά να φορά κορσέ ενώ η πάνω αριστερά να φορά στηθόδεσμο, που τότε θεωρούνταν χυδαίο & εξωτικό στοιχείο. «Αυτοκρατορικός κορσές: Μπορεί όντως αυτό να ονομαστεί κορσές; Αφορούσε κυρίως την «υποστήριξη». Δυο μικρές λευκές σατέν τσέπες, ενωμένες μαζί με ένα φιόγκο. Το σατέν πολύ λεπτό για να τα καταφέρει με τα σκαμπανεβάσματα: αυτός ο κορσές δεν ήταν ούτε άβολος ούτε δόλιος και μπορούσε να βγει με μια επιδέξια κίνηση.»¹¹⁶

“Χωρίς τα κατάλληλα θεμέλια δεν μπορεί να υπάρξει μόδα.”¹¹⁷

Christian Dior

¹¹⁶ *La Vie Parisienne*, 15.01.1881.

¹¹⁷ “Without proper foundations there can be no fashion”.

Κεφάλαιο 2

Τα προικοσύμφωνα, ο γάμος & ο στηθόδεσμος στην Ελλάδα από το 16^ο έως το 19^ο αιώνα

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί μια προσπάθεια κατανόησης της οργάνωσης της ζωής κυρίως των γυναικών και των καθημερινών πρακτικών και συνηθειών τους, που παρουσίασαν αντοχή μέσα στο χρόνο, καθώς άσκησαν επίδραση στην εξέλιξη της τοπικής ιστορίας. Τα παραπάνω θα μελετηθούν στο πλαίσιο της τελετής του γάμου και των προικοσυμφώνων,¹¹⁸ από τα οποία μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες γύρω από τα ποια εσώρουχα δινόντουσαν στην προίκα και κατ' επέκταση βρισκονταν σε χρήση. Έπειτα, εστιάζω στην ελληνική περίπτωση του στηθόδεσμου. Με ποιον τρόπο και υπό ποιες συνθήκες ενσωματώθηκε στη ζωή της ελληνίδας γυναίκας; Ποιες οι διαφοροποιήσεις αυτής της ενσωμάτωσης, εντός του κοινωνικού ιστού; Σε μια προσπάθεια να μιλήσω γύρω από την ιστορία του σουτιέν στον ελλαδικό χώρο, της γεωγραφικής περιοχής που σήμερα ορίζουμε ως Ελλάδα, αναδεικνύω στοιχεία της γυναικείας ζωής, προσπαθώντας να μιλήσω για τα εσώρουχα που χρησιμοποιεί και να πάρω στοιχεία για τη ζωή της μέσα από αυτές τις υλικότητες.

προικοσύμφωνα

Το προικοσύμφωνο αποτελεί μια συμβολαιογραφική πράξη, στην οποία αποκρυσταλλώνονται έμφυλες, κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις. Οι νομικές αυτές συμφωνίες αποτελούν αδιάσπαστο κομμάτι του γάμου, ακόμη και στα κατώτερα οικονομικά στρώματα. Αυτές νοηματοδοτούν τη συμβολή της γυναίκας στη νέα της οικογένεια.¹¹⁹ Η παρουσία αυτή, που τη συνόδευε από το πατρικό της σπίτι στα επόμενα χρόνια, αποτυπώνει μια εμφανή δήλωση της καταγωγής και της οικονομικής τάξης της γυναίκας. Δημιουργεί ένα πλαίσιο *κοινωνικής αυτενέργειας*, αποτελώντας εν τέλει ιδιοκτησία της ίδιας, όπου σε περίπτωση χηρείας ή διαζυγίου επιστρεφόταν σε αυτή και σε περίπτωση που αυτή είχε υποστεί ζημία, από τη νέα της οικογένεια, μπορούσε να ζητήσει αποζημίωση.¹²⁰ Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση που ο σύζυγος πέθαινε, έπρεπε να επιστραφεί στο ακέραιο κι αν διαπιστωνόταν φθορά, οι κληρονόμοι έπρεπε να αποκαταστήσουν τη διαφορά. Σε περίπτωση θανάτου των γυναικών, η παρουσία πηγαίνει κατά το φυσικό δίκαιο στα παιδιά. Συνήθως η λύση του γάμου πρόκυπτε είτε από το θάνατο ενός εκ των δυο συζύγων ή λόγω *απουσίας του*

¹¹⁸ Τα προικοσύμφωνα που σώζονται αφορούν κυρίως την περίοδο από 16^ο αιώνα έως τις αρχές του 20^{ού}.

¹¹⁹ Γράψα Α. Χ., (2011). «Τα προικοσύμφωνα στο Αρχείο του Δημόσιου Νοταρίου της Αγίας Μαύρας Γεωργίου Μπαρπαρίγου (1707-1739): Γυναίκα και Προίκα στη Λευκάδα του 18^{ου} αιώνα», (Διπλωματική εργασία, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Και Ιστορίας, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Κατεύθυνση Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Αθήνα), σελ.4.

¹²⁰ *Ibid.*, σελ. 9.

συζύγου για περίοδο μεγαλύτερη των επτά ετών κατά την οποία δεν είχε στείλει καθόλου νέα του στην σύζυγό του είτε εξαιτίας της γενικής ασυμβατότητας χαρακτήρων των δύο συζύγων.¹²¹ Ας σημειωθεί πως η περίπτωση μοιχείας, θεωρούταν μια εγκληματική περίπτωση λύσης γάμου, η οποία συχνά κατέληγε σε αιματοχυσία εν βρασμώ ψυχής, ως τιμωρία από τη στιγμή που θίχθηκε η τιμή του άνδρος. Προφανώς ως μοιχεία θεωρείτο μονάχα η συνεύρεση της συζύγου με άλλον άνδρα, πέραν του συζύγου της.¹²²

Κατά το 19^ο αιώνα είναι που παρατηρείται σταδιακά να αυξάνονται οι εμφανίσεις προικών και με οικονομικό ποσό. Η προίκα αποτελεί περιουσία της γυναίκας πρώτα και στη συνέχεια της οικογένειας από την οποία προήλθε. Όπως και να έχει αυτή δεν αποτελεί κτήμα του γαμπρού, ο οποίος διατηρεί μονάχα την επικαρπία.¹²³

Πολύ συχνά τα προικοσύμφωνα, συντάσσονταν από κάποιο κοντινό συγγενή ή άνθρωπο εμπιστοσύνης. Σε περίπτωση που αυτοί δε γνώριζαν γραφή, κατέφευγαν σε ιερείς ή σε συμβολαιογράφους.

Στα προικοσύμφωνα «γίνεται αναφορά στα συμβαλλόμενα μέρη, όπου ονοματίζονται οι αντιπρόσωποι της νύφης, αναφέρεται το όνομα της νύφης και τέλος το όνομα του γαμπρού. Μετά, ακολουθεί η καταγραφή όλων όσων, κινητών και ακίνητων, προσφέρει η οικογένεια της νύφης. Τέλος αφού απαριθμηθούν όλα τα στοιχεία του κληροδοτήματος, οι γονείς ή όποιος άλλος προικίζει την κοπέλα, δίνουν την ευχή του Θεού και τη δική τους.»¹²⁴ Στο τέλος της διαδικασίας, υπογράφουν αυτός που έγραψε το προικοσύμφωνο και οι συμβαλλόμενοι ή οι μάρτυρες, σε περίπτωση που αυτοί δεν είναι εγγράμματοι. Ας σημειωθεί πως σε κάποιες περιοχές, συνηθιζόταν να αναφέρονται και τα όσα δίνει η οικογένεια του γαμπρού σε αυτόν. Αλλάζοντας κατά τον τρόπο αυτό τη νοηματοδότηση του προικοσυμφώνου, ως εγγράφου που αφορά αποκλειστικά στην προσφορά της οικογένειας της νύφης προς την οικογένεια του γαμπρού.

Σε κάποιες περιοχές, όπως στην Κρήτη και τη Ζάκυνθο, ήταν συχνό να εμφανίζεται στα προικοσύμφωνα η *στίμα*. Πρόκειται για την εκτίμηση της αξίας της παραδιδόμενης προίκας κατά την προικοπαράδοση.¹²⁵ Ακόμη, στα προικοσύμφωνα του 18^{ου} αιώνα παρατηρείται μια επιπλέον πρακτική, αυτή του *χαρίσματος*, κατά την οποία μέρος της περιουσίας της νύφης, δινόταν στο γαμπρό, χωρίς αυτός να έχει την υποχρέωση να το επιστρέψει σε περίπτωση λήξης του γάμου. Άρα, στην περίπτωση αυτή, χάνεται η κεντρική νοηματοδότηση της προίκας ως αποκλειστικής ιδιοκτησίας της νύφης. Παρότι αυτή ήταν η μοναδική καθαρά γυναικεία ιδιοκτησία βλέπουμε σε κάποιες περιοχές να διαρρηγνύεται.

Στα προικοσύμφωνα, πρώτα αναφέρεται πάντα αυτός που εκπροσωπεί τη νύφη, συνήθως ο πατέρας της και σχεδόν ποτέ η ίδια. Σε περίπτωση θανάτου του πατέρα, η νύφη εκπροσωπείται από τον

¹²¹ *Ibid.*, σελ.44-45.

¹²² *Ibid.*, σελ.45.

¹²³ *Ibid.*, σελ.37-40.

¹²⁴ *Ibid.*, σελ.20.

¹²⁵ *Ibid.*

αμέσως επόμενο κοντινό συγγενή ή σε περίπτωση που είναι ψυχοκόρη, από τα αφεντικά της. Σπάνια εκπροσωπείται από τη μητέρα της ή τα αδέρφια της κι ακόμη σπανιότερα, από τον ίδιο της τον εαυτό.¹²⁶ Σε κάθε περίπτωση πάντως, ακόμα κι όταν ο πατέρας έχει πεθάνει, γίνεται ονομαστική αναφορά σε αυτόν, αφού το όνομά του είναι που προσδιορίζει την ταυτότητα της κοπέλας ή της μητέρας της.¹²⁷ Καθώς περνάν τα χρόνια, στα προικοσύμφωνα του 19^{ου} αιώνα, βλέπουμε συχνά να αναφέρονται αναλυτικά τα στοιχεία της νύφης και των γονιών της. Σπάνιες αλλά υπαρκτές ήταν οι περιπτώσεις όπου οι γυναίκες, εφόσον έχουν ξεπεράσει κάποια ηλικία και εφόσον έχουν παντρευτεί παραπάνω από μια φορά ή έχουν πεθάνει οι γονείς τους, μοιάζει να αποκτούν ένα ανώτερο τίτλο ως *κυρίες του σπιτιού*,¹²⁸ αναγνωριζόμενες ως αυτόνομες στο συγκεκριμένο πατριαρχικό κοινωνικό πλαίσιο.

Έπειτα, γίνεται αναφορά στο γαμπρό, για τον οποίο παίρνουμε ακόμη λιγότερες πληροφορίες. Το όνομα του γαμπρού αναφέρεται πάντα και μπορεί να αναφερθεί κι αυτό του πατέρα του. Επίσης και στην περίπτωση του γαμπρού, καθώς προχωράμε στα χρόνια, αυξάνονται τα στοιχεία που αναγράφονται στα συμφωνητικά αυτά.

Παρατηρούμε ότι συνήθως δε γίνονται ηλικιακές αναφορές έως το 19^ο αιώνα, ενώ από τον 20^ο αιώνα αυτές είναι πλέον συνηθισμένες. Οι γυναίκες συνήθιζαν να παντρεύονται νεότερες σε σχέση με τους άντρες, οι οποίοι συχνά έπρεπε πρώτα να αποκαταστήσουν τις αδερφές τους κι έπειτα να παντρευτούν οι ίδιοι.¹²⁹

Ένα ακόμη στοιχείο που παίρνουμε από τα προικοσύμφωνα αφορά στην κινητή και ακίνητη περιουσία. Η σειρά αυτή, είναι σταθερή, με ελάχιστες αποκλίσεις και καθόλου τυχαία τα αντικείμενα πολύ προσεχτικά επιλεγμένα και ονοματισμένα.¹³⁰ Τα κινητά αντικείμενα, συνήθως αφορούν σε αντικείμενα που συγκροτούν το νοικοκυριό σε καθημερινή βάση κι όχι τόσο είδη πολυτελείας. Συχνά αυτά ξεκινούν με το γαμήλιο κρεβάτι. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα ρούχα της νύφης, αυτά που θα εγγράψουν στο σώμα της, την ιδιότητα της νοικοκυράς. Έπειτα σειροθετούνται τα ρούχα του γαμπρού, τα κοσμήματα, τα οικιακά σκεύη. Τέλος, τα ακίνητα μέρη αφορούσαν σε κληροδοτήματα γης (π.χ. χωράφια, αμπέλια, οικόπεδα, ζώα)¹³¹ Από το τέλος του 19^{ου} αιώνα, υπάρχουν καταγεγραμμένα ασπρόρουχα σε προικοσύμφωνα, φτιαγμένα στο χέρι (στον αργαλειό).¹³²

¹²⁶ Αυτό έχει φανεί να συμβαίνει σε κάποιες περιπτώσεις όταν το προικοσύμφωνο δεν αφορά στον πρώτο γάμο.

¹²⁷ Γράψα, «Τα προικοσύμφωνα στο Αρχείο του Δημόσιου Νοταρίου της Αγίας Μαύρας Γεωργίου Μπαρμπαρίγου (1707-1739): Γυναίκα και Προίκα στη Λευκάδα του 18^{ου} αιώνα», σελ. 22.

¹²⁸ *Ibid.*, σελ.23.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*, σελ.33.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες» από *Άνθρωποι και Αντικείμενα: Σχέσεις Ζωής – νέα αποκτήματα από δωρεές στο Μουσείο Υπουργείο Πολιτισμού Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης*, σελ. 218.

Η προίκα δε δινόταν πρόθυμα, μιας και μείωνε την πατρική περιουσία.¹³³ Κατά τη Γράψα: «*Η γέννηση ενός κοριτσιού συνδεόταν πολλές φορές με την αίσθηση ότι απειλείται η συνέχεια της οικογένειας, όχι μόνο σε βιολογικό επίπεδο αλλά και σε οικονομικό. Γι' αυτό και συνήθως στα κορίτσια δινόταν κινητή περιουσία που είχε το λιγότερο κόστος στο σύνολο της πατρικής περιουσίας.*»¹³⁴ Συχνά οι πιο πλούσιες οικογένειες, δεν πάντρευαν παρά έναν από τους γιούς τους και στις κόρες τους έδιναν ελάχιστη προίκα, έτσι ώστε ο κυρίως όγκος της περιουσίας να παραμένει εντός της οικογένειας.¹³⁵ Ο θεσμός της προίκας ως κοινωνικού φαινομένου, είχε και μια ανάγνωση ως μέσο άσκησης πίεσης για τον εκάστοτε γαμπρό.

Ο θεσμός της προικοδότησης και η σύναψη προικοσυμφώνων ήταν για μεγάλο διάστημα άρρηκτα δεμένες με την έννοια του γάμου. Κατ' επέκταση, αποτελούσαν καθρέφτη της κοινωνίας που τα προαπαιτούσε· καθώς αντανakλούσαν τις νοοτροπίες, κοινωνικές και θρησκευτικές, την κοινωνική διαστρωμάτωση, τις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη μιας οικογένειας, την οικιακή οικονομία, αλλά και την ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα του τόπου.¹³⁶

Κατά τον 20^ό αιώνα αλλά ακόμη και κατά τη δεκαετία του 1950, ο θεσμός της προίκας συνεχίζει σε τέτοιο βαθμό που μπορεί μια γυναίκα να μην παντρευτεί, επειδή δεν επαρκεί η προίκα της. Χαρακτηριστικά η συγγραφέας Διδώ Σωτηρίου σε προσωπικές της σημειώσεις από το αρχείο του Ε.Λ.Ι.Α., γράφει πως «*Ο θεσμός της προίκας έχει καταστήσει ο εφιάλτης των γονιών που έχουν κορίτσια*». Η ίδια αναφέρεται σε καταγραφές περιστατικών όπου σκοτώνονται βρέφη επειδή είναι κορίτσια.¹³⁷

Η κατάργηση της προίκας, συντελείται το 1983, με την αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου. Τα προικοσύμφωνα, που είχαν συνταχθεί πριν να τεθεί σε ισχύ ο ν. 1329/1983, εξακολουθούν να ισχύουν ως προσύμφωνα γονικής παροχής προς την κόρη.

Τα προικοσύμφωνα τα οποία μελέτησα, είναι τριάντα κυρίως του 19^{ου} αιώνα, με δυο του 18^{ου} αιώνα και ένα του 17^{ου} αιώνα. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι κυρίως η ελληνική, αλλά κάποια προικοσύμφωνα είναι γραμμένα στην ιταλική, στη γαλλική και στην αραβική γλώσσα. Οι περιοχές αφορούν κυρίως στην Αθήνα, στην Κέρκυρα, τη Ζάκυνθο, την Κεφαλλονιά, τη Σύρο, το Κάιρο και διάφορες άλλες επαρχιακές πόλεις. Μέσα από τη μελέτη αυτή, παρατήρησα την εκκωφαντική απουσία οποιασδήποτε αναφοράς σε εσώρουχο στήθους είτε ως κορσέ είτε ως υποστηρικτή στήθους ή ως στηθόδεσμο. Παρ' όλα αυτά, κάποια προικοσύμφωνα ανέγραφαν την κατηγορία «*ασπρόρουχα*». Η απουσία αυτή μπορεί να μας οδηγήσει σε κάποιες υποθέσεις. Αρχικά, μπορεί να αποτυπώνει τη σεμνοτυφία της εποχής, όπου τα ασπρόρουχα γράφονταν γενικά και όχι λεπτομερειακά. Έπειτα, μπορεί να μη γινόταν χρήση κορσέ ή στηθόδεσμου. Τέλος, μπορεί να εμπεριέχονταν στην κατηγορία

¹³³ Σε κάποια προικοσύμφωνα, μεταξύ των οποίων και αυτό των Μιχαλιτσιάνου-Κερασιώτη (1938, Κάιρο, Ε.Λ.Ι.Α., Α.Ε. 6/98) αναφέρονται σε χρονοδιάγραμμα απόδοσης της προίκας. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει αυτή να έχει καταβληθεί μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια κι αν υπάρξει καθυστέρηση, θα υπάρξει τόκος οκτώ τις εκατό επί της αξίας.

¹³⁴ Γράψα, «*Τα προικοσύμφωνα στο Αρχείο του Δημόσιου Νοταρίου της Αγίας Μαύρας Γεωργίου Μπαρμπαρίγου (1707-1739): Γυναίκα και Προίκα στη Λευκάδα του 18^{ου} αιώνα*», σελ.39.

¹³⁵ *Ibid.*, σελ.24.

¹³⁶ *Ibid.*, σελ.39.

¹³⁷ Α.Ε. 40/02.

ασπρόρουχα και να μην υπήρχε η ανάγκη περαιτέρω αναφοράς. Κλείνοντας, θεωρώ πως ένα ακόμη σημείο με σημασία είναι πως οι γυναίκες διέθεταν δική τους περιουσία έστω και με τον τρόπο αυτό.

τελετουργικά γάμου

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η ελληνική κοινωνία αποτελούσε μια κοινωνία παραδοσιακή με την πατριαρχία να είναι συγκροτητικό της στοιχείο, όπου η λήψη των αποφάσεων εναπόκειται στον άντρα. Κατά τη λαογράφο και συγγραφέα Αγγελική Χατζημιχάλη, οι γάμοι γινόντουσαν με προξενιό, όπου συνήθως οι δυο οικογένειες είχαν αποφασίσει από όταν οι μελλοντικοί ήταν ακόμη παιδιά. Σημαντικό στοιχείο της απόφασης αυτής, αποτελούσε η κοινή κοινωνική τάξη. Η οικογένεια του νέου έστελνε στην οικογένεια της νέας την προξενήτρα. Αυτή έμπαινε στο σπίτι με το δεξί και «ενώ σάλιωνε το δεξί της χέρι και το κολλούσε στον τοίχο λέγοντας: “όπως κολλάει το χέρι μου να κολλήσει κι ο λόγος μου”». ¹³⁸ Συζητούσε με τη μητέρα της κοπέλας κι αν η μητέρα συμφωνούσε, της ζητούσε να ξαναπεράσει σε λίγες μέρες ώστε να συζητήσει με το σύζυγο. Όταν επέστρεφε συζητούνταν με τον πατέρα της τα της προίκας και τα έγγραφαν σε ένα χαρτί, το *ξωφύλλι*, στο οποίο αναγραφόταν στη μια πλευρά τα γράμματα Ι.Χ.ΝΑ. (*Ιησούς Χριστός Νικά*) και ένας σταυρός, ενώ από την άλλη η προίκα. Αφού πήγαινε στην άλλη οικογένεια και συμφωνούσαν, οι συμπέθεροι έδιναν τα χέρια. ¹³⁹ Οι μελλοντικοί δεν μπορούσαν να συναντηθούν, αλλά μπορούσαν να ανταλλάσσουν δώρα. Ο σύζυγος μπορεί να περνούσε «τυχαία» έξω από το παράθυρο της μέλλουσας συζύγου του, αλλά ο ίδιος δεν μπορούσε ποτέ να τη δει πριν το γάμο. Μπορούσε μονάχα να βασίζεται στις περιγραφές της προξενήτρας, η οποία συχνά την παρουσίαζε όχι τόσο κοντά στην πραγματικότητα. Στην προίκα συχνά δίδονταν και κάποια ρούχα για το γαμπρό. Ο γάμος συνήθως γινόταν Κυριακή απόγευμα. ¹⁴⁰

Την Πέμπτη πήγαιναν συγγενείς και φίλοι στο σπίτι της νύφης να ράνουν την προίκα που ήταν απλωμένη. Στον ίδιο χώρο κρεμασμένα με ένα σχοινί ήταν τα πολυτελή ρούχα της νύφης. Το σινί ¹⁴¹ είχε μέσα τα φορέματα που θα χρησιμοποιήσει η νύφη για το λουτρό της κι ό,τι θα χρειαστεί στο λουτρό (π.χ. σαπούνι, χτένια κλπ.). ¹⁴² Στο λουτρό βρίσκονταν πολλές γυναίκες μαζί και γινόταν επίδειξη των προαναφερθέντων. Επίσης, στο σινί ο γαμπρός έβαζε δώρα για τους συγγενείς της νύφης. Στο ίδιο σκεύος είχε ένα δοχείο στο οποίο οι συγγενείς ρίχνανε χρήματα ή κοσμήματα. Έτσι έλεγαν πως *έβαιναν την προίκα* και παράλληλα ό,τι έβαζαν εκεί, λογιζόταν μέρος της. ¹⁴³

Την Παρασκευή το πρωί πήγαινε στο λουτρό ο άντρας, ενώ το απόγευμα η γυναίκα. Συχνά ο γαμπρός έστελνε τα όργανα να συνοδεύσουν τη γυναίκα, η οποία αποχωρώντας, δώριζε στις λουτράρισσες χρήματα ή κοσμήματα, μαντήλια κλπ. Το γεγονός ότι πήγαιναν στο λουτρό την Παρασκευή για το γάμο που γινόταν την Κυριακή υπογραμμίζει τις υγειονομικές συνήθειες της εποχής. Το ίδιο απόγευμα γινόταν η *γορτή των παρθένων*, όπου πήγαιναν οι φίλες της νύφης στο σπίτι της ως αργά

¹³⁸ Χατζημιχάλη Α., (1978). *Η Ελληνική λαϊκή φορεσιά*, Αθήνα: Μέλισσα, Β' Τόμος, σελ.19.

¹³⁹ *Ibid.*, σελ. 20.

¹⁴⁰ *Ibid.*, σελ. 21.

¹⁴¹ μεγάλος δίσκος σκαλισμένος με αετούς και κυπαρίσσια και συχνά με τα γράμματα των μελλοντικών.

¹⁴² Χατζημιχάλη, *Η Ελληνική λαϊκή φορεσιά*, Β' Τόμος, σελ. 21.

¹⁴³ *Ibid.*, σελ. 22.

το βράδυ, για να χορέψουν και να διασκεδάσουν, διότι τους απαγορευόταν να παρακολουθήσουν το γάμο. Ας σημειωθεί πως στη γιορτή αυτή δεν παίρνει μέρος κανένας άνδρας ούτε ηλικιωμένη γυναίκα.¹⁴⁴

Το Σάββατο γινόταν η προικοπαράδοση στο σπίτι του γαμπρού με άλογα (σίγουρα όχι μαύρα) είτε από τον κουμπάρο είτε από τον πεθερό, αναλόγως με το αν στην προίκα υπήρχε ακίνητο και κλειδωνόταν σε ένα δωμάτιο ως το γάμο, όπου το κλειδί το έπαιρνε μαζί του ο κουμπάρος. Όλα αυτά συνοδεύει οργάνων, όπου τους ραίνανε με ρύζι και με βαμβακόσπορο, ως σύμβολο μακροζωίας και γονιμότητας. Οι στενότεροι συγγενείς της νύφης έρριχναν το κρεβάτι μέσα από ένα σωρό συνήθεια και τελετουργικά μεταξύ των οποίων, η εναπόθεση κάτω από το μαξιλάρι ενός μαντιλιού με εννέα αμύγδαλα, ώστε να γεννήσει εννέα αγόρια καθώς και η τοποθέτηση ενός ανοιχτού ψαλιδιού, ώστε να κοπούν οι κακές γλώσσες. Το βράδυ ξεκινούσε ο στολισμός για το γάμο. Με βάση τη Χ. Α. Γράψα, το κρεβάτι συμβολίζει αναπόσπαστο σημείο στη διαδικασία του γάμου του οποίου κομβικό σημείο αποτελεί η πρώτη νύχτα, όπου και σηματοδοτείται η διαδρομή προς την τεκνοποιία.

Την Κυριακή το πρωί έφτανε η στολίστρα η οποία ξεκινούσε με το να βάφει μαύρα τα φρύδια της νύφης και να της προσθέτει ελιές στο πρόσωπό της. Οι *συγγένισσές* της βοηθούσαν τη νύφη να φορέσει τη βαριά νυφική ενδυμασία με τα περίτεχνα στολίδια. Έπειτα, η στολίστρα της κάλυπτε μεγάλο μέρος του προσώπου με φύλλα χρυσού, στο κέντρο του μετώπου ένα χρυσό αστέρι, ενώ πάνω από τα φρύδια κολλούσε πολλά μικρά αστέρια. Στο ένα μάγουλο ζωγράφιζε το φεγγάρι και στο άλλο τον ήλιο και έβαζε πούλιες. Το κεφάλι της νύφης επίσης διακοσμούσαν με διάφορα στολίδια, ένα εκ των οποίων ήταν η κορώννα. Συνήθως τα κοσμήματα αυτά ανήκαν στην εκκλησία. Τέλος, ακόμη και η στολίστρα έβαζε κρυφά στη νύφη ένα ανοιχτό ψαλίδι είτε στην παντόφλα της (τερλίκι) είτε στο πίσω μέρος της ζώνης της -για να κοπούν οι κακές γλώσσες- κι εννέα αμύγδαλα για να γεννήσει εννέα γιούς. «Για να πατήσει η νύφη τον *τρισκατάρατο* έκανε στη σόλα του τερλικιού της ένα σταυρό με μαύρη μπογιά. Σαν αποτελειώνει με τη νύφη έλιωνε βόλους αλάτι και ράντιζε τα δωμάτια λέγοντας: *όπως λιώνει το αλάτι να λιώσουν οι οχτροί.*»¹⁴⁵

Την Κυριακή πλέον το απόγευμα μαζεύονταν οι συγγενείς των μελλόνυμφων στα δύο σπίτια. Από το σπίτι του γαμπρού ξεκινούσαν οι συγγενείς για να πάρουν τη νύφη να την πάνε στην εκκλησία. Η νύφη φιλούσε τα χέρια των συγγενών που την αποχαιρετούσαν και της έδιναν τις ευχές τους. Για να φύγουν οι κατάρες, γυναίκες έρριχναν τη διαδρομή με αμίλητο νερό και αλάτι. Υπήρχε συνοδεία οργάνων, ενώ ένα αγόρι προχωρούσε με την πλάτη κρατώντας ένα μεγάλο καθρέπτη, ώστε να μπορεί να βλέπει η νύφη, η οποία όμως είχε κατεβασμένα μάτια και χέρια σταυρωμένα ενώ τη βαστούσαν δυο γυναίκες μεγάλης ηλικίας και μικρόσωμες, έτσι ώστε να φαίνεται η διαφορά της ομορφιάς της νύφης. Καθόλη τη διάρκεια, την έρριχναν με ρύζι και βαμβακόσπορο. Όταν έφταναν στην εκκλησία, οι συγγενείς του γαμπρού, πήγαιναν σπίτι του να τον φέρουν.

Αντίστοιχη ήταν και η πομπή που ξεκινούσε από το σπίτι του γαμπρού. Στην εκκλησία το ζευγάρι συναντιόταν για πρώτη φορά. Αφού ολοκληρωνόταν το τελετουργικό, πήγαιναν στο σπίτι του γαμπρού. Σαν έφταναν, καλωσόριζαν τη νύφη οι συγγένισσες του γαμπρού, εκτός από την πεθερά. Η τελετή συνεχιζόταν με μια σειρά τελετουργικών, όπως η προσφορά στη νύφη τροφών που συμβόλιζαν

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*, σελ. 36.

μακροζωία, γονιμότητα και ευτυχία. Οι νιόπαντροι στο γαμήλιο τραπέζι δεν έτρωγαν, παρά μονάχα αφού φύγουν οι καλεσμένοι και τότε έτρωγαν ένα πιτσούνι μαγειρεμένο με συγκεκριμένο τρόπο. Και οι συνήθειες που ακολουθούσαν το γάμο θα μπορούσαν να συνεχίσουν να καταγράφονται, αλλά ως εδώ επαρκούν ώστε να αποκτήσουμε μια εικόνα της θέσης της γυναίκας.¹⁴⁶

Αυτό αποτελεί το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο και παράλληλα με το οποίο κινούνταν οι γυναίκες την περίοδο των προικοσυμφώνων έως το 19^ο αιώνα και έως λίγο αργότερα στην ύπαιθρο. Βλέπουμε τη θέση της μέσα από αυτά τα τελετουργικά που αποκρυσταλλώνουν τις πεποιθήσεις της περιόδου. Ο γάμος ξεκάθαρα δεν αποτελεί προϊόν επιλογής, αλλά είναι προσχεδιασμένος και προσυμφωνημένος από τις δυο οικογένειες. Η γυναίκα δε φαίνεται να έχει λόγο πάνω στην επιλογή αυτή.

η ιστορία του στηθόδεσμου, ενός εσώρουχου, από το 18^ο έως το 19^ο αιώνα

Αναστοχαζόμενη την περίοδο που διατρέξαμε κι έχοντας κατά νου, το ευρύτερο πλαίσιο, γίνεται σιγά σιγά να δομηθεί η ιστορία του εσώρουχου στον ελλαδικό χώρο. Με βάση τα σημερινά κριτήρια, το εσώρουχο αποτελεί ένα ένδυμα, το οποίο καλύπτει τις ερωτογενείς ζώνες, με σκοπό την προστασία και την υγιεινή τους.¹⁴⁷ Δε θα πρέπει να μας ξαφνιάζει το γεγονός ότι δε βρίσκουμε ξεκάθαρες αναφορές σε εσώρουχα στη σχετική βιβλιογραφία της εποχής. Αυτό γιατί σε πολλά σημεία της γεωγραφικής περιοχής που ορίζουμε ως Ελλάδα σήμερα, συχνά δεν τα χρησιμοποιούσαν.¹⁴⁸ Οπότε, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως εν τέλει το τι θεωρείται εσώρουχο και εξώρουχο είναι μια συμπύκνωση των κοινωνικών επιταγών της εκάστοτε περιόδου, που μεταξύ άλλων προσδιορίζουν ποιες ανατομικές περιοχές του σώματος κρίνονται ως ευαίσθητες, ως περιοχές που χρήζουν προστασίας ή απομόνωσης από το υπόλοιπο σώμα ή ακόμη κι αν οφείλουν να καλυφθούν. Ανά χρονική περίοδο, παρατηρούμε πως ένα ένδυμα μπορεί να θεωρείται εσώρουχο και ύστερα εξώρουχο, αλλά και το αντίστροφο. Αυτό αποτελεί κι έναν από τους βασικούς λόγους που οι ιστορικοί του ενδύματος και οι ενδυματολόγοι αποφεύγουν να δημιουργήσουν ένα ξεκάθαρο διαχωρισμό μεταξύ εσώρουχου και ρούχου, μιας και ο διαχωρισμός τους καθορίζεται χωροχρονικά.¹⁴⁹

Στον ελλαδικό χώρο, χρησιμοποιούσαν ένα ένδυμα, το οποίο μπορούμε να θεωρήσουμε εσώρουχο, το *υποκάμισο* ή *ποκάμισο* ή *καμίσι* ένα λευκό, βαμβακερό μακρύρουχο με ή χωρίς μανίκια, που έφτανε ως τον αστράγαλο ή το γόνατο και μέσα από το οποίο δε φορούσαν τίποτε άλλο. Οι διαφοροποιήσεις αυτές εξαρτιόνταν από την εκάστοτε περιοχή, αλλά και χρονική περίοδο.

¹⁴⁶ *Ibid.*, σελ.37-39.

¹⁴⁷ Υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις όπως το Καβακλί της Ανατολικής Ρωμυλίας, όπου φορούσαν για εσώρουχο μάλλινη φανέλα και μισοφόρι, ώστε να μην έρχεται σε άμεση επαφή με το δέρμα τους. Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 199-200.

¹⁴⁸ Παπαντωνίου Ι., (1978). «Συμβολή στη μελέτη της γυναικείας ελληνικής παραδοσιακής φορεσιάς». Εθνογραφικά 1, 31, 5-92.

¹⁴⁹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 200.

13892 Αττική, Κιούρκα¹⁵⁰

Συχνά ήταν κοινό και για άνδρες και για γυναίκες. Όταν διαχωρίζονταν έμφυλα, παρατηρείται στο γυναικείο υποκάμισο ένα άνοιγμα στο στήθος, ώστε να διευκολύνεται ο θηλασμός.¹⁵¹ Ανάλογα με τις τοπικές συνήθειες, ήταν πιθανό να φαινόταν ή όχι η άκρη του, στην οποία περιοριζόταν η όποια διακόσμησή του.¹⁵² Το ποκάμισο, λοιπόν, θεωρείται από τη μια εσώρουχο κι από την άλλη, εξώρουχο, μιας και μέρη του μπορεί να αποκαλύπτονταν ανάλογα με το ένδυμα που υπήρχε από πάνω. Τα σημεία που ήταν ορατά διακοσμούσαν συχνά με διαφορετικό ύφασμα.¹⁵³ Ας έχουμε κατά νου, πως μέχρι να κάνει τη μαζική εμφάνισή του το νάιλον στην ελληνική αγορά (γύρω στο 1950), σε αρκετές απόμακρες περιοχές, η χρήση του είχε διατηρηθεί. Από πλευράς υγιεινής, το ποκάμισο χρησιμοποιούνταν κυρίως ώστε να προστατεύει τις ακριβές εξωτερικές ενδυμασίες από τις ακαθαρσίες και τις οσμές τους σώματος. Επομένως, η συγκεκριμένη χρήση απέχει αρκετά από τη χρήση που αφορά στη σημερινή νοσηματοδότηση της προστασίας και υγιεινής.¹⁵⁴ Ας σημειωθεί πως σε κάποια ποκάμισα, συναντάμε το μπούστο. Αυτό το χρησιμοποιούσαν μονάχα για να συγκρατεί τα μανίκια και δεν είχε κάποια χρήση στήριξης του στήθους.

¹⁵⁰ Από το αρχείο του Μουσείου Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού.

¹⁵¹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 200.

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ Χατζημιχάλη, *Η Ελληνική λαϊκή φορεσιά*, Α' Τόμος, σελ. 16.

¹⁵⁴ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 201.

Ένα ακόμη ένδυμα που χρησιμοποιούνταν ως εσώρουχο, ήταν οι *βράκες* ή οι δύο *βράκες*.¹⁵⁵ Σε κάποιες περιοχές χρησιμοποιούνταν η βράκα, την οποία φορούσαν παράλληλα με το πουκάμισο, από μέσα από αυτό, αλλά παρέμεναν ορατές σε κάποιες περιοχές οι οποίες έφταναν σχεδόν ως τον αστράγαλο, σίγουρα πάντως έφταναν κάτω από το γόνατο. Ενώ, σε κάποιες άλλες περιοχές συνηθιζόταν η γυναικεία βράκα να είναι κοντύτερη και επομένως *αόρατη*. Η βράκα που προοριζόταν για γυναίκες χρησιμοποιήθηκε αργότερα από τους άντρες ενώ παράλληλα οι κιλότες θεωρούνταν άσεμνες και πως χρησιμοποιούνταν από γυναίκες ελευθέρων ηθών.¹⁵⁶ Τα εσώρουχα αυτά, διέθεταν ένα άνοιγμα στα σκέλη, έτσι ώστε να μπορούν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τουαλέτας και «τα συζυγικά καθήκοντα». Αποτελούσε μάλιστα σύμβολο τη γυναικείας αγνότητας και σε ορισμένες περιοχές η σύζυγος το φορούσε ακόμη κι ένα μήνα μετά το γάμο. Οι μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκες συνεχίζουν να φοράνε μακριές βράκες έως τη δεκαετία του 1930. Αλλά κατά την επόμενη δεκαετία, ενώ εκτυλισσόταν ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, τα συγκεκριμένα εσώρουχα, κόβονται και ράβονται εκ νέου, ώστε πλέον ως εσώρουχα κοντύτερα να δοθούν στις εγγονές τους.

Βράκα με άνοιγμα στα σκέλια. Φορέθηκε έως το 1945.¹⁵⁷

*«Αυτά τα βρακιά ήταν της γιαγιάς μου. Μέχρι το '45 που πέθανε τη θυμάμαι να τα φοράει. Χειροποίητα. Κεντημένα. Και σχιστά από κάτω! Τη ρωτούσα: “Γιαγιά, γιατί τα βρακιά σου είναι σκισμένα από κάτω;”. Και μ’ απαντούσε: “Για να μην τα κατεβάζω!”. Κ., 85 χρονών».*¹⁵⁸

¹⁵⁵ Όπου φορούσαν τη μια πάνω στην άλλη. Παπαντωνίου, «Συμβολή στη μελέτη της γυναικείας ελληνικής παραδοσιακής φορεσιάς», σελ.31.

¹⁵⁶ Μπότσιου – Γιβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 205.

¹⁵⁷ *Ibid.*, σελ. 223.

¹⁵⁸ *Ibid.*

Πιο σπάνια και κυρίως στην Κέρκυρα και στη Λευκάδα, συναντάμε ένα ένδυμα που προσομοιάζει στο σημερινό βαμβακερό μπουστάκι. Παράλληλα, αναφέρεται από τη λαογράφο και συγγραφέα Αγγελική Χατζημιχάλη,¹⁵⁹ πως η τοπική φορεσιά των Μεγάρων, αποτελούνταν μεταξύ άλλων από το μπούστο που «φορούσαν οι νιές για να σφίγγουν το στήθος μέσα από τα φουντάνια».¹⁶⁰

Το συγκεκριμένο κομμάτι έχει καταγραφεί ως «Εσώρουχο γυναικείο, στηθόδεσμος. "Γελέκι"». Από λευκό, βαμβακερό ύφασμα. Στον τύπο του μπουστου, με στρογγυλό ντεκολτέ και κατακόρυφο άνοιγμα, που κλείνει με επτά λευκά κουμπάκια. Διακόσμηση με γραμμικά μοτίβα από λευκοκέντημα: κατακόρυφα ζιγκ-ζαγκ στις δύο πλευρές μπροστά. Το "ακαλάμωτο γελέκι" ραβόταν από χοντρό ύφασμα. (Π. Κοντομίχης, Η Λευκαδίτικη Λαϊκή Φορεσιά, ΕΟΜΜΕΧ, Αθήνα 1989, σ. 65 και σ. 66, εικ. 20α.)¹⁶¹

Το απεικονιζόμενο εσώρουχο ονομάζεται «γελέκι» και στήριζε και τόνιζε το στήθος. Το συγκεκριμένο το φορούσαν παντρεμένες γυναίκες πάνω από το πουκάμισο, για να στηρίζει και να προβάλλει το στήθος. Μάλιστα, υπήρχε μια παραλλαγή του που διέθετε *κοτόλο*, κάτι σαν τη σημερινή μανέλα, όπου σε τρία ή τέσσερα σημεία περνούσε ένα λεπτό καλάμι. Έτσι ώστε, να δημιουργείται μια μυτερή όψη πάνω στο μπούστο. Το κενό που σχηματιζόταν ανάμεσα στο «γελέκι» και στο ποκάμισο, γεμιζόταν με κομμάτια ύφασμα, ώστε να δίνεται η αίσθηση μεγαλύτερου στήθους. Πέρα από αυτές τις παραλλαγές, υπήρχε και εκδοχή δίχως «μπανέλες», όπως οι παρακάτω, οι οποίες παρατηρούνται κυρίως στη Λευκάδα.

¹⁵⁹ Χατζημιχάλη, *Η Ελληνική λαϊκή φορεσιά*, Β' Τόμος, σελ. 50.

¹⁶⁰ Βάση του λεξικού του ίδιου τόμου, ως φουντί ορίζεται το πουκάμισο των Μεγάρων.

¹⁶¹ Μουσείο Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού · Συλλογή Φοίβου Ανωγειανάκη.

"Γελέκι" που επίσης προέρχεται από τη Λευκάδα και αποτελεί μέρος της γυναικείας φορεσιάς. Στηθόδεσμος, από λευκό, βαμβακερό ύφασμα, με μπανέλες ("καλάμια"). Όταν είχε μπανέλες, αυτές έδιναν πλάγια κλίση στο ρούχο. Σχηματιζόταν έτσι ένα κενό ανάμεσα στο "γελέκι" και στο πουκάμισο, που γεμιζόταν με κομμάτια ύφασμα ή μαντήλια. (Π. Κοντομίχης, Η Λευκαδίτικη Λαϊκή Φορεσιά, ΕΟΜΜΕΧ, Αθήνα 1989, σ. 65).¹⁶²

Κλείνοντας, θα αναφερθώ και σε μια υλικότητα της οποίας η χρήση είναι μάλλον άγνωστη, το *ζιπούνι*, το οποίο μοιάζει να είχε χρήση στηθόδεσμου, χωρίς μπανέλες. Χρονολογείται μεταξύ 1910-1920 και το συγκεκριμένο χρησιμοποιούταν στην περιοχή της Πελοποννήσου.

Εσώρουχο γυναικείο, *ζιπουνάκι*. Από ανοιχτό ροζ, βαμβακερό ύφασμα. Κοντό, αμάνικο, κλείνει στην πλάτη. Στο μπροστινό μέρος, στη μέση, φέρει έξι γαζωτές πιέτες. Το λαϊκό περιτρέχει διπλή δαντέλα. Μια σειρά όμοιας δαντέλας περιτρέχει τα ανοίγματα των χεριών. Στο μπούστο, δαντέλα σε διάταξη συνεχόμενων ρόμβων. Εντός των ρόμβων, φυτικά μοτίβα. Κάτω από τη δαντέλα, αριστερά, κεντημένο μονόγραμμα. Χρον. ca. 1910- 1920.¹⁶³

¹⁶² Μουσείο Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού · Συλλογή Φοίβου Ανωγειανάκη.

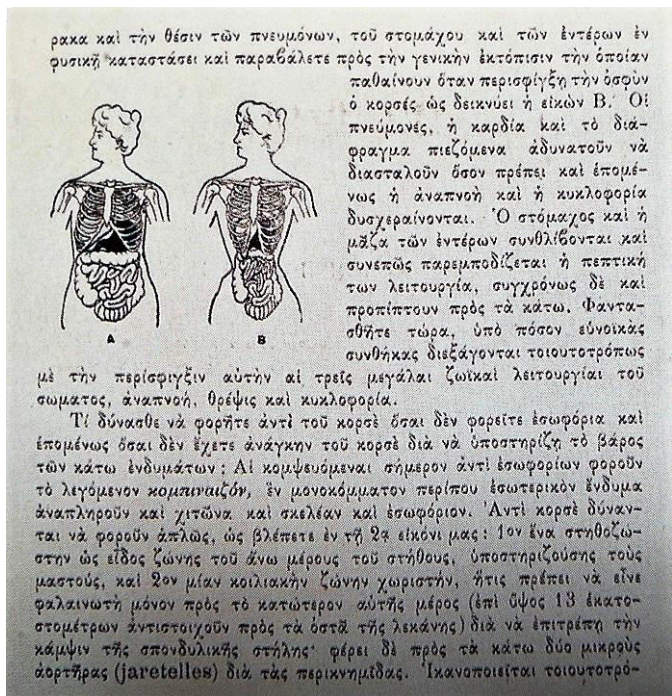
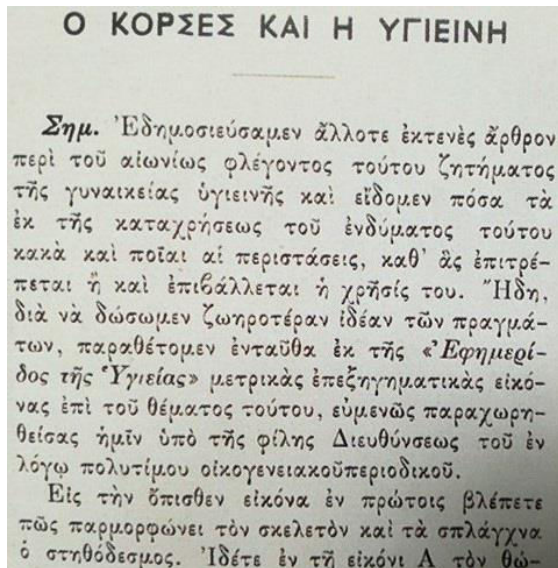
¹⁶³ *Ibid.*

κορσές στην Ελλάδα

Ο κορσές έκανε την εμφάνισή του και στην Ελλάδα, αλλά σε διαφορετική έκταση σε σχέση με την Ευρώπη. Ο κορσές ένα ένδυμα που, όπως ήδη έχει αναφερθεί, έσφιγγε τη μέση, τόνιζε τη λεκάνη και τους γλουτούς, καθώς ανόρθωνε το στήθος. Οι επιρροές από την Ευρώπη έγιναν αισθητές αρχικά στα αστικά κέντρα και αργότερα στις επαρχιακές πόλεις και τέλος, στην ύπαιθρο. Πρώτα υιοθετήθηκε από την αστική τάξη. Χαρακτηριστικά, κατά το 19^ο αιώνα, ο γάλλος δημοσιογράφος, Edmond About σημειώνει στις εντυπώσεις του:

«Οι γυναίκες των Φαναριωτών είναι κυρίες που φέρνουν τα φουστάνια τους από το Παρίσι. [...] Οι γυναίκες των αυτοχθόνων δε χρησιμοποιούν κορσέ και φορούν το εθνικό φεσάκι.»¹⁶⁴

Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, ο κορσές δέχθηκε κριτική και κατηγορήθηκε για διάφορες παθήσεις και δυσκολίες στην αναπνοή, ώσπου κατά τις δεκαετίες του 1920-1930 εγκαταλείφθηκε η χρήση του και στην Ελλάδα.¹⁶⁵

«Να φορώμεν ἢ να μην φορώμεν κορσέν;...», «Φιλόκαλος Πηνελόπη», Αρ. 7, 1910.¹⁶⁶

Ὅπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε ἄρθρο της εφημερίδας «Καθημερινῆς» με τίτλο «*Η Ιστορία των εσωρούχων*»,¹⁶⁷ οι προγιαγιάδες μας υπέφεραν από τους σφιχτούς κορσέδες, φτιαγμένους από μπαλένες. Για να φορεθούν χρειάζονταν «τη βοήθεια της καμαριέρας (ἢ κάποιας ἄλλης γυναίκας), η οποία ἔπρεπε να καταβάλει μεγάλη προσπάθεια για να δέσει σφιχτά τα κορδόνια. Με τον τρόπο αυτόν τόνιζαν το στήθος τους και αποκτούσαν “μέση δαχτυλίδι”. Ωστόσο και παρά τη γνωστή ρήση “τι είναι ο

¹⁶⁴ Edmond A., (2018). *Η Ελλάδα του Όθωνος*, μτφρ: Α. Κομνηνέλλη, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ.54.

¹⁶⁵ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «*Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες*», σελ. 206.

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ *Καθημερινή*, 29.12.1991.

πόνος μπρος τα κάλλη”, οι προγιαγιάδες μας ανακουφίστηκαν όταν καταργήθηκαν οι κορσέδες που συμπίεζαν τους πνεύμονές τους, προκαλώντας πόνους και λιποθυμίες.»

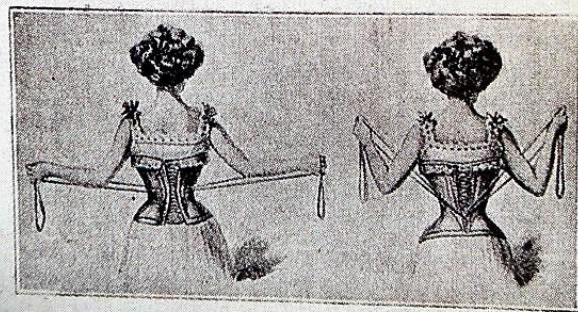
Σε τεύχος του περιοδικού «Παναθήναια»,¹⁶⁸ αναφερόμενο στις νέες ανάγκες της γυναίκας, ο κορσές κρίνεται βλαβερός και περιοριστικός. Καταδικάζει επίσης τις φιοριτούρες και τους φιόγκους στα εσώρουχα, ως στοιχεία που δυσκολεύουν τις κινήσεις. Μιλά για τη νέα θέση της γυναίκας, όχι πια ως κοκόνας, αλλά ως βιοπαλαίστριας:

ζήτημα
μόρφως
ηφθῶσιν
καὶ τὸ
υμασίας.

Σχ

Ἡ εἰκὼν αὕτη σᾶς δεικνύει πόσῃν καταπληκτι-
κῇ ὑπεροχῇ ὑπὸ ὑγιεινῆν ἔποψιν ἔχει ὁ νέος σχή-
ματος εὐθυτενῆς λεγόμενος σθηθόδεσμος (corset
droit, ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ) ἀπὸ τὸν παλαιῶν σχήματος
ἢ καμπυλωτὸν κορσὲν (τὸν πρὸς τ' ἀριστερὰ). Ὁ
εὐθυτενῆς κορσές, ὡς βλέπετε, ἀφίνει ἐλεύθερα καὶ
στόμαχον καὶ πνεύμονας καὶ ἔπαρ χάρις εἰς τὴν
εὐθείαν ἔμπροσθεν καὶ καθέτως πίπτουσαν γραμμὴν
του, καμπυλοῦται δὲ μόνον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ στη-
ρίζει ὅλην του τὴν πίεσιν εἰς τὰ ὀστέα τῆς λεκάνης
καὶ τὰ ἰσχία ὅπου οὐδεὶς κίνδυνος πίεσεως ἐσωτερι-
κῶν σπλάγγων. Ἐξ ἄλλου βλέπετε εἰς τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ εἰκὼνα πῶς
ὁ παλαιῶν σχήματος κορσές πιέζει καὶ παραμορφώνει τὰ σπλάγγνα.

Τὸ καθ' ὀριζόντιον φαρὰν πέρασμα καὶ σφίγγιμον τῶν κορδονίων τοῦ
κορσε (ἢ πρὸς τ' ἀριστερὰ εἰκὼν) εἶνε βλαβερώτατον διότι διπλασιάζει
τὴν ἐκ τοῦ καμπυλωτοῦ κορσε πίεσιν, ἐνῶ τὸ ὑψικόν τὸ λοξὸν σφίγγιμον
(ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ εἰκὼν) ἀνακουφίζει ἀκόμη περισσότερον τὴν πίεσιν τοῦ
εὐθυτενοῦς σθηθόδεσμου διότι τοιαυτοτρόπως ἡ δύναμις τῆς περισφίγγεως
ἐφαρμόζεται ἔχι πλέον πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω, περὶ τὰ
λαγόνια ὀστέα.

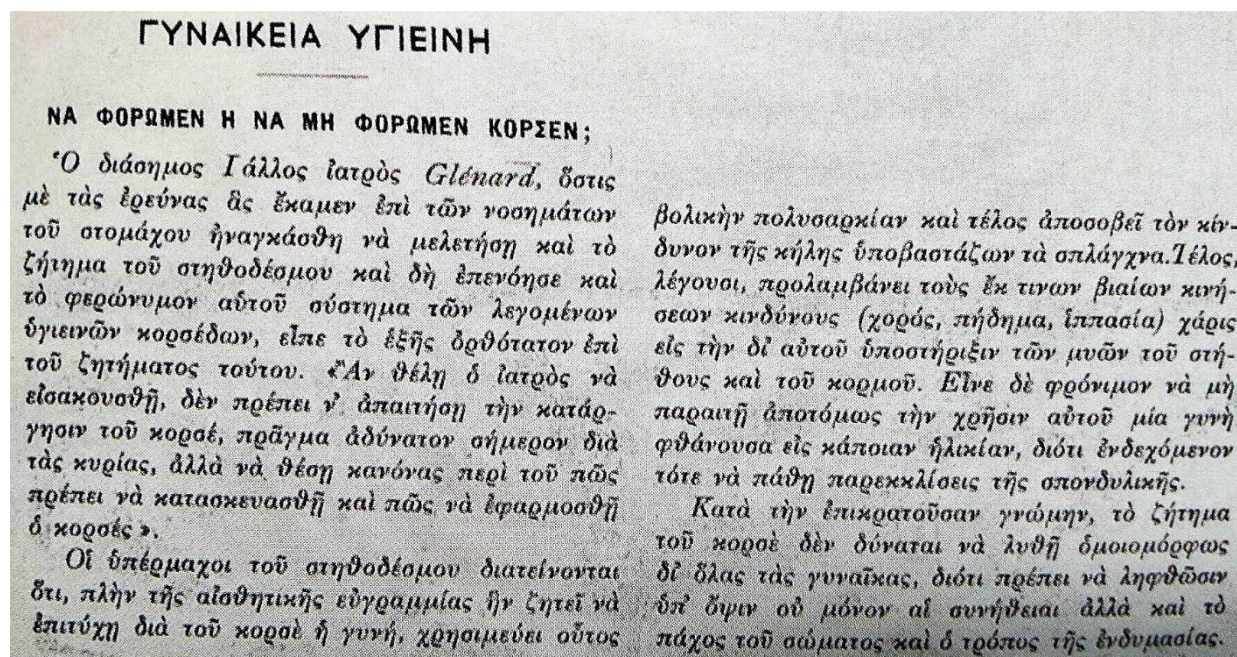
«Να φορώμεν ἢ να μην φορώμεν κορσέν;...», «Φιλόκαλος Πηνελόπη», Ἀρ. 7, 1910.¹⁶⁹

«Με τους κόμπους εκείνους είτε τους φιογκούς προς το γόνατο, εκεί ακριβώς που ανοιγοκλείνει το πόδι, δεν μπορεί κανείς ελεύθερα να περπατήσει, ούτε να πηδήσει στο τρένο το ηλεκτρικό, ούτε να ανέβει εύκολα στο πρώτο μόνιππο που θα χρειαστεί για τη δουλειά του. Και σήμερα οι γυναίκες δουλεύουν, δεν είναι πια οι κοκόνες της οθωμανικής εποχής, αλλά είναι οι βιοπαλαίστριες, που μαζί με τον άνδρα, δίπλα-δίπλα, κυλούν τον βαρύ λίθο της ζωής. Έπειτα έρχεται η υγιεινή. Κι αυτή τα

¹⁶⁸ Το περιοδικό αυτό ξεκίνησε την κυκλοφορία του το 1900 και την τερμάτισε το 1915. Αποτέλεσε δεκαπενθήμερο λογοτεχνικό περιοδικό.

¹⁶⁹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ.206.

απαγορεύει. Η μικρή μέση ... δεν είναι φυσική, αλλά τη φτιάχνει ένας κορσές βλαβερός... και σήμερα εντόσθια δεν έχουμε για να τα πιέζομε έτσι και να βασανίζομε για λογαριασμό της μόδας...»¹⁷⁰

«Να φορώμεν ἢ να μὴν φορώμεν κορσέν;...», «Φιλόκαλος Πηνελόπη», Ἀρ. 7, 1910.¹⁷¹

Ἐνῶ, ἄρθρο του περιοδικοῦ «Γυναίκα» ἀναφέρει το 1914 ὡς τὴ χρονιά ὀρόσημο τῆς ἐξάλειψης τοῦ κορσέ ὅπως τὸν γνωρίζαμε στὸν ἐλλαδικό χώρο.¹⁷² Μιλᾶει γιὰ υγιεινό κορσέ κατασκευασμένο ἀπὸ λάικρα (*sic!*), ἀναφερόμενο στὸ υλικό *λίικρα*. Ἦρθε ὄχι γιὰ νὰ καταπιέσει, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναδείξει τὸ γυναικεῖο σῶμα!¹⁷³ Ἡ σταδιακὴ ἐγκατάλειψη τοῦ κορσέ στὴν Ἑλλάδα, ταίριαξε με τὴν τότε ἀνάπτυξη τῆς ἰατρικῆς, δίνοντας σημασία στὴ σωματικὴ υγιεινὴ, ὅπου τὰ προηγούμενα χρόνια δὲν κατεῖχε αὐτὴν τὴν ἐξέχουσα θέση που διαθέτει σήμερα. Αὐτὴ ἡ πεποίθησις γενικεύεται καὶ αποκτᾶ βαρύτητα, ὥστε νὰ ὑπάρχει πλέον ἡ μέριμνα τὰ σπίτια νὰ εἶναι ευήλια καὶ ευάερα – ἀρχικὰ γιὰ τὴν ἀστικὴ τάξη. Ἐπιπρόσθετα, σιγὰ σιγὰ ἀναπτύσσεται τὸ ἀποχετευτικὸ σύστημα, με παροχὴ ἀρχικὰ κρύου νεροῦ καὶ ζεστοῦ ἀργότερα. Τὸ νερό πλέον χαρίζει υγεία καὶ καθαρίζει. Τὰ ἐσώρουχα πλένονται συχνότερα, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀτομικὴ υγιεινὴ συστηματοποιεῖται. Τὸ σκεπτικὸ, ὅμως, αὐτὸ ἀναπτύσσεται ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ ἀπὸ τὰ προηγούμενα χρόνια. Μάλιστα, στὴν «*Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν*» σε ἄρθρο τοῦ 1889 βλέπουμε νὰ ἀποκαλεῖται ἡ υγιεινὴ ὡς ἡ *ἀληθινὴ ἰατρικὴ τοῦ μέλλοντος*.¹⁷⁴ Καθὼς σε ἄρθρο ἀναφέρεται πὼς οἱ μεγάλες γυναῖκες θὰ πρέπει νὰ γίνουν *φίλες τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ σαπουνιοῦ* καὶ πὼς θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει στὴ διάθεσις ὅλης τῆς οἰκογένειας ὁ *λουτήρ*, τέτοιος ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ βυθιστεῖ ὀλόκληρο τὸ σῶμα.

¹⁷⁰ Παναθήναια, 1911-1912: 319 στὸ Ρούπα 2002: 161.

¹⁷¹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ἑρμηνευτικὲς προσεγγίσεις στὸ γυναικεῖο ἐσώρουχο μέσα ἀπὸ σύντομη ἱστορικὴ ἀναδρομὴ – Ἡ διαμόρφωσις τῶν σύγχρονων τύπων ἐσώρουχων γιὰ τὶς γυναῖκες», σελ.206.

¹⁷² Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἀς σημειωθεῖ πὼς ἡ διαδικασία μείωσός τῆς χρήσης τοῦ διήρκεσε μέσα στὸ χρόνο καὶ ὅπως ἀναφέρω καὶ σε ἄλλο σημεῖο, ἡ εὐρεία χρῆσις τοῦ συνεχίστηκε ἕως τὸ 1924.

¹⁷³ Γυναίκα, 11.08.1965, 406.

¹⁷⁴ Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν.

Διαφημιστικό έντυπο κορσέδων,

Αθήνα, συλλογή Ε.Λ.Ι.Α.¹⁷⁵

εσώρουχα στο τέλος του 19^{ου} και στον 20^ο αιώνα

Τα πρώτα εσώρουχα που φτιάχνονται μαζικά είναι συνήθως βαμβακερά ή λινά και σπανιότερα μεταξωτά. Το σίγουρο είναι ότι είχαν λευκό χρώμα, εξού και ο χαρακτηρισμός τους ως *ασπρόρουχα*. Η επιλογή αυτή αφορούσε κυρίως στη δυνατότητα αντοχής σε υψηλές θερμοκρασίες κατά το καθάρισμα, αποτελώντας τους *άγρυπνους φύλακες της καθαριότητας του σώματος*.¹⁷⁶

Οι γυναίκες της αστικής τάξης αρχίζουν να ταξιδεύουν είτε οι ίδιες είτε συνναστρέφονται ανθρώπους που ταξιδεύουν κι έτσι έρχονται σε επαφή με τις τάσεις της μόδας που κυριαρχούν στο εξωτερικό. Κυκλοφορούν έντυπα, τα οποία ασχολούνται με τη μόδα, όπως «*Φιλόκαλος Πηνελόπη*» (1887), «*Εφημερίς των Κυριών*» (1887), «*Εφημερίς των Εργόχειρων*» (1891) και παράλληλα ενημερώνονται από τα μεγαλοαστικά σαλόνια και τις χοροεσπερίδες. Ας σημειωθεί πως οι χώροι αυτοί ήταν και οι βασικοί δημόσιοι χώροι εμφάνισης των γυναικών. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, σε κάθε σπίτι υπήρχε και από μια ραπτομηχανή, όπου οι γυναίκες έραβαν τα ρούχα τους. Στα παραπάνω έντυπα συχνά υπήρχαν άρθρα με οδηγίες και συμβουλές για να ράψουν μόνες τους τα ενδύματά τους. Ενώ αναλόγως την οικονομική τους κατάσταση και την αγάπη τους ή όχι στη ραπτική, είχαν τη δυνατότητα να παραγγείλουν στην οικογενειακή μοδίστρα τα όσα χρειάζονται. Σημασία δινόταν στη λεπτομέρεια και η διακόσμησή τους εξαντλούνταν στον στολισμό με κεντήματα. Αυτό ίσχυε περίπου έως το 1905, όπου οι μοδίστρες σιγά σιγά παύουν να ασκούν το επάγγελμά τους στο σπίτι τους ή στο σπίτι της

¹⁷⁵ Φωτόπουλος Δ., (1999). *Το ένδυμα στην Αθήνα στο γύρισμα του 19ου αιώνα*, Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.), σελ. 162.

¹⁷⁶ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «*Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες*», σελ.208.

νοικοκυράς και μεταφέρονται στα μοδιστράδικα.¹⁷⁷ Όπως αναφέρεται στο περιοδικό «Γυναίκα»: «Η τέχνη αυτή – γιατί η παραδοσιακή *Haute Couture* ήταν μια απλή οικοτεχνία – δεν θα επιζήσει παρά μόνο αν βιομηχανοποιηθεί».¹⁷⁸ Οι νεότερες μη μπορώντας να προσαρμοστούν στον *prêt-à-porter* τρόπο, είχαν δυσοίωνο μέλλον. Από το 1910 και ύστερα, οι μοδίστρες δε ράβουν κατοίκον, αλλά στα δικά τους μοδιστράδικα· καθώς επίσης υπάρχει η δυνατότητα να δίνονται παραγγελίες προικών σε ιδρύματα, όπου αναλαμβάνουν τη ραφή πλήρους σετ προίκας και εσωρούχων, πληρώνονταν όμως ακριβά. Οι μοδίστρες που αναλάμβαναν την προίκα, τη μετέφεραν οι ίδιες σε πανέρια στις οικογένειες που είχαν κάνει την παραγγελία με σκοπό να πάρουν *πουρμπουάρ*.¹⁷⁹

Μπούστα βαμβακερά με κέντημα στο ύψος του αριστερού στήθους, το όνομα Όλγα, αρχές 20ού αιώνα, ανήκαν στην Όλγα Χουρμουζιάδου¹⁸⁰

¹⁷⁷ *Ibid.*, σελ.210.

¹⁷⁸ «Φλας Μπακ στην Άνοιξη του '30», στο *Γυναίκα*, 20.02.1974, 629.

¹⁷⁹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ.211.

¹⁸⁰ *Ibid.*

Φιγουρίνα νέων τύπων εσωρούχων που συνδυάζουν στηθούρια και μεσόφουσες σε ένα μονοκόμματο ρούχο («κομπινεζόν»), «Φιλόκαλος Πηνελόπη», Αρ. 6, 1914¹⁸¹

Καθώς προχωράμε στον 20^ο αιώνα, τα εσώρουχα των γυναικών στην Ελλάδα γίνονται σύμβολο το ιδιαίτερο και ξεχωριστό της κάθε γυναίκας, αναδεικνύοντας την υψηλή αισθητική της. Αποτελούσαν το ρουχισμό για τον οποίο ήταν υπεύθυνες οι ίδιες και που αποκαλυπτόταν στους συζύγους τους.

*«Ασχοληθώμεν ολίγον, φίλη αναγνώστρια, και περί των εσωρούχων μας, άτινα αποτελούσι τον αληθή της γυναικός στολισμό. Εάν εις την γυναίκα επιβάλλεται η φειδώ διά τας εξωτερικάς εσθήτας, πίλους, επανωφόρια κλπ. Επιτρέπεται όμως αυτή και η σπατάλη αυτή όσον αφορά τα εσώρουχά της.»*¹⁸² Θα δούμε αργότερα, ότι υπήρχε μια ολόκληρη ρητορεία γύρω από την οποία δομείται η πεποίθηση ότι τα εσώρουχα αποτελούν την προϋπόθεση του κομψού ενδύματος.

Οι γυναίκες χαμηλότερων τάξεων συνήθως εργάζονταν στα σπίτια των αστών, όπου περνούσαν από τα χέρια τους μια πληθώρα λεπτεπίλεπτων και κομψών κεντημάτων, δαντελών και υφασμάτων από

¹⁸¹ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ.214.

¹⁸² «Εφημερίς των Κυριών».

χώρες του εξωτερικού. Αυτά μπορούσαν να τα αγγίξουν, να αισθανθούν την απαλότητά τους, να μυρίσουν τα λουλουδάτα τους αρώματα. Γνώριζαν την ύπαρξή τους, αλλά για λόγους ταξικούς δεν μπορούσαν να γίνουν κάτοχές τους. Οι γυναίκες, που εργαζόνταν στα σπίτια των αστών, συνήθως ήταν μοδίστρες, μπαλωματούδες, πλύστρες, μαγειρίσσες, τροφοί και παιδαγωγοί. Για τα εσώρουχα των γυναικών αυτών δε γνωρίζουμε τίποτε, δε γνωρίζουμε καν εάν φορούσαν. Είναι πιθανό πως λόγω ελλιπούς συντήρησης και κακής ποιότητας υφάσματος, εν τέλει δε διατηρήθηκαν. Σε κάποιες περιπτώσεις, η νοικοκυρά έδινε στις εργαζόμενες γυναίκες του σπιτιού της τα παλιά της ενδύματα κι εσώρουχα. Ας σημειωθεί πως στις ψυχοκόρες, η οικογένεια αναλαμβάνει το γάμο και τη γενναιόδωρη προίκα.¹⁸³ Διαμέσου των γυναικών αυτών, γίνεται η σύνδεση, αλλά και το φιλτράρισμα, μεταξύ ανώτερων και λαϊκών στρωμάτων. Με τον τρόπο αυτό, γενικεύεται η χρήση του εσώρουχου, καθώς και οι τάσεις της μόδας. Έτσι, διαχέονταν στον υπόλοιπο πληθυσμό. Σταδιακά παρατηρείται η εμφάνιση του ευρωπαϊκού τύπου εσώρουχου, ακόμη και στην ύπαιθρο.¹⁸⁴

Σε τεύχος της «*Εφημερίδας των Κυριών*»¹⁸⁵ βλέπουμε ήδη το 1887, να δίνονται συμβουλές για τη χρήση του στηθόδεσμου και των υφασμάτων· καθώς οφείλει να είναι *λεπτός και μαλακός*. Αναγνωρίζοντας πως πλέον ο στόχος δεν είναι η πίεση και η σύσφιξη της οσφύος και των διαφόρων οργάνων, *αλλ' απλώς προς ρυθμικήν και εύσημον του σώματος συγκράτησιν*. Χωρίς να γίνεται επιβλαβής προς την φυσικήν χάριν αυτού. Συνεχίζει το άρθρο μιλώντας για την καταλληλότητα χρήσης του ανά ηλικία, την οποία και εντοπίζει από όταν «*η κόρη είναι σχηματιζόμενη*» έως την περίοδο του γήρατος. Η χρήση του μέσα στη μέρα, κρίνεται ως ο χρόνος που η γυναίκα σηκώνεται από το κρεβάτι ως τη στιγμή που θα ξαπλώσει ξανά για να κοιμηθεί. Ο στηθόδεσμος αναγνωρίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της γυναικείας ενδυμασίας. Το ίδιο ακόμη άρθρο βλέπουμε να νουθετεί τις γυναίκες να πλένουν τα σουτιέν τους με βραστό νερό και να τα στεγνώνουν στον ήλιο, αποτυπώνοντας λοιπόν, τη σημασία που η υγιεινή αποκτά εκείνη την περίοδο. Επίσης, ο στηθόδεσμος έχει ένα ξεκάθαρο κανονιστικό χαρακτήρα, σχηματίζοντας το γυναικείο κορμί βάσει των εκάστοτε προτύπων. Αυτό γίνεται σαφές μέσα από ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του ίδιου άρθρου, όπου χλευάζεται όποια γυναίκα είναι ευτραφής και δε φορά στηθόδεσμο, θεωρώντας ότι η ίδια δεν αναλογίζεται το θέαμα στο οποίο φέρνει αντιμέτωπους σύζυγο και γιούς, κάνοντας ρητή αναφορά στην αηδία που προκαλεί.

Το 1905 παρατηρώ πως ο στηθόδεσμος υιοθετείται μεταξύ άλλων και για λόγους άνεσης, αποτελώντας μια νέα παράμετρο στη γυναικεία ένδυση και ως εκ τούτου μια ριζοσπαστική διεκδίκηση των γυναικών. «*Εν γένει εις το κεφάλαιο αυτό ο συρμός ήρχισε να μεριμνά πολύ διά την ατομικήν άνεσιν έκαστης...*».¹⁸⁶ Παράλληλα, τα εσώρουχα αποκτούν χρώματα και η σημασία του *ασπρόρουχου* αρχίζει να φθίνει. Πειραματισμοί γίνονται στα είδη των υφασμάτων και σταδιακά μειώνεται ο όγκος των δαντελών και των κεντημάτων. «*Θα εκπλαγή ίσως η αναγνώστρια ημών μανθάνουσα ότι κατά τας απαιτήσεις του ιδιότροπου συρμού, τα εσώρουχα ημών αντί λευκών έσονται εν τω μέλλοντι χρωματιστά, αναγόμενα, εννοείται, εις το χρώμα όπερ κάλλιον αρμόζει εις την καλλονήν υμών.*»¹⁸⁷

¹⁸³ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «*Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες*», σελ.216.

¹⁸⁴ *Ibid.*, σελ. 217.

¹⁸⁵ *Εφημερίδας των Κυριών*.

¹⁸⁶ «*Από τον κόσμο του συρμού. Ολίγα περί στηθόδεσμου*», στο *Φιλόκαλος Πηνελόπη*, 1905, 7.

¹⁸⁷ «*Εφημερίς των Κυριών*».

Ας γίνει μια πολύ σύντομη αναφορά στα μεσοφόρια, τα οποία διατηρήθηκαν έως και τον 20^ό αιώνα (1957), αλλά κατά κάποιο τρόπο αναπροσαρμόστηκαν φτιάχνοντας ένα μεσοφόρι με τιράντες και επιστήθιο μπούστο, το γνωστό κι ως κομπινεζόν.¹⁸⁸ Το κομπινεζόν προκύπτει από τη γαλλική λέξη *combinaison*, που σημαίνει συνδυασμός, που τότε κρίθηκε ως μια πολύ πρακτική αλλαγή.

Κατά το βιβλίο «*Άνθρωποι και Αντικείμενα: Σχέσεις Ζωής*», η σεξουαλικότητα της γυναίκας, την περίοδο αυτή, αναδιαμορφώνεται και μάλιστα προς μια κατεύθυνση να ικανοποιούνται περισσότερο οι επιθυμίες των ίδιων των γυναικών.¹⁸⁹ Παράλληλα, καταρρίπτονται μύθοι απέναντι στο γυναικείο σώμα.

Κατά τις δεκαετίες 1940-1960, κάνουν την εμφάνισή τους στα αστικά κέντρα, τα *καταστήματα νεωτερισμού*,¹⁹⁰ όπου πωλούνται υφάσματα, ρούχα, νυχτικά και εσώρουχα, περνώντας από τις οικογενειακές επιχειρήσεις στα τμήματα των βιομηχανικών μονάδων. Τα καταστήματα αυτά ήταν συνήθως ισόγεια, ώστε να είναι εμφανή σε όσους και όσες έκαναν τη βόλτα τους από το δρόμο. Οι τιμές έγιναν πιο προσιτές, ενώ τα προϊόντα έκαναν την εμφάνισή τους σε περισσότερα κομμάτια και μεγαλύτερη ποικιλία. Ο επιταχυνόμενος αυτός εκσυγχρονισμός είχε ως αποτέλεσμα να μην έχει νόημα να ράβει καμία στο χέρι. Με κεντρική πεποίθηση πως *μονάχα μια γυναίκα μπορεί να καταλάβει μια γυναίκα* και πως οι άνδρες δε γνωρίζουν από εσώρουχα, κατέστησε το φύλο των πωλητριών στα καταστήματα, μια ξεκάθαρη επιλογή. Αυτές οι νέες θέσεις εργασίας καλύπτονται από γυναίκες και μάλιστα σε μια κατεύθυνση ανεξαρτητοποίησης και ενδυνάμωσής τους, ως δυναμικού υποκειμένου στο κοινωνικό ιστό. Επομένως, τα νέα τεχνήματα που εισέρχονται στην ελληνική αγορά, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

¹⁸⁸ Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «*Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες*», σελ.216.

¹⁸⁹ *Ibid.*, σελ. 230.

¹⁹⁰ π.χ. Λαμπρόπουλος, Αθηναϊκή Αγορά.

Διαφημιστικό έντυπο του

αθηναϊκού εργοστασίου εσωρούχων Χ. Γεώργα στη στοά Μελά.¹⁹¹

από τη «σουτιενού» στο prêt-à-porter σουτιέν

«Θυμάμαι μια σουτιενού!

Αυτή ήταν Αγίας Σοφίας, στην Αχειροποίητο κοντά.

Και έστελνε η μάνα μου εμένα

να πάω να τις φέρω τα σουτιέν της!»¹⁹²

Τα χαμηλότερα στρώματα προσαρμόζουν το στηθόδεσμο στη δική τους αισθητική και στη δική τους οικονομική δυνατότητα· ενώ οι αστές έχουν πρόσβαση σε στηθόδεσμους αντίστοιχους με αυτούς των ευρωπαϊκών αστικών κέντρων. Το πόσο χρόνο θα χρειαζόταν για να περάσει σε μια επαρχιακή περιοχή ο ευρωπαϊκού τύπου στηθόδεσμος εξαρτιόταν από μια σειρά παραγόντων, όπως το εάν η τοπική ενδυμασία διέθετε ή όχι εσώρουχο, καθώς και από την απομόνωση της εκάστοτε περιοχής.¹⁹³ Η διάθεση όλης αυτής της πληθώρας υφασμάτων και δυνατοτήτων σε σχέδια δημιουργούν μια

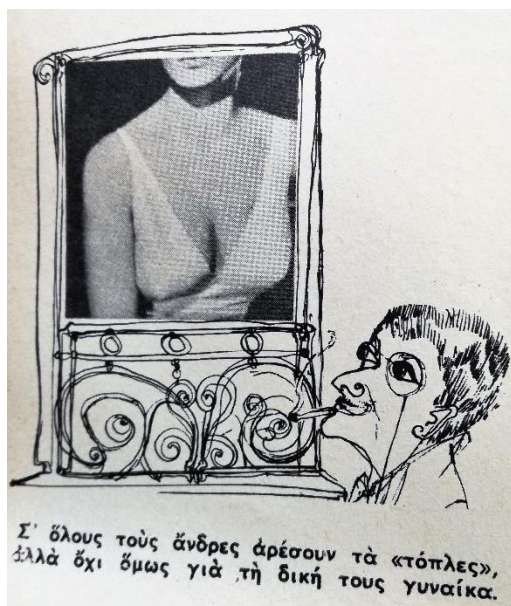
¹⁹¹ Φωτόπουλος Δ., (1999). *Το ένδυμα στην Αθήνα στο γύρισμα του 19ου αιώνα*, Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.), σελ. 162.

¹⁹² Μπότσιου – Γιοβανοπούλου, «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες», σελ. 223.

¹⁹³ *Ibid.*, σελ. 218.

επανάσταση, που ενσωματώνεται σε αυτό το νέο τέχνημα, το σουτιέν. Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί η δυσφορία που προκαλούσε η χρήση του κορσέ, με όλα τα θέματα υγείας που επέφερε. Αυτό γίνεται σαφές και από τεύχος του περιοδικού «Φιλόκαλος Πηνελόπη», Αρ.7, 1905.¹⁹⁴ Το άρθρο γράφεται σε μια περίοδο, όπου μειώνεται η χρήση του κορσέ, ενώ αναμένεται να επανέλθει στη μόδα. Παράλληλα, ο στήθοδεσμος μετατρέπεται σε μια νέα υλικότητα, με τη χρήση νέων και διαφορετικών εξαρτημάτων καθώς και νέα εργονομία πάνω στο γυναικείο σώμα.

Όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, σταθερά καθώς περνάν τα χρόνια κατά τον 20^ο αιώνα, όλο και αυξάνεται η εισροή των στήθοδεσμων στην Ελλάδα ενώ παράλληλα, μειώνεται ο αριθμός των μοδιστρών που τους κατασκευάζουν. Το σουτιέν αλλάζει με τα χρόνια: αυξάνεται το ύφασμα, αλλά και η ποικιλία των σχεδίων και των χρωμάτων. Το κράτημα του στήθους και η φόρμα του αλλάζουν. Η σημασία της εργονομικότητας και η ιδιότητα των ειδικών υφασμάτων να αναπνέουν, υπογραμμίζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο το σουτιέν νοηματοδοτείται ως η νέα τεχνολογία, η οποία διαφέρει πολυεπίπεδα από τον κορσέ με κεντρική αιχμή, την είσοδο της επιστήμης στην κατασκευή του. Ενώ, τα διαφορετικά μεγέθη στήθοδεσμου επίσημα πατεντάρονται το 1931,¹⁹⁵ με ευρεία εμβέλεια μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στην Ελλάδα η συστηματοποίηση αυτή καθυστερεί αρκετά. Μέσα από το άρθρο «Λεπτή κι' ευλύγιστη», του περιοδικού «Γυναίκα», βλέπουμε ότι ακόμη και μέχρι το 1965, υπάρχει η αναγκαιότητα να επεξηγείται σε τι συνίσταται το κάθε μέγεθος, καθώς παροτρύνονται οι πελάτισσες να ζητήσουν βοήθεια της εργαζόμενης πωλήτριας.¹⁹⁶

Σ' όλους τους άνδρες αρέσουν τα «τόπλες»,
έλλά όχι όμως για τη δική τους γυναίκα.

Γυναίκα, 02.12.1964, 388: «Σ' όλους τους άνδρες αρέσουν τα "τόπλες",

αλλά όχι όμως για τη δική τους γυναίκα». Παράλληλα, μέσα σε όλα αυτά δε απουσιάζει το αντρικό βλέμμα. Παρακάτω βλέπουμε μια εικόνα που διακοσμεί ένα άρθρο του ίδιου περιοδικού, με τίτλο: «Πώς θέλουν τη γυναίκα; Ένας πλαίη μπού; Ένας νέος με σοβαρούς σκοπούς, ένας σύζυγος!».¹⁹⁷

¹⁹⁴ Φιλόκαλος Πηνελόπη, Αρ.7, 1905.

¹⁹⁵ Farrell Beck & Gau, *Uplift: The Bra in America*, σελ. ix.

¹⁹⁶ «Λεπτή κι' ευλύγιστη», στο *Γυναίκα*, 11.08.1965, 406.

¹⁹⁷ «Πώς θέλουν τη γυναίκα; Ένας Πλαίη – Μπού, Ένας Νέος με Σοβαρούς Σκοπούς, Ένας Σύζυγος!», στο *Γυναίκα*, 02.12.1964, 388.

Έτσι λοιπόν, γευτήκαμε την ιδιαίτερη πορεία του στηθόδεσμου στην ελληνική πραγματικότητα: μέσα από το θεσμό των προικοσυμφώνων και του τελετουργικού του γάμου, αποκτούμε μια εικόνα της θέσης της γυναίκας στην τότε κοινωνία. Εστιάζοντας περισσότερο στα γυναικεία εσώρουχα, γίνεται αντιληπτό ότι δεν υπήρχε στη γεωγραφική περιοχή που σήμερα ονομάζουμε Ελλάδα, κάποιο εσώρουχο το οποίο να παρέχει στήριξη στο στήθος. Παρ' όλα αυτά, υπήρχαν παραλλαγές εσωρούχων που άγγιζαν και κάλυπταν το γυναικείο στήθος, με επικρατέστερο το *υποκάμισο*, το οποίο δεν προσέφερε καμία στήριξη, απλώς κάλυπτε, βοηθώντας στη διατήρηση της θερμοκρασίας. Επομένως το πέρασμα από τον κορσέ στο στηθόδεσμο, δεν είχε την ίδια πορεία με τις δυτικές χώρες. Ο κορσές βρισκόταν σε περιορισμένη χρήση από γυναίκες της αστικής τάξης. Παρά το γεγονός αυτό, αυτό δεν εμπόδισε τη διάχυση του στηθόδεσμου και την υιοθέτησή του από το γυναικείο πληθυσμό, έστω και με αργούς ρυθμούς. Ο στηθόδεσμος εξαπλώθηκε και σύντομα έγινε μια σταθερή υλικότητα της γυναικείας ένδυσης, αποκτώντας, όπως θα δούμε, προεκτάσεις πέρα του εσώρουχου.

Κεφάλαιο 3

Το σουτιέν και άλλες τεχνολογίες γύρω από το γυναικείο στήθος, μέσα από τα άρθρα και τις διαφημίσεις του περιοδικού «Γυναίκα» 1960-1980

«Φορώ μετάξι – η κάλυψη προς αποκάλυψη –
Γιατί μετάξι είναι αυτό που θέλω να σκέφτεσαι.
Μα τ' αποστρέφομαι το ρούχο. Είναι υπερβολικά απαιτητικό.»
Anne Sexton – Το στήθος

Στο κεφάλαιο αυτό μελετώ τις διαφημίσεις στηθόδεσμου, τα σχετικά άρθρα και τα γράμματα των αναγνωστριών μέσα από το περιοδικό «Γυναίκα» τη χρονική περίοδο 1960-1980. Έχει νόημα να δούμε το ευρύτερο πλαίσιο της περιόδου, μέσα από μια ιστορική και κοινωνική προοπτική. Οι δυο αυτές δεκαετίες, αποτέλεσαν μια ταραγμένη περίοδο για την ελληνική κοινωνία με μεγάλες αλλαγές. Η χώρα βγαίνει από τον εμφύλιο, βιομηχανοποιείται και το χάσμα μεταξύ των έμφυλων κοινωνικών θέσεων έχει μια τάση λείανσης και άμβλυνσης. Επομένως, για να γίνει κατανοητός οι αλλαγές που υφίσταται η υλικότητα του σουτιέν αλλά και οι αντίστοιχες διαφημίσεις του, πρέπει να εξεταστούν στο αντίστοιχο ιστορικό πλαίσιο κι όχι σε ένα ανιστορικό χρόνο.

Επιλέγω να εστιάσω στον έντυπο τύπο διότι στη συγκεκριμένη περίοδο, αυτός ασκεί μεγάλη επιρροή στο αναγνωστικό κοινό, αποτυπώνοντας πληθώρα απόψεων και καλύπτοντας ευρεία γκάμα θεμάτων. Ο έντυπος τύπος του 1960 σχεδόν διπλασιάζεται το 1980.¹⁹⁸ Τη δεκαετία του 1960, είναι ήδη εμφανής η αστικοποίηση ενός μεγάλου κομματιού της ελληνικής κοινωνίας, ενώ είναι σαφής η τάση εξευρωπαϊσμού της χώρας. Το 1962 η Ελλάδα επίσημα εισέρχεται στην Ε.Ο.Κ., με άμεση απόρροια τη διευκόλυνση εισαγωγών ευρωπαϊκών προϊόντων και κατ' επέκταση και των σουτιέν. Το γεγονός αυτό γίνεται άμεσα εμφανές σε αρκετές διαφημίσεις που χαρακτηριστικά αναφέρουν: «εισαγωγή U.S.A.», «ευρωπαϊκά υλικά» κ.ά. Η εποχή χαρακτηρίζεται επίσης, από έντονη εσωτερική μετανάστευση από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα, αλλά και από την Ελλάδα προς άλλες χώρες,¹⁹⁹ όπως και από τη συντηρητικοποίηση των ηθών, που επέφερε η επταετής δικτατορία από το 1967 έως το 1974, τα οποία αποκρυσταλλώνονται και στις αλλαγές των διαφημίσεων των σουτιέν.

¹⁹⁸ Κουμπάρηλης Α., *Η ιστορία του ελληνικού έντυπου τύπου – εφημερίδες, περιοδικά και διαφήμιση. (μικρή αφήγηση)* Σημειώσεις μαθήματος: ΜΜΕ και ελληνική κοινωνία και Μάρκετινγκ ΜΜΕ, σελ.10.

¹⁹⁹ Θρασυβούλου Δ., (2005). «Ο Τύπος της εσωτερικής μετανάστευσης. Κατασκευές της κοινότητας και της ταυτότητας στις εφημερίδες των σαμακίων συλλόγων της Αθήνας» από *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα: Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*: Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αθήνα, 23-25 Μαΐου 2002, επιμ. Λ. Δρούλια. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, σελ. 337.

Το περιοδικό «Γυναίκα», κυκλοφορεί το πρώτο του τεύχος την 1^η Φεβρουαρίου του 1950, με εκδότη τον Ευάγγελο Τερζόπουλο.²⁰⁰ Η γκάμα θεμάτων είναι μεγάλη, όπως μαγειρική, νοικοκυριό, μόδα, συμβουλές πλεξίματος, παιδαγωγικά ζητήματα, θέματα σχετικά με την κοινωνική θέση της γυναίκας, ψυχαγωγία και τέχνη. Το αναγνωστικό κοινό ήταν κυρίως γυναίκες αστές, μεσοαστές, αλλά και λίγες, χαμηλότερων οικονομικά στρωμάτων, λόγω του χαμηλού κόστους του περιοδικού, ως αποτέλεσμα των αυξημένων διαφημίσεων. Ο έντυπος τύπος μαζί με τις διαφημίσεις του, «μας προσφέρει ένα ρεαλιστικό αποτύπωμα της κοινωνίας, τον τρόπο που σκέφτεται αυτή, τις κυρίαρχες αξίες της κάθε εποχής και, εντέλει, ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται η έντυπη διαφημιστική επικοινωνία».²⁰¹ Η μεγάλη αύξηση των διαφημίσεων συμβαίνει το 1960 και συναντά τις αντιδράσεις των αναγνωστριών, στις οποίες το περιοδικό απαντά:

«(...) επιτρέπει να πουλιέται η «Γυναίκα» με 7 δραχμές από τις οποίες εισπράτουμε μόλις στις 4.45 δραχμές, ενώ το τεύχος (...) κοστίζει πάνω από 15 δραχμές. Η διαφήμιση λοιπόν καλύπτει το παθητικό των 10 δραχμών. Εάν είστε διατεθειμένη να πληρώνετε τη «Γυναίκα» 20 δραχμές, τότε να την κόψουμε τη διαφήμιση (...)».²⁰²

«Οι διαφημίσεις πού καταχωρούνται στις σελίδες του περιοδικού, μη νομίζετε πώς είναι χαμένος χρόνος. Η σύγχρονη διαφήμιση με τα ωραία σχέδια και τα έξυπνα κείμενα είναι ολόκληρη επιστήμη και οι καταχωρήσεις είναι ενδιαφέρουσα ύλη, γιατί έτσι καθοδηγείστε πώς να ψωνίσετε κάθε τι που σας χρειάζεται...».²⁰³

Γενικότερα, το περιοδικό «Γυναίκα» αποτέλεσε το σημείο σταθμό μετά το οποίο μπορούμε επί της ουσίας να μιλάμε για γυναικείο περιοδικό τύπο στην Ελλάδα.²⁰⁴ Σε σχέση με τον υπόλοιπο γυναικείο έντυπο τύπο αποτελούσε δείγμα αρκετά προοδευτικό. Χωρίς βέβαια να παραβλέπω ότι αποτύπωνε τους προβληματισμούς και τις δυσκολίες της καθημερινής ζωής των γυναικών της αστικής τάξης, αναδεικνύοντας βέβαια ζητήματα σεξισμού και ανισότητας, απευθυνόταν κυρίως σε γυναίκες που είχαν εξασφαλισμένα τα προς το ζην. Η κυκλοφορία του έφτανε τα τριάντα χιλιάδες τεύχη. Οδηγήθηκα στην επιλογή του συγκεκριμένου περιοδικού συνυπολογίζοντας τους παρακάτω παράγοντες: α) ο αυξημένος όγκος διαφημίσεων, που ευνοεί τη συλλογή του απαραίτητου υλικού για την παρούσα πτυχιακή εργασία, β) η απεύθυνσή του σε μεγάλο κομμάτι του γυναικείου πληθυσμού, γ) ο προοδευτικός του χαρακτήρας και δ) η κριτική που ασκούσε γύρω από την κοινωνική θέση της γυναίκας της περιόδου, αν και σε ήπιους τόνους, αποκλείοντας θέσει τις πιο στις στερεοτυπικές έμφυλες πεποιθήσεις της μεταπολεμικής Ελλάδας, σε αντίθεση με άλλα περιοδικά της εποχής (π.χ. «Θησαυρός»). Είκοσι χρόνια μετά την πρώτη έκδοση, κυκλοφόρησε στα διπλάσια φύλλα και περισσότερες από τις τριπλάσιες σελίδες.²⁰⁵ Ας σημειωθεί ότι οι βιομηχανίες οι οποίες διέθεταν

²⁰⁰ Δημοσιογράφος και εκδότης περιοδικών, ο οποίος καταξιώθηκε κυρίως με την έκδοση του περιοδικού «Γυναίκα».

²⁰¹ Κουμπαρέλης, *Η ιστορία του ελληνικού έντυπου τύπου – εφημερίδες, περιοδικά και διαφήμιση*, σελ. 2.

²⁰² *Γυναίκα*, 423 σελ. 10.

²⁰³ *Γυναίκα*, 207 σελ. 7.

²⁰⁴ Τριπολιτσιώτης Κ., (2015). «Ο γυναικείος περιοδικός τύπος και η ένδυση στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο η περίπτωση του περιοδικού *Γυναίκα* (1950 -1975). Τόμος Α'», (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας, Ιωάννινα), σελ.77.

²⁰⁵ *Ibid.*, σελ. 81.

μεγαλύτερη οικονομική άνεση, είχαν τη δυνατότητα συχνής εμφάνισης διαφημίσεών τους στο περιοδικό. Αυτό μπορεί να γίνεται εμφανές ακόμη και με δυο διαφημίσεις στο ίδιο τεύχος από τη μία, αλλά και με ποικιλία από την άλλη. Σε αντίθεση με άλλες βιομηχανίες, των οποίων οι διαφημίσεις είναι σπάνιες ή που διαφήμισή τους επαναλαμβάνεται.

Και προτού περάσω στο κυρίως κομμάτι των διαφημίσεων, θα κάνω μια σύντομη περίληψη της ιστορίας της κοινωνικής θέσης της γυναίκας στην Ελλάδα, κυρίως μέσα από άρθρα του περιοδικού «Γυναίκα».

σύντομο ιστορικό των γυναικών στην Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα

Θα γίνει μια προσπάθεια περιληπτικής αναφοράς των κεντρικών σημείων της ιστορίας της γυναίκας στην Ελλάδα, ώστε να μπορέσουμε να αποκτήσουμε μια εικόνα της πορείας του, καταλήγοντας στα χρόνια 1960-1980, τα οποία με ενδιαφέρουν για τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία. Το νήμα ξετυλίγεται μέσα από τα άρθρα του περιοδικού Γυναίκα.

Ας δούμε πότε τοποθετείται η έναρξη του γυναικείου τύπου στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, λειτούργησε από το 19^ο αιώνα, ως μέσο αλλαγής της θέσης της γυναίκας, αλλά και ψυχαγωγίας καθώς και γενικής παιδείας. Η θεματολογία ήταν ευρεία εξαρχής, ώστε να αντικατοπτρίζονται βασικά θέματα που απασχόλησαν τη γυναίκα της εκάστοτε εποχής: αρθρογραφώντας πάνω στην εκπαίδευση του γυναικείου φύλου, το δικαίωμα στην εργασία, το ρόλο τους μέσα κι έξω από το νοικοκυριό, όπως η έγγαμη ζωή και η κοινωνική συμπεριφορά. Επίσης, η θεματολογία συνέχιζε με την ανατροφή των παιδιών και την προίκα. Ως σταθερές στήλες, συναντάμε τη μόδα, συνταγές μαγειρικής και ποικίλες συμβουλές για την καθαριότητα του σπιτιού. Με την πάροδο του χρόνου, η παραπάνω θεματολογία αφήνει χώρο και σε θέματα όπως οι νομικές και εργασιακές συμβουλές, καθώς και συμβουλές διακόσμησης του σπιτιού και τη μόδα *grêt-à-porter*. *«Οι απόψεις για όλα αυτά τα θέματα, καθώς και η έκταση που τους αναλογεί στο σύνολο των σελίδων, διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο, την πολιτική, τους στόχους του περιοδικού και τις πεποιθήσεις των εκδοτών και των συντακτών. Οι απαντήσεις κινούνται πάνω σε έναν ιδιαίτερα ευρύ άξονα απόψεων, που εκτείνεται από τα μαχόμενα πρωτοποριακά φεμινιστικά περιοδικά έως και τα λαϊκά περιοδικά μόδας».*²⁰⁶

Από του τέλους του 19^{ου} αιώνα έως τους Βαλκανικούς Πολέμους,²⁰⁷ δημιουργούνται αρκετές γυναικείες οργανώσεις με αφορμή φιλανθρωπικό ή πολιτιστικό σκοπό. Τα αμιγώς γυναικεία ζητήματα ήταν κυρίως περιφερειακά και προκύπταν κυρίως από την επαφή τους με διεθνείς γυναικείες οργανώσεις.²⁰⁸ Κομβικής σημασίας υπήρξε η δραστηριότητα της φεμινίστριας δημοσιογράφου

²⁰⁶ Θρασυβούλου, «Ο Τύπος της εσωτερικής μετανάστευσης. Κατασκευές της κοινότητας και της ταυτότητας στις εφημερίδες των σαμιακών συλλόγων της Αθήνας» από *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα: Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, 23-25 Μαΐου 2002, σελ. 506.

²⁰⁷ 1912-1913.

²⁰⁸ Πανταζή – Τζίφα Κ., (1984). *Η Θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα*, Αθήνα: Νέα Σύνορα Α. Α. Λιβάνη, σελ. 13.

Καλλιρρόης Παρρέν, μέσα από την έντυπο τύπο «*Η Εφημερίς των Κυριών*». Σε αυτήν την εφημερίδα καταρχάς παραγόταν λόγος από γυναίκες που απευθύνονταν σε γυναίκες. Αυτό από μόνο του αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα για την τότε εποχή, όπου ο τύπος ήταν κυρίως ο λόγος ανδρών, που απευθύνονταν σε άλλους άνδρες. Η θεματολογία της εφημερίδας ήταν ποικίλη και αφορούσε σε γενικές γραμμές τα σημεία που ανέφερα παραπάνω. Εκείνα τα χρόνια, κομβικής σημασίας αποτελούσε η πεποίθηση ότι το κάλλος αποτελεί μια αρετή που για τον άντρα είναι *μη απαγορευτική*, ενώ για τη γυναίκα είναι *υποχρεωτική*. Κοινός τόπος αποτελούσαν τα θέματα της άνισης μισθοδοσίας και της σύλληψης της *γυναικείας αδυναμίας* ως σαθρής (είτε ως προς τη ρώμη είτε πνευματικά). Ένα ακόμη θέμα το οποίο επανέρχεται συχνά στα τεύχη, αφορά στην απόρριψη εισαγωγής των γυναικών στα Πανεπιστήμια, λόγω της υποτιθέμενης συνεπακόλουθης *διασάλευσης των ηθών*. Από την άλλη, η *διασάλευση* αυτή κρίνεται ότι δε συντελείται στους χώρους εργασίας, όπου οι γυναίκες μπορεί να εργάζονται έως και 12-13 ώρες ημερησίως, αποκομίζοντας μακροπρόθεσμα μια σειρά παθήσεων. Από την άλλη πλευρά, η θεματική της συγκεκριμένης εφημερίδας ήταν συνεπής με την τάση εύρεσης ισχυρής εθνικής αφήγησης, μη αναδεικνύοντας μια πληθώρα δυσκολιών που αντιμετώπιζαν γυναίκες που δεν μπορούσαν να υπαχθούν σε μια «καθαρή» ελληνική ταυτότητα. Επίσης, οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι εργάτριες αναδεικνύονταν όχι σαν κύρια θεματική, αλλά μέσα από την προοπτική αστών με ευαισθησίες, που αναδείκνυαν τα ζητήματα αυτά.

Περνώντας στον 20^ο αιώνα και πιο συγκεκριμένα, κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, παρατηρούμε, πως πολλές γυναίκες έχουν αρχίσει να εργάζονται και μάλιστα σε θέσεις που θεωρούνταν αμιγώς αντρικές, όπως αυτής της οδηγού τραμ και μηχανικού αυτοκινήτων.²⁰⁹ Τα μαλλιά και οι φούστες κονταίνουν. Ως αντίδραση, το κράτος προσπαθεί να θωρακίσει τα «χριστά ήθη» απέναντι στη νέα μόδα.²¹⁰ Χαρακτηριστικά, το 1927 με τους γνωστούς νόμους του δικτάτορα Θ. Πάγκαλου, η φούστα επιβάλλεται να απέχει από το έδαφος το πολύ τριάντα εκατοστά. Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το γυναικείο κίνημα στην Ελλάδα αναπτύσσεται αρκετά. Βασικά αιτήματά του ήταν η εκπαίδευση, η εργασία και ο ρόλος της γυναίκας στην πολιτική. Από τις πρώτες γυναικείες οργανώσεις υπήρξαν οι *Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας* (1920), *Χριστιανική Ένωση Νεανίδων* (1922), *Ένωση Ελληνίδων Επιστημόνων* (1924).²¹¹ Ας σημειωθεί πως το 1930, οι γυναίκες αποκτούν δικαίωμα ψήφου κατά τις δημοτικές εκλογές, μόνο του εκλέγειν, εφόσον έχουν συμπληρώσει το τριακοστό έτος της ζωής τους και εφόσον γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Την εποχή εκείνη το 65% του γυναικείου πληθυσμού είναι αναλφάβητο και ιδίως οι γυναίκες άνω των τριάντα ετών. Από το 1941 και ύστερα, αρκετές υπήρξαν οι γυναίκες που έλαβαν μέρος στην αντίσταση, ενώ σημαντική υπήρξε η χειραφέτησή τους μέσα από τη συμμετοχή τους στο Ε.Α.Μ. και στο Δ.Σ.Ε. Το 1946 έγινε το πρώτο *Πανελλαδικό Συνέδριο Γυναικών*, όπου αποφασίστηκε η μόνιμη συνεργασία των γυναικείων οργανώσεων με μια νέα δομή που εγκαινιάστηκε τότε, την *Πανελλαδική Ομοσπονδία Γυναικών*. Μόλις το 1952, οι ελληνίδες γυναίκες αποκτούν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις βουλευτικές πλέον εκλογές.²¹²

²⁰⁹ «Γυναικοκρατία και στα γκαράζ!», στο *Γυναίκα*, 18.11.1973, 623.

²¹⁰ «Οίκος Φιλδισιάκου», στο *Γυναίκα*, 21.04.1965, 398.

²¹¹ Πανταζή – Τζίφα, *Η Θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα*, σελ. 14.

²¹² *Ibid.*, σελ.268.

Μπαίνοντας στη δεκαετία του 1960 και έχοντας ως πηγή τις σελίδες του περιοδικού «Γυναίκα», βλέπουμε πως σε γενικές γραμμές η βάση της θεματολογίας δεν έχει αλλάξει δραματικά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αν και προσαρμοσμένη στη χρονική συγκυρία. Ένα συχνό ερώτημα αφορά στο εάν ο γάμος εξασφαλίζει το μέλλον της γυναίκας. Παρότι η απάντηση έρχεται να ενισχύσει το θεσμό του γάμου ως τον εγγυητή της προστασίας, της υπεράσπισης και της συντήρησης της γυναίκας, τέτοιου τύπου άρθρα από τη στιγμή που αναστοχάζονται κριτικά πάνω στην αδιαμφισβήτητη για τότε αλήθεια της ορθότητας και αναγκαιότητάς του, θωρακίζονται πίσω από ένα ριζοσπαστικό πυρήνα. Για παράδειγμα, υπάρχει μια συζήτηση γύρω από τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να τελεσθεί το διαζύγιο και ποια οφείλει να είναι η αιτιολόγηση. Στο περιοδικό «Γυναίκα» συζητείται η ευκολία με την οποία μπορεί αυτό να εκδίδεται στις Η.Π.Α. και πως οι λόγοι έκδοσής του φτάνουν τους 250. *«Ασύλληπτος πραγματικά αριθμός για μια χώρα σαν τη δική μας, που ένας στενόμυαλος Αστικός Κώδικας μας έχει περιορίσει μόνο σε εννέα, από τους οποίους, επιπλέον, μόνον οι πέντε μπορούν ν' αποδοθούν σε υπαιτιότητα ενός των συζύγων».*²¹³

Την εποχή εκείνη στο περιοδικό «Γυναίκα» γράφονται άρθρα για τα αντρικά προνόμια, τη δυσκολία της σύγχρονης γυναίκας να ανταποκριθεί στο ρόλο της εργαζόμενης παράλληλα με αυτόν της νοικοκυράς και της μητέρας.²¹⁴ Στα άρθρα της εποχής μπαίνουν θεματικές σχετικές με το αν θα λάβει κανείς σοβαρά μια γυναίκα όταν μιλάει είτε για γυναικεία θέματα είτε για πολιτική. Όταν μια γυναίκα φέρνει εις πέρας όλους αυτούς τους ρόλους, *τα καταφέρνει σαν άντρας!* Ενώ θεωρείται ως στόχος μια καλή επίδοση να επιβραβεύεται με την έκφραση: *«Μπράβο! Τα κατάφερε τόσο καλά όσο καλά θα τα κατάφερνε και μια γυναίκα!» Αυτή θα ήταν νίκη. Μια νίκη με δικά μας όπλα!».*²¹⁵

Το 1963 η γυναικεία συμμετοχή στις εκλογές αποτελεί ακόμη μια θεματική. Σε διάφορα τεύχη της εποχής γίνεται λόγος γύρω από αυτές, η στάση του κάθε κόμματος απέναντι στη θέση της γυναίκας και την κοινωνία. Παράλληλα, υπαρκτές ήταν οι συμβουλές γύρω από την πρακτική διαδικασία των εκλογών.²¹⁶ Οπότε, βλέπουμε να αναπτύσσεται μια σειρά λόγων γύρω από τη θέση της γυναίκας και της συσχέτισής της με αυτή του άνδρα. Όλα αυτά συνυπάρχουν με κυρίαρχες πεποιθήσεις περί του τι οφείλει να κάνει μια γυναίκα, υπογραμμίζοντας μια συνθήκη όπου προοδευτικά σκεπτικά συνυπάρχουν με ακραία συντηρητικά. Χαρακτηριστικό παραδείγματα αποτελεί το άρθρο με τίτλο: *«Ο πιο «επιστημονικός» τρόπος να διπλώσετε ένα κοστούμι ανδρικό».*²¹⁷ Κατά τη δεκαετία του 1960, βλέπουμε άρθρα όπου μιλούν για γυναίκες με *«μεγάλη επιρροή στον πνευματικό κόσμο»* και άρθρα υπέρ της γυναικείας χειραφέτησης. Συχνά συναντάμε άρθρα σχετικά με τις γνώσεις γενικού περιεχομένου που θα πρέπει να διαθέτει μια σύγχρονη γυναίκα, όπου γίνεται ειδική μνεία στις ελληνίδες καλλιτέχνιδες και πεζογράφους. Υπαρκτά είναι και τα άρθρα πάνω σε γνώσεις που κρίνονται ως αντρικές, όπως τα μηχανολογικά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν σε ένα αυτοκίνητο.²¹⁸ Πληθώρα άρθρων γύρω από τις αιτίες εργασίας των παντρεμένων γυναικών και γύρω

²¹³ «Στην Αμερική μπορείτε να χωρίσετε για 250 αιτίες!», στο *Γυναίκα*, 04.07.1962, 325.

²¹⁴ «Και ο άνδρας, τι κάνει αυτός ο προνομιούχος;», στο *Γυναίκα*, 01.08.1962, 327.

²¹⁵ «Γυναίκες με σκληρά πρόσωπα: Προβλήματα του καιρού μας», στο *Γυναίκα*, 09.10.1963, 358.

²¹⁶ Ενδεικτικά, «Η γυναίκα στις εκλογές: Τι πρέπει να ξέρης στις 3 Νοεμβρίου», στο *Γυναίκα*, 09.10.1963, 359. «Τι πρέπει να ξέρουμε για το εκλογικό σύστημα», στο *Γυναίκα*, 09.11.1977, 726.

²¹⁷ «Ο πιο “επιστημονικός” τρόπος να διπλώσετε ένα κοστούμι ανδρικό», στο *Γυναίκα*, 20.11.1963, 361.

²¹⁸ «Το αυτοκίνητο του 78 και η γυναίκα», στο *Γυναίκα*, 15.02.1978, 733.

από την επιλογή του κατάλληλου συντρόφου. Η θεματική «γάμος χωρίς έρωτα» είναι συχνή, καθώς και ο κίνδυνος της μονοτονίας στο γάμο.²¹⁹ Άρθρα μιλούν για τον τρόπο με το οποίο έχουν αλλάξει οι έμφυλοι ρόλοι σε σχέση με την περίοδο όπου ζούσαν οι μητέρες τους.²²⁰ Από την άλλη μεριά, απέναντι σε αυτό το πλαίσιο προοδευτισμού υπάρχουν σκεπτικά που αποκρυσταλλώνονται σε άρθρα και διαφημίσεις του περιοδικού, όπου ο συντηρητισμός είναι εμφανής, όπως η πεποίθηση ότι οι γυναίκες οφείλουν να καθίστανται αρεστές στους άντρες.²²¹ Από το 1964, παρατηρούμε σταδιακά την ύπαρξη άρθρων που απευθύνονται στους άνδρες, όπου ένα από τα πρώτα, είναι το άρθρο με τίτλο: «Κύριοι άνδρες, κυτταχήτε στον καθρέφτη». Πλέον το κοινό είναι σαφέστατα και αντρικό.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αποκτά κεντρικότητα το θέμα των αμβλώσεων. Γνωρίζουμε πως το γυναικείο κίνημα στέκεται ξεκάθαρα υπέρ· ενώ, οι απόψεις εντός του κοινωνικού ιστού, είχαν διακυμάνσεις από το ένα άκρο έως το άλλο. Βλέπουμε πως στη στήλη του περιοδικού «Γυναίκα» στην οποία μπορούν να ταχυδρομήσουν οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες, ένας οφθαλμίατρος στέλνει το γράμμα του, για να κοινοποιήσει την άποψή του, γύρω από την καταδίκη των εκτρώσεων.²²²

Το 1970, στην Ελλάδα το γυμνό έχει πλέον έντονη παρουσία στον έντυπο τύπο, δημιουργώντας αρκετές αντιδράσεις.²²³ Αρκετές αυτόνομες ομάδες γυναικών δημιουργούνται, με κάποιες από αυτές να έχουν αρκετά μαχητικά χαρακτηριστικά.²²⁴ Αυτό αποτυπώνεται στο περιοδικό με μια πληθώρα άρθρων γύρω από τα θέματα σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην Ελλάδα κάποια από αυτά με τίτλους: «Οι γυναίκες προχωρούν, οι άνδρες μένουν πίσω!».²²⁵ Σε άλλα ξεχωρίζονται κάποιοι τύποι ανδρών που συνεχίζουν να αναπαράγουν σεξιστικές αντιλήψεις, όπως ο ρατσιστής διανοούμενος, ο προοδευτικός υπό όρους, ο επαρχιώτης κομφορμιστής, ο παραδοσιακός Δον Ζουάν.²²⁶ Την ίδια χρονιά προστίθεται στο άρθρο 4 του Συντάγματος μία παράγραφος κατά την οποία «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις».²²⁷ Παράλληλα, στο άρθρο 22 προστίθεται ότι «οι πάντες εργαζόμενοι ανεξαρτήτως φύλου ή άλλης διακρίσεως δικαιούνται ίσης αμοιβής δι' ίσης αξίας παρεχόμενης εργασίας».²²⁸ Το 1975, με την αλλαγή του Συντάγματος καθιερώνεται η ισότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών. Άρθρο των αρχών του 1979, μιλά για τον αυξημένο αριθμό εκτρώσεων, όπου παρατηρείται η αύξηση των προγαμιαίων σχέσεων και αυξημένο ποσοστό γυναικών νεαρής ηλικίας με παιδί, στις οποίες αντιστοιχεί το ένα τρίτο, καθώς και

²¹⁹ *Γυναίκα*, 27.01.1965, 393.

²²⁰ «Δεν ζούμε πια σαν τις μαμάδες μας!», στο *Γυναίκα*, 30.12.1964, 390.

²²¹ *Γυναίκα*, 25.04.1961, 294.

²²² «Η "Γυναίκα" ρωτάει», στο *Γυναίκα*, 25.08.1971, 564.

²²³ Τριπολιτσιώτης, «Ο γυναικείος περιοδικός τύπος και η ένδυση στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο η περίπτωση του περιοδικού *Γυναίκα* (1950 -1975). Τόμος Α'», σελ. 207.

²²⁴ Πανταζή – Τζίφα, *Η Θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα*, σελ. 16.

²²⁵ *Γυναίκα*, 12.12.1973, 624.

²²⁶ «Πώς θέλουν τη γυναίκα; Ένας Πλαίη – Μπού, Ένας Νέος με Σοβαρούς Σκοπούς, Ένας Σύζυγος!», στο *Γυναίκα*, 02.12.1964, 388.

²²⁷ Πανταζή – Τζίφα, *Η Θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα*, σελ. 19.

²²⁸ *Ibid.*

γυναικών από τριάντα ετών και άνω με ήδη δυο παιδιά.²²⁹ Εντοπίζονται εβδομήντα οχτώ χιλιάδες εκτρώσεις μόνο στην Αθήνα, δίχως ιατρική ένδειξη.²³⁰ Την ίδια χρονιά ιταλός χειρουργός δηλώνει πως «ποτέ δε θα καθόταν να τον χειρουργήσει γυναίκα». Δήλωση που αποτελεί την αφορμή της συγγραφής ενός άρθρου στο περιοδικό, με πρωταγωνίστρια την αργεντινή χειρουργό Sara Bringa, η οποία απολύθηκε από ιταλική κλινική μόλις διαπιστώθηκε πως ήταν έγκυος. Απολύθηκε εκ νέου από άλλη κλινική αφού πρώτα χειρουργούσε επί σειρά ετών μαζί με έναν καταξιωμένο χειρουργό, μιας και η κλινική δεν ήθελε στο χειρουργικό προσωπικό γυναίκα.²³¹ Το 1979 και πάλι, υπάρχει άρθρο με θέμα το γυμνισμό,²³² ενώ γίνεται λόγος για τη Σουηδία, ως χώρα παράδειγμα, όπου οι γυναίκες μπορούν να επιλέγουν επαγγέλματα, όπου στην Ελλάδα θεωρούνται ως αμιγώς αντρικά, όπως αυτό του υδραυλικού.²³³

Επίσης, καθώς προχωράμε προς το τέλος της δεκαετίας αυτής, αρκετές διαφημίσεις άπτονται «φεμινιστικών» θεμάτων. Επί παραδείγματι, ένα άρωμα έχει σειρά διαφημίσεων, όπου αναγράφεται μια από τις ακόλουθες ερωτήσεις σε κάθε διαφήμιση: «Νιώθετε άνετα μόνη σ' ένα ρεστωράν;», «Θα δεχόσαστε να ποζάρετε γυμνή σ' ένα περιοδικό;», «Θα τα κατάφερνε μια γυναίκα σαν Πρωθυπουργός;». Η σωστή απάντηση είναι ναι, διότι το συγκεκριμένο άρωμα θέλει τη φορέα του *τολμηρή, παιχνιδιάρικη και χωρίς προκαταλήψεις*.²³⁴ Πληροφορούμαστε πως ακόμη το 1979, είναι αισθητή η ανισοκατανομή των γυναικών στα πανεπιστήμια.²³⁵ Στο τελευταίο τεύχος της χρονιάς αυτής, γίνεται λόγος γύρω από το αντισυλληπτικό «χάπι».²³⁶ Το 1983, όπου με το νόμο 1329/83 μεταξύ άλλων, καταργείται επιτέλους ο θεσμός της προίκας. Ταυτόχρονα, τροποποιείται το άρθρο 1387 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με τον οποίο «Ο ανήρ είναι η κεφαλή της οικογένειας» κλπ. και πλέον οι σύζυγοι αποφασίζουν από κοινού για κάθε θέμα του *συζυγικού βίου*. Με το νέο νόμο 1510 η *πατρική εξουσία* αντικαθίσταται από τη *γονική μέριμνα*. Ενώ με το νόμο 1505, το τέκνο μπορεί να πάρει το επώνυμο ενός εκ των δύο γονέων ή το συνδυασμό των δυο κι όχι απαραίτητα του πατέρα. Εισάγεται για πρώτη φορά το *συναινετικό διαζύγιο*, όπου ως αιτία της λύσης του γάμου προσδιορίζεται ο *ισχυρός κλονισμός του γάμου από οποιαδήποτε αιτία*. Ενώ έως τότε είχαν οριστεί απόλυτα αιτία, όπως η *μοιχεία*, η *διγαμία*. Επιπλέον, καταργείται η κατοικία του ανδρός ως η νόμιμη κατοικία της συζύγου, ενώ παύει ο διαχωρισμός παιδιών σε εντός κι εκτός γάμου.

Σκιαγραφείται η πορεία της γυναίκας των αστικών κέντρων στην Ελλάδα, όπου αργά ακολουθεί τα βήματα των δυτικών χωρών. Ένας νέος δρόμος ανοίγει μπροστά στη γυναίκα, η οποία αποκτά μεγαλύτερο λόγο πάνω στη ζωή της, έχοντας τη δυνατότητα να μπει στο πανεπιστήμιο, να ζητήσει διαζύγιο, να επιλέξει «αντρική» εργασία, να διατηρεί το δικό της επώνυμο, να ψηφίσει, να κάνει

²²⁹ *Ibid.*

²³⁰ «78.000 εκτρώσεις το χρόνο, μόνο στην Αθήνα!», στο *Γυναίκα*, 03.01.1979, 756.

²³¹ «Προβλήματα Ισότητας: Ποιος κάθεται να τον χειρουργήσει γυναίκα!», στο *Γυναίκα*, 06.06.1979, 767.

²³² «Η γύμνια είναι αλήθεια ή μόδα;», στο *Γυναίκα*, 26.09.1979, 775.

²³³ «Και οι γυναίκες γεγόνασιν... υδραυλικοί», στο *Γυναίκα*, 26.09.1979, 775.

²³⁴ *Γυναίκα*, 21.11.1979, 779.

²³⁵ «Ισοτιμία: Πανεπιστήμια», στο *Γυναίκα*, 21.11.1979, 779.

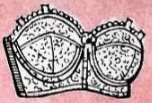

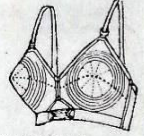

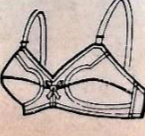
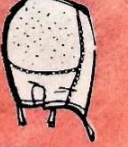

²³⁶ «Ένα πρόστιμο για το "χάπι"», στο *Γυναίκα*, 19.12.1979, 781.

έκτρωση κ.ά. Βρισκόμαστε στον πυρήνα του δεύτερου φεμινιστικού κινήματος. Σε αυτό το πλαίσιο τοποθετούνται οι διαφημίσεις και τα άρθρα με τα οποία θα συνεχίσουμε στην επόμενη ενότητα.

Θά βρῆτε καὶ ΣΕΙΣ
τὸ δικό ΣΑΣ

maidenform

MADE IN U.S.A.

 <p>INTERLUDE SIX WAY Δαντέλλα Nylon στρά- πλες με μπρετέλες που κάνει για όλα τὰ νε- κολτέ.</p>	 <p>CYMBAL SIX WAY Ἐλαφρὴ ἐνίσχυσις δι- δει γάρη σὲ μιὰ λεπτὴ σιλουέττα. Μὲ εἰδικὴ μπάντα ἀπὸ λάστιχο κρατιέται πάντα στὴ θέσι του.</p>	 <p>ETUDE MINOR Μὲ εἰδικὰ ἐξωτερικά γαζιά γιὰ σταθερότητα, καὶ ἐνισχυμένο γιὰ νὰ δίδη τὴν φυσικὴ γραμ- μὴ.</p>
 <p>CHANSONETTE Σχέδιο κλασσικὸ με τὴν γνωστὴ ἐξαιρετι- κὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐλι- κοειδῶν ραφῶν.</p>	 <p>PRELUDE Ἐλαφρὸς σκληρὸς φά- σες που διαχωρίζουν καὶ κολλοῦν, ὥστε νὰ μὴ φύγη ἀπὸ τὴ θέση του ποτέ.</p>	 <p>SWEET MUSIC CONTOUR Φάσα ἀπὸ ἐλαστικὸ καὶ ἐνισχυσι στοὺ μπουλ, συγκρατεῖ ἀνετα καὶ σταθερά.</p>
 <p>MUCH ADO LO BAK Στράπλες με στομ. γι καὶ πολὺ χαμηλὴ πλά- τη.</p>	 <p>UNDERTONE TEEN AGE Γιὰ τὶς δεσποινίδες κά- τω τῶν 16 ἐτῶν.</p>	 <p>MATERNITY Κορσὲς ἐγκυμοσύνης γιὰ ἀνετὴ ὑποστήριξη καὶ προφύλαξη. Πρό- σθιο ἐλαστικὸ ἐξαιρε- τικῆς ἐλαστικότητος.</p>
 <p>SPINDRIFT LONG LEGS Μὲ μακρὰ πόδια γιὰ νὰ λεπτύνει τοὺς μη- ρούς κάτω ἀπὸ στενὲς φοβότες ἢ πανταλόνια.</p>	 <p>SPINDRIFT Σκέτο λαστὲς με κόντρα πλάι καὶ πίσω γιὰ πε- ριορισμὸ καὶ συγχρό- νως εὐχέρεια κινήσεων.</p>	 <p>FRIS-KEE Λαστὲς σκέτο ἢ με πανταλονάκι με κόντρα ἔμπρὸς γιὰ ἀνετότερο περιορισμὸ τῆς κοιλιάς</p>

Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ὄνειρώδη σχέδια

ΕΙΔΙΚΟΤΗΣ
ΔΕΛΤΑ ΦΩΚΙΩΝΟΣ 13

#320, 25.04.1962

Ανάλυση διαφημίσεων και άρθρων σχετικών με το στηθόδεσμο από το περιοδικό «Γυναίκα» στα χρόνια 1960-1980

Διαφήμιση: «*Η θεά της εποχής μας. Μια μοντέρνα πολύπλοκη επιστήμη μια ενδιαφέρουσα αλλ' απαιτητική τέχνη που έχει στενά συνδεθή με τη σύγχρονη ζωή κι έγινε μια από τις αναγκαιότητές της.*»²³⁷

Επέλεξα να δομήσω το κεφάλαιο με βάση εννοιολογικούς άξονες κι όχι χρονικούς. Αυτό διότι επιχείρησα να δω συγκεκριμένες πτυχές των διαφημίσεων, οι οποίες επαναλαμβάνονται και διατηρούνται μέσα στα χρόνια, καθώς επίσης παρατηρώ τον τρόπο που εξελίσσονται μέσα στην πορεία των χρόνων. Με βάση αυτούς τους άξονες, διαφαίνεται μέσα από τις διαφημίσεις και τα άρθρα, το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο και η εξέλιξή του. Εξετάζοντας τα τεύχη του περιοδικού «Γυναίκα» κατά τις δεκαετίες 1960 με 1980, διακρίνω για πέντε κεντρικούς άξονες.

1. Το σουτιέν παρουσιάζεται ως μια τεχνολογία πολύ απομακρυσμένη από τον κορσέ, που αντίστοιχα παρουσιάζεται ως απαρхайωμένη και εξαιρετικά καταπιεστική. Το σουτιέν κατασκευάζεται με τα πιο *μοντέρνα υλικά*, λυγερά και ανάλαφρα, ευνοώντας την ελευθερία κινήσεων, που την περίοδο εκείνη ανάγεται ως αξία, εξασφαλίζοντας *την ύψιστη ποιότητα και αντοχή*, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται η κομψή γραμμή. Επιπλέον, τα χαρακτηριστικά της υγείας και εργονομικότητας αναγνωρίζονται ως προσόντα του σουτιέν, μιας και οι υγειονομικοί παράγοντες αποκτούν και ευρύτερα σημασία στη ζωή (διαμόρφωση σπιτιού, καθημερινή ρουτίνα και υγιεινή κλπ.), αποτελώντας έναν από τους κύριους λόγους εγκατάλειψης του κορσέ. Οι καινοτομίες που παρατηρούνται την περίοδο εκείνη στον κλάδο των γυναικείων εσωρούχων είναι πολλές.
2. Το σουτιέν δομείται ως το απαραίτητο συμπλήρωμα του γυναικείου σώματος, ως *δεύτερο δέρμα*. Αρχίζει να δομείται λόγος γύρω από τη σημασία του να έχεις ένα όμορφο σώμα, χωρίς τη χρήση κορσέ ή στηθόδεσμου, σκεπτικό που αντιτίθεται στην επικρατούσα άποψη. Τα εσώρουχα αποτελούν το μέσο διά του οποίου εγγυάται η κομψότητα. Παρατηρούμε ότι δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην έγκαιρη «πρόληψη» απέναντι στη νεανική ανάπτυξη του στήθους, έτσι ώστε αυτό να αναπτυχθεί *φυσιολογικά*. Κομβικής σημασίας είναι η σωστή επιλογή του εφηβικού σουτιέν και μάλιστα η μοντέρνα μητέρα θα πρέπει να μεριμνά για αυτό.

²³⁷ Τριπολιτσιώτης, «*Ο γυναικείος περιοδικός τύπος και η ένδυση στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο η περίπτωση του περιοδικού Γυναίκα (1950 -1975). Τόμος Α'*», σελ. 204.

3. Μια ακόμη σημαντική επισήμανση αφορά στο πρότυπο ομορφιάς. Αυτό ορίζεται με βάση τη Δύση, που την εποχή εκείνη ασκεί μεγάλη επιρροή στην Ελλάδα. Η τεχνολογία του σουτιέν στηρίζει το μικρό στήθος και το αναδεικνύει, ενώ σμιλεύει το μεγάλο. Αυτή η σημασία που δίνεται στο δυτικό τρόπο ζωής, αποτυπώνεται και στο λεξιλόγιο, όπως η χρήση αγγλικών και γαλλικών εκφράσεων στον προφορικό και στο γραπτό λόγο («διατηρεί το κοντρόλ», «ντεπιές»)²³⁸. Το δυτικό πρότυπο προσκρούει πάνω στις πραγματικές αναλογίες της ελληνίδας γυναίκας, δημιουργώντας την ανάγκη προσαρμογής της τεχνολογίας του σουτιέν στο ελληνικό πλαίσιο.
4. Παράλληλα, βλέπουμε την ανάπτυξη της τεχνολογίας ανόρθωσης και σύσφιξης στήθους. Διάφορες διαφημίσεις στηθόδεσμου με τον καιρό παραχωρούν σημαντικό μέρος του χώρου τους στα κέντρα ομορφιάς και στα προϊόντα που σχετίζονται με τη διατήρηση του νεανικού στήθους. Η ανάγνωση που μπορεί να γίνει σε αυτήν την αλλαγή, αφορά στην πεποίθηση πως το γυναικείο σώμα, δεν αρκεί να φαίνεται όμορφο βάσει των εκάστοτε κριτηρίων, αλλά οφείλει και να είναι. Ενώ, σε παρόμοιο μήκος κύματος κινείται και η αύξηση των άρθρων σχετικών με την άθληση, ιδίως η εκγύμναση στο σπίτι, αποτελώντας έναν ακόμη εγγυητή του εύμορφου στήθους.
5. Ένα ακόμη σημαντικό σημείο αποτελεί η αποτύπωση του στηθόδεσμου ως το απαραίτητο συμπλήρωμα του γυναικείου στήθους, ώστε αυτό να αποκτήσει θηλυκότητα και σεξουαλικό φορτίο, τελειοποιώντας τη γυναικεία γύμνια από τη μια και σμιλεύοντας την όψη του ντυμένου γυναικείου μπούστου από την άλλη.

²³⁸ *Γυναίκα*, 26.04.1961, 294.

Αυτό που προκαλεί τεράστιο ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η εισροή βιομηχανοποιημένων στηθόδεσμων αυτή την εποχή, συνδυάζεται με μια έντονη ρητορεία τόσο γύρω από την κομψότητα όσο και γύρω από την τεχνολογική αρτιότητά τους. Το βιομηχανοποιημένο εσώρουχο έρχεται πραγματικά να ανταγωνιστεί τα εσώρουχα που παράγουν οι μοδίστρες της εποχής, παραγκωνίζοντάς τες ως το τέλος της δεκαετίας του 1970. Η προώθηση του βιομηχανοποιημένου εσώρουχου, φτάνει σε τέτοια έκταση που αποτελεί εχέγγυο της κομψής εμφάνισης, κάνοντας εμφανές το πέρασμα από την υφάντρα στο βιομηχανοποιημένο κόσμο των εσωρούχων. Έτσι, γύρω από το σουτιέν δημιουργείται μια βιομηχανία με εξαιρετικά μεγάλο κύκλο παραγωγής. Παράλληλα, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και στον τριτογενή τομέα, κυρίως μέσα από τα «καταστήματα νεωτερισμού», που κάνουν σταδιακά την εμφάνιση τους.

Αρχικά, παρατηρούνται μέσα στα χρόνια, μείωση των κορσέδων, ακόμη και των μικρών κορσέδων για στήριξη των ζαρτιέρων καθώς και το επάγγελμα της μοδίστρας χάνει την κεντρικότητά του. Παράλληλα, αυξάνεται η ποικιλία των σουτιέν, των σχεδίων και των κοψιμάτων καθώς και οι σκοποί για τη χρήση τους (π.χ., αθλητικό, βραδινό, για ένδυμα με ανοιχτή πλάτη κλπ.).

Σύντομη αναφορά σε εσώρουχα που με τα χρόνια εγκαταλείφθηκαν

Πριν παρουσιάσω τους βασικούς άξονες που εντόπισα στα τεύχη του περιοδικού «Γυναίκα» για τις δυο αυτές δεκαετίες, κρίνω σημαντικό να γίνει μια σύντομη αναφορά στα εσώρουχα που με τα χρόνια εξαλείφθηκαν κι αυτό διότι αποτυπώνουν μια πυκνή αποτύπωση των αξόνων αυτών. Η πληθώρα υλικοτήτων υποστήριξης στήθους, όπως το κορσάζ, χαρακτηρίζονται ως η *βάση του καλού ντυσίματος*. Έτσι, στο ίδιο μήκος κύματος συναντάμε κι άλλες διαφημίσεις, οι οποίες αναπτύσσουν τη ρητορεία ότι το σουτιέν, αλλά και γενικώς τα εσώρουχα, είναι απαραίτητα, ώστε ένα σώμα να σμιλεύεται και να καθίσταται όμορφο, σύμφωνα πάντα με τα δυτικά πρότυπα ομορφιάς. Με άλλα λόγια, η κομψότητα δομεί τη βάση της στα εσώρουχα. Τα ντεσσού έρχονται να πραγματοποιήσουν ένα θαύμα: το σώμα αποκτά την επιθυμητή όψη, ασχέτως με το εάν εν τέλει το σώμα αυτό καθαυτό ανταποκρίνεται σε αυτήν.²³⁹ Σμιλεύουν το σώμα, σφίγγοντάς το στα επίμαχα σημεία, αλλά παράλληλα τονίζουν άλλα, ενώ κάποια ντεσσού έρχονται για να εγγυηθούν μεταξύ άλλων τη σωστή θέση των υπολοίπων εσωρούχων (π.χ. οι ζαρτιέρες θα κρατήσουν στη σωστή θέση την *κάλτσα* ώστε να μη χαθεί η σωστή η θέση).²⁴⁰ Κάποια από τα εσώρουχα αυτά εγγυώνται άνεση και θηλυκότητα, που συνήθως ήταν δυο χαρακτηριστικά αντιστρόφως ανάλογα.

«Ποιος; Μα απλούστατα ο κορσές μας!... Δεν ξέρετε ότι είναι ο υπ' αριθμόν 1 μάγος, που κάνει θαύματα για την ομορφιά; Η τέχνη του συγγενεύει με τη γλυπτική, με τη μόνη διαφορά ότι πρόκειται εδώ για ένα ζωντανό σάρκινο άγαλμα...»²⁴¹

²³⁹ «Πάντα κομψή, πάντα άψογη με... τα κατάλληλα «ντεσσού», στο *Γυναίκα*, 03.07.1963, 351.

²⁴⁰ *Γυναίκα*, 11.09.1963, 356.

²⁴¹ *Ibid.*

#292, 29.03.1961

#317, 14.03.1962: Ἄλλη υλικότητα που χαρακτηρίζεται ως απόγονος του παλιού κορσέ και μάλιστα συνεχίζει να ονομάζεται κορσές, συσφίγγοντας και σχηματίζοντας την κοιλιά, την περιφέρεια και τους γλουτούς και παράλληλα συγκρατεί τις ζαρτιέρες.

Γύρω από αυτόν τον κορσέ, όπως αναφέρεται στην παραπάνω διαφήμιση, είναι υπαρκτή η αντίστοιχη ρητορεία «σφίγγει όσο πρέπει», προσπαθώντας να προσομοιάσει σε ένα συγκεκριμένο πρότυπο, το οποίο είναι τόσο δεδομένο που ούτε καν αναφέρεται, μιας και ανάγεται στη σφαίρα της αντικειμενικότητας.²⁴² «Είναι φτιαγμένος για εσάς» άρα βλέπουμε και εδώ εξατομίκευση, που αναπτύσσεται και προσαρμόζεται, όχι απλώς στον πληθυσμό των Ελληνίδων, αλλά και στην κάθε μια ξεχωριστά.²⁴³ Φαίνεται πως μέσα από τη χρήση των εσωρούχων αυτών, εξασφαλίζεται η μοντέρνα γραμμή και η θηλυκότητα. Η παραπάνω διαφήμιση έρχεται να επιβεβαιώσει το σκεπτικό αυτό ήδη από την αρχή της φράσης: «Ανάλογα με τη μόδα αλλάζει και η γυναικεία σιλουέτα».

²⁴² Γυναίκα, 26.4.1961, 294.

²⁴³ Γυναίκα, 14.03.1962, 317.

#292, 29.03.1961

#318, 28.3.1962

Σε κάποιες διαφημίσεις, βλέπουμε να συναρθρώνονται διάφοροι παράγοντες που συντελούν στην επιτυχία της νέας αυτής τεχνολογίας των εσωρούχων. Η διαφήμιση αναφέρεται στη Σουηδία ως μιας χώρας ευρωπαϊκής, επικαλούμενη την επιστημονική ανάπτυξή της. Αλλά και ως χώρας που οι γυναίκες βρίσκονται πιο κοντά στο δυτικό πρότυπο ομορφιάς. Γίνεται αντιπαράθεση του *επιστημονικά κατασκευασμένο* κορσέ με τον *επιβλαβή* κορσέ του παρελθόντος.

#315, 14.2.1962

#322, 23.5.1962

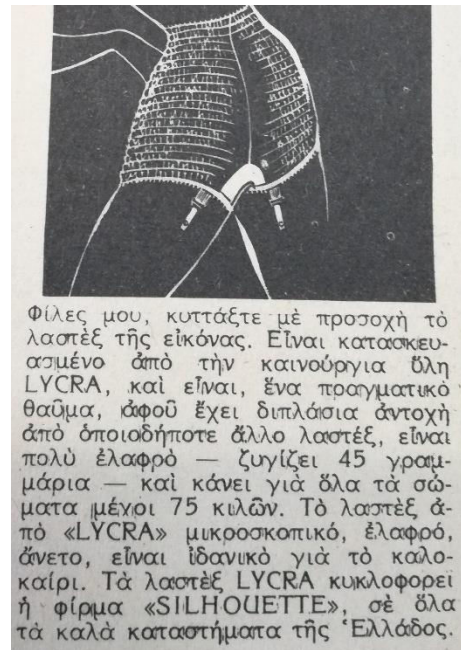
Η χρήση των κατάλληλων εσωρούχων αποτελούν την εγγύηση του επιθυμητού σώματος. Βλέπουμε πως δίνεται σημασία στην κάθε λεπτομέρεια, ώστε το συγκεκριμένο εσώρουχο να αποκτήσει επιστημονική βαρύτητα.

#338, 29.12.1962

#350, 19.06.1963

#354, 14.08.1963

Σε ἄρθρο του 1968 στο περιοδικό «Γυναίκα»,²⁴⁴ που αφορά στην περίοδο της εγκυμοσύνης και στα εσώρουχα που ανακουφίζουν, λανσάρεται ένας επιστημονικός κορσές, ο οποίος αναπόφευκτα διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμη και τους μήνες της εγκυμοσύνης, στεγνώνει εύκολα, εφαρμόζει θαυμάσια και ανακουφίζει από το βάρος.

²⁴⁴ «Για τις μέλλουσες μητέρες», στο *Γυναίκα*, 06.11.1968, 491.

Γοητεύουν με την θηλυκότητά τους, εξασφαλίζουν άνεση με την τέλεια εφαρμογή τους.

Νέο σεντόνι PETER PAN No. 312.

Τώρα όστις των γυναικών μεγάλων Α, Β, C κατασκευάζεται και στη σειρά D CLIP.

Η σειρά D CLIP έχει μεκρηφή ειδικώς για να προσφέρει άνεση και φυσική γραμμή και από πιο άνετα υφασμάτινα υφάσματα.

Κορσές - κολλάκια No. 540 από ελαστικό τοίλι υφάσμα. Έχει ειδικά μελετημένη κοπή, συγκρατεί το σώμα σας και τού δίνει μια φυσική, ελλόγητη και νεανική γραμμή.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ

Από το 1914 ως σήμερα στην υπηρεσία της κομψής 'Αθηναίας.

'Αθήναι: Έρμου 53 - Πειραιεύς: Πλ. Δημοτικού Θεάτρου

116
κό
ντα
στο
στο
στο
στο
στο
στο
στο
στο
στο

#494, 18.12.1965, Στη διαφήμιση του συγκεκριμένου λαστέξ υπογραμμίζεται η σημασία που δινόταν στο δυτικό πρότυπο. Το γεγονός ότι έφτασε το αμερικανικό λαστέξ στην Ελλάδα είναι ένα γεγονός που δεν περνά απαρατήρητο. Και ιδίως οι *μοντέρνες Αμερικανίδες, που το φόρεσαν με φανατισμό.*

Καταργεί τις ζαρτιέρες!..

Ήρθε και στην 'Ελλάδα το περίφημο αμερικανικό λαστέξ «Peter - Pan»! Εκείνο που σχεδίασε ο μαίτρο 'Ολέγκ Κασίνι, και το φόρεσαν ήδη με φανατισμό όλες οι μοντέρνες και δυναμικές 'Αμερικανίδες. 'Ελαφρό, σε θαυμάσια ποιότητα, σε επαναστατική κατασκευή, γαρνιρισμένο με ελαστική δαντέλα. Συγκρατεί και λεπταίνει το σώμα χωρίς να το κουράζει. Θτιαγμένο από ειδικό λάστιχο, εφαρμόζει θαυμάσια στους μηρούς, δεν γλιστράει καθόλου και διατηρεί το καλσόν σε θαυμάσια φόρμα, ενώ τις κάλτσες επιτρέπει να τις φοράτε χωρίς ζαρτιέρες! Είναι ένα ιδανικό «ντεσού», που θα το χαρήτε όλες τις ώρες, με όλα σας τὰ φορέματα, με τὰ τόσο στη μόδα τώρα πανταλόνια... (στοιχίζει 255 δραχ.). Είναι ή καινούργια μεγάλη αποκλειστικότητα του «Στρατηγίου» θαυμάσιο συμπλήρωμα του σουτιέν «Peter - Pan»! (Οι διευθύνσεις: Έρμου 53 στην 'Αθήνα, και Καραϊσκού 111 - πλ. Δημ. Θεάτρου - στον Πειραιά).

#523, 28.01.1970

Παράλληλα, ο στηθόδεσμος με τα χρόνια συστηματοποιείται και αποκτά ξεκάθαρα μεγέθη, προσαρμοζόμενο στο ιδιαίτερό του κοινό του.

1. Το σουτιέν ως επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα

ανθεκτικότητα, ποιότητα, γραμμή

Μέσα από τις διαφημίσεις και τα σχετικά άρθρα του περιοδικού «Γυναίκα» από τις αρχές τις δεκαετίας του 1960, το σουτιέν παρουσιάζεται όχι ως ένα απλό εσώρουχο, αλλά ως ένα τέχνημα, που αποκρυσταλλώνει τη «μοντέρνα» τεχνολογία²⁴⁵ σε αντίθεση με αυτήν του κορσέ, που παρουσιάζεται ως απαρχαιωμένη.²⁴⁶ Η συγκεκριμένη ορολογία των εξαρτημάτων του σουτιέν (όπως οι *μπανέλες*), τα διάφορα υλικά που χρησιμοποιούνται (όπως τα *υφάσματα*), αλλά και όσοι απασχολούνται για την κατασκευή του (όπως οι *γιατροί*),²⁴⁷ δημιουργούν ένα ολόκληρο δίκτυο όρων, αλλά και σχέσεων, μεσολαβημένων από την αντικειμενική ματιά της τεχνοεπιστήμης. Συναντάμε συχνά το τρίπτυχο: *ανθεκτικότητα, ποιότητα, γραμμή*, το οποίο εξασφαλίζεται βάσει των διαφημίσεων από την «καινοτόμα» τεχνολογία. Όλη αυτή η τεχνολογία εγγυάται την *ομορφιά*, τη *σωστή θέση του στήθους*, την άρτια εμφάνιση και την υγεία της γυναικείας σιλουέτας. Παράλληλα, βλέπουμε αρκετές διαφημίσεις να νουθετούν τις γυναίκες να μην κάνουν απερίσκεπτη εκλογή εσώρουχου, διότι μπορεί να καταλήξει στην *καταστροφή του σώματος*.²⁴⁸ Χαρακτηριστική είναι και η συμβολή του επιστημονικού λόγου σε αυτή τη διαδικασία, μέσα από εκφράσεις όπως: «*οι γιατροί το συνιστούν ανεπιφύλακτα*».²⁴⁹

Στις διαφημίσεις του περιοδικού, γίνονται αναφορές σε διάφορες υλικότητες του στήθόδεσμου, όπως τα ειδικά ελαστικά και οι μπανέλες, ενώ συχνά παρατηρείται η ύπαρξη εικόνων με μεγεθυμένο το εσωτερικό του σουτιέν, ως μια κλεφτή ματιά στο «μαύρο κουτί» του τεχνημάτος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η τρίτη κατά σειρά διαφήμιση, όπου γίνεται χρήση εκφράσεων όπως «*παρέχει κοντρόλ*».²⁵⁰ Έτσι το τεχνολογικό αυτό επίτευγμα, έρχεται να τιθασεύσει το σώμα, ως εγγυητής της διατήρησης ενός καλού σώματος, ελέγχοντάς το και δίνοντας του την ιδανική μορφή. Η επιστήμη δεν αφήνει κάτι στην τύχη. Έτσι, σε μια προσπάθεια των διαφημίσεων να αρθρώσουν έναν έστω επιστημονικοφανή λόγο, παρουσιάζουν τα σουτιέν να συγκρατούν και να σμιλεύουν το γυναικείο σώμα με έναν πολύ συγκεκριμένο τρόπο: διαχωρίζουν τα δυο στήθη μεταξύ τους, συγκρατούν το στομάχι κι όλα αυτά χωρίς την παραμικρή ενόχληση, όπως θα αναμενόταν από ένα *επιστημονικό προϊόν*, χάρη σε συγκεκριμένα εξαρτήματα (*bands*).

²⁴⁵ *Γυναίκα*, 26.04.1961, 294.

²⁴⁶ «Λεπτή κι' ευλύγιστη», στο *Γυναίκα*, 11.08.1965, 406.

²⁴⁷ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 26.04.1961, 294. 06.06.1962, 323. 20.05.1964, 374. 01.07.1964, 377. 31.07.1968, 484.

²⁴⁸ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 14.02.1962, 315. 01.07.1964, 377.

²⁴⁹ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 16.05.1973, 609. 08.11.1978, 752.

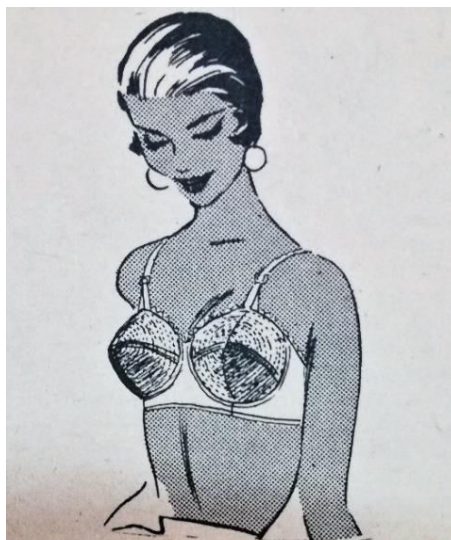
²⁵⁰ *Γυναίκα*, 26.04.1961, 294.

Βλέπετε πόσο όμορφα στέκεται αυτό τό φόρεμα και τί όμορφη πλάτη χαρίζει; Ασφαλώς θά διερωτάσθε τί σουτιέν φοράει και έπιτυγχάνεται αύτή ή άψογη πλάτη. Η πλάτη αύτή έξασφαλίζεται μόνο από τά ειδικώς κατασκευασμένα σουτιέν για άνοιχτή πλάτη του καταστήματος ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Έρμού 50. Για κάθε πληροφορία γράψτε στην άνωτέρω διεύθυνση, όπου εδχαρίστως θά σάς άπαντήσουν. Πωλούνται σε όλα τά καταστήματα όλης τής Έλλάδος.

#294, 26.04.1961

23.5.1962

Και ποιά γυναίκα δέν ξέρει τό περίφημο πιά σουτιέν «Νιού Λάιτ», τό σουτιέν μέ την καταπληκτική έπιτυχία που τό κατασκευάζει τό έκλεκτό κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Έρμού 50. Είναι τό σουτιέν που πολλοί προσπάθησαν να τό αντιγράψουν αλλά δέν τό κατάφερε κανείς. Τό «Νιού Λάιτ» έχει σκοπό να σχηματίζει τό άτροφικό και να περιορίζει τό υπερανπτυγμένο στήθος. Τό σουτιέν είναι κατασκευασμένο από άφρώδες έλαστικό άρίστης ποιότητας.

#322,

Στο τέλος των διαφημίσεων, γίνονται αναφορές στην ίδια τη μάρκα εσωρούχων, ως μια μορφή εγγύησης. Η τεχνολογία γύρω από το σουτιέν συχνά παρουσιάζεται και ως εχέγγυο της κομψότητας.²⁵¹ Χαρακτηριστικό είναι και ένα άρθρο της εποχής που συμπυκνώνει τις παραπάνω παρατηρήσεις, με τίτλο: «Πάντα κομψή, πάντα άψογη με... τα κατάλληλα 'ντεσσού'».²⁵²

²⁵¹ Γυναίκα, 26.04.1961, 294.

²⁵² Γυναίκα, 03.07.1963, 351.

ΠΕΤΕΡ ΡΑΝ

ΝΕΑΝΙΚΟ ΣΤΗΘΟΣ - ΝΕΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

Ένα μοντέλο του τύπου **PICK UP**, συγκρατεί και περιορίζει το στομάχι, χωρίς να ένοχλη, με τα ειδικά ελαστικά (bands) που έχει στο πλάι.

1. Ωθεί το στήθος προς τα άνω.
2. Διαχωρίζει πλήρως το στήθη.
3. Τέλειο کنترل του στήθους στα πλάγια.

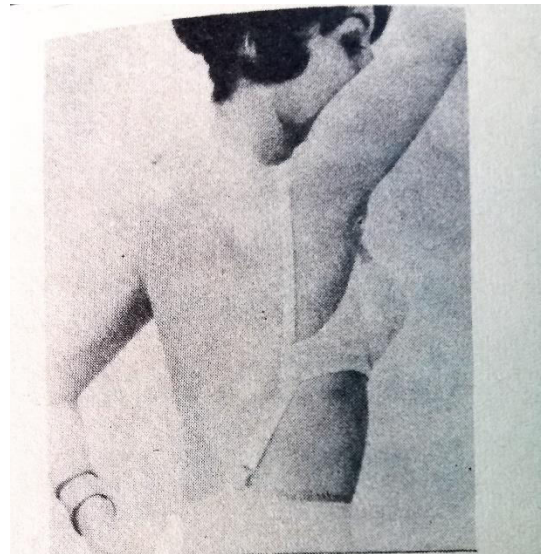
PICK UP το σουτιέν που δίνει μία νεανική εμφάνιση χάρις
α) στην ειδική εσωτερική του επένδυση (uplift) και
β) στην ελαστική πόντα ή όμοια το κρατά στην θέση του, χωρίς να ένοχλη ή να ζαράνη (no cut).

- * **4** Φορές περισσότερο διατηρούνται τα σουτιέν **PETER PAN** από ένα κοινό σουτιέν.
- * **1000** Φορές κι' αν πλυθούν δεν χάνουν την φόρμα τους.
- * **55** Χωρών, οι κομψότερες γυναίκες προτιμούν τα **PETER PAN**.
- * **11** Μεγέθη σε κάθε σχέδιο σάς εξασφαλίζουν τέλεια εφαρμογή.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΕΣ ΣΤΑΛΙΟΥ 33-35
ΑΦΟΙ ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΙ 6Α, ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 47
ΕΛΚΑ ΦΩΚΙΩΝΟΣ - ΒΕΡΙΚΑΕΟΥΣ 98
ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΙ ΑΦΟΙ ΕΡΜΟΥ 36
ΡΟΖΑΡΙ ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ 15

ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ ΕΡΜΟΥ - ΠΑ. ΚΑΡΝΙΚΑΡΕΑΣ
«ΖΑΣΜΙΝΕ» ΦΩΚΙΩΝΟΣ & ΠΕΤΡΑΚΗ
ΜΑΝΤΖΟΣ & ΑΦΑΙ ΣΤΑΛΙΟΥ & ΚΟΡΑΗ 4 (ΚΗΦ. ΣΤΟΑΣ)
«ΒΕΥΕΝΤΕΝ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 4 (ΚΗΦ. ΣΤΟΑΣ)
«ΦΡΟΣΩ» Φ. ΛΟΥΡΙΑΟΥ - ΕΥΓΥΓΙΑΔΟΥ 20
«ΛΑΜΠΕΤΩ» ΚΗΦΙΣΙΑΣ 57

Σας παρουσιάζουμε ξανά αυτό το ωραιότατο μοντέλο σε σουτιέν με χαμηλή πλάτη που για πρώτη φορά μας παρουσίασε το έκλεκτο κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Έρμου 50. Το σουτιέν αυτό είναι κατάλληλο για τους καλοκαιρινούς μήνες, για τα φορέματα με μεγάλο ντεκολτέ που απαιτεί η μόδα. Και το μοντέλο αυτό είναι ένα από τα πολλά που διαθέτει το κατάστημα για το «low back» (χαμηλή πλάτη). Το έργοστάσιο του καταστήματος διαθέτει τα πιο σύγχρονα μηχανήματα, ώστε έτσι να είναι σε θέση να κατασκευάζη τα πιο τέλεια σουτιέν. κομψά, υγιεινά, πρακτικά.

#294, 26.04.1961

#292, 29.03.1961

«Το μελετημένο κόψιμο, οι σωστές ντεκούπ, οι πένες, η μεγάλη ποικιλία υλικών, τα σοφά τεχνάσματα, στην αποκλειστική υπηρεσία του γυναικείου σώματος, τα διάφορα μοντέλλα, που ακολουθούν πιστά τις προσαγές της «Ωτι Κουτύρ», όλ' αυτά του επιτρέπουν να μας χαρίση μια σιλουέττα που πλησιάζει όσο το δυνατόν περισσότερο εκείνη που απαιτεί η μόδα. Τις... πονηριές αυτές δεν μπορούν ευτυχώς να τις καταλάβουν οι αθώοι άρρενες... παρατηρηταί, που θαυμάζουν μόνο την

πλαστικότητα μας και διερωτώνται, πως είναι δυνατόν να προσαρμόζεται κάθε φορά η γυναικεία σιλουέτα τόσο εύκολα στις απαιτήσεις της άστατης αυτής θεάς...»²⁵³

Τα σουτιέν παρουσιάζονται, ως μαύρα κουτιά για το αντρικό μάτι. Ένα τμήμα της δόμησής τους, παραμένει αθέατο. Όμως, μία σειρά από μέσα και υλικά, εγγυώνται ότι η σιλουέτα θα προσαρμοστεί σε αυτό που προβάλλει η μόδα. Η τεχνολογία αισθητικοποιείται, σμιλεύοντας το σώμα ως πρώτη ύλη.

Στά Φαρμακεία ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΥ θα βρείτε ό,τι χρειάζεται για μια τέλεια σιλουέτα. Τους περίφημους Σουηδικούς κορσέδες GRACE·X καθώς και κορσέδες επί παραγγελία, επιστημονικά κατασκευασμένους.

ΠΑΤΗΣΙΩΝ - ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΧΑΥΤΕΙΑ, ΚΑΝΑΡΗ 23 ΚΟΛΩΝΑΚΙ

ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

#407, 25.08.1965

Σε άλλες διαφημίσεις, παρατηρούμε πως για να δομηθεί το επιχείρημα του σουτιέν ως νέα τεχνολογία συναρθρωμένη με την επιστήμη και την πρόοδο, γίνονται συνδυαστικές αναφορές σε ανατομικά σημεία του σώματος (π.χ. διάφραγμα) και στα επιμέρους μέρη του σουτιέν (π.χ. ζωνάκι, δαντέλα). Η επιστημονική μελέτη όλων αυτών των μερών, καταλήγουν σε ένα σουτιέν πολύ άνετο, το οποίο η κάθε γυναίκα θα χρειαζόταν και είναι ιδανικό. Προτείνεται η χρήση ειδικών υλικών, τα οποία είναι όμορφα αλλά και εργονομικά σχεδιασμένα, ώστε κατά τη χρήση να είναι όσο πιο διακριτικά στο σώμα γίνεται.²⁵⁴

²⁵³ «Πάντα κομψή, πάντα άψογη με... τα κατάλληλα «ντεσσού», στο *Γυναίκα*, 03.07.1963, 351.

²⁵⁴ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 06.06.1962, 323. 20.05.1964, 374.

Αυτές οι καταπληκτικές
ελαστικές τιράντες
διευκολύνουν
τά μεγάλα
ντεκολτέ και
σας χαρίζουν
μοντέρνα
χαμηλή
πλάτη.

Δίδουν εύκολία και άνεση
στις κινήσεις διότι εξακο-
λουθούν να μένουν ακριβώς
όπου τις θέλετε.

Μία ακόμη επιτυχία και αποκλειστικότητας του
καταστήματος.

Σάμπο
ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ ΚΟΝΤΩΣΗ
ΕΡΜΟΥ 39

Τώρα που παρελήφθησαν τα εξαντληθέντα
μοντέλλα SAMBO με τις ελαστικές τιράντες
μή φοράτε οτιδήποτε σουτιέν και κορσέδες
θα χαλάσετε το σώμα σας και θα βλάψετε την
υγεία σας.

14.02.1962

#377, 01.07.1964

Σπωφεινήθητε των
μεγάλων επιπτώσεων
20-50%

Τι νι αν είδαεθε
εύωμη!!

Τά περίφημα σουτιέν
και κορσέδες

Σάμπο

θα σας εξασφαλίσουν
γραμμή, άνεσιν, κομ-
ψότητα, υγεία.

* Μή φοράτε οτι-
δήποτε σουτιέν ή
κορσέδες. Δυνατόν
νά χαλάσετε τό σώ-
μα σας και νά βλά-
ψετε τήν υγεία σας.

ΣΟΥΤΙΕΝ-ΚΟΡΣΕΔΕΣ

Sambo

Αποκλειστική πώλησις
χονδρική - λιανική

ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ
Κοντώση

ΑΘΗΝΑΙ: ΕΡΜΟΥ 39
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ 22

#315,

Τώρα σ'ας παρουσιάζεται μια πραγματικά μεγάλη ευκαιρία. Να αγοράσετε τα εκλεκτά είδη του καταστήματος ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Έρμου 50 από 1—20 Αυγούστου σε τιμές έκπτώσεων. Στο κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ θα βρῆτε ό,τι πιό εκλεκτό υπάρχει σε σουτιέν, κορσέδες, λαστέξ, κομπιναιζόν, μαγιό, κάλτσες. Επίσης τα τελειότερα παιδικά σουτιέν «Teenform» για τις νεαρές δεσποινίδες. Άλλωστε είναι γνωστό ότι τó κατάστημα αυτό απέκτησε την έμπιστοσύνη όλων τών γυναικῶν γιατί έχει τις καλύτερες τεχνίτριες, χρησιμοποιεί άριστα υλικά τῆς ίδιας πάντοτε ποιότητας, πού προέρχονται από τήν Ἄμερική, καθώς και τα τελειότερα μηχανήματα. Γι' αυτό πάντα όλα τα είδη του έχουν τήν πιό τέλεια εφαρμογή.

01.08.1962, #327, Καλύτερες τεχνίτριες, άριστα υλικά

από τήν Ἄμερική και τελειότερα μηχανήματα.

«SILHOUETTE»

Τώρα τις απόκρηες στά πάρτυ και στα ρεβεγιόν θα φορέσετε πάλι τó άμπιγιέ σας φόρεμα, με τó κάπως χαμηλό ντεκολτέ τῆς πλάτης. Για ένα τέτοιο φόρεμα πρέπει να αγοράσετε ένα ειδικό σουτιέν με χαμηλό κούμπωμα πού να αφήνει τελείως ελεύθερη τήν πλάτη σας. Αυτόσ είναι ακριβώς ó νέος τύπος σουτιέν τῆς «ΣΙΛΟΥΕΤ» σέ ένα θαυμάσιο σχέδιο πού δίνει πλαστικότητες στο στήθος και άνεσι στις κινήσεις σας. Τó ειδικό αυτό σουτιέν κατασκευάζεται και όλα τα σχέδια λαστέξ, σουτιέν και ζαρτιέρων SILHOUETTE πωλούνται στά καλύτερα καταστήματα καθώς και σέ όλη τήν ΕΛΛΑΔΑ.

#328, 15.08.1962

Τώρα τούς ζεστούς καλοκαιρινούς μήνες σ'ας χρειάζεται ένα σουτιέν σάν κι' αυτό. Γιατί είναι πολύ δροσερό. Είναι φτιαγμένο από δαντέλα νάυλον άρίστης ποιότητας και τó λαστιχένιο ζωνάκι πού έχει έμπρός, επιτρέπει άνετες κινήσεις στο διάφραγμα. Δροσερό, άνετο, με τέλεια εφαρμογή, δέν χάνει ποτέ τή φόρμα του όσες φορές κι' άν πλυθῆ. Θα τó βρῆτε στο κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, όδος Έρμου άριθ. 50.

#323, 06.06.1962

Η τεχνολογία με όλες τις καινοτομίες, οι οποίες προβάλλονται στις διαφημίσεις, αποτελεί εγγυητή του πρότυπου στηθόδεσμου (όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται όχι σαν όλους τους άλλους) παραδείγματος χάριν, «ειδικό σουτιέν με χαμηλό κούμπωμα πού να αφήνει τελείως ελεύθερη τήν πλάτη σας», «το νέο σουτιέν Σταρ-Λάιτ από ειδικό βαμβακερό ύφασμα Ἄμερικής», «είναι τó μόνο σουτιέν χωρίς ενίσχυσι, πού διατηρεί ΠΑΝΤΑ τή φόρμα του σαν τα ενισχυμένα». Ένας ακόμη

στηθόδεσμος που κατασκευάζεται για ειδικές περιστάσεις είναι το σουτιέν χωρίς μπανέλες.²⁵⁵ Ενώ για την υπογράμμιση της νέας τεχνολογίας που ο στηθόδεσμος εγκολπώνει, βλέπουμε στη διαφήμιση να γίνονται μεγεθύνσεις με λεπτομέρειες των υφασμάτων. Η τεχνολογία σε συνεργασία με την ιατρική και τη φυσιολογία, συνεργάζονται ώστε το τέχνημα σουτιέν, να επιτρέπει όλες τις διεργασίες του ανθρώπινου σώματος χωρίς ιδιαίτερη πίεση.²⁵⁶

Σε άρθρο του περιοδικού, που αναφέρεται στην ιστορία της εταιρίας εσωρούχων *Triumph*,²⁵⁷ γράφει:

«Η τεράστια αυτή διεθνής παραγωγή κατευθύνεται και οργανώνεται από... ηλεκτρονικούς εγκεφάλους και άλλα ηλεκτρονικά μηχανήματα, τα οποία βρίσκονται μέσα σε τέσσερα κέντρα μέσα στη Γερμανία: Στο Χόϊμπαχ, (σουτιέν, κορσέδες), στο Ούλμ, (κομπιναιζόν, κυλότες), στο Ρέγκενσμπουργκ, (μαγιό) και στο Πασσάου, (ανσάμπλ για την πλαζ)».²⁵⁸ Είναι εμφανής η προσπάθεια σύνδεσης των σουτιέν με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας.²⁵⁹

²⁵⁵ *Γυναίκα*, 23.05.1962, 322.

²⁵⁶ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 06.06.1962, 323. 20.05.1964, 374.

²⁵⁷ Βλ. Εισαγωγή, σελ.17.

²⁵⁸ *Γυναίκα*, 06.11.1968, 491.

²⁵⁹ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 06.11.1968, 491.

PETER PAN

ΝΕΑΝΙΚΟ ΣΤΗΘΟΣ - ΝΕΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

MINOT.

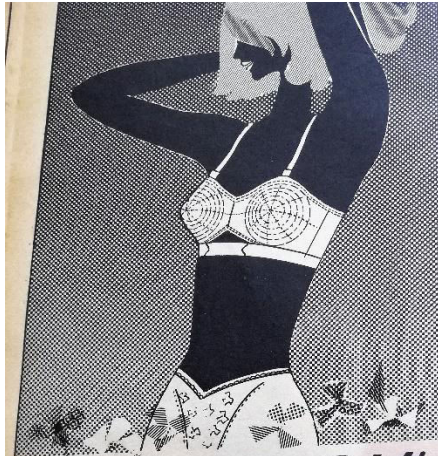
Με τις δύο καταπληκτικές δημιουργίες των σουτιέν PETER PAN "HONEY COMB," και "HIDDEN TREASURE," είσαθε σίγουρη ότι ή εμφάνισις σας θά είναι άψογη.

- * **4** Ωρες περισσότερο διατηρούνται τά σουτιέν PETER PAN από ένα κοινό σουτιέν.
- * **1000** Ωρες κι' αν πλυθούν δέν χάνουν την φόρμα τους.
- * **55** Χωρών, οι κομψότερες γυναίκες προτιμούν τά PETER PAN.
- * **11** Μεγέθη σε κάθε σχέδιο σάς εξασφαλίζουν τέλεια εφαρμογή.

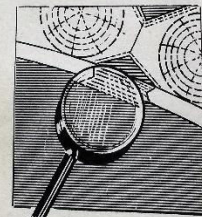
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

#317, 14.03.1962

Σουτιέν *Jait*!

Τό νέο σουτιέν *Jait*, από ειδικό βαμβακερό ύφασμα Αμερικης, είναι ελαφρό, στερεό και κομψό. Τό χαρακτηριστικό του είναι, ότι υποβαστάζει τόν στήθος και τόν διατηρεί στή νεανική του φόρμα. Επίσης, χάρις στήν ελαστική ταινία που έχει εμπρός, δέν πιέζει τόν στομάχι και διευκολύνει τήν άναπνοή. Τό σουτιέν *Jait* κατασκευάζεται και σε κεντημένη βατίστα, καθώς και σε δαντέλλα Νάυλον. Έτσι, είναι κατάλληλο για όλες τις εποχές.

Jait
ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ

Ή ειδική ελαστική ταινία, που δέν πιέζει τόν στομάχι και διευκολύνει τήν άναπνοή.

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ - ΛΙΑΝΙΚΗ
Ι.ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

#374, 20.05.1964

**ΜΟΝΟ
ΤΟ ΝΕΟ
AIRLINER**
υπαλά τὴν φόρμα του ἀδαντολενιά

ἀδαντολενιά τὸ λογαμῖνιεν *ἐδαντολενιά ἀδὴν δέση του*

Εἶναι τὸ μόνο σουτιέν χωρὶς ἐνίσχυσι, ποὺ διατηρεῖ ΠΑΝΤΑ τὴν φόρμα του σὺν τὸ ἐνισχυμένο.

ΡΕΤΕΡ ΡΑΠ
ΝΕΑΝΙΚΟ ΣΤΗΘΟΣ - ΝΕΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

#322, 23.05.1962: Η συγκεκριμένη διαφήμιση, μιλά για την τεχνολογία που έχει ανακαλύψει, να συγκρατεί και να ενισχύει το στήθος δίχως τη χρήση μπανέλας.

felina Löst Figurprobleme

Ματιές αδιῶν ποὺ ζέρου! Ματιές ποὺ σὰς θαυμάζου! Καθρέπτες ποὺ δὲν ψεύδονται. Τὸ FELINA ἀπὸ λαστὲς ἐφαρμόζει ὅσο κανένα ἄλλο. Εἶναι ΔΥΤΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ θὰ τὰ βρῆτε στὰ καλὰ καταστήματα

Νεανικὴ σειρά μοντέλων σουτιέν VARIETTE ἀπὸ διαφανὴ LYCRA μετατρέπεται μόνον μὲ μία κίνηση γιὰ ἐξώπλιτα φορέματα.

* Ἀποκλ/κοὶ εἰσαγωγεῖς: Κ. & Δ. ΔΡΙΒΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ο.Ε. τηλ. 3238.181

#622, 14.11.1973

butterfly καὶ Butterfly R.
Ἡ γοητεία τοῦ... λίγου.

Ἐλαττὸν ποτιέν ἀπὸ ἡρώδη ἀπὸ Ἀριστοκρ. μὲ ἐλαττὸν κατὰ πρὸς ἀμφὶς ἀέριον

Ἀετὴ ἡ πρακτικὰ, λεπτὸ καὶ κομικὸς

Προσορτισμένο μὲ τέλει κροσσοῦ

Καὶ ἐν πρῶτῳ Λ' ἔρχεται τὸ Butterfly R μὲ ἐνίσχυση κατὰ ἀπ' τὸ στήθος.

* Σὲ ἄσπρο, μαύρο, κρέμ.

Triumph
INTERNATIONAL

Τὰ εσώρουχα ποὺ ἀγαποῦν τὴ γυναίκα.
Τὰ γυναικῶν μοντέλα TRIUMPH ἔχουν πάντα ἐτικέτα μὲ τὸ σῆμα TRIUMPH.

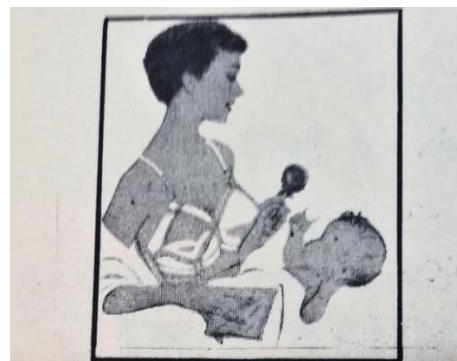
#769, 04.07.1979

Το Διάστημα ἔς τὸ κατακτήσει ὅποιος θέλει. Τὶς γυναῖκες ὅμως τὶς κατέκτησαν τὰ ἐσώρουχα «LINGERIE FINE» (ΛΕΙΝΖΕΡΙ ΦΙΝ), Ε. Μουράτη - Ἀφῶν Ἀνέστη. Ζητήσατέ τὰ ἀπὸ τὰ καταστήματα ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

#337, 19.12.1962

Το 1962 είναι η χρονιά όπου πάει στο διάστημα ο πρώτος αμερικανός αστροναύτης, ο Τζον Γκλεν, 10μήνες μετά το Γιούρι Γκαγκάριν. Εφορμώμενη η διαφήμιση από το γεγονός αυτό, παραλληλίζει το επίτευγμα αυτό, ενός άνδρα να κατακτήσει το διάστημα, με το γυναικείο επίτευγμα του να επιλέξει το κατάλληλο στηθόδεσμο και να κατακτηθούν από αυτά.

Οὐ τόσο γλυκὲς στιγμὲς τοῦ θηλασμοῦ γιὰ κάθε μητέρα, θὰ γίνου ἀκόμα πὶο εὐχάριστες, ὅταν φορᾷ τὸ εἰδικὸ σουτιέν θηλασμοῦ πὸ κατασκευάζει τὸ γνωστὸ κατ'ἀσθημὶ ΛΑ·Γ·Τ - ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟ ΠΟΥΛΟΣ, Ἑρμοῦ 50. Γιατὶ ὅταν φορᾷ αὐτὸ τὸ σουτιέν, μαζί με ἓνα φόρεμα πὸ κουμπώνει ἔμπρός, κάνει τὸν θηλασμό χίλιες φορές πὶο εὐκόλο. Ζητήστε ἐπίσης νὰ σᾶς δείξουν τὶ εἰδικὲς ζώνες γιὰ μετὰ τὸν τοκετό.

#358, 09.10.1963

Η τεχνολογία προσαρμόζεται στις αντίστοιχες φάσεις της ζωής της γυναίκας (εφηβεία, εγκυμοσύνη, θηλασμός, ενήλικη ζωή).

ΣΟΥΤΙΕΝ Μοντέλλο 12
 Κατασκευασμένο από δαντέλλα (θήκες) και ελαφρό ελαστικό LYCRA (πλάτες). Έχει ελαστικές μπρετέλλες που περιβάλλουν τις θήκες και δίνουν έτσι μία τέλεια εφαρμογή στη θάση, μαζί με μία μοναδική σταθερότητα. Χάρη στα ελαστικά του αυτό μέρος, είναι ένα πολύ άνετο, σταθερό, ελαφρό, κομψό και πολυτελούς εμφάνισης σουτιέν, που έχει ακόμη και χαμηλή "πλάτη". Είναι κατάλληλο για όλες τις ώρες και όλες τις εποχές. Προσφέρεται σε άσπρο και μαύρο και σε μεγέθη 0, 1, 2, 3.

LASTEX Μοντέλλο 20
 Κατασκευασμένο από το επαναστατικό ελαστικό "LYCRA", το ελαστικό που δεν "καίγεται". Το LASTEX αυτό, που έχει πόδι μακρύτερο από το συνηθισμένο, φορμάρει το σώμα κατά τρόπο άρμονικό σε σημείο που να δίνει σ' αυτό τις αναλογίες που του λείπουν. Το μη ελαστικό εμπρόσθιο τμήμα (δαντέλλα), συντελεί στο να εξασφαλίσει την σωστή διαγυραφόμενη κοιλιά. Είναι το πιο κατάλληλο LASTEX για ελαφρές περιπτώσεις και ανιστάται για όλες τις εποχές και ιδιαίτερα για το καλοκαίρι, γιατί δεν ζεσταίνει. Προσφέρεται σε λευκό και μαύρο και σε 6 μεγέθη.

Zeit
 MADE FORM

Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.
 Ο ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΣΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΞΩΡΡΟΥΧΑ
 ΕΡΜΟΥ 50 — ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 227 804 - 233.109 — ΑΘΗΝΑΙ
 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 227 804

**Άνετο, όμορφο, φίνο
 τό Elasti Star
 τής Triumph**

Τό Elasti Star είναι μία σύνθεσις φίνων υλικών πάνω σε σοφά μελετημένα σχέδια. Τά δαντελένια και ελαφρώς ένισχυμένα κάψ τονίζουν τό στήθος και οι ελαστικές πλευρές και μπρετέλλες άφήνουν έλευθερία και χάρη στις γυναικείες κινήσεις.

Τό Elasti Star είναι τό σουτιέν που όνειρευόσαστε.

LYCRA®

Πωλείται στού

ΣΤΡΑΤΗΓΙΟΥ

#484, 31.07.1968

Το συγκεκριμένο μοντέλο σουτιέν, καταφέρνει χάρη στην τεχνολογία να παρέχει την καλύτερη δυνατή εφαρμογή, κατάλληλο για όλες τις ώρες. Κατασκευασμένο από το επαναστατικό υλικό λίκρα, που μάλιστα δεν καίγεται.

Στις διαφημίσεις αποτυπώνονται τα χαρακτηριστικά ενός καλού σουτιέν. Χαρακτηριστικά είναι δυο συγκεκριμένες διαφημίσεις των εσωρούχων «Silhouette» και της «Peter Pan», μέσα από μια σχετική έρευνα που έθεσαν σε «πολλές» γυναίκες το ερώτημα «Γιατί οι Ελληνίδες προτιμούν τα "σουτιέν"» της συγκεκριμένης εταιρείας, αναδεικνύουν την κεντρικότητα της άνεσης και της εργονομικότητας. Το πρώτο σημείο που εντοπίζεται ως απάντηση στο ερώτημα, αφορά στην άνεση και τη σημασία στην ελαφριά αίσθηση και αυτό λόγω της επιτυχημένης προσαρμογής τους στον ελληνικό σωματότυπο. Έπειτα, οι απαντήσεις υπογράμμιζαν πως τα συγκεκριμένα σουτιέν αναδεικνύουν τη θηλυκότητα,

αποκρύβοντας της ατέλειες του σώματος. Μάλιστα, ο δημιουργός των συγκεκριμένων στηθόδεσμων, διαβεβαιώνει πως οι πρώτες ύλες είναι *ευρωπαϊκής προέλευσης*.²⁶⁰ Αντίστοιχη διαφήμιση μιλά για στήριξη και άνεση δίχως σφίξιμο, για το ότι είναι βασισμένα στη μόδα, διατηρώντας όμορφη όψη.²⁶¹

²⁶⁰ *Γυναίκα*, 13.08.1969, 511.

²⁶¹ *Γυναίκα*, 25.08.1971, 564.

ΓΙΑΤΙ Η ΣΙΓΟΥΡΙΑ ΟΜΟΡΦΑΙΝΕΙ

Triumph
INTERNATIONAL

Μελέτουμε συνεχώς και έπλεονα τα φυσιογνωμικά και ψυχολογικά θέματα που φύλου σας. Γι' αυτό, έχουμε στη διάθεσή σας, εξοικοντώσει μελέτες που, μεντέν, για να μην έχετε κανένα πρόβλημα σιούρετας. Έτσι, νιώθετε πάντα σιγουριά.

Εκατομύρια γυναϊκών, μς έχουν κάνει με την προτίμησή τους, τους μεγαλύτερους κατασκευαστές γυναϊκών εσωρούχων στόν κόσμο. Αυτό μς δημιουργεί πολλές ύποχρεώσεις. Νιώθουμε αφάνταστα υπεύθυνοι. Και αυτό ώφελεί έσας.

ΕΚΠΩΣΕΙΣ

Top Leila
lejaby
Paris

ΤΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΠΩΣΕΙΣ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΕΣΩΡΟΥΧΑ LEJABY

Τώρα σας δίνεται η εύκαιρία να πάρετε με έκπτώσεις τα γαλλικά εσωρούχα LEJABY. Η μοντέρνα τους γραμμή και η τέλεια εφαρμογή τους τα κάνουν άσυναγωνίστα. Τα βρίσκετε στο γνωστό κατάστημα BEST-ELBEO, Μητροπόλεως 44, καθώς και σ' όλα τα καλά καταστήματα, σε δύο τύπους. Με σύρμα και χωρίς, σε 2 «CUP» Β & C και σε χρώματα μπλε, μαύρο, λευκό, βερμάντ και ροζέ. Από το BEST-ELBEO θα διαθέσετε νυκτικά και ρόμπες σε μεγάλη ποικιλία. Επίσης τις γνωστές γερμανικές κάλτσες και καλσόν ELBEO, καθώς και τα ειδικά για τη φλεβίτιδα καλσόν ELBEO.

#609, 16.05.1973

#758, 31.01.1979

Οι «επιστήμονες» ενίοτε παρουσιάζονται τοποθετημένοι πίσω από το σουτιέν, παρατηρητές του τρόπου που αισθάνεται η κάθε γυναίκα κατά τη χρήση του. Μελετούν την ανατροφοδότηση της σωματικής αίσθησης, που προκύπτει από τη χρήση του στήθοδεσμου. Αλλά το νέο στοιχείο στο οποίο αρχίζει να γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σχετίζεται με τα ψυχολογικά θέματα του φύλου.

#637, 12.06.1974: Εδώ τα σουτιέν, ως «θηλυκή» τεχνολογία, παρουσιάζονται σχετιζόμενα με μια «ανδρική» τεχνολογία, όπως η μηχανή.

#718: 20.07.1977: «Μόδα, άνεση, αντοχή», το τρίπτυχο που διαφημίζει να αποκρυσταλλώνεται στο συγκεκριμένο στηθόδεσμο.

#405, 28.07.1965

Η ανάλυση των διαφημίσεων των δεκαετιών 1960 και του 1970, αναδεικνύει μια βαθιά αλλαγή στην έννοια της υγιεινής. Σε αντίθεση με τις αρχές του 20^{ού} αιώνα, που ο κορσές χρησιμοποιούνταν καθημερινά και δίχως να πλένεται, τώρα το σουτιέν έρχεται ως υγειονομική επιλογή, καθαρή και επιστημονικά ελεγμένη. Χαρακτηριστικά είναι δυο άρθρα που δημοσιεύονται το 1963²⁶² και αποτυπώνουν μια νέα βάση υγειονομικής ρουτίνας. Η γυναίκα παροτρύνεται να έχει τουλάχιστον δυο στηθόδεσμους και δύο λαστέξ, έτσι ώστε να μπορεί εύκολα να πλένει το ένα ενώ φοράει το άλλο. Γίνεται χρήση εξειδικευμένης ορολογίας, όπως τα οξέα του ιδρώτα, τα οποία δε θα πρέπει να παραμένουν για καιρό στο ύφασμα, διότι αλλοιώνουν την ανθεκτικότητα των εσωρούχων. Μετά από τρεις με τέσσερις χρήσεις, θα πρέπει να πλένονται και να φοριούνται εναλλάξ και ποτέ συνεχόμενες μέρες το καθένα. Σε τεύχος του περιοδικού,²⁶³ βλέπουμε να υπάρχει άρθρο σχετικό με τα εσώρουχα με τίτλο: «Δεν είναι λεπτομέρεια...», να αναφέρεται στα σουτιέν, λέγοντας πως είναι θέμα «ομορφιάς, αλλά και υγείας».

²⁶² «Η αρχή της κομψότητας τα εσώρουχα!», στο *Γυναίκα*, 02.05.1963, 348. & «Πάντα κομψή, πάντα άφογη με Τα κατάλληλα “ντεσσού”», στο *Γυναίκα*, 03.07.1963, 351.

²⁶³ *Γυναίκα*, 23.01.1974, 627.

*Τι κι αν είδατε
είδωμή!!*

Καταργήσατε τις δι-
αιτες και τὰ φάρμα-
κα και αγοράστε τὰ
καινούργια μοντέ-
λα σουτιέν και κορ-
σέδες SAMBO. Θα
σας εξασφαλίσουν
μοντέρνα γραμμή
κομψότητα, άνεση
και υγεία.

ΣΤΡΑΠΛΕΣ - ΣΟΥΤΙΕΝ - ΚΟΡΣΙΔΕΣ

Σάμπο

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΤΗΣ

ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ ΚΟΝΤΩΣΗ
ΕΡΜΟΥ 39

ΠΡΟΣΟΧΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ
ΕΡΡΑΜΜΕΝΗ ΕΤΙΚΕΤΤΑ

SAMBO φλέξ - φόρμ Κοντώση ΕΡΜΟΥ 39

Τώρα πού εἶναι προσιταί αἱ τιμαὶ τῶν SAMBO
μὴ φοράτε ὀτιδήποτε σουτιέν και κορσέδες θὰ
χαλάσετε τὸ σῶμα σας και θὰ βλάψετε τὴν
υγεία σας.

γρῆμα

#378, 15.07.1964

**"Οχι μόνον οἱ λεπτές ἀλλὰ και οἱ
εὐσωμες γυναῖκες γίνονται κομψές**

χάρης στὰ καινούργια

Σάμπο

ΣΤΡΑΠΛΕΣ - ΣΟΥΤΙΕΝ
ΚΟΡΣΙΔΕΣ - ΕΣΩΡΡΟΥΧΑ
ΚΑΙ
ΕΤΟΙΜΑ ΦΟΡΕΜΑΤΑ

Sambo

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ:
ΧΟΝΔΡΙΚΗ - ΛΙΑΝΙΚΗ

**ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ
ΚΟΝΤΩΣΗ**
ΕΡΜΟΥ 39

Ζητάτε πάντοτε τὰ γνήσια ΣΑΜΠΟ
μὲ ἔρραμένη ἐτικέττα:

SAMBO φλέξ - φόρμ Κοντώση ΕΡΜΟΥ 39

Πωλοῦνται και σὲ ὀρισμένα καλά καταστήματα τῶν μεγάλων πόλεων.
Σημείωσις: Ἐάν δέν βρῆτε στὰ καταστήματα τῆς πόλεώς σας τὰ
γνήσια ΣΑΜΠΟ, γράψατέ μας περιφέρεια, μέση, στήθος και θὰ
ἐξυπηρετηθῆτε εὐκολύτατα: ΣΑΜΠΟ ΦΛΕΞ - ΦΟΡΜ ΚΟΝΤΩΣΗ
ΕΡΜΟΥ 39 ΑΘΗΝΑΙ.

Συμβουλαὶ Καθηγητῶν Γυναικολόγων, Ὑγιεινολόγων: Νὰ μὴ φορά-
τε ὀτιδήποτε μάρκα σουτιέν και κορσέδες. Θα χαλάσετε τὸ σῶμα σας
και θὰ βλάψετε τὴν υγεία σας.

ΜΕ ΤΑ ΓΝΗΣΙΑ ΣΑΜΠΟ ΘΑ ΕΙΣΤΕ ΠΑΝΤΑ ΣΙΓΟΥΡΗ

Ε
ΟΠ

#398, 21.04.1965

Η κομψότητα αποτελεί κεντρικό ζητούμενο, δίχως πλέον να έχει σημασία ο σωματότυπος. Αξίζει να υπογραμμιστεί το κάτω μέρος της πιο πρόσφατης διαφήμισης αυτής του 1965, όπου αναγράφει: «*Συμβουλαὶ Καθηγητῶν Γυναικολόγων Ὑγιεινολόγων*». Η μνεία αυτή έρχεται να πλαισιώσει την αρτιότητα της διαφήμισης με σύμμαχο την επιστήμη.

Το άρθρο με τίτλο «*Λεπτὴ και ευλύγιστη...*»,²⁶⁴ αφού πρώτα παρουσιάσει αρκετά είδη σουτιέν, μιλά για τη σημασία εκλογής του κατάλληλου, μιας και ένας ακατάλληλος στηθόδεσμος είναι ικανός να καταστρέψει την όψη του στήθους ανεπιστρεπτί. Δίνονται αρκετές πρακτικές συμβουλές για τον τρόπο που αυτός οφείλει να καθαρίζεται και να χρησιμοποιείται.

Η ρητορεία γύρω από την εργονομικότητα, αναπτύσσεται σε έναν άλλο άξονα, όπου το σουτιέν παρουσιάζεται ως μια επιλογή που προσφέρει ευκολία και άνεση. Παράλληλα, εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία των σωματικών αναγκών η αναπνοή διευκολύνεται, δεν υπάρχει αίσθηση πίεσης στο σώμα.²⁶⁵ Ακόμη, άρθρα εγγυώνται ότι πλέον τα σουτιέν προσαρμόζονται στους διαφορετικούς σωματότυπους («οι νέες», «οι παχουλές», «τα πιο αδύνατα μαννεκέν», «μια νέα κοπέλλα που έχει λίγο στομάχι», «εάν έχετε μεγάλο στήθος»), ακριβώς για να εξασφαλίσουν τα παραπάνω.

Ο στηθόδεσμος έτσι, κατάλληλος για ειδικές ή όχι περιστάσεις, με ή χωρίς τιράντες, με ή χωρίς μπανέλες, με αναφορές ή όχι στα υφάσματα κατασκευής, με ή χωρίς μεγεθύνσεις των ινών τους: ως νέα τεχνολογία αποτυπώνεται στις διαφημίσεις του έντυπου τύπου, ως τέχνημα - εγγυητή των ιδανικών, αλλά και των φυσιολογικών διεργασιών του γυναικείου σώματος, όπως είναι η αναπνοή,

²⁶⁴ *Γυναίκα*, 11.08.1965, 406.

²⁶⁵ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 26.04.1961, 294.

χαρίζοντας ομορφιά και υγεία. Το σουτιέν παρουσιάζεται ως υλικότητα η οποία αποτελεί το απτό αποτέλεσμα της συνεργασίας επιστήμης, τεχνολογίας και βιομηχανίας.

Βλέπουμε πως αυτό το τρίπτυχο αποτελεί τη βάση, που ανοίγει το δρόμο για τη δημιουργία διαφόρων καινοτόμων *εσωρούχων*, π.χ. το παλλόμενο σουτιέν, το οποίο αυξάνει το μέγεθος του στήθους, το σουτιέν αδυνατίσματος, τα ηλεκτρονικά σουτιέν που αναγνωρίζουν τις γόνιμες μέρες καθώς και τυχόν καρκινικά κύτταρα.

ΤΟ ΔΙΚΤΥΩΤΟ ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΠΟΥ:

- Προσαρμόζεται σε κάθε φυσική αλλαγή του στήθους.
- Δεν έρεθίζει το δέρμα.
- Έξασεριζει το στήθος και δεν ιδρώνετε.

Το σουτιέν σου αναδίνει

#316, 28.02.1962

οι καινοτομίες στον κλάδο του στηθόδεσμου

Σε άρθρο του περιοδικού,²⁶⁶ γίνεται παρουσίαση συγκεκριμένου προϊόντος, το οποίο «διαθέτει μια μίνι ηλεκτρονική συσκευή» και «μικροσκοπικό ηλεκτρονικό εγκέφαλο», που γνωστοποιεί τις γόνιμες μέρες με ένα κόκκινο λαμπάκι, ενώ τις υπόλοιπες με πράσινο. Το «ερωτικό σουτιέν» - όπως αλλιώς αποκαλείται - λειτουργεί με βάση τη θερμοκρασία του στήθους. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο μπορεί και εντοπίζει τη δραστηριότητα καρκινικών κυττάρων. Ο δημιουργός του, ο Hugh Simpson δηλώνει στο περιοδικό «Γυναίκα», πως βρίσκεται ακόμη σε πειραματικό στάδιο, στοχεύοντας σε δεύτερο χρόνο σε ένα προϊόν το οποίο να μπορεί να υποδεικνύει κατ' οίκον την πιθανότητα ανάπτυξης καρκίνου.

Μια άλλη καινοτομία, είναι τα σουτιέν αδυνατίσματος. Όπως μας πληροφορεί η σχετική διαφήμιση, το συγκεκριμένο σουτιέν έρχεται ως εγγυητής της επιθυμητής εμφάνισης, δίχως κόπο και εντός δυο

²⁶⁶ «Έρευνες: Σουτιέν με λαμπάκια, το πιο τέλειο αντισυλληπτικό!», στο *Γυναίκα*, 25.04.1979, 764.

εβδομάδων. Μέσα από τη χρήση λέξεων όπως αποτοξίνωση, εφίδρωση, περιττά λίπη, χωρίς φάρμακα, χωρίς ταλαιπωρίες, χωρίς εξαντλητικές δίαιτες και την επίκληση μιας επιστημονικής βάσης το συγκεκριμένο σουτιέν υπόσχεται την ιδανική γυναικεία σιλουέτα.

#402, 16.06.1965: Βλέπουμε πως η άνεση κινήσεων νοηματοδοτείται ως ένα θετικό του συγκεκριμένου στηθόδεδεσμου ερχόμενο σε σύμπτωση με τη γενικότερη σημασία που δίδεται στην άνεση και στην εργονομία γενικότερα. Αυτή η άνεση επιτυγχάνεται με τη χρήση της νέας ύλης «Brafill», του νάιλον και του ελαστικού Lygra Spandex, που πλέον χρησιμοποιείται ευρέως, χαρίζοντας την επιθυμητή όψη στο στήθος.

Το περίφημα εσώρουχα αδυνατίσματος σας εξασφαλίζουν την σιλουέτα που ζητάτε "SILHOUETTE SANS SOUCI,"

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Γεν. Αντιπροσωπεία: ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ
οδός Βαλαωρίτου 12 'Αθήναι.

Αντ/πος Θεο/νίκης: ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΜΕΛΦΟΙ
οδός 'Ερμού 53

Κάτι που πραγματικά ενθουσίασε τις 'Ελληνίδες : Τά περίφημα εσώρουχα αδυνατίσματος «SILHOUETTE SANS SOUCI», που σας δίνουν τη μοναδική ευκαιρία να γίνετε κομψή. Χωρίς φάρμακα, χωρίς ταλαιπωρίες, χωρίς εξαντλητικές δίαιτες. Πραγματοποιήστε τα κατάλληλα για σας εσώρουχα αδυνατίσματος «SILHOUETTE SANS SOUCI» από τη Γενική Αντιπροσωπεία, Βαλαωρίτου 12, και θα μεταμορφωθούντε σε κατενθουσιασμένες, όπως όλες οι γυναίκες του κόσμου που τα χρησιμοποιούν. Τά εσώρουχα αδυνατίσματος «S.S.S.» αποτοξινώνουν τον οργανισμό μόνο με την εφίδρωση, προλαμβάνουν την κυτταρίτιδα και εξαφανίζουν τά περιττά λίπη του σώματος. Τά αποτελέσματά τους θά σας είναι ήγγυσημένως αισθητά μέσα σε 15 μέρες. Για κάθε συμπληρωματική πληροφορία απευθύνεστε: Βαλαωρίτου 12. 'Επίσης, θα κάνετε σε προσφιλή σας πρόσωπα, να συμπεριλάβετε και τά εσώρουχα αδυνατίσματος «Σιλουέτ σαν Σουσί». Θά είναι ένα δώρο - έκπληξη, ένα δώρο εφίδρωσης. ΕΣΩΡΟΥΧΑ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ «SILHOUETTE SANS SOUCI». ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Γεν. Αντ. : ΕΙΡ. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ, Βαλαωρίτου 12.

#337, 19.12.1962

Τὰ περίφημα εσώρουχα αδυνατίσματος
σας εξασφαλίζουν τὴν σιλουέττα πού ζητᾶτε
"SILHOUETTE SANS SOUCI,"

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Γεν. Ἀντιπροσωπεία: ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ
ὁδὸς Βαλαυρίτου 12 Ἀθήναι.
Ἀντ/πος Θεσ/νίκης: ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΜΕΛΦΟΣ
ὁδὸς Ἑρμοῦ 53

Κάθε καινούργια ἐποχὴ ἔχει καὶ τὶς ἀπαιτήσεις της. Τώρα, αἰφνης, πρέπει νὰ
φορέσετε τὰ μοντέλλα τῆς ἐποχῆς καὶ νὰ προετοιμασθῆτε γιὰ τὴν πιάζ. Καὶ
τὰ δύο προϋποθέτουν ἕνα κάποιο φορμάρισμα τοῦ σώματος. Μὴν ἀνησυχῆτε
μωσ... Τὰ εσώρουχα αδυνατίσματος SILHOUETTE SANS SOUCI θὰ σᾶς δώ-
σουν τὴ σιλουέττα πού ζητᾶτε. Χωρὶς φάρμακα, χωρὶς δίαιτες, χωρὶς ἐπιβλα-
νοὺς πειραματισμοὺς, ἔχετε καὶ σεῖς ν' ἀποκτήσετε ὠραία γραμμὴ. Διότι τὰ
SSS ἀποτοξινώνουν τὸν ὀργανισμό μόνον μὲ τὴν ἐφίδρωση, προλαμβάνουν τὴν
κυστίτιδα καὶ ἐξαφανίζουν τοπικῶς τὰ περιττὰ λίπη τοῦ σώματος. Φορεῖτε
τὸ σῶμα σας, αδυνατίζετε ἠγγυημένως ἰσὲς 15 μέρες, ὅταν θέλετε, ὅπου θέλετε
ὅσο θέλετε. Γεν. Ἀντιπροσωπεία : ΕΙΡΗΝΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ, Βαλαυρίτου
ἀρ. 12. Ἀντιπρόσωπος ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ : Ι. Β. ΜΕΛΦΟΣ, ὁδὸς Ἑρμοῦ 53

#345, 10.04.1963

Ἐνα ἀκόμη σουτιέν στο ὁποῖο ἀξίζει νὰ ἀναφερθούμε εἶναι τὸ σουτιέν θηλασμοῦ, πού διευκολύνει τὸ
θηλασμό δίχως νὰ χρειάζεται νὰ ἀφαιρεθῆτε τοῦ. Με τὸν τρόπο αὐτό, φυσικοποιεῖται ἀκόμη
περισσότερο ἡ χρῆση τοῦ στηθόδεσμου, με τὴ μάνα-τροφὸ νὰ τὸ φορά συνεχῶς μέσα στὴ μέρα, ἐνῶ
παράλληλα παρέχει μεγαλύτερη ἀνεση.

Κάνετε τις ώρες του θηλασμού πιο γλυκές, πιο ευχάριστες αγοράζοντας ένα σουτιέν σαν αυτό. Ξεκουμπώνοντας το φόρεμά σας μπορείτε εύκολα να θηλάσετε το μωρό. Το σουτιέν αυτό όπως και ζώνες έγκυμοσύνης, σας τα προσφέρει το κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Έρμου 50. Στο μαιευτήριο που θα βρείτε, μπορείτε να τηλεφωνήσετε στο 227 - 804, για να σας φέρουν το σουτιέν ή το λιαστέξ, που σας χρειάζεται μετά τον τοκετό.

#348, 22.05.1963, Τα σουτιέν θηλασμού, αποτέλεσαν μια νέα τεχνολογία σουτιέν που διευκόλυνε το θηλασμό και ήταν πιο εργονομικά για τη μητέρα.

Τα σουτιέν με τα δύο πλεονεκτήματα.

Είναι πρακτικό, το βλέπετε. Και συγχρόνως, χάρη στην εσωτερική του ενίσχυση, συγκρατεί το στήθος που βαραίνει στην περίοδο του θηλασμού. Έτσι το διατηρεί σφριγηλό και νέο. Θα το βρήτε στα καταστήματά μας.

ΓΑΛΛΙΚΑ ΜΑΓΑΖΙΑ

NATALYS

ΓΙΑ ΕΓΚΥΟΥΣ, ΒΡΕΦΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΩΣ 6 ΕΤΩΝ.

Πλ. Κολωνακίου ● Πατησίων 147 ● Εύτυχιδου 3 - Παγκράτι ● Βουλιαγμένης 182 ● Κολοκοτρώνη 92 - Πειραιώς ● Τσιμισκή 66-Θεσσαλονίκη ● Ρουσβέλτ 4α-Λάρισα ● Βασ. Κωνσταντίνου 5-Κορίνθος ● Βασ. Κωνσταντίνου 35-Αθήνη

Τηλεφωνικό κέντρο: 822.53.13

#699, 13.10.1976 Συγκρατεί κατάλληλα το στήθος την ιδιαίτερη αυτή περίοδο του θηλασμού, όπου το στήθος βαραίνει. Αυτό το σουτιέν έχει την ιδιότητα να «το διατηρεί σφριγηλό και νέο» το στήθος.

ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μόνο τὸ ἐκλεκτὸ ἀθηναϊκὸ κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἑρμοῦ 50, μποροῦσε νὰ κατασκευάσῃ ἕνα τόσο πέλαιο καὶ ὀμορφοσουτιέν σάν κι' αὐτό. Τώρα μὲ τὶς ἔξωμες τουαλέτες πὺ θὰ φορέσετε στοὺς ἀποκριάτικους χορούς, σὰς εἶναι ἀπαραίτητο ἕνα σουτιέν σάν καὶ αὐτό. Εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ δαντέλα καὶ ἐλαστικὸ. Ἡ ζώνη ἀπὸ ἐλαστικὸ πὺ ὑπάρχει στὴ μέση τὸ συγκρατεῖ πάντοτε στὴ θέση του. Ὑπάρχουν πολλὰ σουτιέν μὲ χαμηλὴ πλάτη, ἀλλὰ κανένα δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν τέλεια ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ σουτιέν.

#369, 12.03.1964: το

συγκεκριμένο σουτιέν εἶναι ἕνα στράπλες δίχως τιράντες, τὸ ὁποῖο γιὰ νὰ συγκρατεῖται στὴ θέση του διαθέτει μιὰ ζώνη μέσης.

Τὸ περίφημο αὐτὸ σουτιέν εἶναι μιὰ μεγάλη ἐπίτυχία τοῦ καταστήματος ΛΑΪΤ - ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἑρμοῦ 50. Φτιαγμένο ἀπὸ μιὰ εἰδικὴ βατίστα ἔχει τέλεια ἐφαρμογὴ. Τὰ κυκλικὰ γαζιά μὲ τὰ ὁποῖα ἐνισχυμένο τὸ σουτιέν συγκρατοῦν τέλεια τὸ στήθος. Στοιχίζει μόνο 39 ἑκατοστά.

#334, 07.11.1962: Εἰς φαίνεται τὸ σουτιέν βλήμα τὸ ὁποῖο πλέον συναντάται καὶ στὴν Ελλάδα. Παράλληλα, ἀναφέρονται μιὰ σειρά εξειδικευμένων εξαρτημάτων (εἰδικὴ βατίστα, κυκλικὰ γαζιά) τὰ ὁποῖα ἐγγυῶνται τέλεια ἐφαρμογὴ καὶ προσφέρουν ἐνίσχυση καὶ συγκράτηση τοῦ στήθους.

Κατὰ τὶς δεκαετίες αὐτές, εἶναι ἐμφανὴς ἡ καινοτόμα τάση σχεδιασμοῦ σουτιέν σχεδὸν ἀόρατων στὴ φορέα καὶ στὸ βλέμμα τῶν τρίτων. Τὸ ἕνα ἐξ αὐτῶν ὀνομάζεται «Nothing» ἢ ἀνύπαρκτο σουτιέν (*no bra*) καὶ μάλιστα γίνεται ἀπὸ τὴ μιὰ ἀθέατο καὶ πιο ἐργονομικὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πλέον ἡ μὴ αἴσθησις αὐτὴ θεωρεῖται σημαντικὴ, ἀλλὰ ταυτόχρονα ὑπογραμμίζεται ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ὑπάρξεως τοῦ

στηθόδεσμοι καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται η δυνατότητα χρήσης του κατά τον ύπνο. Άρα, ενώ σε ένα πρώτο επίπεδο φαίνεται να περιορίζεται η παρουσία του, εν τέλει την ενισχύει, μετατρέποντας το σε ένα δεύτερο γυναικείο δέρμα.

#397 05.04.1965: Το σουτιέν *nothing* υπογραμμίζει την ενσωμάτωση του τεχνήματος στο σώμα. Αθέατο σουτιέν χωρίς τιράντες! Κατασκευασμένο από ειδικούς αναφέρεται στους παράγοντες που το καθιστούν υγιεινό, έτσι ώστε το δέρμα να αναπνέει. Μάλιστα καθυστερεί τη χαλάρωση κρατώντας το στήθος στη σωστή του θέση.

#728, 07.12.1977

Ίσως μία από τις πιο σημαντικές καινοτομίες που συνάντησα στην έρευνα μου, αφορά στο σουτιέν που προορίζεται για τον εντοπισμό καρκινικών κυττάρων, αλλά και των γόνιμων ημερών. Ενδεικτικά παραθέτω τα παρακάτω τρία άρθρα, τα οποία αν και προέρχονται από την εφημερίδα «Μακεδονία», έκρινα ότι αποκρυσταλλώνουν πολύ ξεκάθαρα τη συνάρθρωση επιστήμης, τεχνολογίας και της υλικότητας του στηθόδεσμου, που πολύ συχνά δεν εκλαμβάνεται μόνο ως ένδυμα. Το πρώτο κατά σειρά άρθρο αναφέρεται στην «επινόηση» για τη διάγνωση του καρκίνου από σκωτσέζο επιστήμονα του «ηλεκτρονικού στηθόδεσμου», το οποίο διαθέτει «ηλεκτρονικό δίκτυο [που] καταγράφει τις

διακυμάνσεις της θερμότητας του γυναικείου στήθους». Αφού η γυναίκα φορέσει το στήθοδεσμο επί μια εβδομάδα «πηγαίνει σε μια κλινική, όπου τα αποτελέσματα υποβάλλονται σε ανάλυση». Ενδιαφέρον σημείο αποτελεί το γεγονός ότι η συγκεκριμένη τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως «αντισυλληπτικό μέσον», μιας που «παρακολουθεί το βαθμό γονιμότητας». Στο επόμενο άρθρο, γίνεται αναφορά στον ίδιο σκωτσέζο γιατρό, ο οποίος «επινόησε» «κομπιούτερ» που προορίζεται για το στήθοδεσμο και το οποίο αναγνωρίζοντας την ωορρηξία δίνει «πράσινο ή κόκκινο φως για πιθανή σεξουαλική επαφή». Αυτός ο «μικρός φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής» ανάβοντας «κόκκινο ή πράσινο φως [δείχνει], αν είναι επικίνδυνο ή όχι να έρθει κάποιος σε σεξουαλική επαφή με την γυναίκα, που τον φοράει». Είναι αξιοσημείωτο πως ένα προσωπικό δεδομένο της γυναίκας γίνεται ηλεκτρονική ένδειξη εμφανή και στα ανδρικά μάτια. Η συγκεκριμένη υλικότητα ετοιμάζεται στο «κέντρο ερευνών για τον καρκίνο “Ντενοβούζ”» και χαρακτηρίζεται ως «συσκευή, που αποτελεί ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα της προόδου στον τομέα των ηλεκτρονικών υπολογιστών», δημιουργώντας μια ξεκάθαρη σύνδεση μεταξύ σουτιέν και τεχνολογίας. Άλλωστε όπως ο ίδιος ο εκπρόσωπος του ινστιτούτου επισημαίνει «είναι δύσκολο να κοροϊδύουμε τα κόκκινα και πράσινα φωτάκια που υπάρχουν σε ένα στήθοδεσμο». Στο τρίτο άρθρο, παρουσιάζεται μια παρεμφερής συσκευή, που σύμφωνα με το «διευθυντή του ιατρικού τμήματος του αμερικάνικου οίκου Φάμπερζ», έχουμε να κάνουμε με μια «μικροσυσκευή διαγνώσεως καρκίνου του στήθους», που αλλάζει χρώμα και τοποθετείται μέσα στο σουτιέν με στόχο τη διάγνωσή του. Η συγκεκριμένη μικροσυσκευή διαθέτει «χημικές ουσίες», που αλλάζουν χρώμα ανάλογα με τη θερμοκρασία του στήθους, καθώς βασίζεται στο γεγονός ότι τα καρκινικά κύτταρα είναι θερμότερα από τα «φυσιολογικά». Επισημαίνεται ότι οι ουσίες αυτές είναι απολύτως «ασφαλείς» για τη γυναίκα. Υπήρξε μάλιστα «συμφωνία με ένα ανεξάρτητο εργαστήριο ερευνών της Νέας Υόρκης για τη διεξαγωγή εκτεταμένων κλινικών πειραμάτων». Κλείνοντας, αποδεικνύεται για ακόμη μια φορά ότι το σουτιέν σε ορισμένες περιπτώσεις αντιμετώπιστηκε και ως μια ιατρική τεχνολογία.

**ΣΚΩΤΟΣ ΕΠΕΝΟΗΣΕ
ΔΙΑΓΝΩΣΗ
ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ
ΜΕ ΣΤΗΘΟΔΕΣΜΟ**

**Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΟΝΟ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ**

ΓΛΑΣΚΩΒΗ, 5. (Ασσ. Πρές).—
'Ο Σκωτσέζος επιστήμων δρ Χιού Σίμσον επενόησε ένα «ηλεκτρονικό στήθοδεσμο», πού επιτρέπει, όπως υποστηρίζει, καλύτερη διάγνωση του καρκίνου του στήθους. Πρόκειται για ένα συνηθισμένο στήθοδεσμο, μέσα στον οποίο ένα ηλεκτρονικό δίκτυο καταγράφει τις διακυμάνσεις της θερμότητας του γυναικείου στήθους. 'Η γυναίκα φορεί τον στήθοδεσμο επί μία εβδομάδα και, κατόπιν, πηγαίνει σε μία κλινική, όπου τά αποτελέσματα υποβάλλονται σε ανάλυση. 'Ο δρ Σίμσον τονίζει, εξ άλλου, ότι ο ηλεκτρονικός αυτός στήθοδεσμος μπορεί να χρησιμοποιηθή και ως αντισυλληπτικό μέσον, διότι επιτρέπει να επισημανθούν οι μή γονιμες ημέρες της γυναίκας.

Τόν επινόησε Σκωτσέζος γιατρός «Κομπιούτερ» στο στήθος δίνει πράσινο ή κόκκινο για πιθανή σεξουαλική επαφή

Παρακολουθεί το βαθμό γονιμότητας της γυναίκας, που τον φοράει και τον παρουσιάζει με χρώματα

ΛΟΝΔΙΝΟ, 20. (Ηνωμ. Τύπος).— Σκωτσέζος επιστήμονας ανακάλυψε μία νέα συσκευή, που αποτελεί ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα της προόδου στον τομέα των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Η συσκευή αυτή είναι ένας ηλεκτρονικός στήθος, που δείχνει με κόκκινο ή πράσινο φως, αν είναι επικίνδυνο ή όχι να έρθει κάποιος σε σεξουαλική επαφή με την γυναίκα, που τον φοράει.

Η εφημερίδα του Λονδίνου «Νταϊηλυ Εξπρές» σε αποκλειστική συνέντευξη με το Χιού Σίνσον, γράφει ότι ο Σκωτσέζος γιατρός κατασκεύασε ένα τύπο στήθους, που φέρει ένα μικρό φορητό ηλεκτρονικό υπολογιστή, ο οποίος παρακολουθεί την ώρρηση και δείχνει με διαφορετικά φώτα το βαθμό γονιμότητας της γυναίκας, που φοράει το στήθος. Ο στήθος αυτός ετοιμάζεται στο κέντρο έρευνών για τον καρκίνο «Ντενοβούρ» και ένας εκπρόσωπος του ινστιτούτου αυτού, ο Τζόν Μπάρκ, δήλωσε ότι η ιδέα αυτή ενδέχεται να είναι και παγκοσμίως ενδιαφέροντος. Ο κ. Μπάρκ πρόσθεσε ότι «είναι δύσκολο να κοροϊδευτεί τα κόκκινα και πράσινα φωτάκια, που υπάρχουν σε ένα στήθος, αν όμως, τελικά η ανακάλυψη αυτή επικρατήσει, στοιχηματίζω ότι ο πάπας θα με κάνει ιππότη του Αγίου Γρηγορίου».

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΤΕΛ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΤΑΘΜΩΝ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ

ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ Γ, Δ ΚΑΙ Ε

ΑΘΗΝΑ, 20.— Στο νομοσχέδιο «Περί κεφαλαιαγοράς» που ψηφίστηκε την Δευτέρα από την βουλή, περιλήφθηκε και αυτοτελές άρθρο με το οποίο προβλέπεται δανειακή ενίσχυση εκ μέρους του δημοσίου για την ανέγερση σταθμών υπεραστικών λεωφορείων στην Γ, Δ' και Ε' ζώνη των επαρχιακών ΚΤΕΛ, η οποία θα ανέλθει στο 40% της όλης δαπάνης. Οπως διευκρίνησε ο υπουργός συντονισμού κ. Μητσούκης, το άρθρο αυτό άσποκαλεί:

1ον Στην καλύτερη οργάνωση των σταθμών των ΚΤΕΛ, που αντιμετώπιζουν οικονομικά προβλήματα.

2ον Στην πληρέστερη εξυπηρέτηση των πολιτών που υδριακούνται μέσω των υπεραστικών σταθμών.

Αυτό το μέτρο όπως τόνισε ο κ. Μητσούκης, λαμβάνεται σε συνάρτηση με την διαφοροποίηση διαφόρων ρυθμιστικών σχεδίων πολλών επαρχιακών πόλεων και την διαμόρφωση καλύτερα οργανωμένων σταθμών ΚΤΕΛ.

06.10.1976

21.02.1979

Εντός έξι μηνών στην αγορά ΝΕΑ ΜΙΚΡΟΣΥΣΚΕΥΗ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΡΚΙΝΟΥ ΤΟΥ ΣΤΗΘΟΥΣ ΕΤΟΙΜΑΖΕΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Θά τοποθετείται μέσα από το στήθος και θ' αλλάζει χρώμα όταν υπάρχουν καρκινογόνοι ιστοί

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 8. (Ηνωμ. Τύπος).— Ο μεγάλος αμερικανικός οίκος «Φάιπερς», ανακοίνωσε, ότι πειραματίζεται σε μία νέα μικροσυσκευή διάγνωσης του καρκίνου του στήθους, η οποία, σύμφωνα με τους υπολογισμούς, θά μπορεί να διατεθεί στην αγορά εντός έξι μηνών.

Οπως ανακοίνωσε ο δρ Χάρολντ Κάρμπαν, διευθυντής του Ιατρικού τμήματος του οίκου, η μικροσυσκευή αυτή θά τοποθετείται μέσα από το στήθος, σε κατ' ελάχιστον επασή με το στήθος της γυναίκας και θά

περιέχει χημικές ουσίες (τις οποίες δεν κατονόμασε), που θά αλλάζουν χρώμα, όταν αυξάνει η θερμοκρασία του στήθους. Θά πρέπει να σημειωθεί ότι οι καρκινογόνοι ιστοί έχουν μεγαλύτερη θερμοκρασία από τους φυσιολογικούς.

Ο δρ Κάρμπαν δήλωσε, ότι η συσκευή είναι απόλυτα ασφαλής για την υγεία των γυναικών, οι δε χημικές ουσίες, που περιέχει, δεν είναι τοξικές και δεν προκαλούν κρεθισμούς ή καρκίνο.

Ο οίκος «Φάιπερς» ανακοίνωσε, ότι υπέγραψε ήδη συμφωνία με ένα ανεξάρτητο εργαστήριο έρευνών της Νέας Υόρκης για τη διεξαγωγή έκτεταμένων κλινικών πειραμάτων.

09.04.1980

2. Το σουτιέν ως δεύτερο δέρμα

Σε άρθρο του περιοδικού *Γυναίκα* σημειώνεται: «Μια τελευταία συμβουλή: περιποιηθήτε τα εσώρουχά σας σαν ναταν το ... «δεύτερο δέρμα» σας! Θα σας το ανταπιδώσουν».²⁶⁷ Τα εσώρουχα δομούνται ως η προέκταση του γυναικείου σώματος, ως δεύτερο δέρμα πάνω στο δέρμα, που οφείλει πάντοτε να πειθαρχεί βάσει των κυρίαρχων επιταγών, αλλά και ως βιωμένης εμπειρίας που όντως κατοικεί πάνω στο γυναικείο σώμα το οποίο κατασκευάζεται, δομείται και σμιλεύεται.

Όπως διατυπώνεται στην παρακάτω διαφήμιση, τα εσώρουχα προστατεύουν το σώμα ώστε να μη χαλαρώσει! Πρόκειται για μια διαδικασία αντίστροφη αυτής που γνωρίζουμε σήμερα: το σώμα διατηρεί την εμφάνισή του, μέσα από μια διαδικασία πειθάρχησης, όπως είναι η ρουτίνα της γυμναστικής, της σωστής διατροφής και μιας σειράς καθημερινών συνηθειών. Πρέπει να μάθουμε μέσα από διάφορα τελετουργικά, έτσι ώστε να έρθει το εύμορφο σώμα σαν τρόπαιο στο άτομο που έχει φέρει εις πέρας όλες αυτές τις δοκιμασίες. Ωστόσο όπως μας πληροφορεί η διαφήμιση του 1963, όλα αυτά δε χρειάζονται. Αρκούν κάποια εσώρουχα, ώστε να εξασφαλιστεί μια επιθυμητή εμφάνιση. Χρησιμοποιώντας μάλιστα εκφράσεις όπως «μη χρησιμοποιείται οτιδήποτε σουτιέν», υπογραμμίζεται η σημασία που δινόταν στο κατάλληλο σουτιέν ώστε να αγκαλιάσει και να βοηθήσει στη σωστή ανάπτυξη και στήριξη του στήθους. Ως δεύτερο γυναικείο δέρμα *φορμάρον* διαρκώς το σώμα, αποκτώντας το τέλειο σώμα μέσα από τη χρήση εσωρούχων. Η όψη αυτή είναι άλλη μια όψη της πατριαρχίας, όπου η απόκτηση του πολυπόθητου *ωραίου* σώματος γίνεται μέσα από την αγορά και χρήση συγκεκριμένων τεχνημάτων. Εμπεριέχει μια άλλου τύπου πειθάρχηση: αυτή της διαρκούς χρήσης ενός τεχνηματος. Αυτά τα εσώρουχα αποτελούν το δεύτερο δέρμα μιας γυναίκας, ώστε να *φορμάρον* διαρκώς το σώμα στο βλέμμα οποιουδήποτε. Στο ίδιο μήκος κύματος συνεχίζουν και οι επόμενες διαφημίσεις, όπου εγγυώνται «νεανική σιλουέτα σε κάθε γυναίκα» και την απόκτηση τέλειου σώματος με τα θαυμάσια κορσέ-σουτιέν *Real*.

#357, 25.09.1963

#359, 23.10.1963

²⁶⁷ «Η αρχή της κομψότητας τα εσώρουχα!», στο *Γυναίκα*, 22.05.1963, 348.

Αποκτήστε και *βεις* τελείο *βωμα*
 με τὰ θαυμάσια
 ΚΟΡΣΕ - ΣΟΥΤΙΕΝ
REAL

- Τελεία εφαρμογή
- Άψογη εργασία
- Ευρωπαϊκά υλικά.

ΚΑΤ/ΜΑ **REAL** - ΕΡΜΟΥΣΙ - 1^{ος} ΟΡΟΦΟΣ

#369, 12.03.1964

Στην παρακάτω διαφήμιση, διαβάζουμε πως το σουτιέν γίνεται ένα με το δέρμα, ώστε να χαρίσει με τον τρόπο αυτό την ιδανική όψη για κάθε εμφάνιση. Επίσης, φέρνει την επανάσταση μέσα από τη χρήση διαφόρων εξαρτημάτων (μπρετέλα, λάστιχο κ.ά.), ακολουθώντας την κάθε μας κίνηση, προσαρμοζόμενο σε κάθε στήθος, ασχέτως μεγέθους.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΣΙΣ...

Τò επαναστατικό σουτιέν τού 1964, είναι φτιαγμένο με ελαστική μπρετέλα από ειδικό δαντελέ λάστιχο (μαλακό) που περιβάλλει εμπρός και πίσω τò βαθύ ντεκολτέ και γίνεται ένα με τò δέρμα. - Ακολουθεί τήν κάθε σας κίνηση χωρίς να φεύγει από τή θέση του. - Άναπαυτικό, πολυτελέσ, είναι κατάλληλο για μικρό και μεγάλο στήθος. - Οί θήκες του σιμοντέονα κομψή γραμμή, είναι από δαντέλα νύλλον ενισχυμένη. Ή πλάτη του από ελαστικό ύφασμα LYCRA. - Θα τò βρήτε σε λευκό και μαύρο.

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ - ΛΙΑΝΙΚΗ
Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
 ΕΡΜΟΥΣ 50 — ΑΘΗΝΑΙ (127)
 ΤΗΛ 227 804 - 233.109

#389, 16.12.1964

Με σλόγκαν: «περισσότερο γυναίκα», η παρακάτω διαφήμιση προεκτείνει το σκεπτικό αυτό λέγοντας ότι το τα συγκεκριμένα σουτιέν «Είναι το ίδιο σας το σώμα (...) Τα εσώρουχα ΣΙΛΟΥΕΤ αισθάνονται το σώμα σας κι εσείς αισθάνεσθε περισσότερο γυναίκα!». Είναι μια αμφίδρομη σχέση αλληλοϋποστήριξης.

#637, 12.06.1974

#415, 15.12.1965: Η όψη του στήθους με στηθόδεσμο είναι σε τέτοιο βαθμό κανονικοποιημένη που η παραπάνω διαφήμιση εφορμάται από το στοιχείο αυτό ώστε να κάνει ένα λογοπαίγνιο. «Και ο Θεός έπλασε την γυναίκα ...Με τα ασύγκριτα εσώρουχα». Επομένως, είναι τόσο φυσικοποιημένος πλέον ο στηθόδεσμος, που δε διαχωρίζεται από το σώμα της γυναίκας, από την ίδια της «φύση».

Η αποκορύφωση αυτού του μοτίβου, δηλαδή το σουτιέν ως δεύτερο δέρμα, έρχεται με τη διαφήμιση της Silhouette του 1974, η οποία αναφέρει για το σουτιέν πως «είναι το ίδιο σας το σώμα». Από τη μια το τοποθετεί στη σφαίρα της «διακριτικής αφάνειας», γράφοντας πως «δε φαίνονται» και πως «θέλουν να μείνουν απαρατήρητα» από την άλλη, όμως, «είναι τόσο ορατά», με «τόση προσωπικότητα», προκαλώντας «τόση εντύπωση». Μέσα από την αίσθηση του σώματος που αποκτά το σουτιέν, η γυναίκα ως φορέας του, αισθάνεται «περισσότερο γυναίκα».

Αυτό το επιχείρημα είναι τόσο εμφανές που ακόμη και σε άρθρο του ίδιου τεύχους,²⁶⁸ το οποίο απευθύνεται σε δεκαεξάχρονης έφηβες, γράφει χαρακτηριστικά: «Η “μυστική γκαρνταρόμπα”:
Πρόκειται φυσικά για τα εσώρουχα – όπως θα έχετε καταλάβει – που έχουν μεγάλη σημασία στην όλη εμφάνισι της σιλουέτας. Κανένα φόρεμα δεν είναι τελικά ωραίο, αν δεν φοριέται πάνω από τα κατάλληλα εσώρουχα.» Και το άρθρο συνεχίζει δίνοντας συμβουλές κατάλληλου σουτιέν, ανάλογα την ηλικία, την ανάπτυξη του στήθους και τη γενικότερη φυσική κατάσταση. Επίσης, είναι εμφανές το σκεπτικό αυτό και στην παρακάτω διαφήμιση.

²⁶⁸ «Τ’ άγουρα χρόνια, δεσποινίς 16χρόνων», στο *Γυναίκα*, 11.4.1962, 319.

«Η αρχή της κομψότητας: τα εσώρουχα»²⁶⁹

Το σουτιέν ως δεύτερο δέρμα έρχεται να «οργανώσει» κατά τέτοιο τρόπο το γυναικείο σώμα, ώστε να εξελιχθεί στον εγγυητή της κομψότητας. Η κομψότητα γίνεται προνόμιο της γυναίκας, που μπορεί να αγοράσει τα απαραίτητα εσώρουχα, μετατρέποντας το κορμί της στο πολυπόθητο. Σε διάφορα άρθρα, κρίνεται ότι είναι ελάχιστες οι γυναίκες των οποίων το σώμα *δε χρειάζεται* απαραίτητως εσώρουχα, ενώ όλες αναγνωρίζουν τη σημασία και την αναγκαιότητά τους.²⁷⁰ Στο άρθρο με τίτλο «*Αρχή της κομψότητας τα εσώρουχα!*», αναφέρεται πως κάθε γυναίκα χρειάζεται ένα σουτιέν, όχι απαραίτητα για να κρύψει πιθανές ατέλειες, αλλά «γιατί είναι ο κυριότερος τρόπος για να πέσει καλά ένα φόρεμα ή μια φούστα»,²⁷¹ έτσι ακριβώς εδραιώνεται η αναγκαιότητα των εσωρούχων στη βάση της κομψότητας. Χαρακτηριστική είναι και μία διαφήμιση του 1965, που έχει ως κεντρικό μότο: «*Η κομψότης αρχίζει απ' τα εσώρουχα!*». Το άρθρο συνεχίζει δίνοντας μια σειρά από συμβουλές, αναλόγως το σωματότυπο της αναγνώστριας, θεωρώντας πως δυο στηθόδεσμοι είναι απαραίτητοι, ώστε μια γυναίκα να είναι κομψή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο σημείο αυτό το άρθρο: «*Πρέπει να ταιριάζετε το λαστέξ και το σουτιέν σας με το ντύσιμό σας.*» Ενώ σε ένα άλλο άρθρο βλέπουμε την εξής πρόταση κατακλείδα, «*Και μη ξεχνάτε αυτό που λένε οι Γάλλοι: "Η πραγματική κομψότης είναι αυτή που αρχίζει από μέσα" δηλαδή από τα εσώρουχα.*»²⁷²

Η ΚΟΜΨΟΤΗΣ ΑΡΧΙΖΕΙ ΑΠ' ΤΑ ΕΣΩΡΡΟΥΧΑ!

Άφρονες δαντέλλες. Απαλόχρωμα υφάσματα. Προτοπο-
ρμικά σχέδια με τέλεια εφαρμογή που τονίζουν την κομ-
ψότητά σας, συνθέτουν την ασύγκριτη συλλογή μας γυ-
ναικείων εσωρούχων.

Μερικά από τα αποκλειστικά μοντέλα μας:

Φ-103	Σουτιέν stretch από organza flockée Γαλλίας	89κ.	75
Φ-372	Λαστέξ Γερμανίας jacquard	89κ.	220
Ψ-19	Μασκά από Έλβετική βατίστα με guipure	89κ.	285
Β-120	Κομπισιόν με Γαλλική δαντέλλα Calais	89κ.	185

ΑΦΟΙ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΙ
Διαλέγουν πριν από οὐδὲν!

#412, 03.11.1965

²⁶⁹ Τίτλος άρθρου του περιοδικού *Γυναίκα*, 22.05.1963, 348.

²⁷⁰ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 22.05.1963, 348.

²⁷¹ *Γυναίκα*, 22.05.1963, 348.

²⁷² «"Silhouette" Τα είδη που σας χαρίζουν αιθέρια σιλουέτα!», στο *Γυναίκα*, 06.06.1962, 323.

Σε άλλο άρθρο, με τίτλο «*Η βάση της γυναικείας κομψότητας*»,²⁷³ τα εσώρουχα κρίνονται ως ο θεμέλιος λίθος αυτής. Το άρθρο ξεκινάει ως εξής: «*Μια γυναίκα στην κρεβατοκάμαρά της, την ώρα που ετοιμάζεται να ντυθή για έξω, φανερώνει το μυστικό της κομψότητάς της: ένα σουτιέν με φιξ μπρετέλες....*» Στο ίδιο άρθρο, λίγο παρακάτω αναφέρει: «*Η πραγματικά κομψή και φίνα γυναίκα δεν κρίνεται απ' τα φουστάνια της, μα από τα εσώρουχά της*».

Ενώ σε ακόμη ένα άρθρο με τίτλο: «*Τα εσώρουχα “μυστικά όπλα” κομψότητος και γοητείας*», τονίζεται η σημασία της άνεσης και της ελευθερίας κινήσεων, καθώς «*Τα όμορφα εσώρουχα είναι χαρακτηριστικά της κομψής γυναίκας*».²⁷⁴ Τα εσώρουχα πέρα από τον εγγυητή της κομψότητας, αποτελούν και εχέγγυο του ιδεώδους σώματος, διευρύνοντας με τον τρόπο αυτό ακόμη περισσότερο την αναγκαιότητα χρήσης του σουτιέν. Χωρίς σουτιέν, όπως μας πληροφορεί το παρακάτω απόσπασμα, δεν μπορεί να υπάρξει τέλειο σώμα. Έτσι, βλέπουμε να αναπτύσσεται το σκεπτικό αυτό αμέσως παρακάτω. «*Στη σημερινή εποχή, κανένα γυναικείο ιδεώδες δεν είναι πιά απραγματοποίητο. Καμμία γυναίκα δεν μπορεί πιά να μένη με το παράπονο ότι η φύσι φάνηκε σκληρή απέναντί της. Δεν υπάρχουν πια γυναίκες που έχουν ή δεν έχουν ένα τέλειο σώμα, αλλά γυναίκες που θ έ λ ο υ ν ή δ ε ν θ έ λ ο υ ν να έχουν. Κι από το θέλω ως το έχω, η απόστασι είναι μικρή... [...] Ένα καλό σουτιέν κατάλληλο για το σώμα σας, κι ένα θαυμάσιο λαστέξ που θα καλύψη όλες τις ανεπιθύμητες ατέλειες.*»

Θα μπορούσα να μη φοράω. Όμως...

«Οι φίλες μου λένε ότι θα μπορούσα να μη φοράω καθόλου. Όμως για να διατηρήσω τη γραμμή μου, το Tango της TRIUMPH μου είναι απαραίτητο. Είναι καρό και σιγουριά να φοράς αυτό το γλυκό, μικροσκοπικό σουτιέν της TRIUMPH.»

Και είναι τόσο όμορφο το Tango! μ' αυτή τη λεπτή κεντημένη δανιέλλα, τις λεπτές μπρετέλες, το άριστο, διακριτικό κομψισμό.

Μοιρέλας Τσάρλς "Ένα από τα 50 μου (Ελλάς της Triumph στην Έλλάς"

Οί άνδρες μιλοῦν γιά ὀμορφιά,
οί γυναίκες γιά τή σιγουριά πού ὀμορφαίνει:
τή σιγουριά τῆς

#743, 05.07.1978: «Θα μπορούσα να μη φοράω.

Όμως... "Οι φίλες μου λένε ότι θα μπορούσα να μη φοράω καθόλου. Όμως για να διατηρήσω τη γραμμή μου, το Tango της

²⁷³ *Γυναίκα*, 29.03.1961, 292.

²⁷⁴ *Γυναίκα*, 23.11.1973, 623.

TRIUMPH μου είναι απαραίτητο. Είναι χαρά και σιγουριά να φοράς αυτό το γλυκό, μικροσκοπικό σουτιέν της TRIUMPH." Και είναι τόσο όμορφο το Tango! μ' αυτή τη λεπτή κεντημένη δαντέλλα, τις λεπτές μπρετέλλες, το απαλό, διακριτικό κούμπωμα.»

Όπως μας εγγυάται η αρθρογράφος «Κουιλιά, ανς, στομάχι, στήθος, περιφέρειες, μέση, όλα τα ευαίσθητα αυτά για μια γυναίκα σημεία, από προβλήματα που την απασχολούν, μπορούν να μετατραπούν σε γοητευτικές λεπτομέρειες που να τονίζουν την ομορφιά της και να της χαρίζουν άνεσι κι' αυτοπεποίθησι». Έτσι, πλέον ένας στηθόδεσμος επιλέγεται και επειδή προσφέρει αυτοπεποίθηση.

Σουτιέν Νιού Λάιτ!

Είναι υπέροχο!... Έπειδή είναι ενισχυμένο με Βιταγραμ, μόλις τὸ φορέσετε θὰ δῆτε ἀμέσως τὴ διαφορά. Θὰ αἰσθανθῆτε σιγουριά και αὐτοπεποίθησι γιατί είναι κομψό, στερεό και κατασκευασμένο με γούστο και τέχνη.

Προσέξτε όμως, γιατί πολλές ἀπομιμήσεις κυκλοφοροῦν.

Τὸ γνήσιο ΝΙΟΥ - ΛΑΪΤ, πού ἔχει ραμμένη ἐτικέτα με τὴν μάρκα ΝΙΟΥ - ΛΑΪΤ, τώρα πωλεῖται μόνο εἰς τὴν παραπλευρῶς εἰκονιζομένη εἰδική συσκευασία. Ζητᾶτε τώρα τὸ σουτιέν σας σ'αὐτὴ τὴ συσκευασία.

Lait
PARLÉ FORM

Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΡΜΟΥ 50 - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 227.804 - 233.109

#348, 22.05.1963

Ένα εκπληκτικό νέο σουτιέν!

Οἱ γυναῖκες σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο προσπαθοῦν ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ σουτιέν! Κάτι πού ὀπωσθήπατε εἶναι δύσκολο, τουλάχιστον γιὰ σᾶς πού ἔχετε κάπως πλούσιο, ἀνεπτυγμένο στήθος. Νά ὁμως πού, ἓνα εἰδικά μελετημένο νέο σουτιέν τῆς Peter Pan, σᾶς προσφέρει τὴ δυνατότητα νὰ νιώθετε υπέρκομψη, με ἐλευθερία ἀπίστευτη. Κατασκευασμένο ἀπὸ ἄριστα εὐρωπαϊκὰ ὑλικά, ἀπὸ λεπτὴ δαντέλα νάυλον και «βι-σκόζ» Δυτικῆς Γερμανίας ἐμπρός, ἐλαστικό «lycra» ἢ πλάτη, εἶναι ἄνετο, δὲν σφιγγεῖ, ἐπιτρέπει ἄνεση στὶς κινήσεις, και συγχρόνως χαρίζει στὸ στήθος τὶς ἰδανικὲς του ἀναλογίες. Εἶναι μιὰ καινούργια μεγάλη ἀπακλειστικότητα τοῦ «Στρατηγίου». Θὰ τὸ ζητήσετε με τὸ χαρακτηριστικό «Ὁδηγὸς 170» ἀπὸ τὰ καταστήματα τῆς Ἑρμοῦ 53 στὴν Ἀθήνα, Καραϊσκού 111, Πλ. Δημοτικοῦ Θεάτρου, στὸν Πειραιᾶ. Σημειώνουμε πὼς ὑπάρχει σὲ λευκὸ, μαῦρο και γλυκὸ μπέζ χρώμα. Ἡ τιμὴ του εἶναι 170 δρχ. Εἶναι εκπληκτικό!

#565, 08.09.1971

Η αρθρογράφος συνεχίζει τονίζοντας πως και για τις λεπτές όσο και για τις παχουλές, αλλά ακόμη και για τις νέες γυναίκες, το σουτιέν αποτελεί το απαραίτητο συμπλήρωμα του γυναικείου σώματος. «Αν είσατε νέες και λεπτές, μη σκεφθήτε ότι είναι ακόμη νωρίς για να καταφύγετε στη μαγική βοήθεια της «Silhouette». Ένα ακατάλληλο σουτιέν, και ανθυγιεινό είναι, και μπορεί να καταστρέψει τη γραμμή του στήθους σας για πάντα. Ούτε είναι πρόωρο και χωρίς σκοπιμότητα το να χρησιμοποιήσετε από τώρα ένα λεπτό και ελαφρό λαστέξ, γιατί μόνο αυτό θα σας εξασφαλίη τη «χυτή» εκείνη γραμμή, που ονειρευόσαστε. Αν πάλι έχετε κάπως παχύνει, δεν υπάρχει λόγος ν' απελπίζεστε. Όλα διορθώνονται.

Στη «Silhouette» θα βρήτε κορσέδες και λαστέξ όλων των τύπων, μέσης, περιφέρειας ή ολόσωμους, που θα δώσουν στο σώμα σας τη χάρι και την ευλυγισία μιας κορμωστασιάς νεανικής». Ας σημειωθεί πως προς το τέλος της δεκαετίας του 1970, είναι πλέον εμφανείς οι διαφημίσεις, οι οποίες μιλάνε για τις κομψές και ταυτόχρονα παχουλές γυναίκες.²⁷⁵

**ἀναδειξτε
τὴν ὀμορφιά
σας**

μέ τὰ πιό φίνα
ἐσώρουχα
χρωμάτων
καὶ σχεδίων
1962

Τὸ κατάστημά μας, ἀνακαινι-
σθὲν ριζικῶς, παρουσιάζει τὴν
ῥαϊότερη συλλογὴ σὲ ἐσώ-
ρουχα, πυτζάμες, νυχτικὰ,
μπλουζὲς, φοῦστες, ταγιέρ,
φορέματα, ὅλα ἀφθάρτου γού-
στου, ὅλα κατασκευασμένα
γιὰ τὴν ἀνάδειξί τῆς ὀμορ-
φίας σας, ὅλα νεανικά, κομψά,
εὐχάριστα.

ΑΚΡΟΠΟΛ
ΕΡΜΟΥ 18

**Γυναικεία ἐσώρουχα
γιὰ ἀνδρικό βλέμμα**

Ὅταν σὺς κοιτάζουν
σὺς θαυμάζουν τὸ ἔρετε
Γιὰτὶ εἶσθε κομψὴ
κι ἀνετὴ σὲς κινήσεις.
Φοράτε ἐσώρουχα ποὺ χαρίζουν
κομψότητα καὶ ἀνεση.
Μοντέρνα, με τελεία ἐφαρμογὴ.
Διηλαδὴ ἐσώρουχα Σταυροπούλου.
Ἐσώρουχα Σταυροπούλου
ὁ τρόπος γιὰ νὰ σὺς θαυμάζουν
ὅταν σὺς κοιτάζουν

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀναμφισβήτητα, τὰ πιό μοντέρνα γυναικεία ἐσώρουχα.
ΕΡΜΟΥ 50 - ΑΘΗΝΑΙ

²⁷⁵ Γυναίκα, 21.11.1979, 779.

#319, 11.4.1962

#622, 14.11.1973: επιβεβαιώνονται για ακόμη φορά πως όταν τις γυναίκες τις κοιτάζουν, τις θαυμάζουν και το

Τὸ σουτιέν ΝΙΟΥ ΛΑΪΤ

Εἶναι τὸ σουτιέν πὺ ἡ γυναίκα τοῦ καλοῦ γούστου ξέρει πλέον νὰ διακρίνη γιατί σ' αὐτὸ στηρίζει τὴν κομψή της ἐμφάνισι. Μόνον τὰ γνήσια σουτιέν φέρουν τὴν ἐτικέττα μὲ τὴν μάρκα ΝΙΟΥ ΛΑΪΤ.

ΠΩΛΗΣΙΣ
ΧΟΝΔΡΙΚΗ-ΛΙΑΝΙΚΗ
Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΡΜΟΥ 50 - ΑΘΗΝΑΙ (Τ.Τ. 127)
ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 227.804 - 233.109

Lait
DREAMY FORM

ΑΛΕΚΤΩΡ.

#338, 29.12.1962

γνωρίζουν όλα αυτά χάρη στα εσώρουχα. Ενώ είναι εμφανές το σκεπτικό ότι τα γυναικεία εσώρουχα προορίζονται για τα αντρικά βλέμματα.

Φορέστε το
νὰ δείξη τὰ προσόντα του...

Εἶναι τὸ ΝΕΟ σουτιέν Moulded πὺ πρῶτη ἡ DREAMY FORM παρουσιάζει στὴν Ἑλλάδα.
Χωρὶς ραφὲ, διαμορφωμένο, ἀφήνει τὸ στήθος ἐλεύθερο, ἐνῶ συγχρόνως τὸ κρατᾶ ἀπαλά στὴ φυσική του θέση...

DREAMY FORM
γυναικεία εσώρουχα - μαγιώ

#682, 03.03.1976: Σε πολλές από τις παρακάτω διαφημίσεις, είναι εμφανές το σκεπτικό ότι ο στηθόδεσμος έρχεται για να αναδείξει τα προσόντα, που μάλλον θα έμεναν στην αφάνεια.

Επιστροφή στη δηλνκότητα

ΣΟΥΤΙΕΝ - ΛΑΣΤΕΕ - ΕΣΩΡΟΥΧΑ

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΑΤ ΦΑΞ-ΦΟΡΜ • Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Α. Ε. • ΕΡΜΟΥ 48-50, ΑΘΗΝΑΙ • ΤΗΛ.: 32.27.804, 32.20.088

και πλήρη συλλογή των φησιμικών εσωρούχων **ΛΟΥ**

Κομψά εσωρούχα

Η μπουτίκ «Intime», Ήροδότου 17 στο Κολωνάκι, είναι γνωστή στις κομψές Αθηναίες, που βρίσκουν εκεί μια μεγάλη ποικιλία από εσωρούχα καθώς και όμορφα ρούχα για τη γκαρνταρόμπα της νύχτας, όπως ρόμπες και νυχτικά. Φέτος το «Intime» προσφέρει στις πελάτισσές του μια συλλογή πιο πλούσια, που περιλαμβάνει κομμάτια από τις πιο γνωστές ευρωπαϊκές φίρμες.

#755, 20.12.1978: Ο όρος *κομψότητα* θα λέγαμε πως σταδιακά αντικαθίσταται από τον όρο *θηλυκότητα*.

η σημασία της έγκαιρης πρόληψης στην επιλογή του στηθόδεσμου

Σύμφωνα με τα άρθρα και τις διαφημίσεις του περιοδικού θεωρείται αναγκαία η έγκαιρη «*πρόληψη*» και χρήση του στηθόδεσμου από την προεφηβεία, αποτελώντας την προϋπόθεση της αρμονικής διάπλασης του στήθους.²⁷⁶ Η τεχνολογία τους με βάση τις διαφημίσεις και τα άρθρα, είναι τέτοια ώστε να μεγαλώνουν «*αυτομάτως*» από την ηλικία των εννέα έως δέκα έξι ετών μαζί με το στήθος σε μια πορεία διαρκούς υποστήριξης και εξασφάλισης της κατάλληλης σιλουέτας, μέσα από μια συνεχόμενη διαδικασία εξατομικευμένης προσαρμογής. Η ηλικία αυτή παρουσιάζεται ως η περίοδος όπου δημιουργείται η βάση του εύμορφου στήθους για μια ζωή.

²⁷⁶ Ενδεικτικά αναφέρω από το περιοδικό *Γυναίκα*: 04.07.1962, 325. «Πάντα κομψή, πάντα άψογη με... τα κατάλληλα “ντεσσού”», 03.07.1963, 351. «Τ’ άγουρα χρόνια: Δεσποινίς ετών 16», 11.04.1962, 319.

ΣΟΥΤΙΕΝ TEENFORM

“Όπως θά είδατε έχουν έρθει από την ‘Αμερική και στην ‘Ελλάδα τὰ περίφημα σουτιέν «TEENFORM», πού προορίζονται για τις νεαρές κοπέλλες ηλικίας 9—15 ετών. Τὰ σουτιέν «TEENFORM» είναι καταπληκτικά, γιατί μεγαλώνουν αυτόματως με την ανάπτυξη του στήθους και συγχρόνως τὸ φορμάrouν. Και στήθους καὶ συγχρόνως τὸ φορμάrouν. Και είναι πιά γνωστό, ὅτι τὸ στήθος τῆς νεαρῆς κοπέλλας χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα στην ανάπτυξή του για νὰ ἀποκτήσει καλὴς γραμμὲς καὶ νὰ διατηρηθῆ πάντα ὠραίο. “Αλλωστε οἱ μητέρες πού ἔχουν κατανόηση, ξέρουν ὅτι πολλές φορές τὸ σουτιέν χρειάζεται καὶ για ψυχολογικούς λόγους. Αὐτοὺς τοὺς ψυχολογικούς λόγους καὶ λίγα λόγια για τις νεαρές κοπέλλες, θὰ τὰ βρῆτε σὲ δύο τεύχη πού διανέμει δωρεάν τὸ ἐκλεκτὸ κατάστημα πού ἀντιπροσωπεύει στην ‘Ελλάδα τὴν «TEENFORM», ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἐρμού 50. Ζητήστε τὰ τεύχη «Για τις Μητέρες πού ἔχουν κατανόηση» καὶ «Τὰ μυστικά κάθε κοριτσιού». Τὰ σουτιέν «TEENFORM» συνιστῶνται ιδιαίτερα ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τῶν σχολῶν ρυθμικῆς καὶ γυμναστικῆς.

Πῶς θὰ βοηθήσει τὴν κόρη σας πρὸς τὴν κρίσιμη περίοδο ἀπὸ 9-15 ετών.

#331, 26.09.1962

Σύμφωνα με τις παρακάτω διαφημίσεις, το σουτιέν προσαρμόζεται στο προεφηβικό στήθος, κατά τέτοιο τρόπο ώστε διαρκώς να ανταποκρίνεται στη συνεχόμενη ανάπτυξή του. Το επιχείρημα της προληπτικής χρήσης του σουτιέν, δομείται και γύρω από την υποστήριξη που μπορεί να παρέχει μονάχα ο στήθόδεσμος, ώστε το στήθος να καταλήξει στη φυσική του θέση, δηλαδή «να αποκτήσει αύριο την αρμονική διάπλασι στήθους» και «το στήθος να φορμαρισθῆ φυσιολογικά» καθώς «θα πάρει τη σωστή του τοποθέτηση». Πρόκειται, δηλαδή, για μια τεχνολογία. Η οποία δομεί το σώμα και θα «πρέπει» να λογίζεται ως η απαραίτητη προέκτασή του. Αυτό διαφαίνεται και στη διαφήμιση του τεύχους 345 (1963), η οποία αναφέρει «Κάθε μητέρα πρέπει να βοηθήσει την κορούλα της από εννέα έως δεκαέξι ετών να αντιληφθῆ την σημαντική συμβολή του σουτιέν στην υγιεινή ανάπτυξη του κορμιού της [...] [Το σουτιέν είναι] επιτακτική ανάγκη για τη σωστή ανάπτυξη του νεανικού κορμιού».

teenform
SPECIALISTS FOR THE FORMALIVE YEARS NEW YORK

• Αμερικανικά παιδικά σουτιέν, πιά τὴν περίοδο τῆς ἀνάπτυξης (9-16 ετών).
• Βοηθήστε τὴ μικρή σας κόρη ἀπὸ σήμερα, για νὰ ἀποκτήσει αὐριο τὴν ἀρμονική διάπλασι στήθους.
• Ζητήστε νὰ σας ἀποσταλείμε δωρεάν (με τὸ παρακάτω κουπόνι), τὰ δύο πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ διαφωτιστικά τεύχη τῆς TEENFORM: “Για τις Μητέρες πού ἔχουν κατανόηση”, καὶ “Τὰ μυστικά κάθε κοριτσιού”.

ΠΩΛΗΣΙΣ
ΛΙΑΝΙΚΗ - ΧΟΝΔΡΙΚΗ

Lait
OLIVE KOSKINIS

I. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΡΜΟΥ 50 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 233.109

ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ/
ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ I ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ - ΕΡΜΟΥ 50 - ΑΘΗΝΑΙ
Παρακαλῶ, όπως μοῦ ἀποστέλετε τὰ δύο εἰδικὰ τεύχη τῆς Teenform

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

#325, 04.07.1962

Βοηθήστε τὴν κορούλα σας σήμερα για νὰ ἀποκτήσει αὐριο τὴν ἀρμονική διάπλασι τοῦ στήθους. Σὰς παρουσιάζουμε ἕνα ἀπὸ πῆν πλούσια συλλογὴ σὲ σουτιέν για μικρὲς κοπελίτσες τῆς «TEENFORM» πού κατασκευάζει ἀποκλειστικῶς για τὴν Ἑλλάδα τὸ γνωστὸ ἴσως κατάστημα ΛΑΪΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἐρμού 50. Είναι ἀπὸ θαυτοκερὴ κεντημένη βοτίστια, ἀλλά ὑπόλοιποι καὶ σὲ σικέτη. Πώληση λιανική - χονδρική. Ἐπισκεφθῆτε μας

#351, 03.07.1963

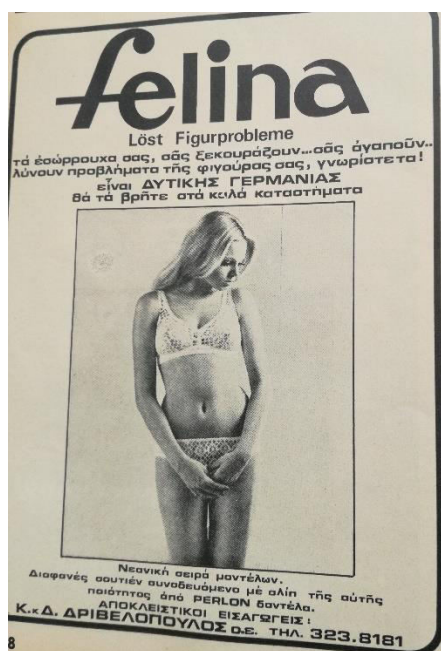
Ασχέτως με το εάν ο στηθόδεσμος είναι όντως απαραίτητος σωματικά στην κάθε νεαρή έφηβη, αυτός καλύπτει επιπρόσθετα μια ψυχολογική ανάγκη της ηλικίας αυτής. Η διαφήμιση παροτρύνει τις μητέρες να προμηθευτούν από ένα κατάστημα δυο έντυπα τεύχη που δίδονται, ώστε να ενημερωθούν για το χειρισμό αυτό, επιβραβεύοντάς τες ως μια μητέρα με κατανόηση. Βλέπουμε, λοιπόν, να αποκτά χώρο κι ένας άλλος παράγοντας, ο ψυχολογικός. Η παρότρυνση των μητέρων ώστε να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην αναγκαιότητα του νεανικού στηθόδεσμου, κρίνεται ως καθήκον της.

**ΕΙΝΑΙ
ΣΤΟ ΖΕΚΙΝΗΜΑ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ**
Κάθε μητέρα πρέπει να ενημερωθεί για την ανάπτυξη της κόρης της. Η ανάπτυξη της κορούλας της από την ηλικία των εννέα έως δεκαέξη ετών γίνεται με μεγάλη ταχύτητα. Η ανάπτυξη της κορούλας της σημαίνει στην πραγματικότητα την ανάπτυξη του κορμού της. Τα ειδικά νεανικά σουτιέν και εργαστήρια PETER PAN σε αυτή την ηλικία θα φροντίσουν για την ανάπτυξη της κορούλας της με τον σωστό τρόπο. Θα πάρουν την σωστή θέση, θα επιτρέψουν στην κορούλα της να αισθάνεται άνετα σε κάθε εκδήλωση της εφηβικής της ζωής. Δεν είναι υπερβολή, ούτε πολιτεία. Αλλά επιτακτική ανάγκη για την σωστή ανάπτυξη του νεανικού της κορμού. Είναι καθήκον κάθε μητέρας να μη το παραβλέψει.

Peter Pan HEAVENTEENS!

#345, 10.04.1963

3. Το δυτικό πρότυπο ομορφιάς στις διαφημίσεις των στηθόδεσμων Παρατηρούμε πως στις περισσότερες διαφημίσεις, απεικονίζονται γυναίκες που τα χαρακτηριστικά τους, παραπέμπουν σε δυτικά πρότυπα ομορφιάς. Συχνά είναι ανοιχτόχρωμες, με ξανθά μαλλιά και ανοιχτόχρωμα μάτια, αδύνατες, ψηλές και με πλούσιο στήθος. Χαρακτηριστικά που δεν παραπέμπουν στη μέση Ελληνίδα, επιβάλλοντας ένα πρότυπο ομορφιάς που είναι δύσκολο να ακολουθήσουν. Το σουτιέν παρουσιάζεται, με τον τρόπο αυτό και ως μια τεχνολογία μετάβασης και προσαρμογής στο πρότυπο αυτό. Το κέντρο βάρους των διαφημίσεων βρίσκεται στο εξωτερικό είτε πρόκειται για ένα συγκεκριμένο προϊόν είτε για κάποιο εξάρτημα του στηθόδεσμου' ό,τι συμβαίνει εκεί αποκτά μια άλλη νοηματοδότηση και επιθυμητότητα. Παρατηρούμε πως το τέλειο σώμα, είναι πιθανότερο να αποκτηθεί με τα απαραίτητα *Ευρωπαϊκά υλικά*, που συγκροτούν ένα στηθόδεσμο, παρά με τα εγχώρια.

#595: 01.11.1972

Στις διαφημίσεις γίνεται εμφανής η δυνατότητα επιλεκτικής αναφοράς της κάθε δυτικής χώρας, ανάλογα με τη φήμη και την παράδοσή της σε κάθε υλικό. Έτσι, βλέπουμε εκτυπωμένες εκφράσεις, όπως «γαλλικές δαντέλες», «άριστο υλικό αμερικάνικης προελεύσεως», «Εισαγωγή εξ U.S.A.», «ευρωπαϊκά υλικά», ως προσόντα των συγκεκριμένων υλικότητων.

DELTA
Lingerie

Θαυμασία
νεανική γραμμή
μέ εσώρουχα Δέλτα
σέ
γαλλικές δαντέλλες

ΚΟΛΕΣΙΟΝ ΔΙΑ ΠΡΟΙΚΕΣ

ΕΙΔΙΚΟΤΗΣ ΔΕΛΤΑ ΦΩΚΙΩΝΟΣ 13

#320, 25.4.1962

SILHOUETTE

Νά, τὸ καινούργιο σχέδιο σουτιέν «BALCONNET», πού μάς παρουσιάζει ἡ «SILHOUETTE». Τὸ σχέδιο αὐτό, πού ἔχει κατακτήσει τὶς Παριζιάνες, εἶναι ἕνας νέος τύπος μισοῦ σουτιέν, ὀλόκληρο σέ δαντέλα, στολισμένο μέ τρού - τρού. Τὸ σουτιέν «Balconnet», ἔχει τέλεια ἐφαρμογή, φορμάρει τὸ στήθος καὶ τὸ ἀναδεικνύει. Θά τὸ βρῆτε, ὅπως καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῆς «SILHOUETTE», στὰ καλύτερα καταστήματα

#321, 5.5.1962

maidenform
Εἰσαγωγή ἐξ U.S.A.

ΟΝΕΙΡΩΔΗ ΜΟΝΤΕΛΑ
στὸ
ΔΕΛΤΑ

ΦΩΚΙΩΝΟΣ 13

#292, 29.3.1961

Αποτίωτε καὶ
τὸ τέλει ἔργο
μέ τὰ θαυμάσια
ΚΟΡΣΕ
ΣΟΥΤΙΕΝ
REAL

- Τέλεια ἐφαρμογή
- Ἄφογη ἐργασία
- Εὐρωπαϊκά ὕλικά

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΚΟΥΡΤΕΛΗ
ΕΡΜΟΥ 31 - 1^{ος} ΟΡΟΦΟΣ

#327, 01.08.1962

#372, 22.04.1964: Στην Ελλάδα φτάνει από τις Η.Π.Α. μια από τις πιο επιτυχημένες διαφημιστικές καμπάνιες. Αυτή είναι της εταιρείας «Maidenform», με τίτλο: «I Dreamed», φωτογραφίζοντας γυναίκες με το σουτιέν τους να σταματούν τρένα, να πηγαίνουν σχολείο, σε διαδηλώσεις μέχρι να πιάσουν ένα ταύρο από τα κέρατα κ.ά.. Γιορτάζοντας με αυτόν τον τρόπο τη σεξουαλική απελευθέρωση, ενδυναμώνοντας μια εικόνα της γυναίκας, σε αντίθεση με την κυρίαρχη απεικόνισή της, που όφειλε να είναι ντυμένη σεμνά.

#321, 5.5.1962

η προσαρμογή της τεχνολογίας του σουτιέν στο ελληνικό πλαίσιο

Καθώς οι διαφημίσεις δημιουργούν στις Ελληνίδες ένα έλλειμμα, σε σχέση με τα δυτικά πρότυπα ομορφιάς που προβάλλονται ως ιδανικά, ο στηθόδεσμος προτίθεται να «γεφυρώσει» το χάσμα αυτό, διατηρώντας το επιθυμητό σχήμα και μέγεθος. Πιο συγκεκριμένα, η τεχνολογία του σουτιέν έρχεται να κανονικοποιήσει, να «υποβοηθήσει» τις Ελληνίδες, που ως μεσογειακές γυναίκες, δεν ανταποκρίνονται στα δυτικά πρότυπα.²⁷⁷ Όπως υποστηρίζεται στην παρακάτω διαφήμιση, τα

²⁷⁷ Γυναίκα, 11.09.1963, 356.

συγκεκριμένα εσώρουχα είναι «ειδικά μελετημένα για το σώμα της Ελληνίδας. Όπου κι αν βρίσκεστε, όποιο κι αν είναι το σχήμα του σώματός σας, μπορείτε να βρήτε τον τύπο που σας ταιριάζει».²⁷⁸

Σε άρθρο-διαφήμιση με τίτλο «“Silhouette” τα είδη που σας χαρίζουν αιθέρια σιλουέτα!»²⁷⁹ γράφεται: «Ξεκινώντας από την άποψη ότι το σώμα της Ελληνίδας έχει έναν ωρισμένο και αρκετά χαρακτηριστικό τύπο κατασκευής, η «ΣΙΛΟΥΕΤ», στα είκοσι οκτώ χρόνια της λειτουργίας της, μας έχει δώσει 55 σχέδια σουτιέν και 30 σχέδια λαστέξ, ειδικά μελετημένα και τέλεια προσαρμοσμένα στο ελληνικό γυναικείο σώμα».

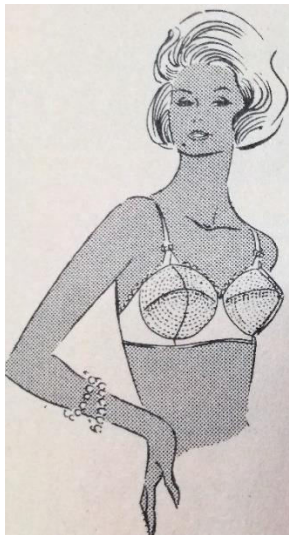
Μάλιστα, σε άρθρο του 1962 του περιοδικού Γυναίκα,²⁸⁰ αναγράφονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ελληνίδες το καλοκαίρι, μιας και υπάρχει μια σωματική τάση προς την παχυσαρκία, η οποία το χειμώνα καλύπτεται. Τότε είναι που κρίνεται ως αναγκαία η χρήση ενός άνετου λαστέξ κι ενός καλοφτιαγμένου σουτιέν. «Η κομψή γυναίκα που ξέρει πως να ντυθή, διαλέγει με σχολαστικότητα το σουτιέν και το λαστέξ που θα φορέση.» Το δυτικό πρότυπο είναι τόσο κυρίαρχο, ώστε προκειμένου να ανταποκριθούν οι μεσογειακές Ελληνίδες σε αυτό, δημιουργείται η αναγκαιότητα προσαρμογής του σώματος τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «μεγαλώνει το μικρό στήθος και μικραίνει το υπερβολικά ανεπτυγμένο».²⁸¹ Το άρθρο συνεχίζει υπογραμμίζοντας τη σημασία της εξατομίκευσης του στήθους, πάνω στο συγκεκριμένο στήθος της κάθε γυναίκας.

²⁷⁸ Γυναίκα, 10.10.1962, 332.

²⁷⁹ Γυναίκα, 10.10.1962, 332.

²⁸⁰ Γυναίκα, 06.06.1962, 323.

²⁸¹ Γυναίκα, 21.11.1962, 335.

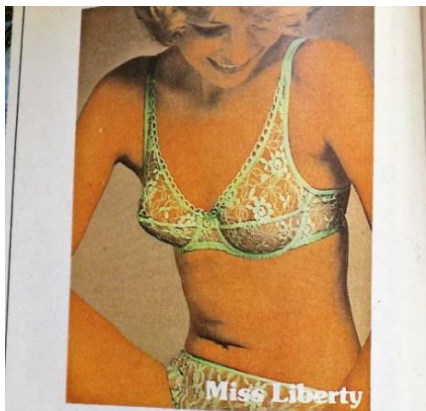

ΣΟΥΤΙΕΝ ΝΙΟΥ ΛΑ'ΙΤ

Φίλες μου, έχετε φορέσει ποτέ τὸ σουτιέν ΝΙΟΥ ΛΑ'ΙΤ; Ἄν ὄχι, ἀσφαλῶς θὰ ἀναρωτιέστε πὸ γιὰ τὸ προτιμοῦν οἱ περισσότερες γυναῖκες. Ἐ, λοιπὸν σᾶς προτείνω νὰ τὸ δοκιμάσετε. Τότε πιά, δὲν θὰ τὸ ἀποχωρισθῆτε ποτέ. Γιὰ τὸ δῆτε ὅτι φορμάρει τέλεια τὸ στήθος, δίνοντάς του, πάντα μιὰ νεανική γραμμὴ. Ἄλλωστε ὅπως θὰ παρατηρήσετε καὶ σεῖς δὲν χάνει ποτὲ τὴ φόρμα του καὶ ἐπειδὴ εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ ἄριστο ἐλαστικὸ ἀμερικανικῆς προελεύσεως δὲν μυρίζει ποτέ. Ἄλλὰ ἔχει καὶ ἄλλο ἓνα πλεονέκτημα, ὅτι μεγαλώνει τὸ μικρὸ στήθος καὶ μικραίνει τὸ ὑπερβολικὰ ἀνεπτυγμένο. Κατασκευάζεται ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον ΛΑ'ΙΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ καὶ μὲ τὰ καλύτερα ὑλικά. Ζητήσατέ το ἀπὸ τὸ κατάστημα ΛΑ'ΙΤ ΦΛΕΞ ΦΟΡΜ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἐρμού 50, ἢ ἀπὸ τὰ καλύτερα καταστήματα τῆς πόλεώς σας. Ἐλέγχετε τὴν ἐτικέττα πού πρέπει νὰ γράφῃ ΝΙΟΥ - ΛΑ'ΙΤ Ι. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

#335, 21.11.1962

Ὅπως μας πληροφορεῖ ἡ παραπάνω διαφήμιση τὸ κατόρθωμα αὐτό, επιτυγχάνεται μέσα ἀπὸ τὸ ἄριστο ἐλαστικὸ ἀμερικανικῆς προελεύσεως, τὸ ὁποῖο διατηρεῖ συνεχῶς τὸ σχῆμα του. Εἶναι προφανές ὅτι τὰ δυτικὰ πρότυπα επιτυγχάνονται με τὴ χρήση δυτικῆς τεχνολογίας. Συγχρόνως, παραμένει ἄσμο, παρά τὴ χρήση του, ἀποδίδοντας σχεδὸν μαγικὲς ιδιότητες. Αμόλυτο κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἐκκρίσεις, παραμένει κοντὰ στὴν καθαρότητα τοῦ εργαστηρίου, ὅπως θὰ τὸ επιθυμοῦσε ἡ ἴδια ἡ επιστήμη.

ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΕΣΩΡΟΥΧΑ LEJABY ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝ ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΑΣ

Τὸ γυναικεῖο στήθος πρέπει νὰ εἶναι πάντα σὲ σωστὴ θέση καὶ φόρμα. Γι' αὐτὸ τὰ περίφημα γαλλικὰ ἐσώρουχα LEJABY κρατοῦν σταθερὰ τὴν πρώτη θέση στὶς προτιμήσεις τῶν γυναικῶν. Ἡ μοντέρνα τους γραμμὴ καὶ ἡ τέλεια ἐφαρμογὴ τους τὰ κάνουν ἀσυνγκρίσιμα. Θὰ τὰ βρεῖτε σ' ὅλα τὰ καλὰ καταστήματα καὶ στὸ κατάστημα BEST - ELBEO στὴν ὁδὸ Μητροπόλεως 44. Στὸ βιο καὶ τὸ στήθος θὰ βρεῖτε λυχνιὰ καὶ ρόμπες σὲ μεγάλῃ ποικιλία. Ἐπιεικὲς γιὰ τὴν φλεβίτιδα κάλτσες καὶ καλσόν ELBEO καὶ τὶς

#728, 07.12.1977: Τα γαλλικὰ ἐσώρουχα Lejaby μας υπενθυμίζουν πως: «Τὸ γυναικεῖο στήθος νὰ εἶναι πάντα σὲ σωστὴ θέση καὶ φόρμα».

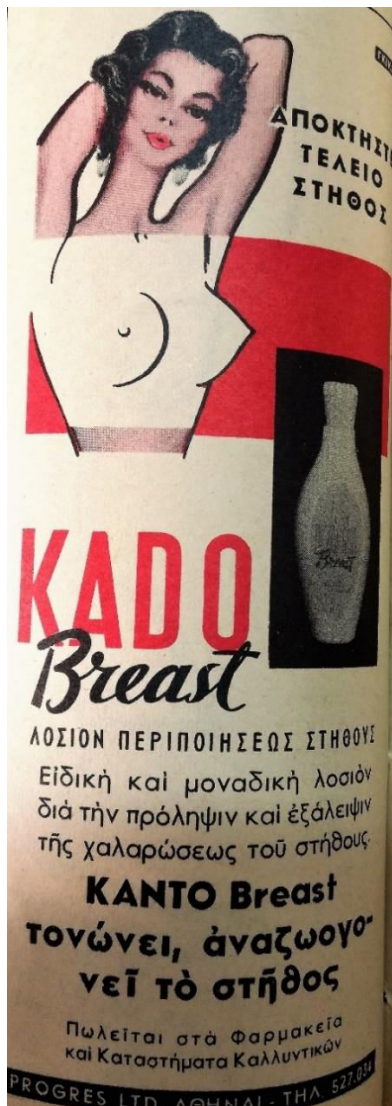

Ἡ ΣΙΛΟΥΕΤ, εἶναι ἡ βιομηχανία γυναικεῖων εἰδῶν, πού εἶναι πασίγνωστη σὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Τὰ εἶδη τῆς σουτιέν, λαστέξ καὶ ζαρτιέρες εἶναι τὰ καλύτερα στὸ εἶδος τους, ἐφάμιλλα τῶν εὐρωπαϊκῶν. Τὸ σχέδιον, πού βλέπετε στὴν εἰκόνα, εἶναι ἓνα τελευταῖο μοντέλο τῆς ΣΙΛΟΥΕΤΤΕ, ὁλόκληρο σὲ δαντέλα μὲ μιὰ θαυμάσια κόψι, πού ἀγκαλιάζει ὁλόκληρο τὸ στήθος. Ζητήστε τὸ στὸν ὁδηγὸ 192 καὶ 193 στὰ καλύτερα καταστήματα.

#294, 26.4.1961

4. Ανόρθωση, σύσφιξη στήθους και τα κέντρα ομορφιάς

Σταδιακά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, αναπτύσσονται τα κέντρα ομορφιάς, αλλά και προϊόντα που έχουν ως στόχο τη σύσφιξη, την ομορφιά και τη διατήρηση της νεότητας του στήθους. Παρατηρούμε δηλαδή μια μετάβαση από την αντίληψη ότι το γυναικείο σώμα αρκεί να δείχνει ιδανικό, μέσω εξωτερικών τεχνημάτων, όπως ο στηθόδεσμος, και της αναδυόμενης αντίληψης ότι το γυναικείο σώμα οφείλει να είναι ιδανικό κι όχι απλώς να φαίνεται με τη χρήση εσωρούχων. Η παραπάνω μετάβαση γίνεται σιγά-σιγά ξεκάθαρη, καθώς κάνουν την εμφάνισή τους διαφημίσεις που προωθούν τη χρήση σκευασμάτων (π.χ. λοσιόν, κρέμες) και προωθούν τις επισκέψεις σε κέντρα ομορφιάς. Το σουτιέν μοιράζεται πλέον το διαφημιστικό χώρο με τεχνολογίες που αφορούν το ίδιο το στήθος, ενώ η ρητορεία ενός «επιστημονικοφανούς» λόγου γύρω από τις νέες αυτές τεχνολογίες είναι εμφανής.

#331, 26.09.1962

#334, 07.11.1962

Οι «τεχνολογίες επιδιόρθωσης» του γυναικείου στήθους κατά τη δεκαετία του 1970, περνάει στο προσκήνιο, αφήνοντας πιο πίσω το στηθόδεσμο. Σε άρθρο με τίτλο: «*Στήθος και ντεκολτέ*»,²⁸² εξηγεί την ανάπτυξη του γυναικείου στήθους και τη δομή του, πότε ξεκινάει η ανάπτυξη, πόσα χρόνια διαρκεί, πότε ξεκινάει η χαλάρωσή του και πότε θα έπρεπε να ξεκινήσει η φροντίδα του. Κατά το άρθρο, οι βασικές αιτίες της χαλάρωσης, βρίσκονται στην απότομη αλλαγή βάρους και στην ηλικία. Οι τρόποι διασφάλισης του σφριγηλού στήθους, έγκεινται στα αντίστοιχα καλλυντικά προϊόντα και τη γυμναστική, που πλέον το 1976, αποτελεί σταθερή στήλη του περιοδικού και μέθοδος διατήρησης του νεανικού στήθους. Όπως αναφέρει το άρθρο, σημαντικός παράγοντας εξακολουθεί να είναι η σωστή εκλογή σουτιέν και η χρήση του από την ηλικία των δεκατεσσάρων ετών. Τέλος, όπως σημειώνεται, η χειρουργική επέμβαση αποτελεί μια ακόμη λύση.

προϊόντα στήθους

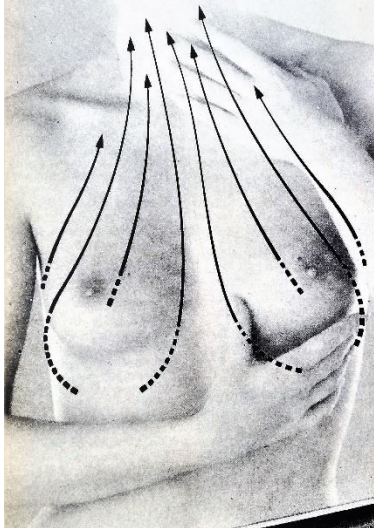
Προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 και πιο συγκεκριμένα το 1968, μια επιστημονικοφανής ρητορεία μας εγγυάται, μέσα από το άρθρο «*Το πρόβλημα ωραίο στήθος*»,²⁸³ νεανικό και σφριγηλό στήθος, με την εφαρμογή μιας *καινοτόμας λοσιόν*. Όπως μας πληροφορεί το άρθρο οι «*στατιστικές εξακολουθούν να απαισιοδοξούν ως προς το ποσοστό των γυναικών που διαθέτουν σφιχτό και καλοσχηματισμένο στήθος, αδιάφορο ποια είναι η ηλικία τους*». Αλλά ευτυχώς, όπως σημειώνει η αρθρογράφος «*η επιστήμη έρχεται να δώσει το μεγάλο της παρόν*». Και αυτό δεν είναι άλλο από μια *επαναστατική λοσιόν*, που μπορεί να χαρίσει την επιθυμητή όψη όχι μόνο στο στήθος, αλλά επίσης στο λαιμό και στην κοιλιά. Αρκεί η χρήση να είναι καθημερινή. Όπως τονίζεται το προϊόν έρχεται από το εξωτερικό και μπορεί να αγοραστεί από τα φαρμακεία.

Πλέον, το στήθος δεν οφείλει να αρκείται στη στήριξη και στην πειθάρχηση που προσφέρει ένα κάλο σουτιέν, αλλά μέσω συγκεκριμένων επιστημονικών μεθόδων και τεχνολογιών οφείλει να ενσωματώνει την κανονικοποίησή αυτή. Είναι χαρακτηριστική η παρακάτω διαφήμιση που αναφέρει πως «*μετά από μακροχρόνιες επιστημονικές μελέτες και πειράματα [...] Η ειδική σειρά CLARINS τονώνει του θωρακικούς μυς, που αποτελούν το φυσικό στηθόδεσμο και δίνει τέτοιες αναλογίες στην ανάγλυφη μορφή του στήθους, ώστε να συμβαδίζει απόλυτα με την όλη γραμμή και κομψότητα του σώματος*».

²⁸² *Γυναίκα*, 13.10.1976, 698.

²⁸³ *Γυναίκα*, 31.07.1968, 484.

Μαθήματα όμορφιάς Clarins για την αισθητική του στήθους

Το στήθος!... ανεκτίμητο στολίδι κάθε γυναίκας, αλλά και το πιο ευαίσθητο σημείο στη φθορά του χρόνου... Πρώτο αυτό θα ύποσται τις συνέπειες από ένα άπιαστο αδυνάτισμα ή μία έγκυμοσύνη... Η CLARINS για να προστατεύσει το στήθος σας από τη φθορά του χρόνου, δημιούργησε, ύστερα από μακροχρόνιες επιστημονικές μελέτες, ύστερα από μία σειρά άγνων προϊόντων από φυτικά εκχυλίσματα και λάδια, που επαναφέρουν το στήθος στη φυσική του κατάσταση, με άπλο, σίγουρο και υγιεινό τρόπο.

Η ειδική σειρά CLARINS για το στήθος, τονώνει τους θωρακικούς μύς, που αποτελούν το φυσικό στηθόδεσμο και δίνει τέτοιες αναλογίες στην ανάπλαση μορφή του στήθους, ώστε να συμβαδίσει απόλυτα με την όλη γραμμή και κομψότητα του σώματος.

Έκατομμύρια γυναίκες στο Παρίσι και σ' όλο τον κόσμο, εμπιστεύονται την όμορφιά τους στην CLARINS, γιατί τα προϊόντα της είναι δοκιμασμένα δερματολογικώς και βρίσκονται υπό συνεχή έλεγχο αποτελεσματικότητας στα παγκοσμίου φήμης Ινστιτούτα της.

Σειρά Προϊόντων Έγγυημένα 100% από Έκχυλίσματα Φυτών
Αμυγδαλές, γαλακταμια, λάδια, λωσόν πρωτεΐνων.

CLARINS
PARIS

ή φυσική προστασία όμορφιάς

Θα τα βρείτε στην CLARINS Ακαδημίας 16, τηλ. 36.27.671 και σε όρισμένα καλά καταστήματα και φαρμακεία.
Έχετε στην CLARINS 11-1 να σας δώσουμε δωρεάν συμβουλές για την όμορφιά σας.

#764, 25.04.1979: Η διαφήμιση συνοδεύεται

από δυναμικές γραμμές, που επιδεικνύουν την ανόρθωση του στήθους.

MASPO. Γερμανική συσκευή μασάζ δυνατή σε 20 watt. Πωλείται στην Ελλάδα από το 1934 με 15 ανταλλακτικά. Μεγαθύνει τον άτροφικό μαστό. Σφίγγει, ανορθώνει τη χαλάρωση - πτώση. Αποβάλλει τα λίπη του μαστού με 5 μεγέθη. Έξαλείφει τις ρυτίδες. Έξαφανίζει κυτταρίτιδα, πάχος. Έχει μεγάλη επιτυχία στο στήθος - κυτταρίτιδα. Επίσκεψη και δοκιμή δωρεάν.

MASPO. Συσκευή δυνατή 20 watt εξαφανίζει άμεσα ΚΥΤΤΑΡΙΤΙΔΑ, ΠΑΧΟΣ, ΚΙΡΣΟΥΣ, ΑΡΘΡΙΤΙΚΑ, ΠΟΝΟΚΕΦΑΛΟΥΣ, ΠΡΟΣΤΑΤΗΝ, ΕΚΖΕΜΑ με τα 15 εξαρτήματά της. Ζητήστε μηχανήμα ισχυρόν 20 watt δια να θεραπευθήτε... Διαθέτομεν και 10 - 15 watt, αλλά δεν τα συνιστάμεν όμως δια τας ανωτέρω θεραπείας. Επίσκεψη και δοκιμή πάντα δωρεάν.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΖΩΣΩΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΡΑΓ. ΣΕΡΒΙΑΣ 7 (έντός τής στοάς στο βάθος άριστερά) τηλ. 37.466

#319, 11.4.1962

Η συγκεκριμένη «συσκευή», μεγεθύνει το ατροφικό στήθος, σφίγγει και ανορθώνει το χαλαρό και μπορεί να χρησιμοποιηθεί εξίσου αποτελεσματικά και σε άλλα σημεία του σώματος. Ενώ βλέπουμε, ότι χρησιμοποιεί ισχυρά watt για να θεραπευθήτε! Θα μπορούσε να θυμίζει μια οποιαδήποτε διαφήμιση μιας τυπικής τεχνολογίας. Στις διαφημίσεις της συγκεκριμένης «συσκευής», αναφέρονται οι μονάδες μέτρησης ηλεκτρικής ισχύος, όπου σε κάποιες αναγράφεται ως *wat*, ενώ σε άλλες ως *Batt*. Καθώς επίσης, σκιαγραφεί το ιδεατό στήθος στο οποίο μπορεί να φτάσει η όποια γυναίκα, με τη χρήση της συγκεκριμένης υλικότητας «Μεγεθύνει τον ατροφικό μαστό – δυναμώνει και ανορθώνει τον μαστό από την πτώση – χαλάρωση (συνέπεια θηλασμού), λιώνει το λίπος από το μαστό». Το 1965 στη διαφήμιση προστίθεται ένα ακόμη χαρακτηριστικό, αυτό του «δυνατού μοτέρ», καθώς και τα «μεγάλα και πολλά εξαρτήματα». Στο σκεπτικό αυτό γίνεται επίκληση στην αποτελεσματικότητα, στην επιστήμη, στις καινοτόμες μεθόδους που χρησιμοποιούν.

#373, 06.05.1964

#395, 10.03.1965 γίνεται χρήση μονάδων μέτρησης, οι οποίες έχουν γραφτεί λάθος. Bat

Μια άλλη συσκευή με μπαταρίες εγγυάται με δέκα λεπτά χρήσης ημερησίως, την απόκτηση του πολυπόθητου νεανικού στήθους. Αποτελεί κατά κάποιο τρόπο πολυμηχάνημα, μιας και δύναται να εφαρμοστούν επιπρόσθετα εξαρτήματα, ώστε να βελτιώσει την όψη κι άλλων σημείων του σώματος. Ακόμα μία θεραπεία έρχεται για να βελτιώσει τη μη επιθυμητή όψη του στήθους. Αυτή διαρκεί δώδεκα μέρες και χρειάζεται εφαρμογή τριών έως τεσσάρων ωρών ημερησίως, τοποθετώντας επιθέματα στήθους εμποτισμένα με «ζωογόνο ορρόν». Η μέθοδος αυτή μπορεί να αναγνωρίσει τις ανάγκες του στήθους, κατανοώντας και βοηθώντας ανάλογα με το εάν χρειάζεται να αυξηθεί ή να μειωθεί ο όγκος του «με καταπληκτική ταχύτητα».

deko-graph
be lie e

Ένα τέλει στήθος

Με την θεραπεία DISCO-SEINS θ' αποκτήσετε ένα υπέροχο στήθος, στρογγυλό, στερεό και καλοσχηματισμένο.

Σύμφωνα με την απόλυτα νέα μέθοδο-πρακτική και έντελως διακριτική - τοποθετώντας ένα δίσκο έμβλαπτισμένον σέ ζωογόνον όρρον, σέ κάθε στήθος τό πρωτ ή τό θράδυ πού θά πλαγιάσετε, επί 3-4 ώρες. Θά μεταμορφώσετε τό στήθος σας σέ λίγες μέρες και άνάλογο με την περίπτωση σας, τό στήθος θ' άναπτυχθούη ή θά άδυνατίσουη με καταπληκτική ταχύτητα.

Η άποτελεσματικότητα της θεραπείας DISCO-SEINS είναι ήγγυημένη.

Κάθε θεραπεία (διάρκείας 12 ήμερών), συνοδεύεται από ένα ειδικό σουτιέν.

Η θεραπεία εφορμύζεται κατ' όϊκον.

Τιμή κυτίου 12 θεραπειών 350 δραχ. πλέον τό έξοδο άποστολής.

Διά σοβαράς περιπτώσεις ή επανάληψις είναι άναγκαία, γράψατε λεπτομερείς της περιπτώσεώς σας, ζητήσατε πληροφορίες.

Διά κανονικός περιπτώσεις εφορμώσατε κατά καιρούς μήη άφήγυετ' ενα δημιουργηθούη σοβαρά καταστάσεις. Διατηρήσατε.

ΜΕ ΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ disco-seins

- ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΙ
- ΘΕΡΑΠΕΥΕΙ
- ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ
- ΑΔΥΝΑΤΙΖΕΙ
- ΔΙΑΤΗΡΕΙ
- ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΕΙ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
E. ΖΑΡΚΑΔΑ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΟΛΩΝΑΚΙΟΥ 21
ΤΗΛ. 632.100 ΑΘΗΝΑΙ 138

Τό πρωτ 9-1 κατόπιν ραντεβού. Τό άπόγευμα 4.30-8.30.

Διά την έπαρχίαν άποστέλλεται έναντι ταχυδρομικών έπιταγών. Ν' άναφέρετε τί ζητήτε άνάπτυξιν, δυνάμωμ ή άδυνάτισμα.

Laboratoires de France
PARIS

490, 23.10.1968

Έχει ενδιαφέρον να δούμε πώς αλλάζουν οι διαφημίσεις αυτής της θεματικής μέσα στα χρόνια. Το λεξιλόγιό τους διευρύνεται και αναπτύσσεται η ιατρική και τεχνολογική ορολογία καθώς και η ανθρώπινη ανατομία αποκτούν κεντρικότητα, εμπνέοντας αξιοπιστία. Οι επικλήσεις σε επιστήμονες είτε σε σχέση με τη διαδικασία κατασκευής των συσκευών και προϊόντων είτε αναφορικά με την πιστοποίηση αυτών, πολλαπλασιάζονται. Η αναδυόμενη βιομηχανία της ομορφιάς και υγείας του σώματος, έρχεται και πατάει στα γερά κρατήματα, που είχε χτίσει όλο αυτό το διάστημα η επιστημονίζουσα ρητορεία που συναντάται στις εφημερίδες και τα περιοδικά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της αμπούλας «*Incosileron*», η οποία όπως μας ενημερώνουν οι διαφημίσεις «ενισχύει τον σπογγώδη ιστό και αναπτύσσει τους μικρούς ατροφικούς μαστούς. Και επαναφέρει στη θέση τους τα χαλαρά άτονα στήθη». Το παρακάτω προϊόν διαφημίζεται ως εγκεκριμένο από το Ανώτατο Υγειονομικό Συμβούλιο του Κράτους και φέρει την πιστοποίηση της ιατρικής επιστήμης καθώς «Οι καλύτεροι ιατροί τις συνιστούν ανεπιφυλάκτως». Μάλιστα, προτείνεται η προληπτική χρήση, όπως ακριβώς η επιστήμη της ιατρικής είθισται να προτείνει.

Αμπούλες για τὸ στήθος

Έχετε μικρό - άτροφικό ή χαλαρό στήθος; Χρησιμοποιήστε τις αμπούλες "SILERON"

Είναι τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν Παγκοσμίως, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ στήθους. Ἐγκριμέναι ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, αἱ ἀμπούλαι SILERON χρησιμοποιοῦνται ἐξωτερικῶς διὰ μαλάξεων.

Ὑποβοηθοῦν σαφῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτροφικῶν μαστῶν. Ἐπαναφέρου τὸν μυϊκὸν τόνον καὶ τὴν σφριγηλότητα εἰς χαλαρά, ἄτονα, πλαδαρά στήθη.

Αἱ ἀμπούλαι SILERON εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ προληπτικῶς.

Οἱ καλύτεροί ἰατροὶ τὴς συνιστοῦν ἀνεπιφυλάκτως. Εἶναι προῖον ἐμπιστοσύνης καὶ ἀποτελεῖ θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν διατήρησιν νεανικοῦ στήθους ἀσχετῶς ἡλικίας. Πωλοῦνται εἰς τὰ κεντρικὰ φαρμακεία.

Διὰ περισσότερὰς πληροφορίας τηλεφωνήσατε: Ἀθήνας 540.798 Θεσσαλονίκη 76.254

ἀμπούλες SILERON

#564, 25.08.1971

Τὸ στήθος σας καὶ τὰ μάτια σας

1. AN EXETE MIKPO ATPOΦIKO CTHTHOΣ
2. AN TO CTHTHOΣ CAC ΠAPOYCIAZEI XAΛAPΩCII

Προποιοιθῆτε τὸ ἀμέσως μὲ ἀμπούλες SILERON.

Εἶναι ἐγκριμέναι ἀπὸ τὸ Ἀνώτατο Ὑγειονομικὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους.

Χρησιμοποιοῦνται ἐξωτερικῶς διὰ μαλάξεων.

Ἀποτελοῦν παγκοσμίως τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν μέσον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ στήθους.

Ὑποβοηθοῦν σαφῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀτροφικῶν μαστῶν. Ἐπαναφέρου τὸν μυϊκὸν τόνον καὶ τὴν σφριγηλότητα εἰς τὰ χαλαρά, ἄτονα, πλαδαρά στήθη.

Οἱ ἀμπούλες SILERON εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ προληπτικῶς.

Οἱ καλύτεροί ἰατροὶ τὴς συνιστοῦν ἀνεπιφυλάκτως. Εἶναι προῖον ἐμπιστοσύνης καὶ ἀποτελεῖ θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν διατήρησιν νεανικοῦ στήθους ἀσχετῶς ἡλικίας. Πωλοῦνται εἰς τὰ φαρμακεία καὶ τὰ καταστήματα καλλυντικῶν.

Διὰ περισσότερὰς πληροφορίας τηλεφωνήσατε: Ἀθήνας 540.798 Θεσσαλονίκη: 76.254.

ἀμπούλες SILERON

#609, 16.05.1973

**«Θέλω στήθος σφριγηλό καὶ πλούσιο...»
-ΝΑΙ, μὲ INCOSILERON!**

Τὰ δύο εἰδικὰ βιολογικὰ προῖοντα, ἐγκριμένα ἀπὸ τὸ Κρατικὸ Ἐργαστήριον Ἐλέγχου Φαρμάκων: * Incosileron σὲ ἀμπούλες γιὰ τοπικὴ θεραπεία: Ἀναπτύσσει καὶ σφίγγει τὸ στήθος, σμιλεῖναι τὴ σιλουέτα. * Incosileron βιολογικὸ λάδι (φιᾶλη) γιὰ δλόκληρο τὸ σῶμα: Καταπολεμᾷ τὴ χαλάρωση, σφίγγει τοὺς μηρούς, τὴν κοιλιά, τὴς γάμπες, τὰ μπράτσα. Ἐξαφανίζει τὸ διπλοσάγονο, λειαίνει τὸν αὐχένα, ὁμοομοῖναι τὸ νεκρολέ.

#752, 08.11.1978

Εδώ βλέπουμε ένα ενδιαφέρον παράδειγμα μιας σειράς από διαφορετικές διαφημίσεις της ίδιας εταιρείας με ίδια ρητορεία.

INCOSILERON, ΓΙΑ ΣΤΗΘΟΣ ΣΦΡΙΓΗΛΟ, ΣΩΜΑ ΧΩΡΙΣ ΧΑΛΑΡΩΣΗ...

“Ένα θέμα πάρα πολύ βασικό, που άμεσα συνδέεται με το αδυνάτισμα: Η χαλάρωση. Κάθε φορά που χάνουμε κάποια κιλά ο κίνδυνος παραμονεύει... Γι’ αυτό σ’ας θυμίζουμε δύο βιολογικά προϊόντα, έγκριμένα από το ‘Ανώτατο ‘Υγειονομικό Συμβούλιο. Τό «Incosileron» σε άμπουλες: Ένισχύει τόν απογώδη ιστό, αναπτύσσει τούς μικρούς άτροφικούς μαστούς. Καί επαναφέρει στή θέση τούς τά χαλαρά, άτονα στήθη. Τό «Incosileron» σε φιαλίδιο: Μεγαλύτερη ποσότητα, για θεραπεία σε δλόκληρο τό σώμα. Διατηρεί κοριτσίστικο τό λαιμό, εξαφανίζει τό διπλοσάγγο, λειαινεί τόν αύχένα, τό ντεκολτέ. Καταπολεμά τή χαλάρωση στούς μηρούς, στίς γάμπες, στά μπράτσα. Θα τά θρῆτε στά φαρμακεία καί τά καλά καταστήματα καλλυντικῶν. Για πληροφορίες: ‘Αθήνα Inco Hellas, τηλ. 272.10.10, Θεσ)νίκη Finofar, τηλ. 276.254, Λευκωσία 72.800.

#695, 01.09.1976

τέλειο στήθος

ΕΝΑ ΠΑΛΙΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Κάθε γυναίκα σήμερα μπορεί να αποκτήσει ένα στήθος με τέλειο σχήμα, χωρίς να καταφύγει σε ηλεκτρισμό, μασάζ, ορμόνες, λουσιόν, αλοιφές και παλ...

#716, 22.06.1977

→ ΤΟ ΣΤΗΘΟΣ

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΕΙΤΕ «INCOSILERON»! Δυό ειδικά βιολογικά προϊόντα, έγκριμένα από τό ‘Ανώτατο ‘Υγειονομικό Συμβούλιο: * Σε άμπουλες για τοπική θεραπεία: ‘Αναπτύσσει καί σφίγγει τό στήθος, σμιλεύει τή σιλουέτα. * Σε φιαλίδιο (μεγαλύτερη ποσότητα) για δλόκληρο τό σώμα: Καταπολεμά τή χαλάρωση, αδυνάτιζει, σφίγγει τούς μηρούς, τήν κοιλιά, τίς γάμπες, τά μπράτσα. ‘Εξαφανίζει τό διπλοσάγγο, διορραφεί τό ντεκολτέ.

#743, 05.07.1978

«Θέλω στήθος σφριγηλό καί πλούσιο...»

-ΝΑΙ, με INCOSILERON!

Τά δύο ειδικά βιολογικά προϊόντα, έγκριμένα από τό Κρατικό ‘Εργαστήριο ‘Ελέγχου Φαρμάκων: * INCOSILERON σε άμπουλες για τοπική θεραπεία: ‘Αναπτύσσει καί σφίγγει τό στήθος, σμιλεύει τή σιλουέτα. * INCOSILERON βιολογικό λάδι (φιάλη) για δλόκληρο τό σώμα: Καταπολεμά τή χαλάρωση, σφίγγει τούς μηρούς, τήν κοιλιά, τίς γάμπες, τά μπράτσα. ‘Εξαφανίζει τό διπλοσάγγο, λειαινεί τόν αύχένα, διορραφεί τό ντεκολτέ.

#755, 20.12.1978

ΑΥΤΟ ΤΟ ΣΩΜΑ ΟΛΕΣ ΤΟ ΠΟΘΟΥΝ ΔΗΛΚΕΙ ΜΟΝΟΝ ΣΤΗΝ

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΕ ΣΑΙ ΘΑ ΔΗΛΚΗ ΕΑΝ ΧΡΗΣΙΜΟ-
ΠΟΗΣΗΤΕ ΦΥΣΙΚΑ ΣΕ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΛΟΣΙΟΝ
ΠΟΥ ΕΠΕΚΡΑΤΗΣΑΝ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ
ΑΠΟ 1.000.000 ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ ΓΥΝΑΙΚΕΣ.

BLAU BUSTE: Ακαταμάχητος λοσιόν που διατηρή τὸ στήθος στὴν νεανική του μορφή καὶ ἐπαναφέρει τὸ πεσμένο καὶ πλαδαρὸ.

BLAU MAIGRE: Ἀδυνάτισμα - Σφύξιμο τῶν ἰσθῶν - Κυτταρίτις - Τόνωση - Χαλάρωση.

BLAU MAGIQUE: Ἡ λοσιόν που ἐξασφαλίζει ἀγκῶνες, φτέρνες, γόνατα καὶ ἀστραγάλους θελοῦδινους. Χαρίζει στὰ χέρια σας, ὅσο καὶ ἀν τὰ ταλαιπωρήτε, ἓνα ὁπάλὸ δέριμα.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ BLAU
ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΑΒΛΑΒΗ ΧΩΡΙΣ ΟΡΜΟΝΕΣ

Πωλοῦνται εἰς τὰ φαρμακεία καὶ καλὰ κἀταστήματα καλλυντικῶν.

ΠΑΡΟΡΟΦΟΡΕΙΑΙ - Χονδρική πώλησις: Ἀθῆναι 234-972
Θεσ/νίκη 73-521, Πειραιῆς 4623-956, Λακωνία Κύπρου 62-950

#581, 19.04.1972

BLAU
ἡ λεπτομέρεια
τῆς ὀμορφίᾶς σας

LOTION BLAU MAIGRE
ΛΟΣΙΟΝ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ

LOTION BLAU BUSTE
ΛΟΣΙΟΝ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ

BLAU BUSTE διατηρεῖ τέλειο τὸ στήθος, ἐπαναφέρει τὸ πεσμένο καὶ πλαδαρὸ. **BLAU MAIGRE** ὁμο νεανικὸ χωρὶς κυτταρίτιδα καὶ λιπώδη ἐξογκώματα. Καὶ τῶρα ἡ **BLAU MAGIQUE**. Σὲ κάθε κουτί **BLAU BUSTE** καὶ **BLAU MAIGRE** ὑπάρχει ἡ χαρακτηριστικὴ ἐτικέττα παραλαβῆς δείγματος **ΔΩΡΕΑΝ** τῆς νέας καταπληκτικῆς λοσιόν **BLAU MAGIQUE**.
Πωλοῦνται στὰ φαρμακεία καὶ καλὰ κἀταστήματα καλλυντικῶν.
Παροφφορῶν - Χονδρική Πώλησις
Ἀθῆναι - τηλ. 224.972 Πειραιεύς 46.23.956 Θεσ/νίκη 73.621 Λευκωσία Κύπρου 62.950

Ἐντός τοῦ κουτιοῦ εὑρίσκατε
ΔΩΡΕΑΝ διὰ τὴν παραλαβὴν δείγματος τῆς νέας
LOTION BLAU MAGIQUE

#564, 25.08.1971

**πρόβλημα
χαλαρού στήθους ;
ή BIODHERM
άπαντᾶ με τήν κρέμα BUSTE "R"**

Με τήν κρέμα αὐτή
τό στήθος σας
θά διατηρήσει
τήν σφριγνλό-
τητά του.
Τό στήθος
εἶναι ἕνα
εὐδραυστο
ὄργανο.
Χαλαρώνει

εὐκόλα γιατί ἀποτελεῖται ἀπό ἕνα σύνολο ἰστών μέ ὄχι
ἀρκετό μυϊκό σύνδεσμο.

Ἡ θέσις τοῦ στήθους ἐξαρτᾶται κατά ἕνα μεγάλο
μέρος ἀπό ἕνα εἶδος φυσικοῦ ὑποστηρίγματος:

Τοῦ δέρματος.

Στήν ἡλικία πού τό στήθος δημιουργεῖται ὄλοι
οἱ ἰστοί του εἶναι σταθεροί. Ἀλλά ἡ ἀστάθεια ἑνός ἀπό
αὐτούς μπορεῖ νά παρασύρει τήν πτώσις τοῦ στήθους.

Ἀκόμη ἐάν τό δέγμα ὑφίσταται διαστολές
(ἐγκυμοσύνη- παχυσαρκία), ἀνοίγει, χάνει τήν
ἐλαστικότητά του καί τήν σταθερότητά του καί δέν
ἐκπληρώνει πλέον τόν ρόλο τοῦ ὑποστηρίγματος.

Ἐάν οἱ ἰστοί χάσουν τόν ὄγκο τους (μετά ἀπό ἕνα
ἀδυναμία παραδείγματος χάρι) τό περικάλυμμα
τοῦ δέρματος δέν εἶναι πλέον γεμάτο καί τό στήθος
χαλαρώνει.

Πρέπει λοιπόν νά χρησιμοποιήτε κανονικά
μιά κρέμα πού θά δώση στους ἰστούς τά συστατικά
πού θά συμβάλλουν στό νά διαφυλαχθῆ ἡ ὀμορφιά
τοῦ στήθους καί θά σταματήσουν τό χαλάρωμα του.

Γι' αὐτό ἡ BIODHERM σᾶς συμβουλεύει νά
χρησιμοποιήσετε τήν κρέμα BUSTE R. κρέμα εἰδικά
μελετημένη, γιά τήν ἐνίσχυσις τοῦ στήθους μέ βάση
τό plancton thermal καί διάφορα ἐνεργητικά
ἐκχυλίσματα.

Τί εἶναι τό plancton thermal; Μιά πλούσια οὐσία
πού ἡ σύστασή της μοιάζει μέ αὐτήν τοῦ ἀνθρωπίνου
δέρματος. Γεννιέται στό θειοῦχα νερά τῆς πηγῆς τοῦ
MOLITG LES BAINS τῶν Γαλλικῶν Πυρηναιῶν ἀπ' ὅπου
ἡ BIODHERM τό συλλέγει.

Κάτω ἀπό τήν ἐπίδρασις τῆς κρέμας BUSTE R.
πού εἶναι φτιαγμένη μέ βάση αὐτό τό plancton
δημιουργεῖται μιά διέγερσις πού ἐπιτυγχάνει τήν
σύσφιξη τῶν ἰστών καί τήν ὀμορφιά τοῦ δέρματος.

Μή περιμένετε νά εἶναι ἡ πτώσις ἢ χαλάρωσις
μεγάλη γιά νά ἀρχίσετε τήν χρῆσις.

Χρησιμοποιήτε τήν CREME BUSTE R μέ μεθοδι-
κότητα ἀμέσως μόλις τό στήθος σας βρίσκεται σέ
κίνδυνο.

Biotherm

PARIS - MONACO

πηγή ὀμορφιάς

à Base de Plancton Thermal de Molitg-les-Bains

πρόβλημα πολύ μικρού στήθους; ή BIODHERM άπαντᾶ με τὴν κρέμα BUSTE "D"

Εἶναι κρέμα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη
τοῦ στήθους.

Ὁ ὄγκος τοῦ στήθους καθορίζεται
στὴν ἐποχὴ τῆς ἐφηβείας,
ἀλλὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ
ἀτροφικό με τὴν ἡλικία
ἐὰν δὲν διατρέφεται καλὰ
ἀπὸ τοὺς ἰστούς πού
περικλείουν τὸν
ἀδένα τοῦ μαστοῦ.

Τὸ νὰ ἀλλάξῃ
ὁ ὄγκος τοῦ ἀδένα εἶναι
πρόβλημα τῆς ἰατρικῆς.

Μπορεῖτε ὅμως νὰ ἐπιτύχετε μίαν αὐξησὴν τοῦ
ὄγκου τοῦ στήθους ἰκανοποιητικὴ τροφοδοτώνας καὶ
ἀναπτύσσοντας τοὺς ἰστούς.

Γι' αὐτὸ ἡ BIODHERM σᾶς συμβουλεύει νὰ
χρησιμοποιήτε τὴν κρέμα BIODHERM BUSTE D
μέ βάση τὸ plancton thermal, ἐνεργητικὰ ἐκχυλίσματα
καὶ λιπώδη συστατικά πολὺ συγγενῆ με τὴν σύστασιν
τοῦ δέρματος.

Τὶ εἶναι τὸ plancton thermal; Μία πλούσια οὐσία
πού ἡ σύστασή της μοιάζει με αὐτὴν τοῦ ἀνθρωπίνου
δέρματος. Γεννιέται στὰ θειοῦχα νερά τῆς πηγῆς τοῦ
MOLITG LES BAINS τῶν Γαλλικῶν Πυρρναίων ἀπ'
ὅπου ἡ BIODHERM τὸ συλλέγει.

Ἡ κρέμα BIODHERM BUSTE D ἀναπτύσσει τὸ
στήθος, τὸ τονώνει καὶ τὸ διατηρεῖ σὲ μίαν καλὴν
κατάστασιν ἰσορροπίας.

Γιὰ νὰ ἔχετε ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα συμπλη-
ρώνετε τίς φροντίδες σας:

— Παρακολουθώντας τὸ γενικό σας βάρος με μίαν
ὑγιεινὴν διατροφή. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρῃ κανονικό
στήθος σὲ μίαν γυναῖκα ἀφύσικα ἀδύνατη.

— Μὲ γυμναστικὴν γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ μῦς τοῦ
θώρακος κυρίως ἐὰν κάνετε μίαν ζωὴ πολὺ καθιστική.

— Μὲ ἕνα κρῦο ντους, πολὺ μικρῆς διάρκειας (30
δευτερόλεπτα γιὰ κάθε μαστό) γιὰ νὰ δημιουργηθῇ
μὴ ἐλαφρὰ ὑπεραιμία.

Μετά ἀπὸ κάθε ντους συνιστᾶται ἕνα ἐλαφρὸ
μασσάζ με τὴν κρέμα BIODHERM BUSTE D.

Biotherm
PARIS - MONACO

πηγὴ ὀμορφιάς

à Base de Plancton Thermal de Molitg-les-Bains

#697, 29.09.1976

Στὴν ἴδια γραμμὴ κύματος βλέπουμε νὰ ἀναπτύσσεται γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ ἡ ορολογία σὲ ὁλοένα πιο
επιστημονικὴ καὶ εξειδικευμένη, παραδείγματος χάριν *plancton thermal* καὶ *διάφορα ἐνεργητικὰ
ἐκχυλίσματα*.

Γιά τή σιλουέττα, τό στήθος, τήν κοιλιά, ή Biotherm έχει φροντίσει μέ τήν έκπληκτική σειρά της «φροντίδα για τό σώμα»

Μέ βάση τήν πλέονση θερμική, μα πλούσια φυσική οξεία που γεννιέται κι αναπτύσσεται στη θερμική πηγή του Mollat-les-Bains στα Γαλλικά Πυρήνια, ή Biotherm έχει δημιουργήσει τό εκπληκτικό προϊόν για τήν φροντίδα της επιδερμίδας του προσώπου και τού σώματος.

Μέ τό προϊόν αίματος της Biotherm, που παρουσιάζουμε δύο, μπορείς ν' αντιμετωπίσεις σήμερα στήθος και κοιλιά προβλήματα - άρκεϊ ή χρήση τους καθεμιά κημέρινη και αυστηρή, συνήθως επί ένα έτος.

Γιά σίγουρο τοπικό αδυναμία: Crème Amincissante Suractiive

Τό αποτελεσματικό τής κρέμας "Αμεινισάντ" εύκολα διαπερνάει τήν επιδερμίδα. Τό εκπληκτικό αυτό προϊόν έχει ειδικά μελετηθεί για τοπικό αδυναμία στην περιοχή τών γοφών, στο πάνω μέρος τών μηρών και στα γόνατα. Η έξοδος της αυτής κρέμας μπορεί να χαρακτηριστεί ότι όλες τής γυναίκες οι οποίες, ανεξαρτήτως ηλικίας, αντιμετωπίζουν πρόβλημα μη σωστής ανατομίας. Χρησιμοποιείται πρηνή ή βραδυ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο, με ελαφρό μασάζ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο, με ελαφρό μασάζ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο. Απορροφάται άμεσα.

Γιά τήν καταπολέμηση της κυτταρίτιδας και για τήν σύσφιξη: Crème A.R.

Με άλλη και λεπτή κρέμα, ή "Άλλα Ρό" προσφέρει άσος αποτελέσματα στην καταπολέμηση της κυτταρίτιδας και στην περίπτωση που έχει προηγηθεί κοιλιακή αδυναμία, κυρίως στους γοφούς, στο πάνω μέρος τών μηρών και γόνατα. Πλούσια σε plancton thermal και οργανικές φυσικές ουσίες, χρησιμοποιείται καθημερινά πρηνή ή βραδυ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο, με ελαφρό μασάζ. Απορροφάται άμεσα από τό δέρμα και τό κάνει

ευάλγιστο και λείο.

Γιά τήν ανάπτυξη τού μικρού στήθους: Crème Buste "D"

Μία πολύ αποτελεσματική κρέμα, που αναπτύσσει, τόνώνει και κάνει όμορφο τό μικρό στήθος. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μετά την ηλικία τών 18 ετών, όταν τήν τή στήθος έχει ολοκληρωτικά σχηματιστεί.

Πλούσια σε φυσικά αυστηρά, εκχυλισματα, «Ντε» πρέπει να χρησιμοποιηθεί καθημερινά, πρηνή ή βραδυ, με ελαφρό μασάζ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο. Απορροφάται άμεσα.

Γιά τήν σύσφιξη και τόνωση τού στήθους: Crème Buste "R"

Όταν τό στήθος είναι μεγάλο ή παρουσιάζει χαλαρότητα ή Κρέμα Μπουστ "R" αποτελεί μόνον κρέμα με μεγάλο στήθος και στις γυναίκες που αντιμετωπίζουν προβλήματα χαλαρότητας με τήν εγκύμωση ή μετά άπο άδεια. Χρησιμοποιείται καθημερινά, πρηνή ή βραδυ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο. Απορροφάται άμεσα από τό δέρμα.

Γιά τήν σύσφιξη της κοιλιάς: Crème Pour Le Ventre

Η Κρέμα Pour Le Ventre είναι μία μεγάλη πρωτότυπη τής Biotherm. Συσφίγγει τό χαλαρόμένο και διεσπομένο έδαφος τής κοιλιάς. Προσφέρει ενεργητικά αποτελέσματα, όταν ή έλλειψη ασπίδας, προκαλεί χαλαρότητα και πόνους. Πλούσια σε δραστικά φυσικά αυστηρά και thermal, μπορεί να χρησιμοποιηθεί άπο όλες τής ηλικίες καθημερινά, πρηνή ή βραδυ, κατά προτίμηση μετά τό μπάνιο, με ελαφρό κυκλικό μασάζ στην κοιλιά. Άρκεϊ, ελαφρά και καθόλου λιπαρή, απορροφάται άμεσα από τό δέρμα.

Τά προϊόντα Biotherm πωλούνται μόνο από αυστηρά επιλεγμένα καταστήματα.

#743, 05.07.1978: Η συγκεκριμένη σειρά κρεμών, έχει να

παρουσιάζει δυο κρέμες αφιερωμένες στο στήθος. Η μια αφορά στην ανάπτυξη του μικρού στήθους και η άλλη στη σύσφιξη του. Τα συστατικά που αναφέρονται στην κρέμα ανάπτυξης προκειμένου να «κερδίσουν» το κοινό, είναι *φυσικά συστατικά, έλαια, εκχυλισματα και plankton thermal*. Όροι άγνωστοι σε εμάς και μπορούμε να παρατηρήσουμε πως κάθε εταιρεία αναφέρεται σε άλλους, προκειμένου να αναφερθεί στην επιστημονικότητα της κάθε διαφήμισης.

Τα παραπάνω συνοψίζονται στο άρθρο του 1974 με τίτλο: «*Το σουτιέν δε φοριέται πια*»,²⁸⁴ δείχνοντας μια γυμνόστηθη γυναίκα, να διαφημίζει την επιστημονική συσκευή *MS (εμ-ες)*, που εξασφαλίζει τρία διαφορετικά προγράμματα σχετικά με το στήθος: αύξηση, σύσφιξη και διατήρηση. Αυτή η «*επαναστατική επιστημονική συσκευή*» εγγυάται όλα αυτά, δίχως επαφή με το ίδιο το στήθος. Επινοήθηκε από *Ιατρούς, Φυσιοθεραπευτές, και Γυμναστές*. Πιστοποιείται λοιπόν, και με το άρθρο αυτό, το πέρασμα των τεχνολογιών υποστήριξης του στήθους ως εξωτερικά τεχνήματα, όπως το σουτιέν, στην ενσωμάτωση των πειθαρχήσεων αυτών στο ίδιο το στήθος. Περιέχει οδηγίες χρήσεως, εντός δυο εβδομάδων θα είναι εμφανή τα αποτελέσματα, ενώ σε οκτώ εβδομάδες θα είναι εμφανές το τελικό αποτέλεσμα. Ύστερα από αυτό, αρκεί ένα πρόγραμμα συντήρησης. Το προϊόν αυτό, εγγυάται μεταξύ άλλων: *προσωπική ευτυχία, κοινωνική διάκριση, καλλιτεχνική επιτυχία*. Ενώ, υπόσχεται ότι είναι ένα δώρο, το οποίο θα το χρησιμοποιήσουν και οι κόρες των αγοραστριών, λόγω της διαχρονικότητας του προβλήματος και της ανθεκτικότητας της επιστημονικής συσκευής. Στη δεύτερη διαφήμιση, βλέπουμε πως το στήθος είναι σε πρώτο πλάνο στη φωτογραφία, αλλάζοντας ο τρόπος που αυτό πλέον απεικονίζεται: δεν είναι πια μια ζωγραφιά μιας γυναίκας και του στήθους της, αλλά μια φωτογραφία.

²⁸⁴ *Γυναίκα*, 20.03.1974, 631.

‘Η όμορφα και πώς διατηρείται

Μιά ενδιαφέρουσα γνωριμία με την CLARINS-PARIS

Ένας μεγάλος συγγραφέας είπε κάποτε: Ξέρετε ποιός ήταν στην πραγματικότητα ο Φόστος; Ένας κοσμετολόγος! Γιατί η έρευνά του για την αιώνια νεότητα, δεν ήταν τίποτ' άλλο παρά μία έρευνα σαν αυτή που γίνεται σήμερα στα επιστημονικά εργαστήρια προϊόντων ομορφιάς. Και ο Μεφιστοφελής δεν ήταν παρά ένας μεγάλος χημικός. Αλλά ως δούμε ποιές είναι οι δυνατότητες της σύγχρονης κοσμετολογίας και τι ακριβώς προσφέρουν τα προϊόντα ομορφιάς στη διατήρηση της νεότητας. Και όταν λέμε προϊόντα ομορφιάς εννοούμε αυτά που έχουν σαν βάση ή αποτελούνται αποκλειστικά από φυσικά εκχυλίσματα κι' όχι χημικές ουσίες που είναι τόσο επιβλαβείς για την επιδερμίδα του ανθρώπου και ιδιαίτερα της γυναίκας.

‘Η CLARINS σέβεται τη φύση και τη γυναίκα.

Πριν από χρόνια ιδρύθηκε στο Παρίσι μία πρωτοπόρος βιομηχανία που χρησιμοποίησε αποκλειστικά φυσικά εκχυλίσματα για την διατήρηση της ομορφιάς του προσώπου, του σώματος και του στήθους. ‘Η βιομηχανία αυτή, που ακούει στο όνομα CLARINS, αγαπά τη φύση και σέβεται πραγματικά τη γυναίκα, γι' αυτό και δεν ασχολείται καθόλου με τα προϊόντα μακιγιάζ, αλλά μόνο με προϊόντα που αποδεδειγμένα συντελούν στην ανανέωση των επιδερμικών ιστών και στην ενυδάτωση της επιδερμίδας με αποτέλεσμα την ανανέωση του δέρματος. Από τότε μέχρι τώρα η CLARINS σιγά-σιγά καθιερώθηκε στη συνείδηση του γυναικείου πληθυσμού, όχι μόνο της Γαλλίας, αλλά και των περισσότερων Ευρωπαϊκών χωρών. Δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα η CLARINS κατέχει μία απ' τις πρώτες θέσεις στην αγορά της Γαλλίας και μία αξιολύγυτη σειρά στις αγορές όλου του κόσμου. Ίσως αναρωτηθεί κανείς πού όφειλεται αυτή η επιτυχία. Πού άλλο; Στην ανάγκη που έχει η σημερινή

γυναίκα να προστατευθεί απ' τους μύριους εχθρούς που την περιβάλλουν, με πρώτο τη μόλυνση του περιβάλλοντος, η οποία έχει σαν συνέπεια να καταστρέφει μεταξύ άλλων και την επιδερμίδα της γυναίκας.

‘Η φυσική προστασία που προσφέρουν τα προϊόντα ομορφιάς CLARINS συνίσταται κατά κύριο λόγο στα φυσικά εκχυλίσματα τα οποία περιέχουν ενεργά συστατικά και τα οποία χρησιμοποιεί ακόμη και η φαρμακευτική. Τα ενεργά αυτά συστατικά είναι πολύπλοκες ενώσεις, τις οποίες δημιουργεί η φύση και είναι αδύνατο να παρασκευασθούν ακόμα και στο πιο σύγχρονο χημικό εργαστήριο. Αυτά τα φυσικά συστατικά, που χρησιμοποιεί αποκλειστικά η CLARINS, έχουν τρυφερές ανανεωτικές ιδιότητες. ‘Η ALLANTOINE σαν παράδειγμα έχει την ιδιότητα να αναπλάθει και να ζωογονεί τους επιδερμικούς ιστούς. ‘Η Διαστάση που υπάρχει στα εκχυλίσματα ανανά είναι ένα από τα συστατικά που περιέχονται στις ανανεωτικές αμπούλες προσώπου της CLARINS και παίζει το σημαντικότερο ρόλο στο μεταβολισμό του δέρματος, αυξάνει την ελαστικότητα του, δερμάτος και εξουδετερώνει τα νεκρά κύτταρα.

‘Η CLARINS έχει μία ολοκληρωμένη σειρά προϊόντων περιποίησης προσώπου, σώματος και στήθους. Για το πρόσωπο υπάρχει γαλακτώμα, λοσιόν από εκχυλίσματα φυτών των Άλπεων, εκχυλίσματα από χαμομήλι, από φύτρες σιταριού (φυσική διτομήνη Ε) γεντιανή, σόνια, τήλιο, μυρτιά κ.λ.π. Κρέμες σιταριού (φυσική διτομήνη Ε) λεβάντα, κάρδαμο, ορχιδέα, γεράνι, λιντό, κ.λ.π. Ζελέ γύρω από τα μάτια από διάφορα φυτικά εκχυλίσματα, μάσκες τήλιγκ και αμπούλες προσώπου. Για το σώμα έχει λοδία από φυτικά εκχυλίσματα που καταπολεμούν την κυτταρίτιδα και τη χαλάρωση και διατηρούν το σώμα σφριγηλό. Κρέμες αδυνατισματος με αποτελεσματικές ιδιότητες, όπως αποδείχθηκε από διάφορες επιστημονικές έρευνες στο Παρίσι, Γαλακτώμα που διατηρεί ελαστικό το δέρμα του σώματος, το όποιο ως γνωστόν φθίνειται πιο γρήγορα από την επιδερμίδα του προσώπου.

‘Η CLARINS υπήρξε πρωτοπόρος στην αίσθητική του στήθους. Τα προϊόντα της γι' αυτή την περίπτωση είναι φυτικά γαλακτώματα και αμπούλες που συντελούν στην σύσφιξη, η δέ χρήσις τους δεν γίνεται επάνω στο στήθος αλλά γύρω απ' αυτό και στους θωρακικούς μύς που το συγκρατούν.

‘Η CLARINS και η προσφορά της στην Έλληνίδα γυναίκα.

Πριν ένα χρόνο, που ήρθε η CLARINS στην Ελλάδα τα προϊόντα της ήταν προνόμιο των ελίτων γυναικών που είχαν την ευκαιρία να ταξιδεύουν στη Ευρώπη και ειδικά στο Παρίσι. Σήμερα δίνεται η δυνατότητα σε κάθε Έλληνίδα να προμηθευθεί τα προϊόντα ομορφιάς CLARINS τα οποία εισάγονται συσκευασμένα από το Παρίσι και αναγράφουν επάνω την πλήρη σύνθεσή τους. Παρ' όλη δε τη δασμολογική επιβάρυνση οι τιμές της δεν έχουν καμιά σημαντική διαφορά με τις τιμές των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Σήμερα όλο και περισσότερες Έλληνίδες, για την περιποίηση και διατήρηση της ομορφιάς τους, δείχνουν την προτίμησή τους στα προϊόντα CLARINS. Αυτό φαίνεται από την συνεχή άνοδο των πωλήσεων. Τα προϊόντα CLARINS μπορείτε να τα βρείτε στο κεντρικό κατάστημα CLARINS Ακαδημίας 16 σε όρισμένα καλά καταστήματα και φαρμακεία.

#757, 17.01.1979

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, γινόμαστε μάρτυρες μιας ακόμη στροφής, όπου οι τεχνολογίες σύσφιξης στήθους και σώματος διαφημίζονται, δεν είναι πλέον παράγωγα κλειστών εργαστηρίων και χαρισματικών επιστημόνων, αλλά απομονωμένες φυσικές ουσίες, που συναντάει κανείς απλόχερα στη φύση. Είναι μια στροφή που προοικονομεί την τάση για φυσικά και βιολογικά προϊόντα. Παρόλα αυτά, δε λείπουν τα επιστημονικά δάνεια που προσδίδουν έναν επιστημονικό χαρακτήρα στη διαφήμιση, τα δάνεια από την ιατρική και την ανατομία. «Η σειρά “NU” με βάση φυτικά συστατικά, μελετημένη από ειδικούς επιστήμονες, κατασκευασμένη σε σύγχρονα εργαστήρια και κατασκευασμένη με τους τελειώτερους όρους υγιεινής, δημιουργήθηκε από την πείρα του RENE GUINOT, γνωστού παγκοσμίως, σαν ερευνητού κοσμετολόγου και εφευρέτου της “HYDRADERMIE” (Πρότυπη μέθοδος βαθιάς ενυδατώσεως του δέρματος). [...] φυτικά γαλακτώματα και αμπούλες [...] η

δε χρήσις τους δεν γίνεται επάνω στο στήθος αλλά γύρω απ' αυτό και στους θωρακικούς μυς που το συγκρατούν.» Τα προϊόντα αυτά έρχονται από την Ευρώπη στην Ελλάδα από τη συγκεκριμένη πρωτοπόρο βιομηχανία.

Η περιβαλλοντική μόλυνση γίνεται ένας ακόμη βασικός εχθρός του γυναικείου δέρματος κι επομένως ακόμη και του ευαίσθητου δέρματος του γυναικείου στήθους. Στοιχεία που συναντάμε και στην παρακάτω διαφήμιση, που αναφέρει χαρακτηριστικά «Με βάση εκχυλίσματα πλακούντος και κολλαγόνο, αναζωογονούν τις ελαστικές ίνες, που αποτελούν και το φυσικό στήριγμα του στήθους». Η συγκεκριμένη διαφήμιση, δεν ξεχνά βέβαια να αναφερθεί και στο γεγονός πως στα τέλη της δεκαετίας του 1970 πως το στήθος δεν αρκεί να φαίνεται ιδανικό, αλλά να είναι: «Η μόδα είναι ελεύθερη και θέλει ένα τέλειο στήθος».

**Μπορούμε να ξεγελάσουμε με το πρόσωπο
Ποτέ όμως με το σώμα**

Ένα fond de teint δίνει ένα ώραίο φαεινό πρόσωπο, λίγο ρουζ, προβάλλει τα μάγουλα. Όλες οι γυναίκες ξέρουν αυτά τα «trucs» που αναδεικνύουν τα ώραία χαρακτηριστικά του προσώπου τους. Π γίνεται όμως με το σώμα που είναι δύσκολο να κρύψουμε τις ατέλειές του; Ο οίκος RENE GUINOT γι' αυτό το πρόβλημα δημιούργησε μία ολοκληρωμένη σειρά προϊόντων για τοπικά αδυνάτισμα, χαλάρωση και την καταπολέμηση της κυτταρίτιδας, που την ανέκασε "NU".

Η σειρά "NU" με βάση φυτικά συστατικά, μελετημένη από ειδικούς επιστήμονες, κατασκευασμένη σε σύγχρονα εργαστήρια και σκευασμένη με τους τελευταίους όρους υγιεινής, δημιουργήθηκε από την πείρα του RENE GUINOT, γινώστου παγκοσμίως, εάν έρευνητού κοσμετολόγου και εφευρέτου της "HYDRADERMIE" (Πρότυπη μέθοδος διαβίαις ενυδατώσεως του δέρματος).

"NU", μία ολοκληρωμένη σειρά προϊόντων περιποίησης για την διαφύλαξη του σώματος και του στήθους.

HUILE ANTI-RETANTION et TONIFIANTE
Περιποίηση για τοπικό αδυνάτισμα.
Όλες οι γυναίκες γνωρίζουν ότι το σφικτό και λεπτό κορμί είναι μέγιστο της γοητείας τους. Ο οίκος RENE GUINOT παρασκεύασε δύο ειδικά προϊόντα, το HUILE ANTI-RETANTION και το HUILE TONIFIANTE RELAXANTE, που βοηθούν αποτελεσματικά στο τοπικό αδυνάτισμα. Το HUILE ANTI-RETANTION είναι το προϊόν που δρά κατά της συσσωρεύσεως του λίπους, αποδραμεύοντας τους ιστούς και εναρμόνιζοντας μία λεπτή, αιδέρια ολκούμετα. Ένα σφικτό, καλοδεμένο σώμα, είναι ένα σώμα που ομορφιά προσόν της γυναίκας. Για να διατηρηθεί ή να ξαν' αποκτηθεί, ο οίκος RENE GUINOT δημιούργησε το HUILE TONIFIANTE-RELAXANTE, που έχει βάση κατευναστική και σφίγγει τους ιστούς.

HUILE BUSTE-AMPOULES BUSTE-ELASTOBUSTE
Περιποίηση και σφύφιξη στήθους.
Η μόδα είναι ελεύθερη και θέλει ένα τέλειο στήθος. Διατηρήστε την νεανικότητα και RENE GUINOT, προληπτικά, θεραπευτικά ή για μία περιποίηση «οοκ». Με βάση εκχυλίσματα πλακούντος και κολλαγόνο, αναζωογονούν τις ελαστικές ίνες, που αποτελούν και το φυσικό στήριγμα του στήθους. **ΔΕΝ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΟΡΜΟΝΕΣ.** Το πρόγραμμα περιποιήσεως του στήθους βασίζεται σε αυτά τα δεδομένα, για ν' αποκτήσουμε τα διεκδικούμενα αποτελέσματα.

SHAMPOOING et BAUME CORPOREL
Η περιποίηση που δίνει απαλότητα στα έδερμα.
Η απαλότητα του δέρματος είναι κατ' έσοχη γυναικεία ιδιότητα. Φροντίστε την καθημερινά, χρησιμοποιώντας SHAMPOOING CORPOREL. Αυτό το ύγρο σαπούνι, με βάση γαλακτοποιημένες πρωτεΐνες και εκχυλίσματα τήλιου, καθαρίζει την επιδερμίδα χωρίς να την λιπαίνει. Χρησιμοποιείται το ίδιο εύκολα στο λουτρό ή το «ντους». Για να διατηρηθεί η αίσθηση ελαφιάς περισσότερο, αρκεί μία επιπλέον, ένα απαλό μασάζ με BAUME CORPOREL. Είναι ένα κρεμώδες προϊόν, με υδατικό συστατικό και εκχυλίσματα τήλιου. Απορροφάται τέλεια, χωρίς ν' αφήνει ίχνη λιπαρότητας. Δίνει στο έδερμα απαλότητα και ένα φυσικό άρωμα τήλιου.

Τ' αποτελέσματα που θα παρατηρήσετε σε λίγες εβδομάδες από τη χρήση των προϊόντων RENE GUINOT, θα είναι και η ανταμοιβή της επιμονής σας.

NU
de
René Guinot
προϊόντα που δεν περιέχουν ορμόνες

* ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ *
ΖΗΤΗΣΤΕΤΑ ΣΤΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ-ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ: BIOCAEL LTD. ΤΗΛ. 790 622 ΑΘΗΝΑ

#762, 28.03.1979

Δέν έχετε τίποτα νά ζηλέψετε από αυτό τώ σώμα

μόνο χρησιμοποιείτε
τά καλλυντικά πού χρησιμοποιεί:
PIKENZ

Τά καλλυντικά PIKENZ γιά τήν φροντίδα τού σώματος, είναι διάσημα στό εξωτερικό. Είναι δημιουργίες, μιάς απ' τις μεγαλύτερες εταιρίες τού κόσμου, πού έχουν ειδικευθεί στην περιποίηση και τήν όμορφη τού γυναικείου σώματος.

Ή έπιτυχία τών PIKENZ όφειλεται στην αγνότητά τους!

Παρασκευάζονται από έγκυλιαματα φυτών (θαλασσινά φύκια, βελανιδία, κισσό, φασκόμηλο, έλιγθριο βίσκου) μαγιά μπίρας, άρνόγλωσσα κλπ. και έχουν

4 μελετημένες σειρές γιά 4 διαφορετικές κατηγορίες προβλημάτων:
ΣΕΙΡΑ «C» κατά τής κυτταρίτιδας
ΣΕΙΡΑ «A» κατά τής παχυσαρκίας
ΣΕΙΡΑ «R» κατά τής χαλάρωσης
ΣΕΙΡΑ ΣΤΗΘΟΥΣ γιά σύσφιξη τών ιστών τού στήθους και τήν προστασία από επικείμενη χαλάρωση.

Γνωρίστε και χρησιμοποιείστε τά PIKENZ. Σίγουρα τά αποτελέσματα πού θά δείτε, θά σας διώξουν πολλές ζήλειες. Τό πιο πιθανό είναι ότι θά ζηλεύουν έσας!

#767, 06.06.1979: Τα «θαυματουργά» καλλυντικά

Pikenz και συγκεκριμένα η «Σειρά Στήθους» υπόσχεται σύσφιξη των ιστών του στήθους και προστασία από την επικείμενη χαλάρωση.

ΜΥΣΤΙΚΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

INCO

Σημά κινδύνου: Μαυρισμένα δόντια, δυσχερής αναπνοή

ΠΡΟΤΙΜΑ ΜΕ PIGAL: Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς. Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς.

Σημά κινδύνου: Χαλαρό και άτροφικό στήθος

ΚΟΥΡΑ ΜΕ INCOSILFERN: Δέν αναβάνει από αέρος μια όμορφη γυναίκα. * INCOSILFERN, εστί κλειδί για την αναγέννηση. Αναβάνει και πάλιν η σφύρα, αναβάνει η σφύρα, αναβάνει η σφύρα.

Σημά κινδύνου: Παχυσαρκία, χαλάρωση, κυτταρίτιδα

ΠΡΟΤΙΜΑ ΜΕ INCOSOFT! Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς. Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς.

ΠΡΟΤΙΜΑ INCO ΘΑ ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΦΑΡΜΑΚΩΝ. ΑΘΗΝΑ: INCOSILFERN ΘΑ ΤΗΝ 9233.892. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΠΙΝΟΦΑΡ ΘΑ ΤΗΝ 276.254. ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΤΗΝ 72.300 ΚΑΙ ΣΦΕΣ 9 ΤΟ ΠΡΩΙ ΕΩΣ ΤΗΣ 3 ΤΟ ΑΡΕΘΟ ΤΗΝ 9233.892. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΠΙΝΟΦΑΡ ΘΑ ΤΗΝ 276.254. ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΤΗΝ 72.300 ΚΑΙ ΣΦΕΣ 9 ΤΟ ΠΡΩΙ ΕΩΣ ΤΗΣ 3 ΤΟ ΑΡΕΘΟ ΤΗΝ 9233.892.

#769, 04.07.1979

ΜΥΣΤΙΚΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

INCO

Γιατί προτίμηση PIGAL:
ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΩ ΟΜΟΡΦΙΑ ΛΟΞΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΟΣΙΕΡΗ ΑΝΑΛΗΝΟΤΗΤΑ. Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς.

Γιατί προτίμηση INCOSEPT:
ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΩ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΛΕΑΡΟ, ΧΕΡΕΣ ΑΡΝΗ ΑΦΗΜΕΡΕΣ ΜΗΛΙΜΗΚΙΑ! Το βασικό καθαριστικό, που να καθαρίζει βαθιά και προστατεύει την επιδερμίδα, καταπολεμά άσθμα, κνίδη, κνίδη, κνίδη.

Γιατί προτίμηση INCOSOFT:
ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΩ ΣΩΜΑ ΛΕΠΤΟ, ΧΟΛΕΡΕΤΑΡΤΗΤΑ! Τη δύσκολη στιγμή που λαχταρείς εσύ να... στείς. Κι έρχεται πάντα εσύ να... στείς.

Γιατί προτίμηση INCOSILFERN:
ΓΙΑΤΙ ΘΕΛΩ ΥΠΕΡΟΧΗ ΣΟΦΗΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΟΤΗΤΑ! Δέν αναβάνει από αέρος μια όμορφη γυναίκα. * INCOSILFERN, εστί κλειδί για την αναγέννηση. Αναβάνει και πάλιν η σφύρα, αναβάνει η σφύρα, αναβάνει η σφύρα.

ΠΡΟΤΙΜΑ INCO ΘΑ ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΦΑΡΜΑΚΩΝ. ΑΘΗΝΑ: INCOSILFERN ΘΑ ΤΗΝ 9233.892. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΠΙΝΟΦΑΡ ΘΑ ΤΗΝ 276.254. ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΤΗΝ 72.300 ΚΑΙ ΣΦΕΣ 9 ΤΟ ΠΡΩΙ ΕΩΣ ΤΗΣ 3 ΤΟ ΑΡΕΘΟ ΤΗΝ 9233.892.

#770, 18.07.1979

κέντρα υγείας & κέντρα ομορφιάς

Η αναδυόμενη βιομηχανία της ομορφιάς και υγείας του σώματος, συναντά τη βαθιά ρητορεία της επιτυχημένης και προοδευτικής επιστήμης. Η συγκεκριμένη βιομηχανία, εισάγεται από τη Δύση επενδεδυμένη από την επιστήμη της ιατρικής. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα κέντρα αυτά δεν παρουσιάζονται ως απλά κέντρα αισθητικής, αλλά *κέντρα υγείας*. Παρατηρούμε σταθερά το κέντρο βάρους να βρίσκεται στο εξωτερικό, ό,τι συμβαίνει εκεί αποκτά μια άλλη νοηματοδότηση και γοητεία.

Τα κέντρα αυτά είναι ήδη υπαρκτά στις αρχές της δεκαετίας του 1960, αλλά η άνθιση που αυτά παρουσιάζουν στο τέλος της συγκεκριμένης δεκαετίας και στις αρχές της επόμενης, είναι αξιοσημείωτη. Τα ίδια τα κέντρα, αλλά και οι διαφημίσεις τους, αυξάνονται ραγδαία, ενώ αποκτούν και συγκεκριμένες εξειδικεύσεις, π.χ. *Woman's Style Institut des Jambes (sic!)*. Αυτή η ποικιλία και ανάπτυξη του συγκεκριμένου κλάδου μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι πλέον το στήθος δεν αρκεί να σμιλεύεται μέσω της πειθάρχησης που ασκεί ο στηθόδεσμος, αλλά οφείλει να ανταποκρίνεται σε κάποια αισθητικά κριτήρια. Έτσι λοιπόν, έρχονται τα κέντρα αυτά να δώσουν τη λύση στο απαιτητικό πλαίσιο στο οποίο καλούνται οι γυναίκες να βαδίσουν τις συγκεκριμένες δεκαετίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία της νέας ορολογίας που εισάγεται με το νέο αυτό κλάδο, είναι λατινογενής και επιστημονίζουσα, υπογραμμίζοντας τη σύνδεσή της με το εξωτερικό και την προηγμένη τεχνολογία που υποτίθεται ότι αυτή φέρνει (π.χ. AERODYN, *επιστημονική μέθοδο G-System, remodelage*).

Όπως αναφέρεται στην παρακάτω διαφήμιση «*Σήμερα καμμία γυναίκα δεν είναι άσχημη όταν περιποιείται το πρόσωπο και το σώμα της στο Επιστημονικό Ινστιτούτο Anett*». Τα αποτελέσματα αυτά, έρχονται μέσω της χρήσης του *πλήρους μηχανικού εξοπλισμού*. Οι σύγχρονες μέθοδοι είναι παρούσες και στη διπλανή διαφήμιση, όπου το συγκεκριμένο Salon De Beaute, εξασφαλίζει τη νεότητα του στήθους μέσα από τρεις διαφορετικές και σύγχρονες μεθόδους.

ΕΠΙΤΥΧΙΑ 100%

Σήμερα
καρμιά γυναίκα
δέν είναι άσχημη
όταν
περιοιείται
τό πρόσωπο
και
τό σώμα της

ΣΤΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Anett

Πλήρης μηχανικός εξοπλισμός
διά την περιποίηση
προσώπου και σώματος.

Νέος τρόπος αδυνατίσματος
μέ καταπληκτικά αποτελέσματα.

Πλήρης ανώδυνος αποτρίχωσης
χωρίς ούλες.

WIENER KOSMETIKUM
Anett
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ 8 - ΙΛΙΣΣΙΑ - ΤΗΛ. 717.366

#368, 26.02.1964

«Όλα αυτά», προσθέτει ή κ. Σακω-
τη: «σήμερα καταπολεμούνται εύκολα
και με την εφαρμογή όλων των σύ-
γχρονων μεθόδων της αισθητικής όπως
τό SAUNA: τό περίφημο φιλανδικό
λουτρό, τό SLIM FORM DUAL: τό με-
γικό κρεβάτι, τό μασάζ τού χειρός
τά ύψιστονα ρεύματα καθώς και
τήν τελευταία λέξιν τής αεροθεραπείας
«AERODYN». Τιμές προσιτές
ας «AERODYN». Τιμές προσιτές
Επισκεφθήτε τό SALON DE BEAUTE
των κυριών Λίας Γαλάνη - Βίβης Συ-
κιώτη, Ακαδημίας 28, Γ' όροφος, τηλ.
627.562. ΟΙ συμβούλες μας παρέχονται
τά δωρεάν και άνευ όποχρεώσεων»

#318, 28.3.1962

ΟΛΟΙ ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ
Από τήν γνωστήν αισθητικήν
ΒΙΒΗ ΣΥΚΙΩΤΗ

Η νέα μορφή αεροθε-
ραπείας διά τού μόλις
παράληφθέντος τελευ-
ταίου τύπου μηχανήμα-
τος AERODYN. Η
πλέον αποτελεσματική
μέθοδος γιά νά αδυνα-
τίσετε γρήγορα με συν-
δυασμόν AERODYN
και μασάζ τού χειριού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΗ
ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑ ΤΟΠΙΚΟΝ και ΓΕΝΙΚΟΝ 5 - 10 εκατ
τό όλιγότερον

SAUNA τό περίφημο Φιλανδικό λουτρό SLIM-FORM,
BAIN DE PARAFFINE.
ΜΕΘΟΔΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ
ΤΗΣ ΚΥΤΤΑΡΙΤΙΔΟΣ

ΩΡΑΙΟ ΣΤΗΘΟΣ
ΔΙΑ ΝΕΑΣ ΚΑΙ ΤΑΧΕΙΑΣ ΜΕΘΟΔΟΥ
τής οποίας ή εφαρμογή από
τήν γνωστήν αισθητικήν Καν
ΒΙΒΗ ΣΥΚΙΩΤΗ ξαναδίνει
σφριγηλότητα στους αδένες.

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΔΙΣΧΟ-
ΛΕΙΤΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΦΡΙΓΗΛΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΤΗΘΟΥΣ

ΒΙΒΗ ΣΥΚΙΩΤΗ
ΣΟΛΩΝΟΣ 46 - ΤΗΛ. 624-536

#329, 29.08.1962

"Αν ή ΦΥΣΙΣ..."

...Δέν σās
έκανε
τέλεια

ΤΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

Bibi Sykioti

έχει ένα μοναδικό τρόπο νά διορθώση
τίς μικροτέλειες τού σώματός σας και
νά σās χαρήση μιá τέλεια ΣΙΛΟΥΕΤΤΑ
* Συνδυασμός μασάζ χειρός και μη-
χανήματα παντός τύπου.

ΣΟΛΩΝΟΣ 46
4ος όροφος - Τηλ. 624.536

#370, 25.03.1964

Πλέον, όπως φαίνεται στην παραπάνω διαφήμιση, οι ατέλειες της φύσης μπορούν να διορθωθούν σε αυτά τα κέντρα ομορφιάς. Στο ίδιο μοτίβο η παρακάτω διαφήμιση, υπόσχεται το στήθος να ξαναβρεί «σωστή νεανική και σφριγηλή φόρμα με τη μέθοδο H.Y.N. SYSTEM».

ΔΥΝΑΤΙΣΜΑ ΠΟΛΙΩΝ:
Σε λίγο θα καταναλώσετε στήθος και θώρακα με τη μέθοδο G.LINE και περιβαλλόμενα υλικά, υδρομασάζ, θερμικά μαλακτικά και ιδιαιτέρως ποιοτικά με το σύστημα HONSTI LICI θέρμανση οριζόντιου.

ΦΥΣΙΚΗ ΑΠΟΤΡΙΧΩΣΗ:
Επίσης, έχουμε τη μέθοδο για τα αποτελέσματα της αποτριχώσεως, μεθόδο της Αλκίμερης, αποτριχώσεως που εφαρμόζεται στα κέντρα μας, για απολύτως ασφαλή και το σώμα της τραχηλίας.

Ο ΙΑΤΡΟΣ:
Ο Ιατρός, με απόλυτη εμπειρία στην αντιμετώπιση με λύσεις G.LINE και HONSTI LICI, με μεθόδους και συσκευές που εφαρμόζονται στα κέντρα μας, με καταπληκτικά αποτελέσματα.

Δέν δά πιστεύετε στά μάτια σας.

Θά αδυνατίσετε τόσο πολύ!

Granits A.E.

international
NEON KENTRON: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 60

Σέ μās θά βρήτε αυτό πού δέν βρήκατε πουθενά!
Θά εύρίσκεσθε υπό 'Ιατρικήν παρακολούθησιν
Θεραπεία κυτταρίτιδος με ένέσεις

ΚΑΘΙΟΛΕΡΜΙΑ:
Την εξαιρετική αυτή μέθοδο που εφαρμόζεται στο Παρίσι θά τη βρήτε στο Κέντρο μας. Έπιτηδεύεται Τροφή των Ιατρών, Ανάπτυξη των κυττάρων, Θεραπεία μεγάλου ΑΡΩΜΑΤΟΘΕΡΑΠΕΙΑ που εξαλείφει ρυτίδες και γαλιάρωση. Εφαρμόζεται σε μία περίοδο φροντίσιν Ελλάδα, σε μία

ΣΤΗΘΟΣ:
Νεανική σφριγηλή, τέλειο Μετά από μαγική Λύση που δημιουργείται με το Δοσολογικό Φινάκτομα ή το κατό, το στήθος θά καταφέρει πάλι τη σωστή νεανική και σφριγηλή του φόρμα με τη μέθοδο H.Y. N. SYSTEM.

ΜΑΙΣΟΝ DE RELAX
Δημιουργήσαμε ένα θαυμάσιο Συγκρότημα της Κινητήσας κατά το πρόσωπο των θηλυκών του Κερατοειδούς. Θά αδυνατίσετε μέχρι 50 κιλά.

ΙΑΤΡΕΙΟΝ:
Είμαστε ιδιαίτερα κανονίζον την τροφή σας, καθημερινός και παρακολουθού το βάρος σας.

ΔΥΝΑΤΙΣΜΑ - ΕΚΠΛΗΞΙΣ
Maison de Relax
Κέντρον αδυνατισματος
Εσολκλειστον στην Κινέττα.
ΓΥΝΑΙΚΩΝ
- ΑΝΔΡΩΝ

Γκράνιτς A.E.
international

KENTRA AΘHNΩN:
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 50
ΤΗΛ. 823.9824
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 56
ΤΗΛ. 822.339
στάσις Μουσείο

Για τη χαλάρωση και την πτώση του στήθους το Έθνικό Έλβετικό Ίδρυμα Έλέγχου και Έγκρίσεως Φαρμάκων, ανέγνωρισε τη συσκευή μασάζ ARO - LADY δια τα εύεργετικά αποτελέσματά αυτής. Η ARO - LADY, μηχανήμα που περιέχει πολλά εξαρτήματα δια το στήθος, σώμα, μαλλιά και μύς επιτρέπει ένα μασάζ με κραδασμόν. Λειτουργεί με μπαταρίες έντελώς ακίνδυνα και εφαρμόζει σαν ένα σουτιέν. Έξασφαλίζει ένα σφικτό και νεανικό στήθος και αναπτύσσει τα μικρά στήθη στη φυσιολογική τους γραμμή. Πωλείται στα καταστήματα I. Σταυρόπουλος, Α.Ε.Ν. Στρατηγίου και Σία, ΜΟΝΑ - LIZA 'Αθήναι, I. Ρούσσοσ & Υίδσ Πειραιεύσ και στα καλύτερα καταστήματα σε όλη την Έλλάδα. Γεν. 'Αντ)πέια ΑΦΟΙ 'Αδάμη, Βουλής 8, τηλ. 237.872. 'Αντ)πος Θεσσ)νικήσ Ζ. Προδρόμου 'Ερμού 9, τηλ. 24.803.

#639 10.07.1974 & #764 25.04.1979

#400, 19.05.1965

Ακόμα πιο σαφής είναι η διαφήμιση της ARO - LADY που επικαλείται μάλιστα την αναγνώριση που έχει από το Εθνικό Ελβετικό Ίδρυμα Ελέγχου και Εγκρίσεως Φαρμάκων. Πρόκειται για ένα μηχανήμα που «Λειτουργεί με μπαταρίες εντελώς ακίνδυνα και εφαρμόζει σαν ένα σουτιέν. Εξασφαλίζει ένα σφικτό και νεανικό στήθος και αναπτύσσει τα μικρά στήθη στη φυσιολογική τους γραμμή».

το σώμα σας, τα πόδια σας,

Εμπιστευθείτε τα στον **ΕΙΔΙΚΟ...**

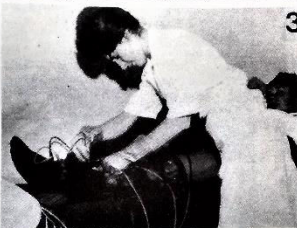
1 Legrump μηχανήμα Γαλλικής προέλευσης του οποίου ή διμοιόμορφος πίεσις άποπίσις έπιτυγάνει τοπικό ή γενικό αδύνατισμα επαναφέρει την κανονική κυκλοφορία και μας δίνει πόδια καλλίγραμμα χωρίς κυτταρίτιδα.

2 Newpack Η άνώμαλος συσσώρευσις λίπους εις τόν υποδόρειον ιστόν δηλ. ή κυτταρίτις ώς και ή γενική λαχναρσία, αντιμετώπιζονται με την εφαρμογή Newpack σε συνδυασμό με την φυσικοχημική μέθοδο Frigibas.

3 Interferentiel τονώνει τούς ιστούς και ελλατάνει την ελαστικότητα των τριχοειδών άγγείων. Σείγγει τούς μασών ποδιών, κοιλιάς χειρών στήθους.

4 Frigibas, καινούργια φυσικοχημική μέθοδος της οποίας όλες οι γυναίκες έχουν ανάγκη. Η έπιστημονική μέθοδος Frigibas μας δίνει την δυνατότητα της εφαρμογής διαφόρων μεθόδων αδύνατισμας χωρίς φόβο χαλαρώσεως & εθναγγείας. Επαναφέρει μετά από οποιοδήποτε μασάζ μηχανικό ή μη την κανονική θερμοκρασία, σπίγγει τούς ιστούς, αναζωογονεί.

Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΑΡΧΙΖΕΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Αδυνατιστε... αλλά σωστά, Μόνο σ' ένα

woman's style[®]
institut des jambes

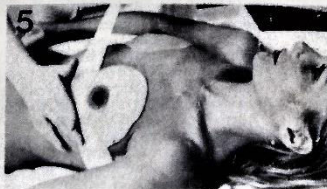

5 Νέα εφαρμογή: MINCHOF. Απαραίτητο για μετά τον τοκετό (χαλάρωσις ώς και διά την υπερβολικήν διόγκωσι τής κοιλιάς. Οι φροντίδες στήθους πρέπ να αντιμετώπιζονται με τας πρώτας ένδειξε χαλαρώσεως (έγκυμοσύνη-αδύνατισμα. Αί πλήρεις θεραπείες επαναφοράς (remodelage) επιφέρουν άποτελέσματα άναπτύξεω ή συσφύξεω του στήθου.

6 Το τμήμα αισθητικής προσώπου περιλαμβάνει όλους τούς τομείς της γενικέ αισθητικής (καθαρισμός, peeling, θεραπεί ρυτίδων, άκμής, χαλαρώσεως Bas - jou double Menton) ώς και την άνάδυν χωρίς σημάδια ριζική άποτρίχωσιν με τ μέθοδο diathermocoagulation.

57 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ Σ' ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

PARIS	107, rue Saint-Lazare	tel. 874.50.46
GRECE	Athènes, 21, rue Loukianou (Kolonnaki)	tel. 717.497
	Solonique, 29, rue Agios Sophios	tel. 277.825
	Naples, 24, via S. Caterina a Chiaia	tel. 39.00.60
	Montreal, (132) 430 Est Schaerbrooke	tel. 288.87.51
ITALIE	1, rue de la Poste	tel. 30.27.44
CANADA	9 bis, rue de la Colombe	tel. 62.89.31
MONACO	73, Boulevard Garibaldi	tel. 39.78.05
TOULOUSE	Madrid, 126, rue Claudio Coello	tel. 262.39.94
CANNES	Lisbonne, 19 C.V. Av. Antonio Augusto de Aguiar	tel. 53.27.55
ESPAGNE	Bruxelles, 3, Boulevard St-Michel	tel. 36.67.83
PORTUGAL	Alger, 33, rue M'Hidi Lorbi	tel. 64.89.25
BELGIQUE	Téheran, 17, avenue Valiabod	tel. 28.50.14
ALGERIE	2, Avenue du 22 Août	tel. 28.79.74
IRAN	9, rue du B61 d'Argent	tel. 44.26.63
BEZIERS		tel. 28.79.13

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΑΡΟΥ

ΤΗΛ. 717.497-733.080 ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ 21, ΚΟΛΩΝΑΚΙ - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 220.351-227.825 ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 29, (πλατεία) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

...ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ!

#639, 10.07.1974: Στο

συγκεκριμένο Ινστιτούτο Ποδιών, βλέπουμε να αναφέρεται στη μέθοδο τρία η σύσφιξη στήθους και η πέντε αφορά στην ανάπτυξη και σύσφιξη στήθους μέσα από τη μέθοδο που ονομάζει remodelage.

ή όμορφιά σας άξίζει έπιστημονική φροντίδα

Όχι πλέον πειράματα στην ριζική άποτρίχωση.

Εφαρμόζουμε την υπεύθυνα όριστική και ανώδυνη μέθοδο με την βελόνα που εξαφανίζει το περιττό τρίχωμα σε ΧΡΟΝΟ ΡΕΚΟΡ... ΜΕ ΓΡΑΠΤΗ ΕΓΓΥΗΣΗ. (Άποκλειστικό σύστημα για την Ελλάδα).

Λειτουργούν και τμήματα ριζικής άποτρίχωσης με την νέα μέθοδο της ηλεκτρονικής πενσέτας, με το μηχάνημα διπλής ένεργειας DEPILEX.

VERA BEAUTE

έπιστήμη και όμορφιά

Σύσφιξη μυών-άποκατάσταση μετά τον τοκετό (ειδική μέθοδος consolidation F).

Σύσφιξη μυών-όριστική άπαλαγή από την κυτταρίτιδα και την παχυσάρκία. Hydrotherapie.

Άνάπτυξη στήθους-σύσφιξη μυών (νέα μέθοδος-neostimul collagenotherapie)-άποκατάσταση μετά τον τοκετό.

Καδιοδερμία ionisation cyclo-beaute-όριστική και σύντομη θεραπεία της άκμης desincrustation.

Βαθύς καθαρισμός peeling vegetale-Hydradermie.

Σύσφιξη μυών-Αναζωογόνηση δέρματος με άνανεωτικούς όρρους (μέθοδος regelit).

Vera beaute
PLAZA MATHIASOPOULOU
ΑΘΗΝΑΙΩΝ 104 & ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ 27ΑΡΙΣ ΟΠΕ ΤΗΛ 801040 - 801041

Διευθύνει Η ΒΕΡΑ ΔΑΝΙΗΛΙΔΟΥ-ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Αδυνατίζετε: υπεύθυνα - ύγιενά - οικονομικά. VERA BEAUTE

#708, 02.03.1977

Όμορφιά και επιστήμη μια σχέση που πλέον είτε ειπώνεται ρητά είτε υπονοείται σε κάθε σχετική διαφήμιση. Συχνά ως σημείο αναφοράς για τη διαδικασία σύσφιξης και ανόρθωσης στήθους μπαίνει ο τοκετός ή η απότομη αλλαγή βάρους. Ακόμη, βλέπουμε μια σειρά από διαφορετικές ονομασίες μεθόδων συχνά με τη χρήση ξένης ορολογίας, οι οποίες έρχονται να παρουσιάσουν το προϊόν ως επιστημονικό και εγγυημένο. Στη συγκεκριμένη διαφήμιση, η μέθοδος ονομάζεται: *neostimul collagenotherapie*.

Η σύσφιξη στήθους μετατρέπεται, όπως μας ενημερώνει μια σειρά διαφημίσεων, σε *θεραπεία*. Η «ασθένεια» του χαλαρού στήθους μπορεί να *θεραπευτεί* μέσα από τις επιστημονικές γνώσεις μιας ειδικού και μαζί με τη βοήθεια των «τελειότερων μηχανημάτων». Επιστήμη και τεχνολογία, μαζί έρχονται να εγγυηθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα.

Κάντε το τεστ, της όμορφιάς
(Και μείς θα σάς πούμε τι πρέπει να κάνουμε για σάς)

Τα μπράτσα μου έχουν κυτταρίτιδα ΝΑΙ ΟΧΙ

Έχω «πίσει» πόντους στη μέση ΝΑΙ ΟΧΙ

Έχω διπλοστέγνω και χαλαρό λαιμό ΝΑΙ ΟΧΙ

Έχω χαλάρωση στο πρόσωπο και τάση για ρυτίδες ΝΑΙ ΟΧΙ

Έχω άκμη, ούλες, αφυδάτωση, πανόδες ΝΑΙ ΟΧΙ

Τό στήθος μου έχει χαλάρωση ΝΑΙ ΟΧΙ

Έχω καιλιά λίγο στρογγυλή και χαλαρή με ραβδώσεις ΝΑΙ ΟΧΙ

Αργώ να άποκτώ «μπαλαράκια» στους μηρούς ΝΑΙ ΟΧΙ

Είμαι μετά από τοκετό ΝΑΙ ΟΧΙ

Είμαι μεσαίος πόντους παρμένα στους γλουτούς και κυτταρίτιδα ΝΑΙ ΟΧΙ

Λειτουργεί γυμναστήριο καθημερινά από 9 π.μ. μέχρι 9 μ.μ. με γυμναστή και SAUNA Φινλανδική

Ταχυδρομήστε την καταχώρησή στη διεύθυνσή μας βάζοντας ένα X στο ΝΑΙ ή ΟΧΙ, με το όνομα και την διεύθυνσή σας

ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΙΑΣ
V. αυγερινοπούλου
ΒΑΣ. ΣΟΦΙΑΣ 105-107, ΤΗΛ. 64.28.813 - 64.27.296 - ΑΘΗΝΑΙ

#755, 20.12.1978: Η υποψήφια πελάτισσα

καλείται να συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο μορφής *ναι ή όχι*, ώστε να δημιουργηθεί ένα προσωπικό πρόγραμμα ομορφιάς (personalisation). Κατά πάσα πιθανότητα, καμία γυναίκα δε θα μπορούσε να απαντήσει σε όλα «όχι». Το έλλειμμα αυτό καλείται να συμπληρωθεί από τις παρεμβάσεις του Κέντρου Υγείας και Ομορφιάς.

WOMAN'S
institut des jambes style

1. ΑΠΟΤΡΙΧΩΣΗ ΧΩΡΙΣ ΒΕΛΟΝΑ
DERPLATON: Μηχάνημα αμερικανικής προέλευσης με ηλεκτρονική λαβίδα που επιτυγχάνει μόνιμη αποτρίχωση οποιουδήποτε σημείου του προσώπου ή του σώματος χωρίς πόνο γιατί δεν έρχεται σε επαφή με το δέρμα.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ
Ανάπλαση κυττάρων, οξυοξαιική ισορροπία, το δέρματος, ακόμη και όλοι οι τομείς της αισθητικής.

2. ΤΕΛΕΙΟ ΣΤΗΘΟΣ
DIODIN: Ολοκληρωμένη θεραπεία απανταφοράς (tissotage), ανάπτυξης σασφίεως και τόνωσης του στήθους.

3. ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑ ΧΩΡΙΣ ΧΑΛΑΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΥΡΥΑΓΓΕΙΑ
BODYFREEZE: Καινοτόμο φυσιοκοσμική μέθοδος απαραίτητη για κάθε γυναίκα. **ΑΠΕΡΕΠΕΛΗΤΕΙ!** Τονώνει τους ιστούς και μειώνει την ευθραυστότητα των τριχοειδών αγγείων, σφιγγοντας τους μύς του στήθους των χεριών, της κοιλιάς και των ποδιών.

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΤΟΚΕΤΟ
MICHON: Απαραίτητο για την άμεση αντιμετώπιση διογκώσεως της κοιλιάς.

4. ΠΑΧΥΣΑΡΚΙΑ - ΚΥΤΤΑΡΙΤΙΣ
NEWPACK: Η νέα επαναστατική μέθοδος για την καταπολέμηση της ανωμαλίας συσσωρευσεως λίπους στον υποδόριο ιστό. Ιδιαίτερη εφαρμογή για τοπικά ή γενικό αδυνάτισμα. Εφαρμόζεται σε συνδυασμό με την φυσιοκοσμική μέθοδο FRIGIBAS.

5. ΠΟΔΙΑ ΚΑΛΙΓΡΑΜΜΑ ΧΩΡΙΣ ΚΥΤΤΑΙ
LEGRUP: Μηχάνημα Γαλλικής προέλευσης του οποίου η ομοιομορφία πίεση - αποπι επιτυγχάνει τοπικά ή γενικό αδυνάτισμα και επαναφέρει την κανονική κυκλοφορία του αίματος.

WOMAN'S style
Διεθνής Οίκος Αισθητικής - Γυμναστή **ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΑΡΟΥ**

ΑΘΗΝΑ:
ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ 21 ΚΟΛΩΝΑΚΙ ΤΗΛ. 717.49
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 46 (ΜΟΥΣΕΙΟ) ΤΗΛ. 822.3715-8

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 29 (ΠΛΑΤΕΙΑ) ΤΗΛ. 220.35

ΠΕΙΡΑΙΑ:
Β. ΣΟΦΙΑΣ 105 (ΠΑΣΣΑΛΙΜΑΝΙ) ΤΗΛ. 4

τώρα και... Πατησίων 46 (Μουσείο)
ένα ακόμη υπερσύγχρονο ινστιτούτο τέλεια εξοπλισμένο στην υπηρεσία της όμορφιάς σας.

το γυμναστήριο χαρίσμα σας

#729, 21.12.1977: Ειδική και ξεχωριστή

μέθοδος το «τέλειο στήθος».

Για την έκταση των διαφημίσεων αυτών. Βλέπουμε διάφορα κέντρα ομορφιάς να αναφέρονται σε ονόματα διασήμων που έχουν ως πελάτισσες.²⁸⁵

Η ΝΕΑ

ΘΑΛΑΜΟΣ ΥΠΕΡΒΑΡΙΚΟΥ ΟΞΥΓΟΝΟΥ ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ

χάνετε βάρος σε χρόνο ρεκόρ, ενώ ταυτόχρονα αναζωογονείστε!

... οι θήρες γίνονται 35ηδες
... οι θήρες γίνονται 60ηδες».
... τα λόγια παρουσίασαν
... Ηνωμένες Πολιτείες το
... Υπερβαρικού Ήξυγόνου.
... ο δρ. "Ενγκαρ" Ένι,
... στο "Ιατρικό Κολλέγιο
... τόνισαν ότι «ο
... Θάλαμος θά γίνει μιά
... πηγή της νεότητας και
... για όλες τις αρρώστειες».
... θάλαμος (ό 4ος σε
... κόσμo!) λειτουργεί με
... επιτυχίες στη χάρη μας,
... κυρίως την υπό-
... σιλουέτας, της
... και της υγείας.
... το «βαρύ ποροβολικό» του
... CHIC FITNESS STUDIO (Σίκ
... Σκωλντιο). Ένός υποδει-
... κέντρου Καλ-Αίσθητικής
... στο Κολωνάκι.
... ελάχιστη ώρα, κάθε
... σε χρόνο ρεκόρ τά
... που πρέπει. Γιατί ο Θάλαμος
... Ήξυγόνου, αυτή ή
... πηγή νεότητας, χάρη
... του ηλεκτρονικού του εγκέφαλο
... με αλάνθαστη ακρίβεια

... οποιαδήποτε φροντίδα χρειάζεται
... το σώμα ή ο οργανισμός.
... Αδυνατίζει το σώμα φανταστικά
... γρήγορα αλλά και δυναμώνει τον
... οργανισμό με ειδικά προγράμματα
... οξυγονοθεραπείας.
... Είναι μιά μοναδικότητα του
... CHIC FITNESS STUDIO που ακόμα:

- συνεργάζεται αποκλειστικά με γά-
... λους ειδικούς για την καταπολέμη-
... του πάχους (γενικού - τοπικού) κα-
... της κυτταρίτιδας
- εφαρμόζει νέες μεθόδους για ριζική
... απεργασία, σφιζιμο προσώπου,
... στήθους, σώματος, Θεραπείες για
... ρυτίδες, οδόντες, σημάδια, πανάδες
... διπλοσάγωνα.

Έτσι τώρα, αν σάς καλέσουν για μπάνιο το επόμενο Σαββατοκύριακο
... μην απογοητεύεστε «καμαρώνοντας» τα περιττά παγάκια σας.
... Δεχτείτε την πρόσκληση, περάστε από το CHIC FITNESS STUDIO
... και θά είσαστε στο ραντεβού σας... πρόκληση!
... Έσείς θά χάσετε, εσείς θά κερδίσετε. Τό CHIC FITNESS STUDIO τό έγγυό

Chic fitness studio **ανανεώνει εσάς και την αισθητική σάν επιστήμη...**

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΛΚΕΙΜ 4 - ΚΟΛΩΝΑΚΙ ΤΗΛ. 73.16.54 - 72.89.24 - 72.80.95

#764, 25.04.1979: Επιστήμη και τεχνολογία στις υπηρεσίες ενός «τέλειου» σώματος: «Ο Υπερβαρικός Θάλαμος θα γίνει μια μέρα η πηγή της νεότητας και το χάπι για όλες τις αρρώστειες», «Γιατί ο Θάλαμος Υπερβαρικού Οξυγόνου, αυτή η επαναστατική πηγή νεότητας, χάρη στον ηλεκτρονικό του εγκέφαλο τοντοποιεί με αλάνθαστη ακρίβεια οποιαδήποτε φροντίδα χρειάζεται το σώμα ή ο οργανισμός».

²⁸⁵ Γυναίκα, 28.02.1979, 760.

Θεραπεία Ομορφιάς. Αν την κάνετε «φθηνά» μπορεί να σας κοστίσει «ακριβά»!

Έχουμε πίσω μας μιιά ολόκληρη καριέρα και πιστεύουμε ότι ή υγεία και ή όμορφιά κάθε γυναίκας, είναι πολύ σοβαρή υπόθεση. Κι' ακόμα περισσότερο, ή προσωπικότητα και τό «ήθικό», κάθε γυναίκας ξεχωριστά.

Χρειάζεστε περιποίηση από μηχανήματα υπερσύγχρονα, αλλά πού νά τά χειρίζονται τά κατάλληλα, έμπειρα χέρια.

Έδώ, οι «σουπερ εύκαιρίες» και οι «φθηνές τιμές», δέν δικαιολογούνται.

Τό SALON MIRABELLE περιλαμβάνει τώρα στόν εξοπλισμό του τά τελειότατα ηλεκτρονικά μηχανήματα του Γαλλικού οίκου LA PHYSIOTECHNIE:

PH METRE: Η τελευταία λέξη στόν κόσμο της αισθητικής. Προσδιορίζει τόν τύπο δέρματος και τά καλλυντικά πού χρειάζεται, μέ άπόλυτη ακρίβεια.

TREATING: Διοχετεύει μέ ίονισμό έναν ειδικό αντιρυτιδικό άρό. Είναι τό «μεγάλο άπλο» για τίς ρυτίδες, την άφύδρωση και τη χαλάρωση.

OZONING: Παράγει ξηρό όζον πού θεραπεύει την άκμή, κάνει θαύματα στις σούλες, στις πανάδες, στις ραβδώσεις, και καταπολεμά την κριχόπτωση.

Και φυσικά:

GALVASTIM (τό πασίγνωστο πιά μηχανήμα πού σφίγγει τούς ιστούς και διαλύει τό τοπικό πάχος και την κυτταρίτιδα. Ίδανικό για την σύσφιξη και άνάπτυξη του στήθους).

LIFT MODELLING, HORMOMASQUE (ή σπασιαλιτέ της JEANNE GATINEAU), **LIFTING**, κλπ....

.... στις σωστές τιμές!

**SALON
MIRABELLE**
Γιατί ή όμορφιά σας χρειάζεται
υπεύδυνα χέρια.

SALON MIRABELLE της αισθητικού κ. Μαίρης Μπαχατώρη.
(Διπλωματούχος της Jeanne Gatineau Παρισίων).
Κανάρη & Μηλιώνη 1, Κολωνάκι-Τηλ: 3606 704

#780, 05.12.1979

Όπως βλέπουμε κυκλοφορούν δεκάδες διαφημίσεις, οι οποίες τονίζουν τεχνολογικές καινοτομίες, που συνοδεύονται με την αντίστοιχη διασφάλιση ειδημοσύνης των κέντρων υγείας και ομορφιάς. Η τεχνολογία έχει μπει πλέον για τα καλά στη γυναικεία καθημερινότητα και ως απαραίτητου εγγυητή του επιθυμητού σώματος. Το στήθος βρίσκεται στο επίκεντρο όλων αυτών.

Οι διαφημίσεις στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960, απεικόνιζαν σκίτσα του γυναικείου σώματος και σιγά σιγά αντικαθίστανται από φωτογραφίες, όπου το στήθος συνήθως δε φαίνεται, περνώντας τέλος σε μια περίοδο όπου το στήθος είναι εμφανές και κεντρικό. Φανερώνοντάς μας το τι κρίνεται ως επιτρεπτό να αποτυπωθεί και τι όχι, γνωρίζοντας ότι υπήρχαν αρκετές αντιδράσεις στους αναγνώστες.²⁸⁶

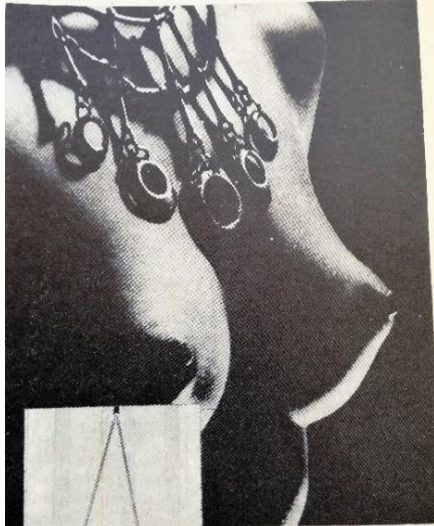
η τεχνολογία των οργάνων γυμναστικής ως μέσο πειθάρχησης του σώματος

Η γυμναστική αποκτά σταδιακά μια κεντρικότητα στα άρθρα του περιοδικού «Γυναίκα». Ήδη από το 1965 ξεκινάει δειλά δειλά οι διαφημίσεις *Σχολών Φυσικής Αγωγής*. Παρατηρείται μια μετατόπιση βάρους από το στήθος και τα προϊόντα περιποίησης στήθους, στη φυσική εκγύμνασή του. Σε αυτή την πρώτη περίοδο, που η γυμναστική αρχίζει να μπαίνει στην καθημερινότητα των γυναικών, νοσηματοδοτείται κι ως μορφή θεραπείας.²⁸⁷ Η γυμναστική προτείνεται ως ένας από τους παράγοντες διατήρησης της νεανικής όψης του στήθους, μέσα από την ενδυνάμωση και τη σύσφιξή του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παρακάτω διαφήμιση, όπου η φρασεολογία είναι ένα παράξενο κράμα ενδυναμωτικού και υποτιμητικού λόγου. Παροτρύνει τις γυναίκες να μην ντρέπονται για το πεσμένο στήθος τους, το οποίο χαρακτηρίζει έως και *άσχημο*. Η λύση είναι όμως υπάρχει, υποδεικνύοντας εμπιστοσύνη στο συγκεκριμένο *όργανο γυμναστικής στήθους*, υπό το τρίπτυχο: «*ευχάριστη – εγγυημένα – υγιεινά*», δίχως να ξοδέψουν χρόνο και χρήματα σε αβέβαιες μεθόδους και σκευάσματα. Σαράντα πέντε μέρες ώστε το στήθος να ανορθωθεί έως και πέντε εκατοστά, αποκτώντας «*παρθένα ελαστικότητα*» και «*αισθησιακές καμπύλες!*». Η κατασκευή του συγκεκριμένου προϊόντος βασίστηκε στη συνεργασία του *Gymnastics Technology Center* και των μεγαλύτερων κέντρων γυμναστικών ερευνών του κόσμου! Το συγκεκριμένο όργανο σχεδιάστηκε με βάση τις αρχές του *American Body Building Isotonic Training System*. Εάν το προϊόν δεν παρουσιάσει βελτίωση στο στήθος μετά από δυο εβδομάδες χρήσης «*τα χρήματά σας επιστρέφονται αμέσως*».

²⁸⁶ Τριπολιτσιώτης, «Ο γυναικείος περιοδικός τύπος και η ένδυση στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο η περίπτωση του περιοδικού *Γυναίκα* (1950 -1975). Τόμος Α'», σελ. 207.

²⁸⁷ *Γυναίκα*, 23.11.1973, 623.

Ένα άλλο... άλλο στήθος!

ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΣΟΚ.
Εάν δεν νοιώσετε,
δεν δίντε διαφορά
σε 14 ημέρες τα χρήματά
σας επιστρέφονται αμέσως.

Μη ντρέπεσαι πιά για το πεσμένο, καλαρωμένο, δαχνη στή-
θος... **Με τονίζουμε με Ασπινιέρς, Ανέκταυξ, Φερταγιέξ.**
Τώρα, χρησιμοποιώντας σπρί σου ευχάριστα - έγγυημένα -
ύγιεινά τό....

FORMUL-UP®

Τό καταπληκτικό όργανο γυμναστικής στήθους με τις επανα-
στατικές ανορθωτικές ασκήσεις....

σε 45 ημέρες

Τό στήθος σου θ' αποκτήση νέα, παρθένα ελαστικότητα!
Θά γεμίση σφιχτές αισθησιακές καμπύλες!

Θά σπκωθή 3-5 δλόκλπρα εκατοστά!

* FORMUL - UP. Είναι αποτέλεσμα πείρας, μελέτης,
συνεργασίας του Gymnastics Technology Center και των
μεγαλυτέρων κέντρων γυμνασικών έρευνών του κόσμου.
Τά φανταστικά του αποτελέσματα, σπρίζονται στις άρχές του
American Body Building Isotonic Training System.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΓΟΡΑΣ ΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Πρός **GYMNASTICS TECHNOLOGY CENTER**
ΖΑΪΜΗ 23 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 82.11.719

Παρακαλώ στείλτε μου άμεσα, ταχυδρομικώς, τό FORMUL - UP με πλήρεις
όδηγίες άσκασών. Με την παραλαβή θά πληρώσω 1150 δρχ. (άντικαταβολή).
Εάν όμως δεν ικανοποιηθώ στις 14 πρώτες ημέρες, θά σάς επιστρέψω τό
FORMUL - UP και θά λάβω πίσω τό χρήματά μου (1150 δρχ.).

ΟΝΟΜ/ΝΟΝ _____ ΗΛΙΚ. _____
ΟΔΟΣ _____ ΑΡ. _____ ΤΗΛ. _____
ΠΟΛΙΣ _____ ΥΠΟΓΡΑΦΗ _____

#721, 31.08.1977

αδυνάτισμα
ΓΙΑΤΙ.. να σκορπάτε άδικο-
τά χρήματά σας για όργανα Γυμνα-
στικής άμφιβόλων άποτελεσμάτων;
ΤΩΡΑ ΤΟ... NEO-STIL
σάς προσφέρει :

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ Μ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
ΜΕ 3 ΒΙΒΗ ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ

1. Τό γνωστό σας ποδή-
λατο STIL τελειοποιη-
μένο για αδυνάτισμα
στή κοιλιά στήν μέση
και τούς γοφούς.

2. Ένοικωματομένο σύστη-
μα έλξεως για έλκο-
στικό νεανικό στήθος.

3. Και ή φόρμα STIL που
συμπληρώνει τόν ίδα-
νικό συνδυασμό για σω-
στά αποτελέσματα.

**NEO
STIL**

**ΚΑΙ ΤΑ
3
ΜΑΖΙ
ΜΟΝΟΝ**

**890
ΔΡΧ.**

ΜΕ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΓΡΑΪΤΗ ΕΓΓΥΗΣΗ.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΗ : SIGMA STIL Κ. ΒΕΖΥΡΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
Σόλωνος 38 - Αθήναι 135 Τηλ. 36.10.393 - 36.06.107
ΕΡΓ/ΣΙΟΝ οδός Ζωγράφου 14 - 16 - Τ.Τ. 507
Τηλ. 727.147, 710.403
ΑΝΤ/ΣΙΟΠΟΙ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ : Μ. ΣΟΥΡΗ & Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΗ Ο.Ε.
Οδός Καρασπάρη 8 Τηλ. 228.507
Δι.Π.Α. Ε.ΥΡ. 5044178

ΑΝΑΝΤΗΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Παρακαλώμε συμπληρω-
στε τό Δελτίο και παγυ-
δρομίσαι τό στο **SIGMA
STIL Σόλωνος 38 ΑΘΗΝΑ
135.**
Τό NEO STIL με τό σφ-
στημα έλξεως και την φόρ-
μα STIL άποστέλλεται στο
σπίτι σας ταχυδρομικώς με
άντικαταβολή 970 δρχ.

Έπώνυμο _____
Όνομα _____
Τηλ. _____
Όδός _____
Αριθμός _____ Τ.Τ. _____
Πόλις _____

#755,

20.12.1978

86.000 άνδρες στην Ελλάδα και πάνω από 15.000.000 σ' όλο τον κόσμο «φτιάξαν» το κορμί που όνειρευόντουσαν με το περίφημο BULLWORKER, ανοίγωντας τον δρόμο για το LADY BULLWORKER που η κατασκευή του στηρίχθηκε στην εμπειρία αυτών των ανδρών, στην εμπειριστατωμένη μελέτη του κατασκευαστού Αμερικανικού οίκου και στην επίμονη απαίτηση των γυναικών να αποκτήσουν κι αυτές το δικό τους BULLWORKER... τό

ΔΩΡΟ ΤΑΧΥΤΗΤΟΣ
Στείλτε μας σήμερα το κουπόνι παραγγελίας, θα λάβετε δωρεο μιά υπέροχη θήκη.
Η προαφορά ισχύει μόνο για 15 ημέρες.

Lady BULLWORKER

Σήμερα σ'ας το παρουσιάζουμε με υπερφάνεια στην Ελλάδα.

Η Νικόλα Βικτωρ, παγκόσμια αυθεντία στα θέματα της γυναικείας κομψότητας λέει:
Μόνο 5 λεπτά την ημέρα πλήρους άσκησης με το LADY BULLWORKER αρκούν για να βρή κάθε γυναίκα, οποιαδήποτε ηλικίας κι' αν είναι, την λεπτή νεανική σιλουέττα που είχε στα είκοσι της χρόνια. Βασισμένο στην μέθοδο της ισομετρικής - ισοτονικής γυμναστικής, το LADY BULLWORKER μπορεί γρήγορα και εύκολα να αλλάξει εντελώς το σώμα σας.
ΓΡΗΓΟΡΑ γιατί κάθε πλήρης άσκηση του απαιτεί μόνο 20 δευτερόλεπτα την ημέρα. Όλο το πρόγραμμα διαρκεί μόνον 5 λεπτά.
ΕΥΚΟΛΑ γιατί ακόμα και έντελως άγυμναστες γυναίκες μπορούν να ακολουθήσουν το ημερήσιο πρόγραμμα του χωρίς να κουραστούν καθόλου.
ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΔΗΤΕ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ από την πρώτη κιόλας μέρα και να τα μετράτε καθημερινά στο ενσωματωμένο δυναμόμετρο.
Μετά από τις πρώτες 3 μέρες θα αισθανθείτε κιόλας πιο ένεργητική και πιο ζωντανή. Μετά τις 2 πρώτες εβδομάδες τα αποτελέσματα θα είναι εμφανέστατα. Λεπτοί ώμοι, ανορθωμένο στήθος, ίσιο στομάχι, μικρή κορμιαστική κοιλιά, λεπτή μέση, καλλίγραμοι γοφοί και μπροί, χωρίς ψωμάκια, λεπτά πόδια. Και αυτό είναι μόνο η αρχή. Μετά το πρώτο 14/ήμερο προετοιμασίας θα μπορείτε να ακολουθήσετε το δικό σας προσωπικό πρόγραμμα εξασκήσεως ανάλογα με τα σημεία του σώματός σας που θέλετε ιδιαίτερα να βοηθήσετε.
Οι περισσότερες γυναίκες που ακολουθούν καθημερινά ολοκληρωτό πρόγραμμα ασκήσεων χάνουν κάθε εβδομάδα 5 έως 10 εκατοστά στα σημεία που τις ενδιαφέρει.
Συνιστά το LADY BULLWORKER γιατί έχω περάσει ότι είναι το γρηγορότερο, ευκολότερο και αποτελεσματικότερο μέσο αδυνατισματος και τόνωσης για γυναίκες απ' όλα όσα κυκλοφορούν στην αγορά.

ΔΩΡΕΑΝ ΔΟΚΙΜΗ 14 ΗΜΕΡΩΝ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΜΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ
Στείλτε το κατωτέρω κουπόνι για άμεση παράδοση ταχυδρομικώς ή επίσκεψήθε μας καθημερινώς ώρες καταστημάτων. Εκτός Σαββάτου.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ SPD A.E. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΔΙ' ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΟΛΩΝΟΣ & ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ 9 (ΙΣΟΓΕΙΟ) ΚΟΛΩΝΑΚΙ ΑΘΗΝΑ 134
Παρακαλώ στείλτε μου το LADY BULLWORKER για 14 ημέρες δοκιμή χωρίς καμμία υποχρέωση να το κρατήσω. Εάν μετά από 14 ημέρες εξάσκηση δεν μείνω κατενθουσιασμένη από τα αποτελέσματα θα σας το επιστρέψω και θα λάβω όλα τα χρήματά μου πίσω. Διαφορετικά θα συνεχίσω την εξάσκηση μου για να έχω τα καταπληκτικά αποτελέσματα που αναφέρατε.
Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΕΠΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ 1.275 ΔΡΧ.
Δηλαδή θα πληρώσω στο ταχυδρομείο της περιοχής μου 1.275 δρχ.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ
Με κεφαλαία _____ ΤΗΛ. _____
ΟΔΟΣ _____ ΑΡΙΘ. _____
ΠΟΛΙΣ _____ Τ.Τ. _____
ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ (ι ονομας ή κπδεμονος εάν εισαστε κάτω από 21 ετών) _____ ΠΛΗΡΕΞ ΟΔΗΓΙΞ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

ΑΠ 7-79

#770, 18.07.1979

Ξεκουραστείτε το σώμα σας

Είναι γεγονός ότι το περιττό πάχος κουράζει και γερνάει πρόωρα το ανθρώπινο σώμα. Οι μωμένες πνίγονται από το λίπος και άτονούν. Σάν φυσικό επακόλουθο έρχεται ή δυσθυμία και ή έντονη αίσθηση μιάς μόνιμης κούρασης. Ξεκουραστείτε λοιπόν: Αναλλάξτε το σώμα σας από το λίπος και χαρίστε του νεανική ζωντανία και ελαστικότητα. Έμπιστευθείτε κι' έσεις το περίφημο

Lady BULLWORKER

Μόνο 5 λεπτά την ημέρα πλήρους άσκησης με το LADY BULLWORKER αρκούν για να βρή κάθε γυναίκα, οποιασδήποτε ηλικίας κι' αν είναι, την λεπτή νεανική σιλουέττα που είχε στα είκοσι της χρόνια. Βασισμένο στην μέθοδο της ισομετρικής - ισοτονικής γυμναστικής, το LADY BULLWORKER μπορεί γρήγορα και εύκολα να αλλάξει εντελώς το σώμα σας.
ΓΡΗΓΟΡΑ γιατί κάθε πλήρης άσκηση του απαιτεί μόνο 20 δευτερόλεπτα την ημέρα. Όλο το πρόγραμμα διαρκεί μόνον 5 λεπτά.
ΕΥΚΟΛΑ γιατί ακόμα και έντελως άγυμναστες γυναίκες μπορούν να ακολουθήσουν το ημερήσιο πρόγραμμα του χωρίς να κουραστούν καθόλου.
ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΔΗΤΕ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ από την πρώτη κιόλας μέρα και να τα μετράτε καθημερινά στο ενσωματωμένο δυναμόμετρο.
Μετά από τις πρώτες 5 μέρες θα αισθανθείτε κιόλας πιο ένεργητική και πιο ζωντανή. Μετά τις 2 πρώτες εβδομάδες τα αποτελέσματα θα είναι εμφανέστατα. Λεπτοί ώμοι, ανορθωμένο στήθος, ίσιο στομάχι, μικρή κορμιαστική κοιλιά, λεπτή μέση, καλλίγραμοι γοφοί και μπροί, χωρίς ψωμάκια, λεπτά πόδια. Και αυτό είναι μόνο η αρχή. Μετά το πρώτο 14/ήμερο προετοιμασίας θα μπορείτε να ακολουθήσετε το δικό σας προσωπικό πρόγραμμα εξασκήσεως ανάλογα με τα σημεία του σώματός σας που θέλετε ιδιαίτερα να βοηθήσετε.
ΕΝΣΩΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΜΕΤΡΗΤΗΣ. ΜΕΤΡΑΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΣΑΣ ΠΡΟΟΔΟ.

ΔΩΡΕΑΝ ΔΟΚΙΜΗ 14 ΗΜΕΡΩΝ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΜΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ
Στείλτε το κατωτέρω κουπόνι για άμεση παράδοση ταχυδρομικώς ή επίσκεψήθε μας καθημερινώς ώρες καταστημάτων. Εκτός Σαββάτου.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ SPD A.E. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΔΙ' ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΟΛΩΝΟΣ & ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ 9 ΚΟΛΩΝΑΚΙ ΑΘΗΝΑ 134
Παρακαλώ στείλτε μου το LADY BULLWORKER για 14 ημέρες δοκιμή χωρίς καμμία υποχρέωση να το κρατήσω. Εάν μετά από 14 ημέρες εξάσκηση δεν μείνω κατενθουσιασμένη από τα αποτελέσματα θα σας το επιστρέψω και θα λάβω όλα τα χρήματά μου πίσω. Διαφορετικά θα συνεχίσω την εξάσκηση μου για να έχω τα καταπληκτικά αποτελέσματα που αναφέρατε.
Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΕΠΙ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ 1625 ΔΡΧ.
Δηλαδή θα πληρώσω στον ταχυδρόμο κατά την παραλαβή 1625 δρχ. μετρητοίς.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ
Με κεφαλαία _____ ΤΗΛ. _____
ΟΔΟΣ _____ ΑΡΙΘ. _____
ΠΟΛΙΣ _____ Τ.Τ. _____
ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ (ι ονομας ή κπδεμονος εάν εισαστε κάτω από 21 ετών) _____ ΠΛΗΡΕΞ ΟΔΗΓΙΞ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

Α 2 12-79

#780, 05.12.1979

Όπως στους πρωτόπλαστους, έτσι και στην περίπτωση της εκγύμνασης: το αντρικό εξάρτημα που μετατράπηκε σε γυναικείο, το Bullworker, προοριζόταν για άνδρες, δίνει χώρο στη δημιουργία γυναικείας έκδοσης. Υπόσχεται ότι οι γυναίκες που το χρησιμοποιούν, θα χάσουν από πέντε έως δέκα εκατοστά στις ενδιαφερόμενες περιοχές εβδομαδιαίως! Μέθοδος ισομετρικής - ισοτονικής γυμναστικής.

5. Το σουτιέν ως σεξουαλικό βοήθημα

Το σουτιέν, όπως και ο πρόγονός του ο κορσές, άφησε το στίγμα του ως το απαύγασμα της θηλυκότητας και ως σεξουαλικοποιημένο αντικείμενο. «Οι καλλιτέχνες του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα γέμισαν την αγορά με εικόνες στις οποίες το στήθος ξεχειλίζει μέσα από σφιχτοδεμένους κορσέδες».²⁸⁸ Έτσι και το σουτιέν, ιδίως κατά τη δεύτερη δεκαετία που μελετώ, αποτυπώνεται στις διαφημίσεις ως φωτογραφία στην οποία το γυναικείο στήθος κατέχει πρωταγωνιστική θέση. Για πάρα πολλές δεκαετίες ήταν συνυφασμένο με τη σεξουαλικότητα του ίδιου του στήθους και της γυναίκας. Το σουτιέν έρχεται και ως επικύρωση της σεξουαλικής έλξης, η οποία δεν μπορεί ποτέ να φτάσει αυτό το επίπεδο δίχως τη χρήση του. Όπως θα δούμε αναλυτικότερα, προς το τέλος της ενδιαφερόμενης χρονικής περιόδου, η φυσική όψη του στήθους είναι εντός μόδας. Αλλά αυτή η επιθυμητή όψη, δεν μπορεί να αποκτηθεί δίχως τη χρήση του σουτιέν. Η «φυσικότητα» αυτή οφείλει να ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένα αισθητικά κριτήρια, τα οποία εξασφαλίζει το συγκεκριμένο εσώρουχο.

Στα διαθέσιμα τεύχη του περιοδικού, γίνεται μια πρώτη αναφορά - κι όχι υπαινιγμός- σε διαφήμιση σχετικά με τα εσώρουχα ως «βοήθημα» για «τις “κρυφές” μυστικές εκείνες ώρες, που η θηλυκότητά σας ζει τις μεγάλες της στιγμές». Κεντρικό ζήτημα είναι ο τρόπος απόκτησης του κατάλληλου σώματος για αυτά τα σέξι ντεσού, το οποίο και θα συμβεί στο συγκεκριμένο κέντρο αδυνατίσματος.

²⁸⁸ Yalom, *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, σελ. 271.

Σχεδόν τόσο έρεθιστικό
 όσο τό τόπλες:
 "AMORTIN 1115 MOLD" τής TRIUMPH.

Το "Amortin" σας δίνει ένα άγνωστο αίσθημα έλευθερίας. Πρώτον, είναι κατασκευασμένο με το υπερ-ελαφρύ elastan. Δεύτερον, είναι προφορηματομένο και άπν έχει ροφή, τρίτον, έχει ήδη τήν φυσική φόρμα τού στήθους σας. Έτσι, φαίνεται τόσο έρεθιστικό σαν να μη φοράτε τίποτα.

LYCRA® is Du Pont's registered trademark for its elastane fiber.

Triumph INTERNATIONAL

Έμεϊς, θέλουμε να αισθάνονται σιγουριά οι γυναίκες.

700, 10.11.1976

Το φυσικό αρχίζει να αποκτά νέα αξία κοινωνικά. Το φυσικό στήθος, το στήθος χωρίς το σουτιέν είναι πλέον ερεθιστικό. Το συγκεκριμένο σουτιέν δημιουργεί αυτήν την αίσθηση, παρέχοντας παράλληλα τη σιγουριά που μπορεί να προσφέρει ένα σουτιέν.

Το σουτιέν γίνεται το απαραίτητο συμπλήρωμα της γυναικείας σεξουαλικότητας, μιας που το γυμνό στήθος, όπως αναφέρουν οι διαφημίσεις χρειάζεται το απαραίτητο συμπλήρωμα του γυναικείου εσώρουχου, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην παρακάτω διαφήμιση: «Η ομορφιά του γυμνού, η ομορφιά του ντυμένου και πάνω από όλα η ημίγυμνη ομορφιά της Triumph». Το γυμνό είναι όμορφο, αλλά ατελές. Το ημίγυμνο, όμως, είναι και όμορφο και Triumph. Σε μια άλλη διαφήμιση τα εσώρουχα παρουσιάζονται ως το απαραίτητο σεξουαλικό συμπλήρωμα. Τα σουτιέν γίνονται το μέσο της γυναίκας, ώστε να γίνει επιθυμητή, σέξι και θηλυκή πραγματοποιώντας τα νυχτερινά σας όνειρα. Αναφέρει συγκεκριμένα πως τα εσώρουχα που διαφημίζει είναι «αιθέρια, μυστηριώδη, εξωτικά, θηλυκά κατευθείαν από την Αγγλία» και χάρις σε αυτά «ίσως ανακαλύψετε μια άλλη θηλυκή προσωπικότητα που ούτε φανταστήκατε ότι έχετε».

Ἡ Ὅμορφιά τοῦ γυμνοῦ, ἡ ὁμορφιά τοῦ ντυμένου
καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἡμίγυμνη ὁμορφιά τῆς Triumph

Τὰ Triumph σχεδίζουν ἀπὸ τοῖς πρῶ-
τοῖς ἐμπειροῦς ἱστορικοῦ τοῦ κλάδου.
Κατασκευάζονται ἀπὸ τὰ πρῶτα ἄλλα, τὰ πρῶτα
πρωτότυπα, ἀνεπὶ ἀνεπιτόκιστα.
Ἔχουν ἴσως πρὸς τὸ γυμνὸ
καθ' ὅσον πρὸς τὸ ντυμένον,
ὑπάρχει τὸ ἡμίγυμνον,
τὸ ὁμορφιὰ ἡμίγυμνον
τῆς Triumph.

Triumph
INTERNATIONAL

Ἐμεῖς θέλουμε νὰ αισθάνωνται σιγουριά οἱ γυναῖκες

Τώρα

**πραγματοποιήστε
όλες τις
ύποσχέσεις
της νυχτιάς**

**Σε δύο πολύχρωμους, πολυ-
τελείς καταλόγους υπάρχουν όλα
τά νυχτερινά σας όνειρα.**

Έσώρουχα αιθέρια, μυστηριώ-
δη, έξωτικά, θηλυκά, κατ' ευθείαν
από τήν Αγγλία.

Από άριστοκρατικά κλασικά
μέχρι αποκαλυπτικά τολμηρά, θά
σας ανανεώσουν σάν γυναίκα, θά
σας κάνουν πιό επιθυμητή.

Ίσως ανακαλύψετε μιά άλλη
θηλυκή προσωπικότητα πού ούτε
φантаστήκατε ότι έχετε.

Γράψτε μας νά σάς τα κυδρομή-
σουμε τούς 2 καταλόγους GALAXY
(32 σελίδες) στέλνοντας μαζί και
50 δραχ. πού θά αφαιρεθούν από
τήν πρώτη παραγγελία.

Γράψτε μας **σήμερα** στή διεύ-
θυνση: ΤΘ 3363, Κολωνάκι, Αθήνα.

#716, 22.06.1977

#759, 14.02.1979

DF

DREAMY FORM

**Φορέστε το να δείξη
τά προσόντα του... και τὰ δικά σας**

Είναι το σουτιέν Moulded που πρώτη
ή DREAMY FORM παρουσίασε στην Ελλάδα.
Χωρίς ραφή, διαμορφωμένο, αφήνει το στήθος
ελεύθερο, ενώ συγχρόνως το κρατά απαλά
στη φυσική του θέση...

DREAMY FORM
επάγγελμά μας ή κομψή σας εμφάνιση

Γ. & Θ. ΚΑΡΑΚΑΤΣΟΥΛΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ 17-ΑΘΗΝΑ 113 ΤΗΛ. 3216558, 3241357

#763, 11.04.1979: «Φορέστε να δείξη τα προσόντα του ... και

τα δικά σας».

**γαλλικά γυναικεία
εσώρουχα**
είναι το στήριγμα της θηλυκότητάς σας

Belladona

Τα εσώρουχα HUIT υπάρχουν σε επτά διαφορετικούς χρωματισμούς και 6 χάρφους της συσκευασίας σε δύο μέρη ως επιπλέον την απόκτηση του νούμερου που σας ταιριάζει.

HUIT (ouit)

ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ
Α. ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ Σ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Ο.Ε.
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 28

• Εισάγονται από το Παρίσι.

#776, 10.10.1979: «Είναι το στήριγμα της θηλυκότητάς σας». Είναι σαφής η σύνδεση μεταξύ θηλυκότητας και σουτιέν.

#778, 07.11.1979: Στην ίδια κατεύθυνση η κολλεξιόν Galaxy διαφημίζει τα εκρηκτικά,

νέα
**ΚΟΛΛΕΞΙΟΝ
GALAXY 1980
ΜΟΛΙΣ
ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ...**

Με έκρηκτικά, μυστηριώδη, λαχταριστά γυναικεία εσώρουχα που θα δώσουν νέα διάσταση στη θηλυκότητά σας.

Σε δύο πολύχρωμους πολυτελείς καταλόγους (32 σελίδες). Εισάγονται κατ'εύθειαν από την Αγγλία.

Γράψτε μας στη διεύθυνση Γ/ΤΘ 3363 Κολωνάκι, Αθήνα, για να σας ταχυδρομήσουμε τους δύο καταλόγους GALAXY στέλνοντας μαζί και 50 δραχ. που θα αφαιρεθούν από την πρώτη παραγγελία.

Γράψτε μας σήμερα.

μυστηριώδη και λαχταριστά εσώρουχα, δίνοντας νέα διάσταση στη θηλυκότητά σας.

Συμπεράσματα

τα ίχνη των τεχνολογιών γύρω από
το γυναικείο στήθος στον ελλαδικό χώρο:
μια εκκωφαντική σιωπή

Η παρούσα εργασία συμβάλει στην ανάδειξη των τεχνημάτων γύρω από το γυναικείο στήθος ως τεχνολογίες άξιες προσοχής και εξίσου σημαντικές όπως τα μεγάλα τεχνολογικά συστήματα. Σε ένα κόσμο που χαρακτηρίζεται από πατριαρχικές δομές, το να θεωρηθούν τα συγκεκριμένα τεχνήματα ως τεχνολογίες, ίσως αρκετούς τους ξενίσει. Όπως ξένισαν και αντίστοιχες μελέτες, που επιχείρησαν να αναδείξουν την τεχνοεπιστημονική διάσταση θηλυκών και καθημερινών τεχνημάτων. Τέτοιες ήταν η μελέτη της Andrea Tone για την τεχνολογία του προφυλακτικού, της Rachel Maines για τους δονητές ως ιατρική τεχνολογία, της Rebecca Herzig που εξιστόρησε τη χρήση της μηχανής ακτινών Χ ως αποτριχωτικό μηχάνημα, της Lara Freidenfelds για την τεχνολογία του ταμπόν και τους τρόπους με τους οποίους το γυναικείο σώμα απέκτησε υλικότητα στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο.²⁸⁹

Ο στηθόδεσμος είναι ένα τέχνημα με πολλές και διαφορετικές νοηματοδοτήσεις μέσα στα χρόνια, αλλά και με διαφορετική πορεία σε κάθε χώρα. Είναι άραγε το πέρασμα από τον κορσέ στο στηθόδεσμο, ένα βήμα προς την απελευθέρωση, ένα βήμα προς την άνεση και τον καλλωπισμό; Ή ενδεχομένως αποτελεί μια στροφή προς την καταπίεση και την κανονικοποίηση κάτω από το αρρενωπό βλέμμα; Πολλές αφηγήσεις και ερμηνείες αποκρυσταλλώνονται στο τέχνημα στηθόδεσμος. Από τη μία πλευρά, αποτελεί ένα σύμβολο της ιδιωτικής ζωής, που θα πρέπει να μένει αθέατο ή να αποκαλύπτεται πολύ προσεκτικά. Από την άλλη, αποτελεί μια υλικότητα που κατακλύζει τη δημόσια σφαίρα μέσω διαφημίσεων, ενσωματώνοντας τις κοινωνικές επιταγές της εκάστοτε εποχής, σμιλεύοντας το σώμα βάσει αυτών. Για όλους τους παραπάνω λόγους, ο στηθόδεσμος έρχεται να αποκαλύψει και να αποκρυσταλλώσει μια σειρά αντιλήψεων και πεποιθήσεων γύρω από τη σεξουαλικότητα και το φύλο, γύρω από ζητήματα διακρίσεων και γύρω από τα στερεότυπα των ηθών.

Η συγκεκριμένη μελέτη, που αφορά πέρα από το στηθόδεσμο και μια σειρά άλλων τεχνολογιών γύρω από το γυναικείο στήθος, υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο αυτό εννοιολογεί και εννοιολογείται μέσα από τη σχέση του με τις τεχνολογίες αυτές, όπως αποτυπώνεται στα άρθρα, τις διαφημίσεις και τα γράμματα των αναγνωστριών του περιοδικού «Γυναίκα» κατά τις δεκαετίες 1960-1980.

Σε μια προσπάθεια να κάνω μια σύντομη αναφορά στα βασικά σημεία της πτυχιακής αυτής εργασίας, θα σταθώ στο πέρασμα από τον κορσέ στο στηθόδεσμο, βλέποντας πως η μετάβαση αυτή δεν ήταν μια απλή χρονική αλληλουχία, αλλά μια διαδικασία που διήρκεσε μέσα στο χρόνο, όπου για αρκετό καιρό συνέπιπταν οι δυο αυτές υλικότητες. Η σταδιακή αυτή μετάβαση όμως αποτέλεσε και μια ιστορική τομή που εισήγαγε και έναν νέο τρόπο αντιμετώπισης του γυναικείου σώματος. Ο επιστημονικός λόγος στο πέρασμα από το 19^ο στον 20^ο αιώνα αποκτά νέα βαρύτητα και μιλά για τις

²⁸⁹ Ρεντετζή, *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*, σελ.34-36.

βιολογικές επιπτώσεις του κορσέ στο γυναικείο σώμα. Ενώ παράλληλα, φεμινίστριες σε δυτικές χώρες μιλούν για μια σειρά λόγων για τους οποίους ο κορσές θα έπρεπε να εγκαταλειφθεί. Οι υποστηρικτές στήθους αποτέλεσαν μια καινοτομία, η οποία ξεπηδούσε από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και από διαφορετικούς σχεδιαστές και σχεδιάστριες, δημιουργώντας πολλές παραλλαγές αυτού του εσώρουχου. Υπήρξαν πολλές σχετικές πατέντες από τα μέσα του 19^{ου} έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και οι πιο διαδεδομένες ονομασίες τους υπήρξαν το *soutien-gorge* και *brasserièrre*.

Περνώντας στο ελληνικό παράδειγμα, βλέπουμε ότι ο κορσές παρότι υπαρκτός στους κύκλους των αστών και κοσμοπολίτικων γυναικών, είχε πολύ περιορισμένη χρήση σε σχέση με τις δυτικές χώρες. Προσπαθώντας να βρω μια αντίστοιχη υλικότητα, κατέληξα ότι ως εσώρουχο χρησιμοποιούνταν κυρίως οι πουκαμίσες, οι οποίες όμως, σε καμία περίπτωση δεν προσέφεραν στήριξη του στήθους. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και κυρίως από μοδίστρες, ράβονται οι πρώτοι στηθόδεσμοι, αποκτώντας με τα χρόνια μεγαλύτερη εμβέλεια.

Η μελέτη επικεντρώνεται στις απεικονίσεις που παίρνει το σουτιέν, αλλά και τα άλλα σχετικά τεχνήματα σε άρθρα και σε διαφημίσεις του περιοδικού «Γυναίκα» τη χρονική περίοδο 1960-1980. Από την έρευνα αυτή προέκυψαν κάποια βασικά σημεία που αναλύω στο κυρίως κείμενο της πτυχακτής. Εδώ θα αρκεστώ σε μια σύνοψη των σημείων αυτών:

Καταρχάς, η ανάδυση του στηθόδεσμου κατά το 19^ο αιώνα συσχετίζεται με μια σειρά σημαντικών γεγονότων. Σε αυτά τα γεγονότα σίγουρα εντάσσεται η υποχώρηση του κορσέ, που από τη μία συσχετίζεται με την ανάπτυξη και τη διάχυση των φεμινιστικών κινημάτων, αλλά και με την άνοδο της σημασίας του επιστημονικού και πιο συγκεκριμένα, του ιατρικού. Οι φεμινίστριες εναντιώνονταν στην ιδεολογική και υλική καταπίεση του κορσέ, μιας που είχε συνδεθεί με λιποθυμίες και δυσκολίες στην ομαλή λειτουργία των εσωτερικών οργάνων. Από την άλλη, ο επιστημονικός λόγος και πιο συγκεκριμένα η ιατρική, τονίζοντας τη σημασία της αναπνοής και των λοιπών λειτουργιών στον άνθρωπο, έδωσε πάτημα στο λόγο που αναπτυσσόταν ενάντια στον κορσέ. Ο στηθόδεσμος, παρά τις κανονιστικές επιταγές, που επέβαλε στο γυναικείο σώμα σε σχέση με τον κορσέ δεν εμπόδιζε στον ίδιο βαθμό την αναπνοή, δεν ευθυνόταν για λιποθυμίες ή δυσκολία στις στομαχικές λειτουργίες. Η εμφάνιση του σουτιέν συμπίπτει με τη συστηματοποίηση της επιστήμης και της τεχνολογίας, καθώς και της μαζικής παραγωγής στον τομέα της τεχνολογίας κατά τον 20^ο αιώνα, ευνοώντας κατ' επέκταση και την εδραίωσή του στον κοινωνικό ιστό. Ας κρατήσουμε πως κατά το 19^ο αιώνα, υπήρξε μια περίοδος, όπου ο αριθμός των γυναικών στη βιομηχανία παραγωγής στηθόδεσμου υπερτερούσε αριθμητικά σε σχέση με αυτών των ανδρών και τότε εντοπίζεται μια αλλαγή. Ο κορσές αποκτά αναλογίες πολύ πιο κοντά στο γυναικείο σώμα, κάνοντας τη χρήση του, λίγο πιο υποφερτή.

Δεύτερον και εξίσου σημαντικό, το σουτιέν αποτυπώνεται ως επιστημονικό και τεχνολογικό επίτευγμα. Οι διαφημίσεις και τα άρθρα επικαλούνται εξαιρετικά συχνά έναν επιστημονικό ή επιστημονίζων λόγο καθώς και την έννοιες παρμένες από το πεδίο της τεχνολογίας. Πιο συγκεκριμένα, η επιστήμη και η σύγχρονη τεχνολογία εξασφάλιζε, βάση των πηγών αυτών την ανθεκτικότητα και την ποιότητα του σουτιέν, αλλά καθώς επίσης τις αναλογίες που θα έπρεπε να «ακολουθεί» το γυναικείο σώμα. Ακόμη, η τεχνοεπιστήμη που συναρθρώνεται στο στηθόδεσμο επέτρεπε να διασφαλίζει την υγεία του στήθους και την εργονομικότητα του προϊόντος. Τα ίδια τα σουτιέν, αλλά και άλλες τεχνολογίες όπως συσκευές για την ανόρθωση του στήθους, παρουσιάζονταν στις σελίδες του περιοδικού ως σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες.

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο που αναδεικνύεται μέσα από τις σελίδες του περιοδικού, αποτελεί η πεποίθηση ότι το σουτιέν σταδιακά παρουσιάζεται ως το δεύτερο δέρμα της γυναίκας, σμιλεύοντας το σώμα της και αποτελώντας τη βάση της γυναικείας κομψότητας. Μεγάλη σημασία δίνεται στην έγκαιρη πρόληψη στην υποστήριξη του στήθους, με την επιλογή του κατάλληλου στηθόδεσμου να «επιβάλλεται», κατά τη διάρκεια των δεκαετιών της μελέτης, από την προεφηβική μάλιστα ηλικία.

Επιπλέον, το δυτικό πρότυπο ομορφιάς στις διαφημίσεις των στηθόδεσμων είναι εμφανές και κυρίαρχο. Δημιουργείται, επομένως, ένα χάσμα μεταξύ του στήθους που η υλικότητα αυτή υποστηρίζει στις δυτικές χώρες και στο στήθος που έρχεται να «κανονικοποιήσει» στην Ελλάδα. Παρά το διαφορετικό σωματότυπο των Ελληνίδων, οι στηθόδεσμοι, αλλά και οι άλλες σχετικές τεχνολογίες, σχεδιάζονται και κατασκευάζονται, ως επί το πλείστον στο εξωτερικό με βάση άλλες σωματικές προδιαγραφές. Σταδιακά πάντως, όπως φαίνεται από τις διαφημίσεις του περιοδικού, το χάσμα αυτό γίνεται προσπάθεια να γεφυρωθεί μέσα από μια σειρά στηθόδεσμων προσαρμοσμένων στον σωματότυπο των μεσογειακών Ελληνίδων.

Καθώς επίσης δε θα γινόταν να παραλείψω τις τεχνολογίες που έρχονται ως οι εγγυητές της ανόρθωσης και της σύσφιξης του στήθους, που είναι υπαρκτές ήδη από τη δεκαετία του 1960, αλλά πολλαπλασιάζονται στη δεκαετία του 1970. Η ποικιλία των τεχνημάτων και των κατοχυρωμένων πατεντών γύρω από το στήθος είναι τεραστία: από αλοιφές κι ορούς ανόρθωσης και σύσφιξης, μέχρι τη χρήση σουτιέν με μπαταρίες, συσκευές με μοτέρ που ανορθώνουν το στήθος και λιώνουν το λίπος, αλλά και σουτιέν αδυνατίσματος, ανίχνευσης καρκινικών κυττάρων και γόνιμων ημερών, καθώς και οργάνων γυμναστικής. Το στήθος πλέον δεν «οφείλει» μόνο να φαίνεται «ιδανικό», μέσα από την επικουρική διάσταση του στηθόδεσμου, αλλά και να είναι. Έτσι, παρατηρείται αύξηση των κέντρων ομορφιάς και υγείας, όπως αυτά ονομάζονται, καθώς πλησιάζουμε τη δεκαετία του 1980. Τα κέντρα ομορφιάς προωθούνται κυρίως ως επιστημονικά κέντρα αισθητικής και υγείας, με συγκεκριμένη ειδημοσύνη και πλήθος κατοχυρωμένων πατεντών από το εξωτερικό, όπου με τη χρήση συγκεκριμένων συσκευών εξασφαλίζεται η επιθυμητή όψη του στήθους. Έτσι, βλέπουμε το πέρασμα από το φορμαρισμένο από το σουτιέν στήθος σε ένα στήθος που οφείλει να έχει ενσωματώσει το «φορμάρισμα» αυτό. Στη βάση του συγκεκριμένου σκεπτικού, δομείται και μια σειρά τεχνολογιών που φροντίζουν κατοίκον το σμίλευμα αυτό. Ας σημειωθεί πως όλη αυτή η ανάπτυξη των τεχνολογιών γύρω από το στήθος διατρέχεται από μια δραματική αύξηση της επιστημονίζουσας ορολογίας, η οποία εμπλουτίζεται μέσα από όρους κυρίως λατινογενείς, αγγλικούς και γαλλικούς.

Τέλος, το σουτιέν μέσα από τις διαφημίσεις και τα άρθρα του περιοδικού αποκτά και το συμβολισμό του σεξουαλικού βοηθήματος, ερχόμενο να αμβλύνει την όψη του ατελούς γυμνού γυναικείου σώματος με το επιθυμητό. Το σουτιέν σκιαγραφείται ως η υλικότητα εκείνη, που θα αναδείξει τη θηλυκότητα κατά τις προσωπικές στιγμές.

Η σημασία της συγκεκριμένης μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι μπορούμε να διαβάσουμε την ιστορικότητα του γυναικείου σώματος, την κοινωνική θέση της γυναίκας, αλλά και τις ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις όπως αυτές αποκρυσταλλώνονται σε φορτισμένα ιστορικά τεχνήματα, όπως ο στηθόδεσμος και οι άλλες τεχνολογίες γύρω από το στήθος. Οι ενσωματωμένες και οι εγκιβωτισμένες αυτές σχέσεις υποκρύπτονται μέσα από τα μαύρα κουτιά της τεχνολογίας, καθιστώντας συχνά αόρατη την καταπίεση που επιβάλλουν. Για το λόγο αυτό, καθίσταται ως επιτακτική η ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση της δομής τέτοιων τεχνολογιών τόσο στο επίπεδο κατασκευής τους όσο και στο επίπεδο της κοινωνικής τους διάχυσης και «επιβολής». Από την άλλη πλευρά, σημασία θα πρέπει να δοθεί και

στη γυναίκα ως χρήστρια, αλλά και ως σχεδιάστρια αυτών των τεχνολογιών, που τις μεταβάλλει και τις επαναορίζει, τόσο μέσα από την καθημερινή τους χρήση όσο και μέσα από τα γυναικεία κινήματα.

Κλείνοντας και προσπαθώντας να υπογραμμίσω την ευρύτερη σημασία του στηθόδεσμου ως υλικότητας, παραθέτω ανεκδοτολογικά ένα άρθρο, που αποτυπώνεται την πεποίθηση ότι ακόμη και στο τεταμένο ψυχροπολεμικό κλίμα, ο στηθόδεσμος υπενθυμίζει με τον πιο καταφανή τρόπο πως δομεί και επικυρώνει τη θηλυκότητα των γυναικείων σωμάτων, υποθέτοντας ότι εάν οι Ρωσίδες είχαν πρόσβαση σε όμορφα σουτιέν, τότε θα έληγε το ψυχροπολεμικό κλίμα. Αποκρυσταλλώνοντας την άποψη πέρα του ότι ο στηθόδεσμος δεν αποτελεί απλώς ένα εσώρουχο, πως πλάθει το γυναικείο σώμα αλλά και κάτι πέρα από αυτό.

‘Ο τερματισμός του ψυχρού πολέμου και ή εύτυχία του κόσμου εξαρτάται από τον τύπον των ...στηθοδέσμων που φορούν αι Ρωσίδες

‘Η Η «ΕΥΦΥΪΑ» ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΔΟΣ κ. ΡΟΖΕΝΤΑΛ

ΜΟΣΧΑ, 30. (Γιουάι-τεντ).— ‘Η Κα Άιντα Ρόζενταλ, εκπρόσωπος ενός των μεγαλύτερων αμερικανικών οίκων κατασκευής στηθοδέσμων, εδήλωσε ότι «εάν αι Ρωσίδες φορέσουν ωραία σουτιέν, θα φαίνονται ελκυστικότεραι, οι άνδρες θα τας αναζητούν πε-

ρισσότερον, το έθνος θα καταστή περισσότερον επιρρεπές προς τον έρωτισμόν και ευτυχέστερον και κατά συνέπειαν τούτο θα βοηθήση εις τον τερματισμόν του ψυχρού πολέμου».

Φαίνεται ότι και αι Ρωσίδες συμφωνούν με την

γνώμην της Κας Ρόζενταλ, και ελπίζουν ότι και οι άνδρες της Ρωσίας θα συμφωνήσουν με αυτήν.

‘Η Νατάσα, μία ωραία Ρωσίς γραμματεύς, εδήλωσε ότι είναι δυστυχής διότι δεν δύναται να εξεύρη εις την Μόσχαν σουτιέν, το οποίον θα ήδυνάτο να υπο-

γραμμίση τας καμπυλότητάς της. ‘Η Κα Ρόζενταλ της προσέφερεν ένα αμερικανικόν στηθόδεσμον, τον οποίον εφόρεσε και μετέβη εις το γραφείον της, όπου, ως εδήλωσε, επροκάλεσεν έκπληξιν. Αι μὲν νεανίδες την εφθόνησαν, οι δὲ άνδρες την έθαύμασαν.

290

«Η Κα Άιντα Ρόζενταλ, εκπρόσωπος ενός των μεγαλύτερων αμερικανικών οίκων κατασκευής στηθοδέσμων, εδήλωσε ότι «εάν αι Ρωσίδες φορέσουν ωραία σουτιέν, θα φαίνονται ελκυστικότεραι, οι άνδρες θα τας αναζητούν περισσότερον, το έθνος θα καταστή περισσότερον επιρρεπές προς τον έρωτισμόν και ευτυχέστερον και κατά συνέπειαν τούτο θα βοηθήση εις τον τερματισμόν του ψυχρού πολέμου». Φαίνεται ότι και αι Ρωσίδες συμφωνούν με την γνώμην της Κας Ρόζενταλ, και ελπίζουν ότι και οι άνδρες της Ρωσίας θα συμφωνήσουν με αυτήν.

Η Νατάσα, μια ωραία Ρωσίς γραμματεύς, εδήλωσε ότι είναι δυστυχής διότι δεν δύναται να εξεύρη εις την Μόσχαν σουτιέν, το οποίον θα ήδυνάτο να υπογραμμίση τας καμπυλότητάς της. Η Κα Ρόζενταλ της προσέφερεν ένα αμερικανικόν στηθόδεσμον, τον οποίον εφόρεσε και μετέβη εις το γραφείον της, όπου, ως εδήλωσε, επροκάλεσεν έκπληξιν. Αι μὲν νεανίδες την εφθόνησαν, οι δὲ άνδρες την εθαύμασαν».

²⁹⁰ «Ελευθερία», 31.07.1963.

Βιβλιογραφία

- Borneman E., (2001). *Η Πατριαρχία*, μτφρ. Δ. Κούρτοβικ. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Butler J., (2009). *Αναταραχή φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*, μτφρ. Γ. Καραμπέλας. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Cowan R.S., (1993). "The Consumption Junction: A Proposal for Research Strategies in the Sociology of Technology" στο *The Social Construction Of Technological Systems*, επιμ. W.E. Bijker, T.P. Hughes και T. Pinch. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Cowan R.S., (1976). "*The 'Industrial Revolution' in the Home: Household Technology and Social Change in the Twentieth Century*", *Technology and Culture*, vol. 17, 1–23.
- Cunnington, C. Willett, (1951). *The history of underclothes, 1878–1961*. London: Michael Joseph.
- Edmond A., (2018). *Η Ελλάδα του Όθωνος*, μτφρ: Α. Κομνηνέλλη, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Farrell Beck J., Gau C., (2002). *Uplift: The Bra in America*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Fields J., (2007). *An Intimate Affair: Women, Lingerie, and Sexuality*. Berkeley: University of California.
- McGaw J. A., (2003). "Reconceiving Technology: Why Feminine Technologies Matter", στο *Gender and Technology*, επιμ. N.E. Lerman, R. Oldenziel και A. Mohun. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Hamalian L., (2005). *The Cramoisy Queen: A Life of Caresse Crosby*, Southern Illinois University.
- Hamilton Smith L., (2017). *Technology's role in the production of the perfect bra*, London: University of the Arts London.
- Hamilton Smith L., (2015). *Fashion, Freedom and Feminism: How technology saved us from burning our bras*. <http://fwsablog.org.uk/2015/02/26/fashion-freedom-and-feminism-how-technology-saved-us-from-burning-our-bras/>
- Kranzberg M., (1986). "Technology and History: "Kranzberg's Laws"". *Technology and Culture*. Vol.27 (3), 544-560.
- Payne B., Winakor G., Farrell - Beck J., (2009). *Ενδυματολογία: Ιστορία της Ενδυμασίας*, μτφρ. Ρ. Παγίδα. Αθήνα: Ίων.
- Stanley A., (1995). *Mothers and Daughters of Invention*, New Jersey: Rutgers University Press.
- Steele V., (2004). *The Corset: A Cultural History*, New Haven: Yale University Press.
- Wajcman J., (2009). "Feminist theories of technology" στο *Cambridge Journal of Economics*, Vol.34, Issue 1, 143–152.
- de Waresquiel E., Πολίτη Α. (επιμέλεια) (2004). *Ο αιώνας των ανατροπών: Το λεξικό των κινημάτων αμφισβήτησης στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Β. Τσιγκάνου, Αι. Βαλασιαδης, Μ. Δρούτσα, Α. Σαρρή. - Αθήνα: Οξύ.

- Yalom M., (2006). *Η Ιστορία του γυναικείου στήθους*, μτφρ. Ε. Κλαδούχου. Αθήνα: Άγρα.
- Γράψα Α. Χ., (2011). «*Τα προικοσύμφωνα στο Αρχείο του Δημόσιου Νοταρίου της Αγίας Μαύρας Γεωργίου Μπαρμπαρίγου (1707-1739): Γυναίκα και Προίκα στη Λευκάδα του 18^{ου} αιώνα*», (Διπλωματική εργασία, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Και Ιστορίας, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Κατεύθυνση Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Αθήνα).
- Θρασυβούλου Δ., (2005). «Ο Τύπος της εσωτερικής μετανάστευσης. Κατασκευές της κοινότητας και της ταυτότητας στις εφημερίδες των σαμιακών συλλόγων της Αθήνας» από *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα: Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις: Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αθήνα, 23-25 Μαΐου 2002*, επιμ. Λ. Δρούλια. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.
- Κουμπαρέλης Α., *Η ιστορία του ελληνικού έντυπου τύπου – εφημερίδες, περιοδικά και διαφήμιση. Σημειώσεις μαθήματος: ΜΜΕ και ελληνική κοινωνία και Μάρκετινγκ ΜΜΕ.*
- Μπότσιου – Γιοβανοπούλου Ε., (2009). «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στο γυναικείο εσώρουχο μέσα από σύντομη ιστορική αναδρομή – Η διαμόρφωση των σύγχρονων τύπων εσώρουχων για τις γυναίκες» από *Άνθρωποι και Αντικείμενα: Σχέσεις Ζωής – νέα αποκτήματα από δωρεές στο Μουσείο Υπουργείο Πολιτισμού Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης*. Θεσσαλονίκη.
- Πανταζή – Τζίφα Κ., (1984). *Η Θέση της Γυναίκας στην Ελλάδα*, Αθήνα: Νέα Σύνορα Α. Α. Λιβάνη.
- Παπαντωνίου Ι., (1978). «*Συμβολή στη μελέτη της γυναικείας ελληνικής παραδοσιακής φορεσιάς*». Εθνογραφικά 1, 31, 5-92.
- Ρεντετζή Μ., (2012). *Το φύλο της τεχνολογίας και η τεχνολογία του φύλου*. μτφρ. Α. Χατζηγευγενιάδου. Αθήνα: Εκκρεμές.
- Σαμίου Δ., (2004). «Οι γυναίκες στον Εμφύλιο: Πολιτικοί αγώνες και ισότητα» στο *Η ιστορία του Νέου ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 8, 2004, σ.268.
- Τριπολιτσιώτης Κ., (2015). «*Ο γυναικείος περιοδικός τύπος και η ένδυση στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο η περίπτωση του περιοδικού Γυναίκα (1950 -1975). Τόμος Α΄*», (Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας, Ιωάννινα).
- Φωτόπουλος Δ., (1999). *Το ένδυμα στην Αθήνα στο γύρισμα του 19ου αιώνα*, Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.).
- Χατζημιχάλη Α., (1978). *Η Ελληνική λαϊκή φορεσιά*, Αθήνα : Μέλισσα.
- Περιοδικό *Γυναίκα*, Μάρτιος 1961 – Ιανουάριος 1980, Τεύχη 292 – 781.